KADİR MISIROĞLU

Geçmiş Günü Elerken

II

3. Baskı

Bu Bir Sebil Yayınıdır

ISBN 975 - 7480 - 24 - X (Tk)
975 - 7480 - 26 - 6

İSTANBUL
2012

KADİR MISIROĞLU

GEÇMİŞ GÜNÜ ELERKEN II

İKİNCİ BASIM

Sebil Yayınevi

Tunusbağı Caddesi No: 2/10 Doğancılar
Üsküdar/İstanbul
Tel: 0216 391 15 00
www.sebilyayinevi.com

SEBİL YAYINLARI	: 217
DİZGİ	: Mus'ab CAN
BASKI-CİLT	: Bayrak Matbaası Davutpaşa Caddesi No: 14/2 Topkapı/İstanbul
KAPAK	: Raşit Ağzıkara
YAYINA HAZIRLAYAN	: Ali İhsan BAHADIR

İTHAF:

Merhum Pederim
***EYUB SABRİ BEY**'in*
necip ruhuna sonsuz fâtihalarla....

Kadir Mısıroğlu

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM
EVLENMEM, ASKERLİK VE SONRASI

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÜÇÜNCÜ HAPSİM YAHUD ESKİŞEHİR MÂCERASI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
HAPİSHÂNE SONRASI

"Uymadı bir gün olsun, amâlimize ahvâlimiz,
Feryad-ü figân doldu bak, terceme-i hâlimiz"

Sabahaddin Volkan

ÖNSÖZ

«Geçmiş Günü Elerken» adını verdiğim hâtıralarımın bu ikinci cildi ile hayat ve macerâmın 1980 Yılı'na kadar olan kısmı ana hatlarıyla tamamlanmış oluyor. 1980 Askerî darbesini müteâkiben ve zarûreten gerçekleşen «Kaçış»ın ise, «Hicret» adıyla ayrıca yayınlanmış olduğu mâlumdur.

Onbir yıl devam etmiş olan «gurbet» faslı da –Cenab-ı Hak izin verirse- «Gurbet İçinde Gurbet» adıyla ayrıca yazılacaktır.

Değerli okuyucularıma daha önce verilmiş bir sözün gereği olan bu hususun da yerine getirilmesi ile hayat ve mücâdelemin tamamı gözler önüne konulmuş olacaktır. Bunun bir nevi hesap veriş olduğu da söylenebilir.

Aşağı yukarı her hâtırat sahibi hadiseleri afâkî (objektif) bir sûrette naklettiğini kaydeder. Bu usûldendir. Fakat ben hakikaten hissîlikleri bir kenara iterek vak'aları olduğu gibi anlatmaya çalıştım. Dikkatli her okuyucu bu hususu teslim edecektir. Mâruz kalıp da hatırlamak bile istemediğim bir kısım nâmertlik ve küçüklüklerle, polise malzeme olabilecek bilgiler dışında hiç bir hususu mühmel bırakmamaya çalıştım. Zuhûller müstesna!..

Bu hâtıralar dikkatle okunduğunda açıkça görülür ki, ilk gençlik yıllarından itibaren lider tabiat ve iktidarı vâdeden bir insan, sırf **M. Kemal**'le uğraşmak yüzünden siyasî ve ictimâî yönden yükselmesine bizzat engel olmuştur. Bunu bilerek

yaptığımı söylersem bana inanınız!. Dünya plânındaki bu zarara mukabil uhrevî kazançların irâdemi kendi istikametine meylettirmesini de –sevk-ı kaderle gerçekleşmiş ilâhî bir lutûf sayıyorum.

Böyle bir mücadelenin kahır ve nikbet yerine lütuf ve çeşitli imkânlar sağlıyacağı zamanlara pek uzak değiliz. Lâkin ben bütün bir gençlik ve zindelik devrimi bu yolda sarf ederek artık Peygamber yaşına ulaşmış bulunmaktayım. Bu yaşa kadar ne «köy muhtarlığı» kadar bir mevkiin ve ne de üç dört odalı bir evin sahibi olabildim. Bu yaşa uhrevî ücretlere tâlip olarak geldim. Elhamdülillâh!..

Ben bu yolda ilerledikçe –bilhassa siyasî bakımdan– beraberliğimizden faide ihtimali kalmadığını görenler, benden birer birer koptular. Risk belirince bu kopmalar daha da hızlandı. O kadar mevsimlik dostum oldu ki; onları bir meydanda toplayabilsem belki en büyük açık hava toplantısı olurdu. Lâkin bu tecelli beni asla rahatsız etmedi. Ben idealistlerin nâdide çiçekler gibi az olduğunu tâ baştan beri biliyordum. Ve yine biliyordum ki, kaderin kışın açmaya me'mur ettiği çiçekler de vardır: Kardelen Çiçekleri gibi!..

Galiba ben kahır içinde lütfû resmeden bir kardelen çiçeğim!.. Elhamdülillah!.. Bunun takdirini değerli okuyucularıma bırakıyorum.

Kadir MISIROĞLU
29 Ekim 1995
Göztepe - İSTANBUL

BİRİNCİ BÖLÜM

27 MAYIS İHTİLÂLİ
VE
İLK HAPSİM

A- 27 MAYIS İHTİLÂLİ

a- İhtilâl Öncesi

1960 İhtilâli Öncesi biz «milliyetçi ve mukaddesatçı»'lar olarak Üniversite'de bir avuç gençtik. Gâyet azdık. Bu yüzden, zaman zaman D.P. saflarındaki gençleri de –namazsız ve niyazsızlıklarına rağmen– sırf «C.H. Partisi»ne muhâlif olmalarından dolayı yanımızda göstermeye itina ediyorduk. O zaman her fakültede iki talebe teşekkülü vardı. Bunların biri «dernek» diğeri ise «cemiyet» adıyla anılıyordu. Meselâ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Derneği veya İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Talebe Cemiyeti gibi.

Bunlardan dernek adıyla yâd edilenler «Millî Türk Talebe Birliği»nde zirveleşiyordu. Rahmetli **Tevfik İleri**'nin talebelik yıllarında (1930'lu yıllar) bazı milliyetci hareketleri

---

1- O zamanlar kendimizi ancak böyle isimlendirebiliyorduk. Muazzez «Şeriat» kelimesi ürküntü uyandırıyor ve şiddetli aksülâmelleri dâvet ediyordu. **Nihal Atsız** tipi milliyetcilerden farkımızı ifâde etmesi için «mukaddesatçı» kelimesini bilhassa ve mecbûren kullanıyorduk.

de gerçekleştirmiş[2] olan bu teşekkül o sıralarda âtıl ve sönüktü. C.H.P. mililtanları daha ziyade cemiyetlerde faaliyet gösteriyorlardı. Cemiyetlerin de Cağaloğlu'nda bir federasyonu vardı.

Bu yüzden üç-beş kişi ile kongre yapan derlekleri kolayca ve kimseye sezdirmeden ele geçirmiş ve Cağaloğlu'ndaki eski «Eminönü Talebe Lokali» binasında barınan Millî Türk Talebe Birliği'ne yerleşmiştik. Henüz başlamış olan «Kıbrıs Hadisesi» dolayısı ile devletten pek çok yardım alan M.T.T.M.'nin o günkü başkanı **Orhan Sakarya** teşkilatı ile meşgul olmayıp «at yarışları» peşinde koşan eyyam güder bir tipti. O'nu devirmek güç olmadı. Başkan milliyetçi kadrodan **Ethem Özdemir**'di. Ankara'da okuyan **Ethem Özdemir**'i pek tanıyan yoktu. Fakat ağabeyi **Nureddin Özdemir** ötedenberi milliyetçi mevkutelerde şiirleri yayınlanan tanınmış bir insandı. Ancak âilevi bir sebeple C.H.P'ye girmiş ve oradan meb'us olmuştu. Bizim siyaset sahnesinde muhabbet duyduğumuz kimseler ise, daha çok D.P. saflarında idi.

Bu başarıda rol oynayan arkadaşlarımızın çoğu DP. temâyüllü olduğundan ertesi yıl, ağabeysi CHP. milletvekili olan **Ethem Özdemir** devrilecek ve yerini D.P. ile dirsek temasında olan **Vehbi Ünal**'a bırakacaktı. Ankara Hukuk Fakültesi'nde talebe olan Konyalı **Vehbi Ünal**'ın D.P. Konya milletvekili **Himmet Ölçmen** ve D.P. Antalya Milletvekili **Sâdık Erdem**'le teması vardı. **Sâdık Erdem** Diyânet İşleri eski başkanı **Hasan Hüsnü Erdem**'in damadı idi.

Bu milletvekilleri ile temasların bazılarında bizzat bulunmuş ve hatta **Vehbi Ünal**'ın seçildiği kongreye başkanlık etmiş

2- Bunların en meşhuru «Razgrad Hadisesi»dir. O da şöyle olmuştur: Bulgarlar'da İslâm ve Türk düşmanlığının zaman zaman depreştiği mâlumdur. O yıllarda da böyle olmuş Bulgaristan'ın Razgrad Şehri'ndeki «Türk Şehidliği» tahrib edilmişti. Buna karşı şahlanan gençlik İstanbul'daki «Bulgar Mezarlığı»na yürümüş ve orasını bir çiçek deryası haline getirmişti. Bulgarlar'ın kendi küçüklük ve asâletsizlikleri icabı şehid mezarlıklarını tahrip etmelerine mukabil bu ne mânidar bir hareketti!. Bunu M.T.T.B. plânlamış baş rolde de rahmetli **Tevfik İleri** bulunmuştu.

olmama rağmen vâki ısrarlara aldırmayarak D.P.'ye girmedim.

A. **Menderes**'i gerçekten sevmeme ve Halk Partisi'ne hınçlı olmama rağmen, ihtimal başında **Celâl Bayar** olduğu için bu partiye fazla bir alâka duymadım. O derecede ki, 1957 seçimleri'nde yaşımı büyüterek, Trabzon'dan meb'us olmam husundaki teklifi reddettiğim gibi, bana bu teklifi yapanlara **Osman Nuri Lermioğlu**'nu tavsiye ettim. Eğer böyle yapmasaydım ben de Yassı adalıklar'dan olacaktım. Nitekim o yıl **Şeyh Said**'in torunu **Melik Fırat** yaşını büyüterek Demokrat Parti'den meb'us olmuş ve Yassıada çile çemberinden geçmiştir.

Osman Nuri Lermioğlu[3] ise, Yassıada hapsinin ızdıraplarına dayanamamış, rahatsızlanarak bir müddet Kasımpaşa Deniz Hastahanesi'nde, yatmış ve 1965 yılında hayata gözlerini kapamıştır.

Millî Türk Talebe Birliği'nin D.P.'nin bir nevi gençlik kolları haline getirilmeye çalışılması beni kısa zamanda oradan soğuttu. Bu defa Hukuk Fakültesi'ndeki Talebe Cemiyeti'ni ele geçirmek için harekete geçtim. «Yıldırım Gurupu» adıyla bir grup kurarak 1959 yılı seçimlerine katıldım. Diğer taraftan D.P.'nin gençlik hareketlerine katılması gençliği kendi tapulu malı gibi addeden C.H.P. ve solcu çevrelerde ciddi bir tedirginlik vücûda getirmişti. Bu da basında dehşetli bir iftira ve tezvirat kampanyasına sebep olmuştu. Meselâ bu sıralarda **Menderes**'in **Tevfik İleri** vasıtasıyla Üstad **Bediüzzaman**'la temasta olduğu ve **Menderes**'in merhuma bir mersedes hediye ettiği rivâyetleri de sol basında sık sık tek-

---

3- «Halkın İstemediği İnkılâp» adıyla 1909 Meşrûtiyet İnkılâbı için çok değerli bir telifi de bulunan **Osman Nuri Lermioğlu** (1893-1965) gerçek bir müslüman münevverdi. Ayrılışından otuzdört sene sonra âileden kalan emlâkini tasfiye için memleketine gelmiş ve ben de O'nunla 1957 yılında bu vesile ile Akçaabat'ta tanışmıştım. Bana yapılan teklifi O'na tevcih edince, merhum bir hayli tereddüdden sonra kabul etmişti. Çok yaşlı olduğu için bunu kendisine karşı geç kalmış bir teveccüh addederek nazlanmış fakat sonunda kabul etmiştir. Zira kader hükmünü icra edecekti!.

rarlanıyordu. Hatta **Kim** mecmuası mahkemece kapatılıp da **Mim** adıyla yayına devam ederken Üstad **Bediüzzaman**'ı önünde bir mersedes ile ipleri politikacıların elinde bir kukla (haşa) sûretinde kapak yapmıştı.

Bu hava içindede C.H.P.'yi tutan sol basın, bizim Yıldırım Grupu adıyla Hukuk Fakültesi talebe seçimlerine katılışımızı da büyük bir karalama kampanyasıyla aksettiriyordu. Meselâ Kim Mecmuası (MİM) 23 Aralık 1959 tarihli sayısında benim resmimi bir haber içine koyarak altına «D.P.'nin Gençlik Kuvveti» sloganını yerleştirilmişti[4]. Bu resim bir mahkeme koridorunda çekilmişti. Resimde **Necip Fâzıl Kısakürek, Ali Ulvi Kurucu** ve ben vardım. Bu haberi tekzib ettim. Sonra bana Almanya'nın Duisburg Şehri'nden geldiği kaydedilen bir açık mektup yayınlanmıştı.[5]

Maârifi «Tevhid-i Tedrisat Kanunu[6]» ile

4- Bakz: **Kadir Mısıroğlu** – Üstad **Necip Fâzıl**'a Dâir – İstanbul 1993. sh. 31

5- İşbu eserinin birinci cildinin 201. sahifesine bakınız.

6- Bu kanunun adına bakarsanız sanki mektep – medrese ayrılığını ortadan kaldırarak tedrisatı (öğretimi) birleştirdiğini sanırsanız! Halbuki gerçek bu değildir. Tevhid-i Tedrisat Kaanunu ile medreseler ortadan kaldırıp mektepler ibka edilmiştir. Demek ki «tevhid» yani birleştirme sözü halkın gözünü boyayan bir aldatmadan ibâretti. Hakikatte bu kaanun ile ülkemizde «tevhidî» tedrisat ortadan kaldırılmıştır.

Bununla berâber dine ve din adamlarına karşı sinsi bir baltalama hareketinin başlangıç tarihi çok eskidir. Önce medreselerden fennî ve dünyevî ilimler kaldırılmış, sonra da medrese mezunlarının emsallerine kıyasen maaşları asgaride tutulmuştur. Böylece din adamlarının Dünya'dan habersiz yetişmesi sağlanmak istenmiş sonra da az maaşla onların ele güne muhtaç hale getirilmesi ve binnetice itibarlarını kaybetmeleri te'min olunmak yoluna gidilmiştir. Buna dâir tarihi bir vak'a zikredelim:

1909 Meşrûtiyet İnkılâbı hengâmında bizde ilk ansiklopediyi «Muhit-ul Maârif» ismiyle vücûda getirmiş olan **Emrullah Efendi** Maârif Nâzırı iken idadîlerde (liselerde) dinî ilimleri okutan medrese me'zunu hoca efendilerin «beşyüz kuruş» maâş almalarına mukabil, aynı mekteplerde fennî ilimleri okutan Dârülfünûn (Üniversite) mezunu muallimlere «ikibin kuruş» verilmekte idi. Hoca efendiler bu âşikâr haksızlık ve adâletsizliği protesto için Bâyezid'den o zaman Çemberlitaş'ta bulunan Maârif Nezâreti'ne doğru yürüyüşe geçmişler.

Bu haber Nâzır **Emrullah Efendi**'ye ulaşınca, endişeye kapılmış ve

CHP militanlarından **Orhan Ergüder**'in çıkardığı KİM Dergisi Örfî İdarece muvakkaten kapatılınca, MİM adıyla yayına devam etmişti: İşte o derginin tezviratından birini aksettiren kapağı.

lâdinîleştirmiş bulunan C.H.P. ve onu tutan solcuların en büyük kâbusu «münevver müslüman»dı ki; hâlâ da öyledir. Çünkü müslümanları başsız, münevversiz, güdülmeye âmâde bir avam tabakası haline getirmek istiyorlardı. Bunun önünde en büyük engel gördükleri müdir ve münevver insanlardan son derecede rahatsızlık duyuyorlardı. O yüzden henüz nevş-û nemâ halindeki bu münevver müslüman kadronun, İmam Hatip Liseleri'nin sevk-i kaderle çoğalıp gelişmesi sebebiyle her an takviye olması, onların bugünkü korkunç hicran ve hüsranlarının asıl sebebidir.

---

etrafındaki üst kademe me'mur arkadaşlarına:

«-Şimdi ne yapacağız!. Bu adamlar yerden göğe kadar haklı. Fakat bu, beni aşan bir iş!. Bir kaanun mes'elesi!. Allah aşkınıza, şu işe, hoca efendileri incitmiyecek bir çâre bulunuz?» demiş.

Nâzır'in muhataplarından biri olan büyük matematik âlimi ve Nezâret'in o zamanki müsteşarı **Salih Zeki Bey:**

«- Muhterem nâzırım!. Siz bu işi bana bırakın!..» demiş.

Halide Edip Adıvar'ın ilk kocası olan **Salih Zeki Bey,** Nezâret'in taş merdivenlerinden, önündeki medhalde toplanmış olan sarıklı, lâtalı topluluğa seslenmiş:

«– Buyrunuz hoca efendiler!. Sizi dinliyorum. Ne istiyorsunuz?!»

Hocalardan biri kalabalığın içinden öne çıkmış ve:

«– Arkadaşlarımız adına irad-ı kelâma (söz söylemeye) me'zun benim!.» demiş. Bundan sonra **Salih Zeki Bey**'le bu zat arasındaki konuşma şöyle cereyan etmiştir:

Salih Zeki Bey:

«Pekâlâ!... Buyrun hoca efendi! Sizi dinliyorum!.»

Hoca:

«– Biz idâdîlerde (liselerde) ulum-i diniyye (din ilimleri) okutan hocalarız. Bize menşelerimize itibar olunarak beşyüz kuruş maaş veriyorsunuz. Halbuki bizden sonra aynı sınıflara girip ulûm-i fenniye okutan arkadaşlarımıza ikibin kuruş maaş veriyorsunuz. Bizim okuttuğumuz ulum-i diniyye (din ilimleri) acaba Dârulfünûn (Üniversite) mezunu arkadaşlarımızın okuttukları fen dersleri kadar ehemmiyetli kabul olunmuyor mu ki;bu farka vücûd veriyorsunuz!. Bu âşikâr bir haksızlıktır. Bunu protesto ediyor ve bizim maaşlarımızın da iki bin kuruşa çıkarılmasını talep ediyoruz!..» demiş.

Salih Zeki Bey:

«– Estağfirullah!. ulum-i diniyyenin ulum-i fenniye kadar ehemmiyetli olmadığını söylemeyi hiç bir müslümanın vicdanı kabul etmez!. Ancak, belki sizler Dârulfünûn mezunu arkadaşlarımız kadar iyi yetişmemişsinizdir! Bu

Sol ve kemalist cephede hâlâ devam eden dehşet ve tedirliğin o günkü tezâhürleri de az değildi. Her muhafazakâr hareket ve şahsı, **Atatürk** (!.) düşmanlığı, Şeriatcılık, Hılâfetçilik ve Nurculuk gibi ithamlarla karalayıp mahkûm ettirmek istiyorlardı. Bu hususta o kadar ileri gidiyorlardı ki, belki, cuma namazını bile kılmayan bir **Ali Fuad Başgil** hocamızın resminin altına sırf C.H.P.'ye karşı fikirler ileri sürmesinden dolayı kâh «nurcu bir profosör» kâh da «süpermürşid II» gibi sloganlar yazıyorlardı. Onlara göre «süpermürşid-I» **Necip Fâzıl Kısakürek**'ti.

---

farka belki bu sebepten dolayı vücûd verilmiştir!»

Hoca efendi:

«– Ne münâsebet!. Bunu asla kabul edemeyiz!. Bizler, medreseyi aliyyülâlâ (en yüksek) derece ile bitirmiş, mesleğinde mütehassıs insanlarız!.»

Salih Zeki Bey:

«– Muhterem Hoca Efendi! İzin verir misiniz, size bir sual sorabilir miyim?!»

Hoca Efendi:

«– Hay, hay!. Buyrun, sorun!..»

Salih Zeki Bey:

«– Dübb-i ekber nedir, dübb-i asgar nedir?!»

Hoca Efendi pek tabii olarak Arabca biliyordu. Dübbe-i ekberin «Büyük Ayı» dübbe-i asgarın da «Küçük Ayı» demek olduğu anladı. Ama bu neyin nesiydi. Hoca medresede astronomi okumadığı için bunların Gök'te bir gurup yıldızın adı olduğunu bilemedi. Kekeledi. Arkadaşlarından da bir bilen çıkmadı. Bunun üzerine **Salih Zeki Bey**:

«– Ya gördünüz mü?!. Şimdi o Dârülfünun mezunu muallimlerden birini çağırıp sorsam bunun cevabını bülbül gibi verir!.» dedi.

Hoca efendi, arkadaşlarına dönerek

«– Arkadaşlar!. Bu efendi haklıdır. Biz iyi yetişmemişiz. Haydin, gidiyoruz..»

Böylece sâkin bir şekilde dağıldılar. **Salih Zeki Bey**, Nâzır **Emrullah Efendi**'nin yanına dönünce olup bitenleri kendisine hikâye etti. Nâzır da kendisine teşekkür etti.

Bunun üzerine **Salih Zeki Bey, Emrullah Efendi**'ye dedi ki..

«– Muhterem Nâzırım!... Şimdi benim de sizden bir ricam var?!»

Emrullah Efendi:

«– Buyur; söyle!..» dedi.

Salih Zeki Bey dedi ki:

«– Olur ki; bir başka zamanda ikibin kuruş maaş alan ulum-i fennîye mu-

Bu hava içinde Yıldırım Grupu Harekâtı bizce büyük bir gövde gösterisi idi. Bir yıl evvelki «Hareket Grupu»ndan daha ehemmiyetli idi. Yıldırım Grupu C.H.P.'yi tutan basında cephemize karşı birçok hücumlara vesile kılınmıştı. Kongre başkanı **Tarık Zafer Tunaya** idi. Bu adam beni hiç sevmezdi. «Türkiye'de Siyasî Partiler» isimli konferansında İttihat ve Terakki'yi methettiği için kendisini dinleyiciler önünde sıkıştırmış ve âciz bırakmıştım. Üniversite bahçesinin Süleymaniye'ye bakan kısmında vaktiyle İttihatçılar'ın siyasî hapishâne olarak kullandıkları «Bekirağa Bölüğü Binası» Cumhuriyet'ten sonra «C.H.P. Talebe Yurdu» olarak kullanılmış ve **Târık Zafer Tunaya** da talebeliğinde buranın müdürlüğünü yapmış imiş. Biz üniversiteye geldiğimizde bu bina yıkılmıştı. **Târık Zafer Tunaya**'nın C.H.P.'nin nâm-u nimetiyle perverde olmuş bir kemalist olduğunu duyardık.

Evvelce bahsi geçmiş olan, Üniversitedeki mescidimize casus göndererek namaz kılanları tespit ettirdiğini ve bunları imtihanlarda çaktırdığını biliyorduk. Suallerim karşısında âciz kalınca;

«– Yüzünü görmesem seksen yaşında bir ihtiyar konuşuyor zannederim!» demişti.

---

allimleri de maaşlarının artırılması talebiyle yürüyüşe kalkışırlar, sizden rica ederim, bendenizi onların karşılarına çıkartmayın!.»

Emrullah Efendi, hayretle sordu:

«– Peki ama niçin?. Siz bu kadar haklı taleblerle gelmiş olan şu hoca efendileri bu kadar mâhirâne bir sûrette idare edip sessizce geriye gönderebildikten sonra, böyle haksız bir taleple gelebilecek olanlardan niçin çekiniyorsunuz?!»

Salih Zeki Bey, cevaben dedi ki;

«– Muhterem nâzırım!. Bu hoca efendiler edepli insanlardır. Kendilerine – üstelik– okumamış oldukları bir ilimden, küçük bir mes'ele sordum. Bilemeyince mahçub oldular. Sâkin bir sûrette dağıldılar. Muallimlerde o edebi bulamayız. Bir kere kendilerine sual sordurmazlar. Farz-ı muhal sorsak ve onlar da cevaba muktedir olamasalar, işi tezvirata boğar ve kolay kolay dağılmazlar!.»

Acaba bu vak'adan almamız gereken dersi anladık mı?!.»

Milli Türk Talebe Birliği'ni devr aldığımız Kongrede konuşmamı yaparken

Beni Fakülte'de adım adım takib ediyor, faaliyetlerime karşı C.H.P.'li gençlere taktik veriyordu. Şimdi bu adam kongre başkanıydı. Konuşmak üzere kürsüye çıktığım anda Spor Sergi Sarayı dört bir taraftan mürettep:

«– Yuhhh!...» diye uğuldamaya başladı. Bense, henüz ağızımı açıp hiç bir şey söylememiştim. **Tarık Zafer Tunaya**'ya dönerek:

«– Buranın bir havra olmadığını şu serserilere siz mi anlatacaksınız, yoksa ben mi anlatayım!..» dedim.

Fanatik bir kemalist olan **Tarık Zafer Tunaya** şu çirkin manzara karşısında yuh çeken C.H.P.'li gençleri azarlıyacağına bana döndü ve dedi ki:

«– Sen ne ters tabiatlı bir adamsın! Bir şeyi normal bir sûrette kırk türlü ifâde yolu olsa, sen onlara başvurmaz, karşındakini rencide edecek bir başka kırkbirinci yol bulursun!»

Hâle bak!. Adam yuh çekenleri değil de beni ayıplıyor! Bu sırada tuhaf bir şey oldu. Talebeler arasından bir genç kız ayağa fırladı. Sustalı bıçağını çekerek kolunu kaldırdı ve:

«– Yuh ulan size!... Alçaklar!... Aranızda **Kadir Bey**'e cevap verebilecek bir hatip varsa onu çıkarın!» diye bağırdı. Gürültünün üstüne çıkan bu bağırma, bir kız tarafından gerçekleştirilmiş olduğu için olacak ki; yuh sesleri kesildi ve akabinde dehşetli bir alkışa inkılâb etti.

Bu, kantinde benimle hissî bir alâka tesis etmeğe çalışıp yüz bulamayan **Mine** adındaki bir kızdı. Alkışın zayıfladığı bir anda kayalardan dökülen bir şelâle misali âni bir sûrette söze başlamış ve umûmî alâkayı o sûrette celbetmiştim ki; sözlerimi bitirene kadar beni tekrar yuhlamaya hevesli olan insanların bu hevesleri kursaklarında kaldı. Zira öyle umûmi bir alkış tufanı altında kürsüden indim ki, herkes seçimleri bizim kazanacağımıza hükmetti. Lâkin ortaya karma bir liste çıktı.

Sonradan söylendiğine göre hile yapmışlarmış!.. Biz reyimizi attıktan sonra ayrılmıştık. Seçimlerde sandığa hâkim olmanın ehemmiyetini o zaman anlamışımdır.

b- İhtilâlle Yüzyüze

1960 Yılı geldiğinde siyâsî hava oldukça gerginleşmiş bulunuyordu. D.P. ile Halk Partisi arasındaki, soğuk harp talebe câmiasına bile aksetmişti. Solcu ve kemalist talebeler, hep birlikte hareket ediyorlardı. D.P.'nin zırva «Vatan Cephesi» hikâyelerine ilâveten C.H.P. hakkında tahkikat yapacak bir komisyon kurup faaliyete geçirmesi bu gerginliği daha da arttırmıştı. Her gün radyolar doğru yanlış Vatan Cephesi'ne iltihak ettiği bildirilen isimlerle dolup taşıyor, diğer taraftan **İnönü** de birtakım emekli askerleri etrafına alarak resimler çektiriyor, gazeteler bunların C.H.P.'ye kaydolduklarını ilân ediyordu. Diğer taraftan o sırada Küba'da bir hukuk talebesi olan **Fidel Castro** işbaşına gelmiş ve komünizmi tatbik etmeğe başlamıştı. **Fidel Castro**'nun bir hukuk talebesi olması bilhassa, Hukuk Fakültesi'ndeki anarşist ruhlu solcu talebelere cesâret veriyordu. Sol basın da âdeta emsal alınması için **Castro**'nun faaliyetlerini hergün ballandıra ballandıra yazıyordu. Bu durumda hiç de solcu olmayan, daha evvel D.P. ile dirsek temasına geçip de umduğunu bulamamış olan **Nuri Yazıcı** isimli bir genç «**Castro Nûri**» lâkabıyla anılmaya başlanmıştı. O zaman maârif vekili olan **Celâl Yardımcı**'nın yeğeni ve D.P.'li **Eyüp Yardımcı** bize, bu **Nuri Yazıcı**'nın D.P. gençlik kollarına girmek istediğini, ancak birkaç gün sonra yamalı pantolonunu göstererek:

«– Yamalı pantolonla da iktidar partisi mensubu olunmaz ki!..» dediğini, umduğunu bulamayınca da Halk Partisi gençlik kollarına kaydığını söylüyordu.

Nuri Yazıcı Kantin'de iktidar partisi aleyhine nutuk çekmeye başlamıştı. Mart ayına gelindiğinde benzer hâdiselerin

Ankara'da da patlak verdiği duyulmuştu. Her gün bir tarafta bir gençlik grupu iktidar aleyhine nümâyiş yapıyor, gazeteler de bunları manşete çekiyor, bazan polislerin mukabeleleri anormal bir biçimde zulüm ve şekâvet sûretinde aksettiriliyordu. Nihayet Halk Partisi Merkezi'nden verilen bir tâlimat üzerine, İstanbul'da Beyazıt Meydan'ında ve Ankara'da büyük birer miting tertiplendi.

Bu mitinglerin yapıldığı 28 Nisan 1960 tarihinde biz nümâyişçi gençleri seyir için bile orada bulunmama kararı almıştık. Bu yüzden her zamanki gibi Kantin'de oturmuş, sohpetimize devam ediyorduk. Bir anda kantinin kapısında üstü başı perişan, saçları darmadağınık bir genç belirdi ve bağırmaya başladı:

«– Siz ne kansız insanlarsınız? Beyâzıt Meydanı'nda kan gövdeyi götürüyor! Arkadaşlarınız kurşun yağmuru altında hürriyet mücâdelesi veriyor! Kaç genç polis atlarının ayakları altında can verdi! Siz burada oturmuş keyfediyorsunuz!»

Belli ki; polis tarafından tartaklanmıştı. Yüzü mosmor, hâli perişandı. Benim masada oturan gençlerden birisi bu «kansız» sözüne içerlemişti. Elini tabancasına attı ve kapı üstünde duran gence bağırdı:

«– Defol ulan piç! Bizden ne istiyorsun! **İsmet Paşa**'yı yardıma çağır! Sizi o tahrik ediyor!»

Bu, **İsmet Karatok** adında Kayserili çerkez bir arkadaşımızdı. Yiğit bir çocuktu. Masamda daima silâhlı oturur ve bana karşı vâki olabilecek bir tecâvüz için tetikte beklerdi. **Çerkes Edhem** vak'asından dolayı da **İsmet Paşa**'nın amansız düşmanıydı.

İnsiyakî bir sûrette silâhını çekmesini önledim. Fakat kendisini zaptedemedim. Kapıya doğru yürüyünce **Fidel Castro** müsveddesi çocuk tabana kuvvet kaçtı. Böylece muhtemel bir fâcia önlenmiş oldu.

ESKİŞEHİR
ÖRFİ İDARE KUMANDANLIĞI
TEBLİĞİ

Ankarada bütün hükümet erkânı ve Demokrat parti başkanları yabancı memlekete kaçarken yakalanmışlardır.

Beraberlerinde 12 uçak dolusu altın mücevherat ve parayı kaçırmakta iken yakalandılar.

Sabık Başbakan Adnan Menderes ve sabık Reisicumhur Celâl Bayar Askeri kumandanlık tarafından tevkif edilmiştir.

Eskişehirde matbaası olan herkes bu havadisi basıp yayınlamalıdır.

Dikkat Dikkat Dikkat

Vatanseverliğinize Hitap ediyoruz. D. P. İl İlçe ve Bucak Başkanlarının kaçmalarına mahal vermeden tevkif edilmelerini ve askeri kıt'eleri gelinceye kadar salınmamalarını rica ederim.

Eskişehir Örfi İdare Komutanı
TUG GENERAL BEDİİ İÇTEPE

27 Mayıs İhtilâli hengâmında millet işte böyle aldatıldı: Eskişehir'de uçaktan halka atılan resmî (!.) bir tebliğ

Kısa bir durum muhasebesi yaptık. Ekseriyet Beyazıd Meydanı'nda olup bitenleri görmek arzusunu izhar edince, prensip kararımıza rağmen, kantinden çıktık.

Rektörlük Binası'nın yanındaki demir parmaklıklardan Bezayıd Meydanı'nı seyretmeğe başladık. Meydan hınca hınç talebe doluydu. Atlı polisler kalabalığı dağıtmaya çalışıyor ve bazıları da havaya ateş ediyordu. Karşı koyanların coplandığı da görülüyordu. Fakat biraz evvelki **Castro** modeli gencin söylediği gibi kan gövdeyi götürür bir manzara yoktu. Bunlar İhtilâl'den sonra bile böyle mubalağalı yalanlara devam etmişler, bazı gençlerin cesetlerinin Ortaköy'deki et kombinasındaki kıyma makinalarında yok edildiğini iddia etmişlerdir. Ancak bütün bu yalanların hiçbirinin de aslı olmadığı çok kısa bir zamanda ortaya çıkmıştı. Hele bu sonuncu yalan, yani «Kıyma Makinaları Hikâyesi» Albay **Ertuğrul Alatlı** adındaki bir ihtilâlci tarafından gazetecilere beyanat suretinde ifâde edilmişti.

28 Nisan hadiseleri denilen bu mürettep nümâyiş üzerine **Menderes** radyodan kendi sesiyle bir konuşma yaptı. Bunda gayet kibar bir üslûp ile gençlerden, bu nümâyişlerden vazgeçmeleri ricasında bulunuyordu. Bunu dinleyince bu gidişin bir ihtilâle müncer olacağını anlamakta gecikmedim. Zira çok az bir zaman önce «dokuz subay hadisesi»[7] denilen bir ihtilâl teşebbüsü olmuş ve bu, basında yer almıştı. Diğer taraftan **Menderes**'in:

7- «Dokuz Subay Hadisesi» şuydu: 27 Mayıs İhtilâli'ni yapan kadronun ilk nüvesi 9 Subaydı. Başkanları da Albay (sonra General) **Faruk Güventürk**'tü. **Alpaslan Türkeş** de bu kadroya dahildi.

Faruk Güventürk 1957 Kasım Ayı'nda bir ihbar üzerine tevkif edilmişti. İhbarı yapan **Samed Kuşçu** adında bir albaydı. Fakat tevkıf edilenler de 9 subay olmakla beraber, bunlardan sadece **Fâruk Güventürk** bahsi geçen komiteye dahildi. Diğerleri O'nun temasta olduğu başka subaylardı. Muhakeme beraetle neticelenmiş fakat bu sûretle ordu içinde D.P.'ye karşı bir kıpırdanış olduğu gerçeği de su yüzüne çıkmıştı. (Fazla bilgi için bakınız: **Dündar Seyhan** – Gölgedeki Adam, İstanbul 1966 sh. 66 vd.)

«– Ben orduyu astsubaylarla da idare ederim!.» demiş olduğu yolunda bir propaganda da Halkçılar tarafından yayılıyordu. Bazı Subayların da zaman zaman tekrarladığı bu iddianın tabiatıyle aslı faslı yoktu. Fakat Ordu ile iktidarı karşı karşıya getirmek için sinsi bir propaganda tezgâhlandığı müşâhede olunuyordu. Bu cümleden olarak emekli bir general «Kulak Gazetesi» denilen bir şer düzenlemesi yapmıştı. Meselâ İstanbul dahilinde husûsi bir sûrette tutulmuş yüz-ikiyüz adam bir akşam bu generalin kendilerine öğrettiği bir yalanı herbiri ertesi gün ayrı bir mûhitin kahvehânesine giderek birbirlerinden habersizmiş gibi söylüyor, ve bir anda bütün İstanbul bir fiskos kazanı haline gelmiş bulunuyordu. 28 Nisan'dan 27 Mayıs ihtilâl gününe kadar bu faâliyet aralıksız bir şekilde sürdürülmüştü.

Diğer taraftan 28 Nisan hadiseleriyle alâkalı olarak tutuklanan gençlerden birisi, başından geçenleri bize anlatmıştı. O gün hükümet alelacele toplanmış ve örfî idare (Sıkıyönetim) ilân edilmişti. Bu yüzden tevkıf edilenler askerî garnizonlara götürülmüşlerdi. Burada kendilerine son derecede iyi muâmele edilmiş olduğunu ve hatta teşvikkâr bir tavır takınıldığını bu gençten öğrenmiştik. Bu demekti ki; ihtilâlci gençleri teşvik edenler arasında C.H.P. ileri gelenleri kadar askerî şahıslar da vardı.

Sonradan **Ali Fuad Başgil** hocamızdan öğrendiğimize göre **Menderes**'in bu yumuşak tutumuna mukabil **Bayar** «tenkil» yani kuvvet kullanarak bastırmakda ısrar ediyordu.

O günlerde **Ali Fuat Başgil** hocayı Ankara'ya çağırmışlar ve **Bayar**'ın da dahil olduğu bir kabine toplantısı yapmışlar ve kendisinden fikir sormuşlardı. Sonradan **Ali Fuad Bey**'in «Demokratların Akıl Hocası» olarak itham ve hapsedilmesine sebep olan bu kabine toplantısında hoca kendilerine başvekilin istifasıyla hükümeti değiştirme ve gerekirse C.H.P. ile bir koalisyon teklifinde bulunmuş. **Bayar**

buna karşı:

«– Dere geçerken at değiştirilmez!..» diyerek itiraz etmiş. Bunun üzerine hoca demiş ki:

«– Sizin gençlik tabanınız yok! Mektepler Halk Partisi'ne teşne genç yetiştiriyor. Vaktiyle Türk Milliyetçiler Derneği'ni kapatmasaydınız, şimdi sizin de bir gençliğiniz olur ve onları bu nümâyişçilere karşı kullanabilirdiniz. Çünkü onlar C.H.P.'ye karşıydılar.»

Bunun üzerine **Bayar** demiş ki:

«– Türk Milliyetçiler Derneği'ni kapattığımız için pişman değilim! Onlar gerici ve **Atatürk** düşmanı idiler. Onların C.H.P.'ye karşı olduğu yerde, ben C.H.P'yle beraberim!»

Ali Fuad Hoca Ankara'dan dönüşünde bunları bize anlatmıştı. **Celal Bayar**'la Yassıada muhakemesinden sonra **Nazif Çelebi**'nin evinde birçok kereler görüştüm. Hep aynı kafayı muhafaza ettiğine şâhid oldum.

Bu gergin hava 27 Mayıs sabahına kadar devam etti. O zaman ben Süleymaniye, Yoğurtçuoğlu Sokak'taki «Yeni Karadeniz Talebe Yurdu»nu çalıştırıyor ve kendim de orada kalıyordum. 27 Mayıs Sabahı sabah namazı için Süleymaniye Câmii'ne gittiğimde câmii şerifi kapalı buldum! Ortalıkta kimse yoktu! Saate bakmadan yanlış mı geldim diyerek, geriye döndüm. Yurdun karşısında bir bakkal vardı. O dükkânını açmış öteberisini yerleştiriyordu. Seyyar bir radyosu varmış. Onu açmış, hem dinliyor hem çalışıyordu. Radyo sık sık:

«– Dikkat, Dikkat! Türk Silâhlı Kuvvetleri İdareye el koymuştur!...» diyor ve sokağa çıkma yasağı konulduğunu bildiriyordu. Arkasından «Nato'ya Cento'ya bağlıyız!» diyor, söyliyecekleri bitince de Harbiye marşını çalıyordu. Durum anlaşıldı. Yurda geldim. Bazı arkadaşları uyandırdım. Onlar da hayret ettiler. Yurt yeni bir apartmandı. Terasına çıktık.

Ortalık ağarıyordu. Şehir ölü gibiydi. Caddeler bomboştu. Unkapanı havâlisini görüyorduk. Arada bir askerî ciplerin sür'atli gidiş gelişlerinden başka hiç bir hareket görülmüyordu. O gün cumaydı. Sokağa çıkma yasağı ertesi güne kadar devam ettiğinden hiçbir yerde cuma namazı kılınamadı. 27 Mayıs'ın millete ilk azizliği bütün yurtta cuma namazını iptal etmiş olmasıydı!.

Ertesi günü sokağa çıkma yasağı sanırım saat yediye indirildi. Saat yedi olmadan herkes evine çekiliyordu. Radyoda bu ilk konuşan kalın sesli hatip **Türkeş**'miş. **Türkeş**'i şöyle böyle tanıyordum. Adını **Mehmed Emin Alpkan**'dan duymuştum. O'nun ilân edilen otuzsekiz kişilik «Millî Birlik Komitesi»nde bulunması bize güven veriyor ve bizi teselli ediyordu. Bunun –kendi hesabıma– diğer bir sâiki de şuydu:

İhtilâl'in ertesi günü **Necip Fazıl Bey**'in Feneryolu'ndaki evine gitmiştim. Orada D.P. Bolu Meb'usu **Reşad Akşemseddinoğlu** ile karşılaştım. Radyolar devamlı bir sûrette henüz yakalanmamış olan D.P. milletvekilerinin en yakın askerî birliklere teslim olmalarını bildiriyordu. **Reşad Akşemseddinoğlu** ise, gidip teslim olmak istemiyor ve **Türkeş**'in bu işe istemiyerek girdiğini ve kısa bir zamanda ihtilâl içinde ihtilâl yaparak duruma tamamen hâkim olacağını söylüyordu. **Necip Fazıl** ise, O'na evinin kendisi için emniyetli olmadığını, şâyet teslim olmayacaksa, emniyetli bir yer bulmasını söylüyordu. **Reşad Bey** sonradan Almanya'da kendisinden de bizzat dinlediğim üzere **Necip Fazıl**'a şu vak'a'yı anlatmış:

Kendisi **Türkeş**'in uzaktan akrabası imiş. **Türkeş** O'na yapılacak olan ihtilâli günü, saati, dakikası ve kadrosu ile haber vermiş ve bunları gidip **Menderes**'e bildirmesini istemiş; **Türkeş** aralarında bu konuşmanın geçtiği parkta neticeyi beklemiş. **Reşad Bey** derhal **Menderes**'in yanına koşmuş, durumu anlatmış. **Reşad Bey**'in ifâdesine göre **Menderes**'in yüzü kâğıt gibi bembeyaz olmuş. Zile basıp gelen adamına, **Edhem Men-**

deres'i derhal çağırmasını söylemiş. Az sonra gelen **Ethem Menderes** içeri girmeyip kapı üzerinde dikilmiş ve:

«– Buyrun efendim!.. Beni emretmişsiniz!» demiş.

Israrlara rağmen içeri girmeye yanaşmamış. Bunun üzerine **Adnan Menderes, Reşad Akşemseddinoğlu**'na dönerek:

«– Bana anlattıklarınızı **Edhem Bey**'e de anlatınız! Millî Müdâfaa Vekili O'dur!» demiş.

Bunun üzerine **Reşad Bey** aynı hikâyeyi baştan itibaren bir bir O'na da anlatmış. **Edhem Menderes** sâkin bir şekilde sonuna kadar dinlemiş ve:

«– Teessüf ederim size **Reşad Bey**!... Bunlar Halk Partililerin propagandalarıdır. Sen de onlara kapılmışsın!» demiş ve sonra **Menderes**'e dönerek:

«– Efendim böyle şeylerle canınızı sıkmayın! Bunlar Halk Partililer'in propagandalarıdır. Sizi temin ederim ki; Ordu bize bağlıdır!» deyince **Menderes** bu iki insan arasında mütereddid ve mütehayyir kalmış! Bunun üzerine **Edhem Menderes** tekrar **Menderes**'e dönerek:

«– Efendim, bendenize başka bir emriniz yoksa gidebilir miyim!» demiş ve **Menderes** de kısık bir sesle:

«– Peki.» deyince çekilip gitmiş.

Bir müddet hareketsiz ve sâkin kalmışlar. Sonra **Reşad Bey** de müsâade isteyerek geriye, parkta neticeyi beklemekte olan **Türkeş**'in yanına gelmiş ve cereyan eden hadiseyi hikâye etmiş. Bunun üzerine **Türkeş**:

«–Demek bunlar tedbir almıyacak ve bu iş olacak!» deyip **Akşemseddinoğlu**'ndan ayrılmış.

Bu hadiseyi bana Almanya'da 1981 Yılında bir kere daha anlatmış olan **Reşad Akşemdeddinoğlu** o gün için **Türkeş**'in bu işe «oyun içinde oyun» oynamak maksadıyla girdiğini

söylüyor ve bekleme taraftarı görünüyordu.[8] Fakat üç dört gün sonra gidip teslim olmuş ve sonra Yassıada'da rahatsızlanarak Haydarpaşa Nümûne Hastanesi'ne kaldırılmış ve buradan da tebdil-i kıyafet kaçarak önce Yunanistan'a sığınmış oradan da çeşitli Avrupa memleketlerine geçip orada yaşamıştı.

Necip Fazıl'sa ihtilâl gecesi Ankara'daymış. Ertesi günü alelacele İstanbul'a dönmüştü. İhtilâlin kansız olduğu yolundaki iddiayı kabul etmiyor ve otele girip çıkanların rivâyetine istinaden Ankara'daki hendeklerin ceset dolu olduğunu iddia ediyordu.

İnsanlar belli bir zaman sonra her değişikliğe intibak ederler ve mevcud şartlara göre yeni bir düzen ve hâlet-i ruhiye teessüs eder. 27 Mayıs'tan sonra da böyle olmuştur. Yavaş yavaş komitede bize yakın adamlar tebellür etmeye başlamış ve ortaya çıkan beyanatlarıyla komitenin iki başlı olduğu gerçeği gizlenemez hale gelmiştir. Bir grup **Türkeş** ve arkadaşları, diğer grup ise, iktidarı hemen C.H.P. ve **İnönü**'ye devretmek isteyenlerdi. **Türkeş** ve arkadaşlarıyla İstanbul'daki milliyetciler arasında bir irtibat kurulmuştu. Bildiğime göre bunu şimdi emekli bir general olan üsteğmen **Mehdi Sungur** sağlıyordu. Bunlar Üniversite'deki masonları tardetmek

---

8- **Reşad Akşemseddinoğlu, Türkeş**'in 27 Mayıs İhtilâli ile alâkasını böyle anlattı. Biz de uzun zaman böyle kabul ettik ve O'nu bu harekâta kerhen karışmış bulunduğu yolunda müdafaa ettik. Fakat 27 Mayıs İhtilâli ile alâkalı birinci el kaynakların hemen hepsi de aksine, **Türkeş**'in en baştan itibaren hazırlık hareketleri içinde bulunduğunu doğrulamaktadır.

(Bkz: **Dündar Seyhan** – Gölgedeki Adam, İstanbul 1966, sh. 58)

İhtilâl'in ilk günlerinde, **Cevat Fehmi Başkurt**, «Cumhuriyet Gazetesi»nde Millî Birlik Komitesi mensupları ile yaptığı röportajları yayınlamıştır. Bunlardan birinde, albay **Türkeş**'in «İhtilâl hazırlıklarına, ezan'ın aslına irca edildiği gün» başladıkları tarzında bir beyanı yer almıştır. O gün bizden büyüklerin buna bulduğu te'vil şuydu:

Güya **Türkeş** böyle söylememiş! Fakat **Cevat Fehmi**, bunu uydurup yazıyormuş ki; tekzip etsin de Komite'de açığa çıkıp, belli olsun!.. O'nun için susup, kabul etmesi gerekirmiş!. O zaman bu te'vile tabiatiyle biz de inanmıştık.

gibi sonradan «147'ler Davası» diye bilinen hayırlı işler de yapmışlardı. İstanbul Emniyeti'nin başında albay **Muzaffer Şahin**, Birinci Şube'nin başında binbaşı (sonra general) **Fuad Yılmaz**, siyasî kısmın başında üsteğmen (sonra albay) **Eşref Dirlik** vardı. Bunlar «14'ler Hadisesi» denilen ve **Türkeş** ve arkadaşlarının komiteden tardedilmelerini ifade eden hadiseye kadar İstanbul'daki milliyetçi ve muhafazakâr insanlara kol kanat gerdiler. Kimseye bir zarar gelmemesi için elden gelen gayreti sarfettiler.

14 Kasım 1960 Tarihinde **Cemal Madanoğlu, Türkeş**'ten beklediğimiz «ihtilâl içinde ihtilâl»i gerçekleştirerek kendisinin Merkez Kumandanlığı'ndan alınmasına dâir komiteye teklif getirmiş olan 14 Millî Birlik Komitesi üyesini komite başkanı **Cemal Gürsel**'i kullanarak bertaraf etti. Kısacası otuzsekiz kişilik Millî Birlik Komitesi 14 kişi hariçte bırakılarak yeniden kurulmuş oluyor ve bu 14 kişinin her biri uzak ülkelere büyük elçilikler nezdinde birer «vazifesiz memur» veya «mûteber sürgün» olarak gönderilmiş oluyorlardı.

O gün, ben Yıldız Posta Caddesi 19 numarada çalıştırmakta olduğum Yıldız Talebe Yurdu'nda kalıyordum. Rahmetli **Erol Güngör** geldi. Çok endişeliydi. Derhal tevkıf edilmekten korkuyordu. Galiba 14'lerden birisiyle yakın akrabalığı vardı. Beni de ikaz etti.

«– Sen de kaybol! Şimdi derhal Emniyet'te büyük bir değişiklik yaparlar ve hepimizi toplarlar!..» dedi ve ayrıldı.

O ayrıldıktan sonra beni de bir endişe kapladı. Biraz bilgi edinmek maksadıyla kalkıp Cağaloğlu Şeref Efendi sokaktaki Havâdis Gazetesi'ne gittim. Bu gazete o zaman bir gece sekreteri olan **Gökhan Evliyaoğlu** ile **Hâmi Tezkan**'ın elinde kalmıştı. Zira burada çalışanların hepsi tevkıf olunmuştu. Bunlar **Türkeş**'in arkadan destek vermesiyle yayına devam ediyor ve ihtilâlin C.H.P. nam ve hesabına veya onu iktidara getirmek

Merhum **Ali Fuad Başgil**, Yassıada İhtilâl Mahkemesi'nde ifâde verirken...

için yapılmadığını, kardeş kavgasını önlemek ve kötü bir gidişe dur demek için yapıldığını ileri sürerek ihtilâl şartlarına rağmen neşriyatlarını sürdürmeğe çalışıyorlardı. **Gökhan Evliyaoğlu**'nun yanında genç bir subay gördüm. Bu üsteğmen **Eşref Dirlik**'ti. Tanıştırılınca yüzüme hayretle baktı ve:

«– Sen ne azılı imişsin! İhtilâl olduğundan beri her gün senin hakkında en az on tane ihbar aldım. Bunlar dosyalar dolusu idi. Bu gün beni vazifeden alacaklarını bildiğim için onların hepsini sobada yaktım. İnan ki; hakkındaki ihbarlar sobayı ağızına kadar dört beş defa doldurdu. Seni rahat bırakmazlar. Ben bugün ayrıldım. Yerime gelecek olanlar seni ilk ihbarda içeri alacaklardır. Aman ha dikkat et!» dedi.

Kendisine teşekkür ettim. Sonra **Gökhan**'a döndü ve:

«– Sen de dikkatli ol, seni de yaşatmazlar!» dedi.

Oturduğumuz koltuğun arkasında bir perde vardı. Meğerse **Menderes** bazı akşamlar gazetede kalınca orada yatarmış. **Eşref Dirlik** ihtilâlin başından beri Havadis Gazetesi'ne karşı herhangi bir menfi hareket yapılmasını önlemek üzere bu **Menderes**'in yatağında yatarmış.

Gökhan'a dönerek;

«– Artık akşamları burada kalamam! Allah sizleri korusun!.» diyerek çekip gitti.

c- Başgil Hâdisesi

27 Mayıs İhtilâli'nden itibaren sol basın her fırsattan istifade ederek rahmetli **Ali Fuad Başgil** hocaya çatıyor ve mevkuflar kafilesine O'nu da katmaya çalışıyorlardı. Komite'deki milliyetçilerin müessiriyetiyle gerçekleşmiş olmasına rağmen 147 profosörden biri de **Ali Fuad** hocaydı. Hakkındaki şâyialar ve D.P. iktidarına yakınlığı sebebiyle O'nu istisna edememişlerdi. Lâkin menfi basın bu kadarla yetinmek istemiyor ve her vesile ile O'na saldırıyordu. Biz de Temmuz ayı içinde

yani henüz **Türkeş** ve arkadaşları komitede iken bu menfi neşriyatı protesto etmek ve **Ali Fuad** hocamıza bir sevgi gösterisinde bulunmak üzere bir hareket plânladık.

Müslüman veya sadece demokrat olduğu için bize katılan yüzlerce insanla **Ali Fuad** hocanın Feneryolu, Karanfil sokaktaki evi önünde «yaşa, varol!..» diye bağıracaktık. Oraya toplu olarak gidemiyeceğimizi biliyorduk. Bunun için herkesin ayrı ayrı yollardan oraya giderek belli bir saatte hocanın evinin önünde toplanılmasını kararlaştırdık. O zamanı Feneryolu istikametinde tramvay vardı. Kimi tramvayla ve kimi otobüsle gidecek ve aynı noktada buluşacaktık.

Ben yalnız olarak Eminönü'nden Üsküdar'a ve Üsküdar'dan Kadıköyü'ne geçtim. Kadıköy'den tramvaya bindim. Tramvay Feneryolu'na geldiği zaman güzergâhta arkadaşlarımızdan pek çoğunun jandarma kordonu altında olduğunu gördüm. **Ali Fuad** hocanın evi tramvay yoluna nazaran bir sokak arkadaydı. Askerler orada pusuya yatmış ve peyderpey gelen her talebeyi yakalayıp tramvay yolu üzerinde toplamışlar ve askerî nakil vasıtalarının gelmesini bekliyorlardı.

Bu durumu görünce tramvaydan inmedim. Bir durak daha gittikten sonra indim ve yolun karşı tarafına geçerek dönüş tramvayına bindim. O zaman **Necip Fazıl Bey**'in evi de Feneryolu'nda ve tramvay caddesi üzerindeydi. Tramvay caddesi üzerinde ve birkaç yüz metre kadar Kadıköy tarafında kocaman bir ahşap konaktı. O'na en yakın olan istasyonda indim. **Necip Fazıl Bey**'in evinden **Ali Fuad Bey**'e telefon edip kendisini teselli etmek istiyordum. Yol üstündeki arkadaşlarımızı muhâsara etmiş bulunan askerlerin başındaki subay benim **Necip Fazıl Bey**'in evine girdiğimi görmüş. Elindeki işin ilk müsaid olduğu anda oraya gelmiş. Ben de telefon edip hemen evden çıkmıştım. Tesadüfen benden sonra oraya hiçbir şeyden haberi olmaksızın sırf üstadı ziyaret için gelmiş bulunan Maraşlı **Ahmed Gökahmedoğlu** adındaki genci tevkıf

edip götürmüş. Bu arkadaşın hiçbir şeyden haberi olmadığı yolundaki itirazlarını asla dinlememiş.

Ben **Necip Fazıl Bey**'in evinden **Ali Fuad** hocaya teselli makamında birkaç şey söylediğimde O da bana dedi ki:

«– İhtilâl bir nevi anarşidir. Bunları tabii karşılıyorum. Bak evim asker kordonu altındayken ne oldu biliyor musun?»

«– Ne oldu hocam?» dedim.

Dedi ki;

«– Radyo evinden bir telefon geldi. Orada vazifeli bir binbaşı benden dinî yayın saatini idare etmemi rica ediyor!»

«– Ne cevap verdiniz!» diye sordum.

«– Ne cevap vereyim! Sizin birbirinizden haberiniz yok! Şu anda evim asker kordonu altında. Talebelerimle görüşmeme müsaade olunmuyor! Bu ne iştir?» dedim.

O binbaşı her kim ise, bu işle meşgul olacağını hocaya va'detmiş.

İçimi endişe kapladı. Acaba tevkıf edilen arkadaşlarımıza kötü muâmele ederler miydi?! Ertesi günü bütün gazeteler, bu hadisenin tertipçisi olarak beni gösteriyordu. On-onbeş gün kayboldum. Arkadaşları birkaç gün tuttuktan sonra bıraktılar. Çünkü hedefleri benmişim. Anlattıklarına göre Emniyet Müdürlüğü'ne götürülür götürülmez bir subay:

«– **Kadir Mısıroğlu** gelsin!..» demiş.

Kalabalık içinden kimse çıkmayınca, benim orada olmadığımdan emin olmak için tek tek herkesin hüviyetine bakmış!..

O günlerde yurda uğramıyordum. Her akşam başka bir câmi meşrutasında kalıyordum. Birbirini takip eden hadiseler oldu. Havadis gazetesi ve **Peyami Safa** ile alâkalı menfi neşriyatı protesto için bir kısım arkadaşlarımız bu gazetenin Cağaloğlu'ndaki binası önünde lehte pankartlarla bir nümâyiş

Cum

37 nci yıl Sayı 12.928

Prof. Başgil'e tezahürat yapmak istiyen talebeler nezaret altına alındılar

Örfi İdare yasaklarına aykırı hareket eden öğrencileri teşvik ettiği tesbit olunduğu takdirde Profesör Ali Fuat Başgil'in aleyhinde de tahkikat yapılacak

Hukuk Fakültesi Anayasa kürsüsü Ord. profesörü Dr. Ali Fuat Başgil'in dün Erenköyündeki evi önünde 80 kadar Üniversiteli lehte gösteri yapmak istemişlerdir.

Bu hareket, Örfi İdare nizamına aykırı ve bahis konusu profesörün yazılarını iktibas eden gazetenin kapatılma kararına protesto gayesi taşıdığından Üniversiteliler nezaret altına alınmışlardır.

Bilindiği gibi, Üniversiteliler 29 ağustos cuma günü 27 mayıs inkılâp hareketinin iyi havasını bozmak istiyen Havadis gazetesi muharriri Peyami Safa'nın aleyhinde nümayiş yapmak is-

— Arkası Sa. 3, Sü. 8 de —

Gürsel'in Hatay Söylevi

Kıbrıs Türk Birliğini uğurlamak üzere Hatay'a giden Devlet ve Hükûmet Başkanı Cemal Gürsel evvelki gün İskenderun'da güzel ve özden bir söylev verdi. Sayın Orge-

Ali Fuad Başgil hocamıza karşı yapılan sevgi gösterisini binbir tezviratla aksettiren gazetelerden birinin başlığı: 31 Temmuz 1960 Tarihli Cumhuriyet Gazetesi.

yaptılar. Yine müşevvik ve mürettib olarak beni gösterdiler. Halbuki bu işlerin içinde yoktum. Ortaya çıkamıyordum ki, bir şey yapayım. Sokakta görüldüğüm anda tevkıf edileceğim muhakkaktı.

Böyle bir sopalı çatışma da Galatasaray'da oldu. Taksim'den yürüyüşe geçen solcularla, Tünelbaşı'ndan hareket eden milliyetçiler Galatasaray'da karşılaştı. O zaman silâh kullanma âdeti başlamamıştı. Herkesin ceketi altında lobut denilen bir sopa vardı. Gerek Galatasaray'da ve gerekse Havadis Gazetesi önünde kıyasıya vuruşulmuş ve her iki taraf da birbirlerine bir hayli kara dayak atmıştı. Bütün bu hadiselerde polis daima elebaşı olarak beni arıyordu. Zira Halk Partisi Gençlik Kolları'ndan ihbarlar Emniyet'e o sûretle gidiyordu. Bense her akşam başka bir meşrutada geceliyordum. Yurttan yanıma gidip gelen kurye çocuklardan öğrendiğime göre polisler sahibi bulunduğum yurtları tarassut altında tutuyorlardı.

d- Bir Günlük Nezâret

Bu arada 14'ler Hadisesi olmuş ve Emniyet'teki değişiklik aleyhimizdeki havayı şiddetlendirmişti. Şehzâdebaşı'nda bir sebil içinde matbaacılık yapan hâfız **Nâci Bey** adında bir ahbabım vardı. Tesâdüfen O'nunla görüştüğümde, yeni Emniyet Müdürü'nün çocukluk arkadaşı olduğunu ve beni bir kartla kendisine gönderirse bu kaçak gezmeden kurtulabileceğimi söyledi. Yeni Emniyet Müdürü **Abdülvâhid Erdoğan** adında bir albaydı. Yarı hâfızmış! **Nâci Bey**'in hâfızlık arkadaşıymış! Hattatmış, sesi güzelmiş, güzel ezan okurmuş!.. **Hâfız Nâci Bey** öyle anlattı ki; sanki kendisine gitsem beni kuş tüyü yatakta yatıracakmış. Ümide kayılıp **Nâci Bey**'in kartıyla kalkıp Sirkeci'de Sansaryan Han'ın üst katındaki Birinci Şube'ye gittim. Fakat bir türlü kapıdan içeri giremiyordum. Bir saat mücadele ettim. Lâkin girdikten sonra da beni ne dışarı

'Havadis"i tel'in eden dövizler

En kıymetli edebiyat

caklar, böylece meşhur Ord. Prof. hakkında imza toplayan devrimci gençlerin teşebbüsünün tesirini azaltacaklardı. Tertibin perde arkasında D.P. Gençlik Kollarının öncüleri vardı. Kadri Mısırlıoğlu yüksek baştı, Eyüp Yardımcı, Yarol Taşkıran, Erol Ergüneş plânın mimarlarıydı. Ertuğrul Aktan, Necati Çakıroğlu -Menderesi, Üniversiteyi ziyaretinde sırtlayan delikanlı-, Nazım Durmuşoğlu, Mehmet Bağış kafileye bizzat katılacaklardı. Kantinde toplanıldıktan sonra iki grup halinde karşı yakaya geçilecek ve Hocanın Feneryolundaki evi önünde birleşilecekti. Hoca vaziyetten haberdardı, kendisine talebelerin geleceğini bildirmişti. Her halde orad bir kaç söz de döktürecekti.

O halde?

İlk tahkikat gençlerden bazılarının hakikaten kandırılmış olduklarını ve hoca ziyaretine götürüldüklerini ortaya koydu. Diğerleri ise daha ziyade iğfal edilmişler, şeytana uymuşlardı. Akşam vakti yedi teşvikçi hariç, gösteri meraklısı gençler tahliye edildiler. Kendilerine iyi bakılmış, karınları dönerli pilâv ve hoşafla doyurulmuştu. Albay Erdoğan azimli ve kararlıydı ama halefi gibi sadist değildi.

3 Ağustos 1960 tarihli **Akis** Dergisi'nde o günkü hadiseleri çarpıtan sayfalar dolusu tezvirattan bir parça. Dergiye göre: «**Kadri Mısırlıoğlu** (!..) yüksek baştı.»

bırakıyorlar ve ne de **Abdülvâhid Erdoğan**'la görüştürüyorlardı. Sabahtan akşama kadar orada aç bîilâç bekledim.

«– Bırakın gideyim!» diyorum.

«– Hayır sen çok hadiseye karıştın bırakamayız!» diyorlar.

«– Emniyet Müdürü ile görüştürün, bak kartla geldim!» diyorum.

«– Olmaz biz kendisine bunu teklif bile edemeyiz!» diyorlar. Geç vakit memurlar birer ikişer çıkıp gidiyorlardı ki; Binbaşı **Fuad Yılmaz Bey**'i gördüm. Hemen önüne atlayarak:

«– Binbaşım albayla görüşmek için bir arkadaşının kartıyla geldim. Beni görüştürmüyorlar, delâletinizi rica ederim!.» dedim.

Kendisiyle teşehhüd miktarı tanışıklığım vardı. O anda beni hatırlamış mıydı bilemiyorum.

«– Tabii... Tabii.. Gel benimle!» dedi.

Emniyet Müdürü'ne tekmil verircesine kapı dibinde durarak bazı işleri izah ettikten sonra:

«– Bir emriniz yoksa, ben çıkıyorum.» dedi ve ilâve etti:

«– Bu genci eski arkadaşlarınızdan **Hâfız Nâci** göndermiş, sizinle görüşecek!...» Sonra da askerce bir selâm vererek ayrıldı.

Bu sırada, albay **Abdülvâhid Erdoğan** masasında oturuyordu. Hemen yanıbaşında bir genç kız, kollarını çaprazlama kavuşturmuş halde ayakta duruyordu. Kızın masanın ön tarafında değil de makam sahibinin oturduğu tarafda bulunması O'nun akraba gibi bir kimse olduğunu ifade ediyordu. Fakat hayret bu genç kız benim çok iyi tanıdığım biri idi. Güya fakültelerin birinde okuyan ve benim kantindeki yuvarlak masamdan kalkmayan bir kızdı. Demek ki; polismiş!.. Bütün benliğimi bir endişe kapladı. Zira bu kıza hiç de iyi davranmamıştım. Ayrıca, fikirlerimi fütursuzca söyliyegeldiğim için vazifesi beni takib olan bir sivil polisin orada tesâdüfen hazır bulunması, bir arkadaş tavassutu ile gelip aleyhimdeki havayı yumuşatmak hususundaki emelime ciddi bir engeldi. Doğrusu bunu pek tâlihsiz bir tesâdüf addettim ve endişe ile kapı üzerinden içeriye doğru tereddüdlü bir iki adım attım.

Albay **Abdülvâhid Erdoğan** oturduğu yerden:

«– Adın ne senin?!» diye sordu:

«– **Kadir Mısıroğlu**!..» dedim.

O anda dehşet veren bir haber almış gibi masasından fırlayıp kalktı ve bana doğru gelirken:

«– Ne?! Şu hergün bir yeri karıştıran **Kadir Mısıroğlu** sen misin?!» diye bağırdı.

Beni tokatlamak için üzerime doğru gelmekte olduğu muhakkaktı. O anda ummadık bir hadise oldu. Masanın yanında durmakta olan genç kız atılarak albayın bağırırken havaya kaldırmış olduğu elini tuttu ve:

«– Bir dakika albayım, bir dakika!.» dedi ve ilâve etti:

«– Ben bu **Kadir Bey** arkadaşımızı fakülteden çok iyi tanırım. Kendisi mert ve dürüst bir delikanlıdır. Yaptığı bir işi asla inkâr etmez!. O'na her bakımdan güvenebiliriz!..» Albay odanın ortasında dona kaldı ve sukut-i hayâle uğramış insanlara mahsus bir eziklikle:

«– Ya!. Demek öyle!.» dedi.

Adı- eğer doğruysa- **Günseli** olan kız ilâve etti:

«– Evet öyledir!. Ben eminim ki; **Kadir Bey** hakkında yapılmış olan ihbarların hepsi de asılsızdır, kıskançlık eseridir. Evet **Kadir Bey**, aşırı dindardır. Bizden farklı düşünür. Fakat her düşünce ve hareketinde samimi olan milliyetci bir kimsedir.»

İhtimal polis **Günseli**'nin kullandığı «milliyetçi» sıfatı O'nu daha da tatmin edip yumuşatmıştı.[9]

Odanın bir köşesine yerleştirilmiş bulunan bir sehpa ve iki

9- Bu tahmini şunun için yapıyorum. **Abdülvâhid Erdoğan** emekli olduktan sonra MHP saflarına dahil olmuştur. Talebe iken Afrika'ya gitmeye kalkıştığı için «**Mo Mehmed**» adıyla anılan bir arkadaşımızın «DAS» kısaltılmış adıyla yayınladığı bir eser şâyi'a olarak O'na mal edilmişti. Gerçi bu eser **Mürşid Altaylı** adıyla yayınlanmış (İstanbul 1969) ve hem, MHP çevreleri ve hem de **Türkeş** tarafından tasvip görmemişti. Herkes bu eseri artık sivil olan ve MHP saflarına katılmış bulunan **Abdülvahid Erdoğan**'ın yazdığını söylüyordu. Bu düşünce -en azından- O'nun bu eserdeki görüşlere aşırı taraftarlığından galattı. Ayrıca eserin arka kapağında «.. Bu doktrin **Mürşid Altaylı** ile birlikte, iktisadcı, sosyolog, jeolog ve em. kur. Subaylardan müteşekkil redaksiyon komitesi..» denilmektedir.

üç koltuk vardı. Onları göstererek:

«– Otur şuraya, bakalım!» dedi.

Sonra masasına yöneldi, zile bastı. Gelen polise üç çay ısmarladı. Kendisi için artık çay ikram edilebilen bir misafir durumuna gelmiştim. Rahatladım. Gösterilen yere oturdum. O da gelip benim yanıma oturdu. Kız, yanımızda fakat ayakta durdu.

Albay **Abdülvâhid Erdoğan** önce beni kendisine göndermiş olan **Hâfız Nâci Bey**'den bahsetti.

«– **Nâci** çok iyi bir çocuktur. Benim çocukluk arkadaşımdır. Kendisini pek severim. Fakat biraz yobazdır. Sakın sen de O'nun gibi olmayasın!..» dedi.

Ben de kendisine muhafazakâr olduğumu ifâde ettikten sonra fikirlerimi izaha başlamıştım ki; sözümü kesti ve:

«– Kimsenin dindar olmasına bir diyeceğimiz yoktur. Herkes ne olmak istiyorsa olsun! Biz de müslümanız. Ancak aynı zamanda Atatürkçüyüz!. **Atatürk** yüzümüzü Batı'ya çevirmiştir!. Bu davadan tâviz verilmez. Yobazlar, Nurculuk, Süleymancılık, Tarikatçılık, Mezhepçilik gibi cereyanlar çıkarmışlar, **Atatürk** İnkılâplarına karşı geliyorlar. Buna müsaade edemeyiz. Biz öyle, Süleymancılık, Nurculuk, Alevîlik, Hanefîlik, Nakşibendîlik vs. tanımayız!» dedi

Bu sözleri söylerken yüzüme doğru iyice yaklaşmıştı. Ağzı anason kokuyordu. Belli ki, rakı içmişti. Bu fikirler üzerine söz söyleyip O'nu ikna etmek o anda mümkün değildi. Üstelik bunun faydası da yoktu. Bu yüzden kendisine dedim ki:

«– Efendim, bunlar müsaid bir zamanda konuşulacak şeylerdir. Ben size başka bir hususu arz etmek için gelmiştim!»

«– Nedir, söyle!» dedi.

Anlattım:

«– İstanbul'da» dedim. «Her nerede bir hâdise olsa, CHP'li

gençler, tertipçi olarak beni ihbar ediyorlar. Siz de polisleri arkama takıyorsunuz! Şu anda kaçak geziyorum! Bu da beni huzursuz ediyor. Sizden ricam şudur: Size telefon numaramı vereyim. Herhangi bir hâdise olduğunda bulunduğum yere telefon ediniz. Ben yerimde ve işimle gücümle meşgul isem, yapılan ihbarı nazar-ı itibara almayınız. Hatta ben herhangi bir işe karışmış isem, onu inkâr edecek bir tıynette değilim! Devamlı korku içinde yaşamak istemiyorum!»

Ayakta ve yanıbaşımızda duran kızın verdiği teminat olmasaydı, bunu kabul ettirmem her halde mümkün olmayacaktı. Fakat o benim söylediğim sözlere inanması için **Abdülvâhid Erdoğan**'a teminat üstüne teminat verdi. Bunun üzerine kendisiyle bu hususta mutabık kalabildik ve selâmetle oradan çıkabildim.

O zaman Yıldız Yenimahalle Posta Caddesi 19 numarada Kalkavanlar'a âid bir konağı «Yıldız Talebe Yurdu» adıyla çalıştırıyordum. Oraya çekilerek, talebe mûhitinden uzak kalmaya çalıştım.

e- İhtilâlle İlk Temas

Emniyet Müdürü **Albay Abdülvâhid Erdoğan** ile bu sûretle mutabık kalınca kendimi emniyette hissetmeye başlamıştım. Yıldız'daki talebe yurdundan ayrılmıyor ve ortalıkta gözükmemeye çalışıyordum. Ne yazık ki; bu sükûnet fazla sürmedi. Bir gün akşam namazını kılmak için Yıldız Hamidiye Câmii Şerifi'ne gitmiştim. Döndüğümde, yurdun müdüriyet odasında bir kargaşa ile karşılaştım:

Şahsî kütüphânem müdüriyet odasındaydı. Daha o zaman bile kitaplarımı raflara tek sıra halinde yerleştirmek mümkün olmuyordu. Arka sıradaki kitaplara bakabilmek için ön sıradakiler kâmilen yerlere saçılmıştı. Odada bir yarbay sağa sola talimat veriyor, polisler kitapları raflardan indirerek yer-

lere saçıyorlardı. Güya bu şekilde yasak kitap aranıyordu. İçeri girince:

«– Bu ne hal! Odama izinsiz ne hakla giriyorsunuz?!» diye bağırdım. Yarbay cebinden arama emri mâhiyetinde bir kâğıt çıkarıp gösterdi.

«– Verilen emri yerine gitiriyoruz! Ne bağırıyorsun?!» dedi.

«– Arama böyle mi yapılır?! Kitaplarımı yerlere saçmışsınız!» dedim.

Bu sırada yarbayın üzerine basmakta olduğu bir kitap dikkati çekti. Bu **Hasan Basri Çantay** Hoca'nın meâliydi. Bu meâlin içinde Kur'an'ın İslâm harfleriyle asıl metni de mevcud olduğundan bu şekilde yerlere atılması ve üzerine basılması hissiyatıma dokundu. Yarbayı hışımla iterek ayağının altından kitabı çektim ve:

«– Be adam kitaba basılır mı? Sen nasıl subaysın? Üstelik bak bu Kur'an meâlidir. İçinde aslı da var!.» diye bağırdım.

Yarbay kendisini itmeme öfkelenecek ve iş büyüyecek sanıyordum. Halbuki sâkin bir şekilde özür diledi ve:

«– Benim de babam imamdır. Kur'an olduğunu bilsem basmazdım!» dedi.

Bu söz beni yumuşattı. Ancak bilmiyordum ki, **Hayreddin** adındaki bu yarbay o anda İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü Makamı'nı işgal etmekteymiş. Bunu sonradan öğrendim.

Yerlere saçılmış kitapları îtina ile bir köşeye yığdık. Aramaya devam ettiler. Ben de kendilerine yardımcı olmaya çalıştım. Kütüphânemdeki kitapların ekseriyeti, İslâm harfleriyle matbû kitaplardı. Bunları kâmilen alıp götürmek istiyordu. Kendisine izah etmeye çalıştım. Meselâ **Abidin Paşa** merhumun Mesnevi'sini gösterdim:

«– Bunu okuyamıyorsunuz. Tabii içinde ne yazılı olduğunu da bilmiyorsunuz!. Halbuki bu **Mevlâna**'nın Mesnevi'sidir. Buyrun işte, aynı kitabın lâtin harfleriyle basılmış nüshası! Yasak olsa, bunu Millî Eğitim basar mı?» dedim.

Yarbay söz dinlemiyor ve bana inanmıyordu. Bu yüzden kütüphânemdeki bütün eski yazı kitapları kapının önünde bekletilen jiplere doldurttu. Fakat kıyım eski harflerle matbû kitaplara münhasır kalmadı.

İsminde «İslâm» kelimesini gördükleri lâtin harfleriyle matbû kitapları da topluyorlardı. Bunlardan biri de **Ömer Nasuhi Bilmen** Hoca'nın «Hukuk-i İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu» idi. Beş cild halinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nce yayınlanmış olan bu eseri kurtarmak için bir hayli dil döktüm.

«– Bak bunu Üniversite bastırmış! Bu suç olur mu?» dedim.

Sonra hatırıma geldi. Bu eserin birinci cildinde Ordinaryus Profesör **Sıddık Sâmi Onar**, Profesör Dr. **Hüseyin Nâil Kubalı** ve Profesör Dr. **Hıfzı Veldet Velidedeoğlu**'nun takrizleri vardı. **Sıddık Sâmi Onar** ve **Hüseyin Nâil Kubalı** İhtilal'in akıl hocaları idi. Bunlar **Celâl Bayar**'ı mes'ul addedebilmek için kanunların aleyhte de olsa, makable şâmil yani eski hasidelere de tatbik edilebilir, bulunduğu yolunda fetva vermişlerdi. Bu sebeple kendilerine halk arasında «fetvacı profesörler» deniyordu. Profesör **Hıfzı Veldet Velidedeoğlu** ise, alevî kökenli olup, dinsizliği ve kemalistliği ile meşhurdu. Aslında üniversite tahsili yapmamış, tâyinle profesör olmuştu. Lise mezunu olan, Millî Mücadele yıllarında, Meclis'te kâtiplik yapmış bulunan **Velidedeoğlu** bu sırada **M. Kemal Paşa**'nın gözüne girmiş ve 1930 üniversite darbesi[10] sırasında mükâfatan tâyinle Hukuk Fakültesi'ne Profesör olmuştu. Rejimin sâdık adamlarındandı.

10- O yıla kadar «İstanbul Dârülfünûnu» denilen müessese bir günde çıkarılan âni bir kanunla lağvolunup, aynı gün «İstanbul Üniversitesi» adıyla yeniden açılmıştı. Şu şartla ki, dindar hocalar kadro dışı bırakılmış ve «İlâhiyat Fakültesi» de eksiltilmiş olarak!.. İşte bundan dolayı bu vak'ayı «darbe» olarak vasıflandırıyorum. Millî iradeyi asla temsil etmeyen, bir Meclisçe çıkarılan bir kaanuna dayanması onun «darbe» vasfını değiştirmiyeceği gibi, bu vak'anın Cumhuriyet Tarihi'nde pek çok başka benzerleri de vardır.

Sıddık Sâmi Onar «Hukuk-i İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu» tab edilirken İstanbul Üniversitesi rektörüydü. Takrizi, bu sebepten dolayı o kitapta yer almıştı. **Prof. Velidedeoğlu** ile **Prof. Kubalı** ise, Hukuk Fakültesi Dekanlığı'nda halef seleftiler! Biri bu kitap için tabı kararı alındığında, diğeri ise, fiilen basımı sırasında, dekan bulunduğu için kitaba takriz yazmışlardı. Her üç profesör de bu eseri göklere çıkaracak derecede methediyorlardı. Şimdi bunu müsâdere etmek isteyen yarbaya bu önsözleri gösterdim. İhtilâl'in bu mûteber (!..) insanlarının beğenerek tabettiği bir eseri müsadere etmesinin doğru olmadığını söyledim. Bu takrizlerden, eseri medh-ü senâ eden bazı cümleler seçip okudum. Yarbay, tereddüdde kaldı ve:

«– Bu durumu Örfî İdare Makamları'na bildirmeliyim. Onlar müsaade ederlerse bırakırım!» dedi.

Telefonu kendisine uzattım. Gerekli yerlerle konuştu ve aldığı cevabı bize şöyle ifade etti.

«– Eğer o kitapta **Sıddık Sâmi Onar, Hüseyin Nâil Kubalı** ve **Hıfzı Veldet Velidedeoğlu**'nun takrizleri yani övücü önsözleri mevcud ise, onu almayınız!» demişler. Zehî gaflet ve cehâlet!...

Bu sûretle o eseri kurtarabildim. Ama kurtaramadıklarınız iki jip dolusu idi. Bunların pek çoğu da elyazması idi.

Böyle hadiselerde âdet olduğu üzere müsâdere edilen kitapların bir listesini istedim. Yarbay:

«– Bizde böyle bir âdet yoktur!» diyerek teklifimi reddetti.

Ancak arama esnasında bize bir zarar verilmemiş olduğuna dâir evvelce hazırlanmış bir zaptı cebinden çıkararak bana zorla imzalattı. Kitapların çoğu yerlere dökülmüştü. İçinden formalar etrafa saçılmış ve hiç de gereksiz pek çok kitap müsâdere edilmiş olmasına rağmen, ben arama sırasında hiç bir zarara mâruz kalmadığım yolunda evvelce hazırlanmış olan bir zaptı çâresizce imzaladım. Müsâdere edilen kitaplar

talebe yatakhânelerinden temin edilmiş olan yatak çarşaflarına bohçalandı. Polisler sekiz-on bohça halindeki bu nevâleyi jiplere taşıdılar.

Bu sûretle işleri bitmişti. Acaba beni de götürecekler mi diye merak ediyor ve bunu sormaya cesaret edemiyordum. Nihayet yarbay:

«– **Mehmed Emin Alpkan** adında birini tanıyor musun?» diye sordu.

«– Evet arkadaşımdır!» dedim.

«– Evini biliyor musun?» dedi.

«– Evet!..» diye karşılık verince,

«– Atla jipe gidiyoruz!..» dedi.

Evet, gidiyoruz, ama **M. Emin Alpkan Bey**'in evine kadar mı, yoksa Harbiye'ye kadar mı? O anda bu belli olmadı.

M. Emin Alpkan Bey de Yıldız'da oturuyordu. Kapısına dayandık. Zile bastık. Dışarı çıktı. Askerî şahıslar, askerî jipler O'nu hiç heyecanlandırmadı. Meğerse o fırtınayı daha evvel atlatmış imiş. Evinde arama yapacağını söyleyen yarbaya bu işin yarım saat evvel başkaları tarafından gerçekleştirilmiş olduğunu söyledi, Yarbay bu durumu telefonla tahkik etmek istedi. İçeriye girdi. Bir yerlere telefon ettikten sonra dışarıya geldi, ve:

«– Tamam burası aranmış, gidiyoruz!.» dedi. İşte o zaman korka korka sordum.

«– Ben de gelecek miyim?»

«– Hayır sen serbestsin!..» dedi. Rahatladım.

Aradan birbuçuk iki yıl kadar zaman geçti. **Sultan Ahmed Adliyesi** Adlî Emâmeti'nden bir yazı aldım. Yazıda Adlî Emânet'te kitaplarım bulunduğu ve gelip almam bildiriliyordu. Kalkıp gittim. Bir de ne göreyim. O iki jip dolusu kitaptan bir karton kutunun içinde beş-on tane kitap ve bir kısım mektup, defter cinsinden evrak vardı. Memur:

«– Örfî idare kalkınca, bunlar bize intikal etti. Buyrun size teslim ediyorum!..» dedi.

«– Benim kitaplarım yüzlerce idi. Bunları ben ne yapayım!» deyince:

«– Beyim bize bu kadar intikal etti. Elinde müsâdere edilen kitaplara dâir bir liste var mı? İster al ister alma!.» dedi. Baktım Mesnevî'nin **Abidin Paşa** şerhi ile **Kâzım Karabekir**'in İstiklâl Harbimiz adlı eserleri kutunun içinde. Bari bunları kurtarayım!..» dedim.

Eve geldim. Teslim aldığım kitapların üstünde dâire içinde sıra numaraları vardı. Bunların içinde yüzlü rakamlar bile mevcuddu. Ama teslim aldığım kitap adedi onu geçmiyordu.

Kutudaki karışık evrak içinde bir de bu eserler hakkında tanzim edilmiş raporu buldum. Bu sayfalar dolusu raporu yazan subaya –doğrusu– acıdım. Bütün eserler hakkında tek tek mütalea vermiş. En fecii bazı yazılarımın müsveddesi mahiyetindeki karalama bir defterden manalar çıkararak bir teşkilâta mensub olup olmadığımı tayin etmek için günlerce uğraşmış olduğu anlaşılıyordu.

IsmailBatıbay
Top.Kd. Bnb.
Örfi İdare İstihbarat Şubesinde

Bahsi geçen rapordaki imza

f- Arabca, Nasıl Küfredilirmiş!...

Evvelce ifâde etmiş olduğum üzere, 27 Mayıs İhtilâli esnasında DP'nin elinde «Havadis» adında bir gazete vardı. Burada çalışan herkes tevkif edilince gazete o zaman orada «gece sekreterliği» yapan **Gökhan Evliyaoğlu**'na kalmıştı. Bu ihtilâlin ilk günlerinde bir hayli nâfiz olan **Albay Türkeş** İstanbul Emniyeti'ne güvendiği bir takım subayları yerleştirmişti. Emniyet Müdürü Albay **Abdulvâhid Erdoğan** (merhum) I. Şube Müdürü Binbaşı **Fuad** (sonradan Paşa olan **Fuad Yılmaz**) ve aynı şubede Üsteğmen **Eşref** (sonra Albaylıktan emekli olan **Eşref Dirlik**) bunlardandı. **Eşref Bey**, Havadis Gazetesi'ne sık sık gelir ve **Albay Türkeş**'in talimatıyla «İhtilâl'in bir zümreye yani DP kitlesine karşı yapılmadığı, kötü bir gidişe mâni olmak ve kardeş kavgasını önlemek için yapıldığı» yolunda yazı yazmak hususunda **Gökhan Evliyaoğlu**'nu teşci (cesaretlendirme) ederdi.

Bu yoldaki faâliyet kısa zamanda semere vermiş ve Havâdis Gazetesi, eskiden hiç okunmayan bir gazete iken birdenbire tırajı yükselmişti. Bunu gören Millî Birlik Komitesi, DP'nin malı, diyerek bu gazeteye matbaasıyle birlikte elkoymuştu. Bu sırada **Mehmed Ali Yalçın (Nazım Hikmet**'in teyzezâdesi) «Son Havadis» adıyla silik bir gazete çıkarmaktaydı. Havadis'in resmîleştirilmesi üzerine, **Gökhan Evliyaoğlu** ve arkadaşı **Hâmi Tezkan** Son Havadis'e geçmiş fakat **Mehmed Ali Yalçın** ile anlaşamadıklarından kısa zamanda ayrılıp «Yeni İstanbul Gazetesi»ne taşınıp yerleşmişlerdi. Bu defa da «Yeni İstanbul Gazetesi» mazlumların sesi haline gelmişti.

«Yeni İstanbul Gazetesi»nin havası kısa zamanda CHP ve ihtilâlci çevreyi tedirgin eder bir hale gelmişti. Bu arada «Ondörtler Hâdisesi» olmuş ve **Türkeş**'le birlikte 14 kişi komiteden uzaklaştırılmış olduğundan arka plândaki destek de zâil olmuş bulunuyordu.

İhtilâlin anaforundaki gençler, Tünel Başı'ndaki bu gazetenin aleyhinde bir nümâyiş yapmışlar, bunu haber alan sağ temâyüllü gençler de Taksim Meydanı'nda toplanıp bunlara karşı harekete geçmişlerdi. İki grupun Galatasaray'ın önünde karşılaşmalarıyla sopalı bir arbede hâsıl olmuştu. Ben bu hadiseye katılmadım. Lâkin ertesi gün gazeteleri okuyunca vak'anın baş tertipçisi olarak gösterildiğimi hayretle müşahede ettim. Hem de İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı **Ayhan Toraman** hakkımda tehdidler savuruyordu.

«– Hiç kimse üniversiteye gitmesin, bunlar hâdise çıkarmak istiyorlar!..» diye etrafa haber saldım. Buna rağmen kimseye haber vermeden kalkıp üniversiteye gittim. Çünkü; CHP.li gençlerin gazetelerde bizi tehdid eden beyanatları çıkmıştı. Yanımda sadece Adanalı **Hulâğû Balcılar**[11] vardı. İri yarı, pehlivan yapılı bir çocuktu. Şimdi Adana'da avukattır. Önce bana:

«– Gitme, hâdise çıkacak!...» diye ısrar etti. Baktı ki, korkup da gelmediğimizi söylemelerini istemediğim için gitmekte kararlıyım.

« – O halde seni yalnız bırakmam!..» dedi ve benimle geldi.

Üniversite kantinine geçip oturdum. Kantin kalabalık ve

11- **Hülâgü Balcılar**'ın bana yakınlaşmasının garip bir hikâyesi vardı:

Gayet gürbüz ve kavgacı olan bu genci o zaman bir takım muârızlarımız beni dövmeye ikna etmişler. O da hır çıkaracak bir mes'ele yakalamak için Kantin'deki herkese açık olan masama devama başlamış. Beni dinledikçe ikna olmuş ve fikir değiştirmiş. Bir gün bu durumu bana itiraf etmiş ve:

«– Senin fikirlerin aynen benim rahmetli dayım **Kâmil Tekerek**'in fikirleri. Ben hata etmişim, şimdi, beni, seni dövmeye memur edenleri dövmem lâzım, ama yüzüm tutmaz!. Senin dövülmesini istediğin biri varsa söyle, onu döveyim!.» demişti.

Benim karşılığım şu oldu:

«– Zararı yok, şimdi doğruyu anladın ya, bu yeter!. Bizim kimseyi dövmek veya dövdürmek gibi bir mes'elemiz yoktur. Kavgayla kimse fikrinden vaz geçmez..»

O'nunla böylece ahbap olmuştuk.

sâkindi. Meğer Askerî Tıbbiye Talebeleri'ni sivil giyindirip oraya getirmiş ve masalara yerleştirip tertibat almışlarmış...

Masama birkaç kişi gelip oturdu. Dereden tepeden konuşmaya başladık. Yanımda oturanlardan biri sonradan AP'den Erzurum Milletvekili olan **Rasim Cinisli** bir diğeri de tertipçi **Ayhan Toraman**'ın ağabeyisi **İlhami** idi. Başımdan aşağı esmer karayağız bir genç dikilmiş dinliyordu. Boş sandalye olduğu halde oturmuyordu. Bir ara:

«– CHP'li gençler komünistlerle birlikte çalışıyorlar. Bu, bir gaflettir. Komünistlerden onlara da hayır gelmez!..» demişim. Başımdan aşağı dikilen genç:

«– Sen Halk Partililer komünisttir, demek istiyorsun!..» diye tutturdu. Ne dedikse ikna olmuyordu. Karslı, alevî ve **Fahreddin** adındaki bu genç meğer kavgayı başlatmaya memurmuş. **Rasim Cinisli** yanımızdaki masaya almış, O'nu ikna etmeye uğraşıyordu. O'nun ikna olmaya niyeti yoktu. Zira oraya kavga çıkarmak için gelmişti. Ânî bir sûrette **Rasim**'e tokadı patlattı. Bir anda kantin çil yavrusuna döndü. İçerde bizden kimse yoktu. **Hulâgû** da imtihan neticelerine bakmak üzere -bir an için- bizden uzaklaşmıştı. Kapıyı kapatıp bizi orada linç ederler, diye düşündüm. Anî bir kararla önümdeki masayı devirip:

«– Ulan erkekseniz dışarı gelin!» diye bağırarak kendimi dışarı attım. Fakat dışarıda ne yapacaktım!.. Bunu düşünmemiştim. Kantinin sol tarafında Botanik Enstitüsü vardı. Orada ahbabım olan bir doçent vardı: **Sâmi Zan.**[12] O'ndan rica eder,

---

12- **Sâmi Zan** hocanın hidâyetinin câlib-i dikkat bir tafsilâtı vardır. Kendisinden dinlediğim şekilde nakletmekde fayda görüyorum.

Sâmi Zan gâyet materyalist bir vasatta büyümüş. Daha Lisede okurken:

«– Ne olacaksın!..» sualine:

«– **Atatürk** olacağım!.» cevabını verdiğinden, Haydar Paşa Lisesi'nde lâkabı «**Atatürk Sâmi**» imiş. Kur'an ezberlenir de, Nutuk niçin ezberlenmezmiş» diyerek, **M. Kemal**'in Nutku'nu ezberlemeye teşebbüs etmiş imiş.

Emniyet'e telefonla haber veririm, diye düşünmüştüm. Tam Botanik Enstitüsü kapısında üniformalı bir Tıbbiye talebesi ile yüz yüze geldim. O son perdeden bir sesle bağırıyordu:

«– Durun bakayım! Arkadaşı niçin kovalıyorsunuz?!»

Bu minval üzere lise ve üniversite yıllarını tamamlayıp asistan olmuş. Hep aynı dinsiz ve materyalist zihniyette berdevammış.

1950 Yılı'nda bir rüya görmüş. Bundan sonrasını O'nun kendi ağzından nakledeyim. Merhum diyordu ki:

«-İnançsız olduğum için rüyaya aldırış edeceğim yoktu, lâkin, aklımda kalmış olan şuydu: Örfî İdarenin kalktığı gece bir ölüm tehlikesi geçirecekmişim!. Herne kadar inanmasam da «ölüm» işin içine girince rahatsız oldum. O sırada Demokrat Parti, iktidara gelmiş. Ortalıkta örfî idâre (sıkı yönetim) ilânını mucib olacak bir hal yoktu. Bilâkis hürriyetlerde bir genişleme olmuştu.

Bu gibi hususları düşünerek kendi kendime telkinle rüyanın verdiği huzursuzluktan kurtuldum. Anatomi Kürsüsü'ndeki asistanlığıma devam ediyordum. Bir gün gelip de «6-7 Eylül Hâdiseleri»nin zuhuru üzerine Örfî İdare ilân edilince o menhus (uğursuz) rüya, hatırıma geldi. Ne yapsam onu zihnimden def edemiyordum. Hoş hâlâ hiç bir şeye inandığım yoktu, ama ölüm mes'elesi şakaya gelmiyordu. Üç aylık Örfî İdâre müddeti bitmesin istiyordum. Sonunda bir üç aylık daha uzatma oldu rahat bir nefes aldım. Lâkin, Araplar; «külli âtin karib» yâni «her gelecek yakındır» derler. Ne doğru söz!. Nihayet bu üç ayın da sonu geldi ve Örfî İdâre uzatılmadı. Şu son günkü endişemin dehşetini anlatmak imkânsızdır. Hatırıma **Sezar**'ın hikâyesi geldi:

Sezar Senato'ya giderken yolun iki tarafını dolduran kalabalık arasından bir meczup bağırmış:

«- **Sezar**!. **Sezar**!. Martın ondördünden kork!..»

Sezar, bu sözden bir şey anlamamış. Başını çevirip bakınca bağıran meczupla göz göze gelmiş. O'nun kılık kıyafetindeki perişanlığı görünce içinden «delinin biri!..» diye düşünmüş.

Birkaç gün sonra, tam martın ondördü imiş ve **Sezar** Senato toplantısına girerken yolun kenarında toplanan kalabalık arasından ayni meczubu görmüş. Kendisine yaklaşıp:

«– Ne haber!. İşte martın ondördü geldi, ne oldu?!.» diye sorunca meczub;

«– Evet **Sezar**, Mart'ın ondördü gelmesine geldi ama, henüz geçmedi.» demiş. O gün **Sezar**'ı senato toplantısında katletmişler!.»

Sâmi Zan devamla diyordu ki;

«- Örfî idarenin son günü gelmesine geldi, ama henüz geçmedi!. Acaba ne olacak?! Evden endişe ile çıktım. Acaba bir trafik kazası mı olacak?! Her şeye gayet dikkat ederek Fakülte'ye geldim. Acaba derste mi bir şey olacak?! diyordum, olmadı. Eve aynı endişe ve dikkatle döndüm. Yemekten sonra aynı endişe ile saatin 12 olmasını ve o günün bitmesini bekliyordum.

Bir de durup arkama baktığımda ne göreyim. Peşimde en az otuz kişi varmış. Azgın aygırlar gibi burunlarından so-

---

Saatler geçmiyordu. İyisi mi yatağa girip yatayım da bu kâbus bitsin, diye düşündüm. Bir türlü uyuyamıyordum.

Nihayet, bir ara gözüm dalmış, uyumuşum. Az sonra dehşetli bir ızdırapla uyandım. Sanki birisi kalbime bir hançer sokmuş, onu habire büküyordu. Bu dehşetli bir kalb krizi idi.

Mevsim kıştı. Yerde bir karış kar vardı. Lâpa lâpa da yağış devam ediyordu. Duvardaki saate baktım, on ikiye beş vardı. Demek ki; bu menhus son günün bitmesine sadece beş dakika kalmıştı. Kendimi yalınayak, pijamalı olarak sokağa attım. Acele hastahâneye yetişmek istiyordum. Caddeden hiç bir araba geçmiyordu. Soğuk kış gecesi herkes, erkenden evine çekilmişti.

Nihâyet üstü açık bir kamyon halime acıyarak beni aldı. Arkada boylu boyunca yatmıştım. Hastahaneye gelinceye kadar üzerimde iki parmak kar tuttu.

Hastahanede tam iki ay hiç kıpırdamadan yattım. Benim tıb bilgime göre geçirdiğim kalb krizi beni alıp götürmesi gerekirdi. Bilgilerim iflâs etmiş, ölümle burun buruna gelmiştim. İşte o esnada o ana kadar tanımadığım Cenab-ı Hakkı tanıdım ve ve O'na şöyle yalvardım:

«– Ya Rabbi!. Varsın, birsin, sen her şeye kaadirsin!. Beni şu yataktan kaldırırsan, bundan sonraki ömrümü senin yolunda sarfedeceğim!»

Duam kabul oldu, iyileştim. Hastahaneden taburcu olup eve giderken mahallemizin câmiine uğrayıp imamı bize davet ettim. O zavallı da bizde mevlûd gibi bir şey okunacak sanmıştı. Hanım sobayı yaktı, çay yaptı. Biz de kütüphâne odasında hoca ile oturduk. Dedim ki;

«– Hoca efendi, ben çok câhilim!.»

Hoca efendi, benim sözümü tamamlamaya fırsat vermeden:

«– Estağfirullah!.» diye itiraz etti. Bu sırada gözlerini duvarları çepeçevre kuşatmış olan kitaplarda gezdiriyordu. İzah ettim.

«- Evet bazı şeyler biliyorum. Bilmesem, Üniversitede hocalık yapamam!. Fakat asıl bilmem gereken dinî bilgiler itibariyle hakikaten pek câhilim. Lütfen bana Kur'an-ı Kerim okumaktan başlayarak ders veriniz!..»

O gün hocayı razı ettim ve işe Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenmekten başladık. Ondan sonra da bulabildiğim bir çok kitabı okudum. Okudukça bilgim ve heyecanım arttı. Arttıkça da derslerde talebeyi tenvir etmeye çalışıyordum. Biliyorsunuz, benim dersim anatomi. Bu ders ekseriya kadavraların başında yapılır. Bu husus da sözlerimin tesirini artırıyordu. Bazan ders bittiği halde, talebe dinlemeye doymuyordu. Ben de uzattıkça uzatıyordum.

Kürsüde, iki profesör vardı. **Prof. Dr. Zeki Zeren** ile **Prof. Dr. Fâzıl Noyan**. Bunların ikisi de masondu. Durumu fark edince beni önce güya ikaz edip yolumdan döndürmeye çalıştılar. Sökmeyince işi tehdide vardırdılar ve:

luyorlardı. Yüzleri, gözleri kin kusuyordu. Genç Teğmen[13] sualini tekrarlıyor fakat hiç kimse cevap vermiyordu. Üçüncü tekrarda sarışın, çilli yüzlü biri:

«– **Atatürk** mes'elesi bu, **Atatürk** mes'elesi teğmenim!..» dedi.

Teğmen sordu:

«– Ne **Atatürk** mes'elesi?»

Çocuk cevap verdi:

«– Dünkü gazeteleri okumadınız mı? Bu, Üniversite'deki nurcuların lideri **Kadir Mısıroğlu**'dur!..»

Teğmenin cevabını beklemeden gayri ihtiyari:

«– **Hasbunallahu ve'niğmel vekil!**..»[14] dedim.

Ertesi gün gazeteleri okurken bir ne göreyim, Milliyet Gazetesi hadiseyi kendine göre naklettikten sonra:

«– **Kadir Mısıroğlu** arabca küfrederek Botanik Enstitüsü'ne sığındı!..» diye yazmıyor mu?! Serde gençlik var. Hemen telefona sarıldım. Biri cevap verdi:

«– Burası Milliyet Gazetesi!.. Buyrun!..»

Dedim ki:

«– Ben **Kadir Mısıroğlu**, sizin Üniversite muhâbirinizle görüşmek istiyordum!..»

«– Bu yolda gidersen seni profesör yapmayız!.» dediler.

Aldırmadım ve yoluma devam ettim. Kısa bir müddet sonra 27 Mayıs İhtilâli oldu. **Prof. Dr. Zeki Zeren** «Kurucu Meclis» e seçilip başımdan gitti. Bir altı ay sonra da **Prof. Dr. Fazıl Noyan** normal bir ecel ile öldü. Kürsü bana kaldı. Kendi kendimi profesör yaptım. Kadavralar başında dinî telkine devam edip gidiyorum!..»

Evet, **Prof. Dr. Sâmi Zan** ölünceye kadar bu iman telkinine devam etti. Rahmetullahi aleyh!..

13- O zaman lise mezunları askerliklerini yedek subay (asteğmen) olarak yaparlardı. O anda bu teğmen de bir tıb talebesi idi. Fakülteyi bitirmeden askere gitmiş subay olmuştu. O anda imtihanlar için kıt'asından izin alıp İstanbul'a gelmiş bulunuyordu. Fakat o anda kendisi talebe de olsa sırtındaki askerî elbise işe yaramıştı.

14- «Hasbunellahu ve niğmel vekil» Allah bize yeter, O ne güzel vekildir, demektir.

Muhavere şöyle devam etti:

«– O şu anda burada yok. Ne yapacaktınız kendisini?!»

«– Bir şey söyleyecektim O'na.»

«– Ben karikatürist **Turhan**... Bana da söyliyebilirsiniz.»

«– Öyle mi?»

«– Evet, evet!..»

«– Ben dünkü hadiselerde canımın sıkıntısından «**Hasbunallahû veniğmel vekil**!..» demiştim. Sizin üniversite muhabiriniz bu sözü «**arabca küfür**» zannetmiş. Bendeniz arapça küfretmesini bilmem ama türkçe küfretmesini çok iyi iyi bilirim. Sizin topunuzun anasını avradını...»[15]

15- Şu kadar haksız ve kanunsuz bir muâmeleye mâruz kalmış ve bazı arkadaşlarımız dövülmüş bulunmasına rağmen CHP.li basın yine de kavga çıkaran kendi militanlarını değil, bizi itham ediyordu. Bunlara bir misal vereyim. 19 Ocak 1960 tarihli MİM (KİM) Dergisi, önce **Ali Fuad Başgil**'e karşı giriştiğimiz mâsumâne sevgi tezâhürünü binbir tezvirat ile naklettikten sonra:

«– Önce Kadıköy Emniyet âmirliği'ne, daha sonra Birinci Şube'ye getirildiler. Burada birbirlerinin üzerine suç atmakta yarışıyorlarken, **Kadir Mısıroğlu** adındaki asıl elebaşı ile, birkaç yakını Cağaloğlu'ndaki bir handa başladıkları toplantıya Havadis Gazetesi'nde devam ediyorlardı.

Tektir ile uslanmıyanın..

Gericilerin çabaları, Pazar günü Türkiye Millî Talebe Federasyonu binasında toplanan ve bir basın toplantısı yapan gençlik temsilcileri tarafından yüz geri edildi. Gençler, bu çabaların bir kaç tahrikçinin gayretinden öteye gitmeyeceğini ileri sürüyor ve **Ali Fuad Başgil**'in lâikliği dinsizlik olarak göstermesini ele alarak, O'nun **Atatürk** aleyhindeki fikirlerini tasvip etmediklerini söylüyorlardı.

Basın toplantısını takiben müşterek bir bildiri yayınlandı. Bildiride devrim düşmanlarının vatanseverliğinden şüphe edildiği bildiriliyor ve «bu cüreti gösterenlere en küçük bir müsamahanın yapılmaması bekleniyordu» Gençler herkesi dinsiz göstermeğe çalışan bu zavallıları ergeç ya ıslah ya da saf dışı edeceklerdi.

Pazartesi sabahı, ıslahın kolay kolay mümkün olmadığını gösteren olaylarla başladı. Ruh hastaları tedâvi edilemiyordu. Bu yüzden de sayıları çok az olduğu halde gürültülerinden geçilmiyordu.

O sabah saat 9.30 sıralarında Üniversitedeki nurcubaşı **Kadir Mısırlıoğlu** ile iki arkadaşı Üniversite kantinine girdi ve masaya oturdu. Masadan derhal **Atatürk**'e dil uzatıldı. Tahrikçiler mesele icad etmeğe uğraşıyorlardı.

g- MİT'in Bir Tertibi

Bu sırada Üstad **Necip Fazıl**'a yakınlığından dolayı tanımakta bulunduğum **Nazif Çelebi** bir akşam yurda geldi ve Vefa Kovacıklar Caddesi 79 numaradaki eski İmam Hatip Mektebi Binası'nı çok acele yurt olarak açmamı istedi. Sebep de şu idi. Bu binanın karşısındaki Vefa Lisesi burasını işgal etmek istiyormuş. Binanın beş sahibi vardı. Bunlar daha önce İmam Hatip Mektebi'nin açılabilmesi için bina yokluğu engelini ortaya atan resmî makamlara karşı onların bu bahânesini ortadan kaldırmak üzere burasını sırf hayır maksadıyla satın almışlar ve:

«– İşte size bina, buyrun niyetiniz varsa, İmam Hatibi açın!..» demişlerdi.

Sonra Çarşamba'da bugünkü bina yapılmış ve İstanbul İmam Hatip Lisesi oraya taşınmıştı. Bu sûretle Vefa'daki bu

---

Etraftakiler ise huzur bozucuların kendi kendilerine konuşup susmalarını bekliyorlardı.

Fakat, tahrikler bitip tükenmek bilmiyordu. Sanki **Burhan Belge** Yassıada'da değil de Radyo Gazetesinin mikrofonundaydı. Sanki **Menderes** kürsüdeydi. Sanki **Tevfik İleri** bir taş bulmuş üstüne fırlamış veryansın etmişti.

Civardakiler «yeter» dediler. **Mısırlıoğlu** oralı değildi. «Bizimkileri yakalattılar da ne oldu. Onların hakkından geleceğiz» diye konuşmasını Cumartesi olaylarına getirince, yanındaki masada oturan iki Askerî Tıp öğrencisi ayağa kalktılar. Konuşma ya son bulmalı ya da **Mısırlıoğlu** kantinin kapısını dışardan kapatmalıydı. Nurcu'nun masasından gelen cevap bardağı taşırdı. Dışarı çıkacak kimse, askerî öğrenciler olmalı idi.

Bir çok yumruk birden havaya kalkmıştı. Müsamaha yeterdi. **Mısırlıoğlu** ile dört arkadaşı hayli dayak yediler ve kuvvetli bir yumruk, bu Yassıada hasretlisinin ağzını burnunu kanattı.

Mısırlıoğlu kaçmak istemiş, fakat yanlışlıkla Tıp Fakültesi'ne girmişti». diyordu.

Hâle bakınki; bu sahte hürriyet münâdileri kendileri gibi düşünmiyenlere hayat hakkı tanımıyor ve onları susturmak için kuvvet kullanmasını bile alkışlıyorlardı. Tabii buradaki kasdî yanlışları ne düzeltmek ve nede cevaplandırma ihtiyacını hissediyorum. Şu dergi, bu yazıya koyduğu resmimin altında da şunu yazıyordu.

KADRİ MISIRLIOĞLU
–Kaşınınca–

eski bina boş kalmıştı. Ben burasını «talebe yurdu» olarak çalıştırmak istemiştim. Fakat sahipleri buna râzı olmamıştı. Binanın beş sahibinden biri olan **Nuri Topbaş**:

«– Ben oraya birkaç hâfız koyarım, bir Kur'an okurlar, ölülerimizin canına gider. Üniversite talebelerinden hayır gelmez!..» demişti.

Üniversitelerin o günkü durumuna göre pek de haksız değildi. Otuzbin kişilik İstanbul Üniversitesi'nde namaz kılan on kişi ya çıkar ya çıkmazdı.

Araya **Necip Fazıl Bey** dahi girdiği halde, O'nu ikna edememiştim. O zaman Üniversitede dindar talebe olabileceğine, dindar zenginler ihtimal bile vermiyorlardı. Hâle bakın ki; şimdi kendileri gelmiş gece yarısı benden hemen o gece aynı binayı işgal etmemi istiyorlardı.

Nazif Çelebi'nin anlattığına göre Vefa Lisesi'nin müdürü olan zat, General **Refik Tulga**'ya müracaatla mal sahiplerini şikâyet etmiş. O da bunlara baskı yapıyormuş.

Nazif Çelebi Vefa Lisesi'ne vermemek için, bana orasını altı ay evvel kiraya vermiş bulunduğunu söylemiş. Böylece vâlinin önünü kesmiş. Bu yüzden altı ay evvel yapılmış gibi göstermek üzere matbu kontrat kağıtlarını bile beraberinde getirmişti.

«– Hemen bu gece oraya biraz yatak, yorgan naklet ve bir kısım talebeleri yerleştir!..»[16] diye ısrar ediyordu.

16- O zamanlar talebeye yardım elini uzatan sadece bir tek teşekkül vardı: **İlim Yayma Cemiyeti**. O da sırf imam hatiplilere yardım ederdi.

1957 Yılı'nda bu cemiyet mensuplarını biraz da Üniversiteliler'e yardım etmeleri hususunda ikna etmek istemiş, bu maksadla kalkıp Sirkeci, Beşinci Vakıf Han'daki merkezlerine gitmiştim. Orada Reis **Rahmi Köseoğlu**'nun gelmesini bekleyen başkaları da vardı. İdare Hey'eti'nde olan merhum **Dr. İsmail Niyazi Bey**, Reis gelene kadar müracaatleri dinliyordu. Kendisini yakınen tanırdım. Meşhur «Amentü Şerhi»ni yazan **Numan Kurtulmuş**'un oğlu olan merhum veli tabiatlı ve fedâkâr bir müslümandı. O'na derdimi anlattım ve ezcümle dedim ki;

«– Siz sırf İmam-Hatipliler'e yardım ediyorsunuz. Edin, fakat Üniversite'de de müslüman gençlerimiz var. Biraz da bunlara el atsanız daha çabuk

Bu ayağa gelmiş bir nimetti. Tepilemezdi. Zira o vakitler yurt yapılmak için uygun bina bulmak bir hayli zordu. Sokağa çıkıp o saatte binbir müşkülât ile bir kamyon buldum. Bir miktar yatak yorgan ve karyolayı nazım geçen bir kısım talebe ile birlikte bu binaya yerleştirdim. Ertesi günü oradaki faaliyeti gören mektep müdürü gelip baktı. Kendisine kontratı gösterdim. Binayı altı ay evvel tutmuş bulunduğumu söyledim.

---

meyva alırsınız!. Öyle gençlerimiz var ki; maddî imkânsızlıklardan dolayı tahsillerini yarıda bırakmak mecburiyetinde kalıyorlar.. Halbuki bunlar, bir iki yıl sonra hâkim, avukat, veya doktor olacaklar! Muhtaç müslüman genç sadece İmam-Hatip'te yok ya!..»

Dr. İsmail Niyazi Bey, dedi ki;

«– **Kadir Bey**!.. Bu gayet tehlikeli bir iş!., Biz ne şartlar altındayız, bilmiyorsunuz. Geçen sene bir müslüman bize zekâtını verdi. Onu usûlen önce fâkir bir talebeye verdirip ona da Cemiyet'e hibe ettirdik. Defterimize şu muâmeleyi «devr-i şer'îsi yapılarak irad kaydedildi» tarzında bir ibâre ile kayıt düştük diye bir müfettiş;

«– Siz Şeriat hükümlerini tatbik ediyorsunuz!?» diyerek bizi mahkemeye verdi. Güç belâ berâet ettik!. Üniversite talebelerine yardım etsek, bizi derhal kapatırlar!. Sizden rica ederim, bize böyle bir teklif getirdiğinizden bile dışarıda kimseye bahsetmeyiniz!.»

İşte dinî hizmetlere koşmanın şartları o zaman bu kadar ağırdı. Bu hikâyenin devamı da var. Hadi, onu da anlatayım:

Biz böyle beklerken, Reis **Rahmi Köseoğlu** geldi. Yerine geçip oturdu. Bekleyenlere şöyle bir nazar atfettikten sonra –âdeta– bir azarlama uslûbu ile:

«– Bunlar ne bekliyorlar?!» diye sordu.

Dr. İsmail Niyazi Bey, her zamanki çelebi haliyle:

«– Efendim, herbirinin ayrı bir isteği var. Sizi beklediler!.» dedi. Aramızda mısırlı, Ezher Üniversitesi talebeleri kıyafetinde «bakar kör» bir zat vardı. Otuz yaşlarında gözüküyordu. Birden O'na hitap ederek:

«– Meselâ sen hoca efendi!. Ne istiyorsun?! Yardım falan istiyorsan paramız yok!.» dedi.

Sesinde, sözlerindeki kalabalığı da aşan bir huşûnet (sertlik) vardı. Hoca kılıklı, gür sakallı zat:

«– Hayır» dedi. «benim yardım falan istediğim yok. Elhamdülillah herşeyim var. Ben Ezher Üniversitesi'nde okuyorum, izinli olarak memleketim olan Konya'ya geldim. Çeşitli Câmilerde va'z ettim. Zülfüyâre dokunmuşum, bir müddet hapsolundum. Şimdi yurt dışına çıkmama müsaade etmiyorlar. Halbuki ben, bakar körüm. Gözlerim hiç görmez. Acaba gözlerimi tedâvi ettirmek bahânesiyle delâlet buyursanız, yurt dışına çıkıp

Aradan üç beş gün geçmişti ki, binanın caddeye bakan bir odasını müdüriyet yapmak için pencere önünde bir şey çakıyordum. Karşıdan karşıya saçı sakalı birbirine karışmış, üstü başı perişan bir adam, sakat olduğu intibâını veren bir yürüyüşle caddeyi geçti. Kolunda yumurta sepeti nevinden bir sepet vardı. Bu alçıdan yapılmış **M. Kemal** heykelleriyle doluydu. Bunlar masa üstüne konulmaya mahsus küçücük büstlerdi. O zaman ihtilâl **M. Kemal**'in adını bir kat daha bayraklaştırdığı için heykel pek moda olmuştu. Hatta bazı insanlar bunun istismarını da yapıyorlardı.

İhtilâl'den önce, açıkgöz bir ilk mektep muallimi olan **Muhtar Kumral** «Mustafa Kemal Derneği» adıyla bir dernek kurmuştu. Her vesile ile:

---

tahsilimi tamamlıyabilir miyim?!. Size bunun için geldim..» dedi.

Reis Rahmi Köseoğlu, tereciye tere satmaya başladı:

«– Ne diye zülfüyâre dokunan konuşmalar yapıyorsun?! Cenab-ı Hak, nefsinizi tehlikeye atmayın, buyurmuyor mu?!» deyince muhatabı;

«– Reis Beyefendi. Ben âma bir insanım. Benim için dışarısı ile hapishânenin ne farkı var?! Bu şartlarda ben de rejimin takibinden korkup hakikati ifade etmezsem bunu kimden bekliyelim!.» diye karşılık verdi.

Rahmi Köseoğlu, tehlikeye girmemek lüzumu üzerinde daha pek çok söz söyleyip muhatabının hareket tarzını tenkide devam edince, o zat:

«– Beyefendi, bendeniz, acaba yanlış bir yere mi geldim?! Burası, memleketimizde din adamı yetişmesi için gayret sarfeden İlim Yayma Cemiyeti değil mi?!. Siz de bu cemiyetin muhterem başkanı **Rahmi Köseoğlu** değil misiniz?..» dedi.

Başkan hışımla;

«– Evet, öyledir!. Ne demek istiyorsun?!»

Adam kemal-i nezâketle tane tane şu sözleri söyleyip, ayağa kalktı ve gitti:

«– Beyefendi!. Bugüne kadar gözlerimin görmemesinden müteessirdim. Bundan sonra, bundan büyük bir bahtiyarlık duyacağım. Şu Dünya'nın ne câzip oyuncakları varmış ki, böyle bir cemiyetin başında bulunan sizin gibi bir zat bile beni hapse düşmekten ihtizar etmeye (çekinmeye) dâvet ediyor!. Kim bilir benim de gözlerim görse, ben de sizler gibi bu oyuncaklara bağlanıp, hak ve hakikati terennüm etmenin riskinden kaçıp rahat bir hayat geçirmek gâyesi peşinden koşacaktım. Teşekkür ederim. Sizden hiç bir talebim yoktur!..»

Bu sahneye şâhid olunca, ben de isteğimi Reis **Rahmi Köseoğlu**'na anlatmaktan vaz geçtim ve O'nunla birlikte orayı terkettim.

«– Gericiler, yobazlar, Atatürk düşmanları!..» diyerek müslümanlara hücum eder, gazeteler de bu beyanatları vesile ittihaz ederek İslâm'a söverlerdi. Lâkin Dünya'nın tek açıkgözü o değildi ya!... **Hüseyin S.** adında açıkgöz bir talebe önce O'na sıkı bir taraftar olarak yaklaşmış, sonra da kendisini devirerek derneği elinden almıştı.

6-7 Eylül hadiseleri dolayısıyla bir nebze temas etmiş olduğumuz bu **Hüseyin** 27 Mayıs İhtilâli hengâmında bu derneğin başında bulunuyordu. İhtilâlcilere yaranmak için önce Boğaz'a, denizin ortasına Kız Kulesi'ni tanziren **M. Kemal**'in bir heykelini dikmeye teşebbüs etmişti. Sonra da bunun imkânsızlığı yolundaki itirazlar karşısında Çamlıca Tepesi'ni seçmişti. Güya oraya o büyüklükte bir heykel dikecekti ki; İstanbul'un her tarafından görülebilecekti. Asıl gayesi biraz şöhret ve biraz da çöplenmekti. Bunun için bir heykel kampanyası başlatmış ve bazı resmî makamların müzâheretini de sağlamıştı. Bu ucuz, alçıdan mâmül büstler O'nun modasıydı. Bir grup kemalist gençle iş adamlarının yazıhâneleri ziyaret ediliyor ve masalarının üzerine bunlardan bir tane konarak yapılacak büyük heykel için teberrû toplanıyordu. İhtimal bu şekilde pek çok teberrû toplamışlardı.

Karşımda dikilen perişen kıyafetli adam da O'nun bu heykellerinden satıyordu. Önce adama bir şey söylemek istemedim. Baktım bir türlü uzaklaşmıyor. Dikilmiş bana bakıyor. Nihayet mecbur kaldım ve:

«– Be adam çekil oradan!.. Gözüne birşey sıçrayacak!..» dedim.

«– Bunlardan bir tane al, masanın üzerine koyarsın!.» diye karşılık verdi. O zaman öfkeyle bağırdım:

«– Be adam!.. Bir ayağın mezara düşmüş, gebereceksin! Şu putlarla uğraşacağına doğru bir şey sat da ben de alayım. Yeter şu istismarınız!»

O perişan kıyafetli yarı hasta, yarı sakat gibi görünen adam birden dikleşti ve sesini normalden daha fazla yükselterek:

«– Sen bunlara, demek put diyorsun ha!..» dedi.

Ben de:

«– Sen demek bu işi, câhilliğinden yapan bir adam değilsin! O putun temsil ettiği bâtılın müminisin! Defol karşımdan! Şimdi seni ayaklarımın altına alıp gebertirim!» diye bağırdım.

Adam elini cebine attı, çift ayyıldızlı bir hüviyet çıkardı ve bana doğru uzattı. Sonra da:

«– Bak ben kimim!» dedi. «Sana şimdi gösteririm!..» Hüviyet O'nun bir sivil polis veya MİT ajanı olduğunu gösteriyordu. O yarı sakat görünüşlü adam, birden dikleşti ve hızlı adımlarla uzaklaşırken:

«– Sen şimdi görürsün!..» diye bir daha tehdid savurdu. Ben de arkasından olanca sesimle mukabele ettim:

«– Ulan vatandaşı zorla suçlu duruma düşürmek sizin vazifeniz mi? Hele bir şikâyet et de göreyim! Burada yüz talebe var; bunların hepsi de senin aleyhine şâhidlik edecek! Bizi tahrik için senin, **M. Kemal**'e bizzat küfrettiğini söyleyecekler. O zaman gününü görürsün!»

Herif bu sözleri tamamen duydu. Elli metre ilerde denk gelen bir taksiye atlayıp gitti. Ben de talebeleri toplayıp hadiseyi anlattım. Onları bir şikâyet olursa adamın aleyhine şâhidlik etmek hususunda ikna ettim. Sonra da ihtiyaten yurdu terkettim. Bir hafta, on gün kadar buraya uğramadım. Tosunun altında buzağı arandığı günlerdi.

Bir gün sonra başka bir sivil polis gelerek talebelerden güya çaktırmadan durumu istintak etmiş. Anlaşılan iş resmiyete intikal ettiğinde kendi adamlarının aleyhinde olacağını düşündüklerinden üstüne gitmediler.

B- İLK HAPSEDİLİŞİM

a- Aziz Nesin Yüzünden Tevkifim

Ben bu sırada daha ziyade Yıldız'daki yurtta kalmayı tercih ediyordum. Bir gün Vefa'daki yurduma gitmek için Üniversite'nin Bakırcılar tarafından Üniversite bahçesine dahil olmuştum. Maksadım bir yan kapıdan girip diğer yan kapıdan çıkarak Vefa'ya kestirme bir sûrette ulaşmaktı. Heykelin önüne geldiğim zaman, orada kalabalık bir talebe topluluğu gördüm. Heykelin kaidesi üzerine çıkmış bulunan bir general toplanan gençlere hitaben konuşuyordu. Bu o zamanki; Merkez Kumandanı **Fâruk Güventürk Paşa**'ydı. Neden bahsettiğini anlıyamadım. Çünkü konuşmanın sonuna denk gelmiştim. Benim dinleyebildiğim kısımda o şöyle diyordu:

«– Bu işi kimlerin yaptığını biliyoruz. Listeleri elimizdedir. Onların hepsinin canına okuyacağım. Küllü muzırrın yuktel!»[17] Bu sırada ne olup bittiğini seyrederken yanıma şimdi avukat olan arkadaşlarımızdan **Necip Kunt** geldi. O'na sordum.

«– Hayrola, burada ne oluyor?»

«– Sen çoktan Üniversite ile alâkayı kestin, Beyazıt'a gelmiyorsun!» dedi, ve ilâve etti:

«– Bizim gençler **Nâdir Nâdi** ile **Aziz Nesin** arasındaki münakaşadan rahatsız oldular. Adam (**Aziz Nesin**) gemi azıya aldı. Açıkça komünizm propagandası yapıyor. Bizim gençler de hem O'nu ve hem de kendisine bir şey yapmayarak komünist propagandasına engel olmayan ihtilâlcileri protesto makamında bir beyannâme yayınladılar. Bunda şu mâsûmâne görüş yer aldı. İhtilâl komünist propagandasını serbest kılmak için mi yapılmıştır ki; bu adama birşey yapmıyorsunuz?! İşte kıyamet bundan kopuyor!»

Kendisine dedim ki:

17– «Her muzır şey katlolunur!..» demektir.

«– Bunlar öküzün altında buzağı arıyorlar. Bu işi büyütürler. Dağılın ve ortalıkta görünmemeye çalışın!..»

Bu sözü söyledikten sonra ben de geçip gittim.[18] Öğleden sonraki gazeteleri aldığımda ne göreyim. Güya bu beyannâme Taşlıtarla[19] gibi gecekondu mıntıkalarında dağıtılmış. O zaman «kuyruk» kelimesiyle tahkir edilen DP taraftarlarını ihtilâlcilere karşı tahrik etmek gayesi takip ediliyormuş! Bunu yapanlar derhal kıskıvrak yakalanarak tevkif edilmişlermiş! Tabii bunların hepsi tertipti. Şâyân-ı hayret birşeydi ki; tevkif edilmiş olan gençler arasında benim de ismim zikredilmekteydi. Bu demekti ki; General **Fâruk Güventürk**'ün

---

18- **İnönü**'nün damadı **Metin Toker**'in çıkarmakta olduğu «Akis Dergisi»nin o haftaki sayısında (1 Mayıs 1961, sayı 357) «Gençlik» serlevhalı ve «Geriye Tepen Silâh» arabalıklı yazı şöyle başlıyordu:

«Ortadan uzun boylu tıknazca ve yeşil gözlü delikanlı, etrafındakilere alçak perdeden ve asabiyetle:

«– Bu iş bozuldu, dağılın, kaçın!» direktifini verdi ve kalabalığın arasından süratle sıvıştı. Adı **Kadir Mısırlıoğlu** olan eli tesbihli delikanlının arkasından da birkaç kişi aynı şekilde hareket etti.

Hâdise, bitirdiğimiz hafta İstanbul Üniversitesi'nin geniş avlusundaki, 27 Mayıs alevinin tutuşturulduğu Atatürk Âbidesinin civarında cereyan etti..»

Tabii burada «Ortadan uzun boylu, tıknazca ve yeşil gözlü delikanlı» ibaresinden kasıt bendim.

Yazı, bundan son şu mâsûmane hareketi binbir tezvirat ve yalanla çarpıttıktan sonra şöyle devam ediyordu:

«İşte **Mısırlıoğlu** ve hempasının paniğe kapılarak alelacele başları açık savuşmaları tam o zamana tesadüf etti. Gençler, 66. Tümen Bandosunun refakatinde sırasıyla İstiklâl Marşını ve Gâzi Osman Paşa Marşını hep bir ağızdan haykırdıktan sonra sessizce derslerine döndüler.»

«... **Said-i Kürsîdîn**'in muhâfızlarından **Mısırlıoğlu** ve 14 kişi olduğu tesbit edilen hempası, beyannamelerini meselâ Taşlıtarla gibi münfesih D.P. ye sempatisi olduğu hayal edilen semtlerde ve Mahmutpaşada da dağıtmışlardı. **Necip Fazıl Kısakürek**'in müridlerinden **Mısırlıoğlu**'nun hempası arasında, Mahmutpaşa işportacılarının iki temsilcisi, bir Belediye memuru ve Topkapı olayları sanıklarındanken Yassıada'dan tahliye edilen münfesih D.P. Kumkapı Ocak Başkanı **İhsan Çilekeş** ve iki arkadaşı da bulunmaktaydı...»

19– Şimdiki Gâzi Osman Paşa kazası olan yer. O tarihte buraları kâmilen gecekondu mıntıkası idi.

elinde olduğunu söylediği listede benim de adım vardı. İlk anda bulduklarını tevkif etmişlerdi. Beni yakalamaları da an mes'elesi demekti. Yakalanmamı tabii addettikleri için, tevkif edilmiş olanlar arasında benim de adım geçiyordu.

Derhal yurttan ayrıldım. Önce Yıldız'daki talebe yurduna geldim. Saklanmak için bir plân yaptım. Herkesin kendi gölgesinden korktuğu bir zamandı. Nereye gidebilirdim. Bir hayli düşündükten sonra yurda yakınlığı dolayısıyla Serencebey'deki Şâzelî Tekkesi'nin meşrûtasını seçtim. Bu meşrutada oturan müezzinle yakınlığım vardı. Orada âtıl bir odaya yerleştim.

Günlerden pazartesi idi. Hafta sonuna kadar orada kaldım. Yurttan bir iki arkadaş yanıma gelip gidiyordu. Gerek müezzin ve gerekse onlar, arada bir yiyecek, gazete vesâire getiriyorlardı. Cuma günü cuma namazı için saklandığım yerden çıktım. O zaman nişanlı idim. Nişanlım Beşiktaş'ta oturuyordu. Namaz için çıktığımda birşey olmamasından cesaretlenerek nişanlımın evine gittim. Beni telâşla karşıladılar. Çünkü gazeteler hergün aranmakta olduğumu yazıyorlardı. İkram edilen kahveyi içiyordum ki; kapının zili çaldı. Her ihtimâle karşı dâireden çıkıp bir kat üstteki dâirenin merdiven başında ne olacağını beklemeye koyuldum. Biraz sonra nişanlımın kapısı önünde iki sivil polis belirdi. Bunlar benim evde olup olmadığını soruyorlardı. Ben de bir kat yukarıdan onları görüyordum. Başlarını kaldırıp baksalar, beni görebilirlerdi. Diyorlardı ki:

«– Onu buraya girerken görmüşler. Bizi yormayın. Bir haftadır, İstanbul kazan biz içinde kepçe O'nu arıyoruz. Boşuna kaçıyor. Kendisinin bu işle bir alâkası olmadığı çoktan anlaşıldı. Fakat birçok hadiseye karıştığı için O'nu bulup ifadesini alıp bırakacağız. Hatta Vâli **Refik Tulga** bize talimat verdi. Kendisini bulunca ilk önce O'na götüreceğiz. Bir kahve ikram edip, kendisiyle konuşacak!.»

Bu sözleri söyleyen **Âyetullah** isimli bir sivil polisti. Tabii bu ad doğru ise! Bana bu isimle ihtilâlden önce de birkaç defa gelmiş, ve beni Anadolu'dan duyup ziyârete gelen bir hayranım tavrıyla ağzımdan söz almaya çalışmıştı. O'nu tanıyordum. Görünce hemen hatırladım. Bizimkiler teminat üstüne teminat verdiler:

«– İsterseniz girip evi arayabilirsiniz. Apartmana girip çıkan birisini O'na benzetmişlerdir. Biz kendisini haftalardır görmedik.» diyorlardı. Polisler de evi aramaya müsaadeleri olmadığını söyleyerek gittiler. Bir saatten ziyade merdiven başında kaldım. Karanlık bastırdıktan sonra evden çıkıp gittim.

b- Bursa'ya Kaçış

Cumartesi günü yurtta kalan çocuklardan **Erkut Savaş** kaldığım yere geldi. Yurdun defaatle arandığını, polislerin köşebaşlarında mevzilenip benim oraya gelmemi beklediklerini söyledi ve şu teklifi yaptı:

«– Ben hafta sonu dolayısıyla Bursa'ya gidiyorum. Haydi beraber gidelim!»

Bunun kârını zararını hesap ettik. Eğer beni İstanbul dışında da arıyorlarsa işi büyütüyorlar demektir. Bu takdirde yakalanıp temize çıkmak daha iyi olur, diye düşündük. Öyle ya nasıl olsa hadisede hiç bir dahlim yoktu. Bir haftadan beri araştırıp bunu öğrenmişlerdir, diye düşündüm.

Kalkıp **Erkut Savaş**'la birlikte Bursa'ya gittik. Tesâdüf yollarda bir tanıyan denk gelmedi. Çekirge'de «Yeni Hayat Otel»ine (Şimdi Öz Hayat) indik. **Erkut**'un Bursa'da evi vardı. Âilesi oradaydı. O eve gidecekti. Bana otele hüviyetimi vermemem hususunda ısrar etti. Kabul etmedim.

«– Beni o kadar uzun boylu bir şekilde arıyorlarsa, bırak bulsunlar!..» dedim.

«– O halde ben bir eve gidip geleyim!» dedi.

O eve gitti. Ben de hamama girdim. Biraz sonra çıkıp geldi. Bir lokantaya gittik. Oradan Veysel'in Bahçesi denilen bir çay bahçesinde geç saate kadar sohbet ettik. Saat onikide otele döndüğümüzde iki sivil polisle karşılaştık. Otel Müdürü beni, kapıdan girerken polislere göstererek:

«– İşte geldi!» dedi.

Polisler hüviyetlerini gösterdikten sonra karakola kadar gideceğimizi söylediler.

Derhal ellerindeki telsizle merkezlerini haberdar ettiler. Meğer beni Türkiye'nin her yerinde telsiz emriyle arıyorlarmış.

Emniyet müdürü **Adnan Çakmak**'tı. Mareşal **Fevzi Çakmak**'ın yeğeni olduğunu söyleyen bu adam o anda evinde bulunuyormuş. Derhal kalkıp geldi. Doğrusunu söylemek gerekirse, bana son derece iyi muâmele etti. Daha önce İstanbul'da vazife yaptığını, benimle ilgili bir çok hadisenin dosyasının elinden geçtiğini, beni idealist ve dindar bir genç olarak tanıdığını ifâde etti. Arka cebinden namaz takkesini çıkarıp gösterdi.

«– Ben de namaz kılıyorum!» dedi. Ve «Benim de lisede okuyan bir oğlum var. Keşke senin gibi olsa!..» diye de ilâve etti. Beni o akşam evinde istirahat ettirmek için ısrar etti. Bir çok teşekkürlerle kabul etmedim. İleride kendisine bu durumun zarar verebileceğini düşündüğümden o geceyi karakolda bir sandalye üzerinde geçirdim.

Sabahleyin polisler birer birer vazifeye gelmeye başladılar. Beni bir eskortla iki polise havâle ettiler. Bunlardan birisi sonradan ahbabım olmuş bulunan **İsmail Hakkı Bey**'di. Anlaşılan vazifesi icabı **Necip Fazıl Bey**'i, **Sergengeçti**'yi, ve **Eşref Edip Bey**'i yakınen tanıyordu. Bana yol boyunca onlara âid birçok müşâhedesini anlattı. Sonra sözü son zamandaki hadiselere getirerek:

«– Bizim mesleğimiz çok iyi idi. Ama son zamanda **Bumin**

Yamanoğlu adında biri çıktı ve bizi âleme kötü gösterdi!» dedi.

Bu sözlerden anlaşılıyordu ki, bu polisler, beni Yassıada'ya şâhidliğe gitmekte olan biri sanmışlardı. Kendilerine dedim ki:

«– Bırakın bu ağızları. **Bumin Yamanoğlu** ne yapmış? Meşrû bir hükümete karşı haksız ve kanunsuz nümâyiş yapan talebeleri coplamış! Vazifesini yapmış. İleride bu günkü propagandanın sisi dağılınca, görürsünüz O, nasıl takdir edilecektir!»

Hayretle yüzüme baktılar ve:

«– Sen Yassıada'ya şâhidlik için gitmiyor musun?!» diye sordular. O zaman Yassıada'ya şâhidliğe gitmek pek moda idi. Onlara:

«– Hayır!.. Siz İstanbul Örfi İdare Makamları'na teslim edilmek üzere bir suçlu götürüyorsunuz!.» dedim ve hadisenin aslını faslını anlattım. Onlar da hayret ettiler ve bu defa gerçek yüzlerini bana gösterdiler. Hep birlikte İhtilâlin aleyhine konuşa konuşa Yalova'ya geldik.

Yalova karakolundan yanıma **Ahmed** adında bir genç polisi kattılar. O da öbürleri gibi anlamasın diye, işin iç yüzünü O'na da anlattım. Kendisi de ihtilâlin aleyhine pek çok şey söyledi. Anlaşılıyordu ki, CHP.lilerden gayrı bu ihtilâli beğenen yoktu. Fakat herkes gölgesinden korkuyordu.

Karşıya geçtiğimizde Kartal cânibinde iki taksi ile tam sekiz polis tarafından karşılandım. Beni taksilerden birine aldılar. Demek ki, İstanbul Örfi İdare Makamları benim yakalanmama çok büyük bir ehemmiyet veriyordu.

Polislerle yola girdik. Aralarındaki konuşmalardan bir şeyler anlamaya çalışıyordum. Acaba beni nereye götüreceklerdi. Acaba beni ifademi alıp serbest mi bırakacaklardı! Yoksa Örfi İdâre Makamları'na mı teslim olunacaktım!

Bir sigara içmek istedim. Çakmağımın benzini bitmiş ola-

cak ki, ne kadar çaktımsa yanmadı. Bu da garip tesadüflerdendir. Kaç kere tevkif edildimse o anda ya kibritim bitmiş ya da çakmağım çakmamıştır. O anda polislerden biri bana bir kibrit uzattı. Sigaramı yaktıktan sonra iâde ettim.

«– Sizde kalsın, belki lâzım olur!» dedi.

Bu, menfî bir alâmetti.

«– Yoksa mevkufiyetim uzun mu sürecek?» diye sordum.

«– Hayır, belli olmaz, fakat biz onu bilmeyiz!..» karşılığını verdi.

İnsanlar böyle zamanlarda en küçük bir şeyden nem kaparlar. Kolayca ümitlenir veya ümitlerini kaybederler. Konuşa konuşa İstanbul Harbiye Binası'na geldik. Nöbetçi subay olan bir binbaşının karşısında sekiz polis sıraya dizildi. Belli ki; bir âferin bekliyorlardı. Binbaşının masası üzerine kapalı bir sarı zarf bıraktılar. Bu benimle alâkalı Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde tanzim edilmiş bir evraktı. Binbaşı polislere teker teker ellerini sıkıp teşekkür etti. Sonra zile bastı, içeriye beli thomson tabancalı bir nefer girdi.

«– Al bunu götür!..» diye öfkeli bir sesle talimat verdi.

c- Harbiye'de Hücre Hayatı

Nefer refâkatinde Harbiye Binası'ndan, bu binanın bahçesine çıktık. O yanımda yürüyor ve bana yol gösteriyordu. Bahçede Spor Sergi Sarayı tarafına doğru salaş bir bina vardı. Bu içine cesâmetli bir uçağın sığabileceği bir hangardı. Kale kapısı gibi bir kapısı vardı. Önünde durduk. Refakatimdeki nefer kapıdaki süngülü nöbetçiye kapıyı açtırdı, içeriye dahil olduk.

İçerisi, belediye yüznumaralarını andırır şekilde sıra sıra hücrelerdi. Vaktiyle at bağlamaya mahsus olan bu yere alelacele inşa edilmiş oldukları anlaşılıyordu. Başınızı kaldırıp baktığınızda yüksek tavanın kiremitlerini görüyordunuz. Ana kapı hizasından dikine bir koridor bırakılmış ve hücreler sağ ve sol tarafa doğru sıra sıra inşa edilmişlerdi. Kapıya dik olan

koridorun tam karşısına gelen en son sıradaki hücrenin kapısını açan nefer bana:

«– İçeri gir!» dedi.

Kapı üzerinde hücreyi tetkik ettim. En fazla birbuçuk metrekarelik bir dikdörtgendi. Tavandan cılız bir ampul sarkıyordu. Duvarlar yeni badana edilmiş olmalarına rağmen bazı yüznumara duvarlarında görüldüğü gibi eğri-büğrü yazılarla doluydu. Bunların daha önce bu hücreden gelip geçmiş olanlara âid kahırlı ifadeler, iftiracılara küfürler olduğunu anlamakta gecikmedim. Askerin duraklamama kızması üzerine hücreye girdim. Kapı, dışarıdan sürgüleniyordu. Kalın saçtan imal edilmiş ağır kapıyı askerin büyük bir gürültüyle örtmesi ve altlı üstlü sürgüleri şangur, şungur sürgülemesi üzerimde menfi ve soğuk bir tesir husûle getirdi. Lâkin günlerden pazar olduğu için belki beni istintak edecek kimseler tâtil yapıyorlar da bundan dolayı pazartesiye kadar muhafaza altına alınıyorum, diye düşündüm.

Her menfi tecellide müspet veya müspete ihtimali olan bir unsur bulmak karakterimin fârik vasıflarından biridir. O anda kendimi ancak bu düşünce ile teselli edebildim. Hücrenin bir kenarına tahta bir peyke kurulmuştu. Bunun üzerine de tiksinti verici pislikte bir şilte atılmıştı. Bunu biraz tetkik ettiğimde askerlerin eski elbiselerinin kaba saba makaslanmasıyla vücûda getirilmiş bir yatak olduğunu anladım. İnsanın şurasına burasına rahatsızlık veren elbise düğmesi gibi şeyler kaba bir yoklamayla ele geliyordu.

Hücre kapısının gürültülü açılıp kapanışı diğer hücrelerdeki insanların dikkatini celbetmiş olacak ki; onlar da bu çilehâneye yeni bir müşterinin gelmiş olduğunu anlamakta gecikmediler. Hücreden hücreye bağrışmalarla vâki olan tanışıklıktan sonra anladım ki; benimle alâkalı olan dosyadan dolayı içeride iki mevkuf (tutuklu) daha varmış. Bunlar erken yakalandıkları için buraya getirileli dört-beş gün olmuş imiş.

Bunlardan biri nişanlımın halazâdesi **Erol Ergüneş**, diğeri ise Orman Fakültesi talebesi **Oktar Öner** idi. Bu ikincisi ile daha önceden tanışıklığım yoktu. Fakat **Erol**, bizim fakültedendi. Babası İhtilâl'in ilk günlerinde emekli edilmiş bulunan üçyüzelli generalden biriydi. Daha dün emekli olmuş bir generalin mutlaka ihtilâlci kadrolar arasında tanıdığı kimseler mevcud olmalıydı. Bu düşünce yüreğime biraz su serpti. Sonradan öğrendiğime göre **Oktar**'ın babası da merhum bir albaymış. Eh iki asker çocuğu ile fâil-i müşterek olduğumdan davamıza çabuk bakılacağı husûsunda ümitlendim. Netice itibariyle çekineceğim hiçbir suçum yoktu. Tahkikat sür'atle neticelense bu durumun ortaya çıkacağından emindim.

Hücre kapılarının üzerinde sigara paketi büyüklüğünde bir küçük kapıcık vardı. Bu dışarıdan mandalla kapatılıyordu. Arada bir nöbetçi askerler bu kapıcığı açarak içerdeki mevkufun durumunu kontrol ediyordu. Bize asker karavanasından yemek veriliyordu. Ama ne yemek!... Kaşık, çatal yoktu. Yemeği her ne olursa olsun, elimizle yemeğe mecburduk. Çatal kaşığın bir yere sürtülerek bıçak haline getirilmesinden korkuluyormuş. Sonra bu durumu başka ceza evlerinde de müşahede edecektim!

Pazartesi günü arkadaşlarımdan **Yücel Hacaloğlu** nişanlımla birlikte ziyaretime gelmiş. Bunu gönderilen pusula ve yüz türk lirasından öğrendim. Asker benden parayı aldığıma dâir mukabil bir pusula istedi. Avukat dahil hiç kimse ile görüştürülmemize müsaade edilmiyordu. Hukukî tâbiriyle ihtilâttan mendik.

Bu sırada 27 Mayıs İhtilâli'ne bakış itibariyle subaylarla astsubaylar arasında bir görüş farkı mevcuddu. Astsubaylar İhtilâl'in devirdiği Demokrat Parti ve **Adnan Menderes**'i tutuyor, İhtilâl'i tasvip etmiyorlardı. Başımızda iki gardiyan asker vardı ki; bunlardan biri İspartalı müslüman bir çocuk, diğeri ise Karslı bir alevî idi. İkisinin hissiyatı ve tutumu da

subay-astsubay zıtlığını andırıyordu. Ispartalı bize –elindeki imkânlar nisbetinde– müsâmahakâr ve merhametli davranırken diğeri kraldan kralcı bir üslubla elinden gelen zulmü yapmaktan geri kalmıyordu.

Birgün sonradan adının **Turhan Bulgurlu** olduğunu öğrendiğimiz bir binbaşı hücreleri kontrole geldi. Nöbet alevî askerdeydi. Birisinin hücre kapısını açıp O'nu yüznumaraya çıkarmış fakat adam işini görüp hücreye girdiği halde kapıyı dışardan sürgülemeyi unutmuş veya ihmal etmiş bir durumda yakalanmıştı. Bunu gören binbaşı **Turhan Bulgurlu** biraz da hücredeki mevkuflara gözdağı vermek üzere yüksek sesle bağırıp çağırarak ve en galiz küfürlerle bu alevî çocuğa meydan dayağı çekti.

Biz şamatayı hücremizden dinliyor, ve arada bir şaklayan şamarların sesini işitiyorduk.

«– Ulan senin anan var mı?... Söyle ulan...»

«– ....»

«–Ananı...»

«– Ulan senin avradın var mı? Söyle ulan...»

«–....»

«– Avradını...» ve arkasından pat küt tokat sesleri gırla gidiyordu.

Şu mehmetcikler –bir hataları olsa bile– analarına avratlarına küfrettirmek için mi, vatan hizmetine koşarlar? Hiç sanmam ki; hâlâ böyle olsun!. İhtimal bu ihtilâlin bir şımarıklılığı idi. Ben doğrusu doksan gün askerlik yaptım ve böyle bir fâciaya asla şâhid olmadım. İhtimal bundan 27 Mayıs İhtilâli'nde vazife almış subayların bu yönden âdeta seçilmiş gaddar ve menfi ruhlu kimseler olmasının da rolü vardı. Zirâ bilahere Balmumcu Kışlası'ndaki mevkufiyetim esnasında da buna benzer hâdiselerle karşılaştım.

Bu fâciaya kulak misafiri olmuş bulunan hücre sâkinleri pek de müteessir olmadılar. Zirâ dövülen alevî çocuğun kaprislerinden

pek çok ezâ ve cefâ çekmişlerdi. İçlerinde akşama kadar mücadele ettiği halde hücresini açtıramayıp donunu kirletmiş olanlar bile vardı.

Yemeklerimiz evvelce ifâde etmiş olduğum üzere, askerî karavanadan veriliyordu. Fakat ne yemekler!... Askerler de aynısını mı yiyorlardı, yoksa bize hususi bir azizlik mi yapıyorlardı, bilemem. Alüminyum tabaklara bir kepçe nohut veya kurufasulye koyarlardı. İçinde eti değil nohutu veya fasulyeyi bulmak bile imkânsızdı.

Bir sabah karanlığında hücremin kapısı gürültüyle açıldı. Süngüleri parıldayan iki asker bana derhal giyinip kendileriyle gelmemi ihtar ettiler. Korkulu gözlerle yüzlerini tahlil ettim.

Görünüşte hayra alâmet birşey yoktu. Halbuki işin aslından tehlikeli bir durum yokmuş. Lâkin ne bilirsin!. Askerlerin tavırlarındaki sertlik veya yumuşaklıktan mânâ çıkarmaya çalışıyordum. Acaba beni nereye götüreceklerdi, niçin götürmek istiyorlardı? Halbuki kendilerine sadece beni alıp getirmeleri emredilmiş. Neticenin mükâfat mı, mücâzat mı olduğunu onlar da bilmiyormuş. Sonradan öğrendiğim bu durumu o anda kendilerine sormaya cesaret edemiyordum. Kötü bir muâmele ile karşılaşmak veya fenâ bir haber duymaktan endişe ediyordum.

Alelacele üstümü başımı düzelttim. Zira herkes gibi ben de mâhud yatakta elbise ile yatıyordum. Bu iki süngülünün arasında Harbiye Merkez Binası'yla bizim hangarın arasındaki meydanlığı geçip Merkez Bina'ya dâhil oldum. Burada geniş bir meydanlık vardı. Meydanlığın sonundan yukarıya doğru iki taraflı bir merdiven çıkıyordu. Çapraz merdivenlerin merdiven altında husûle getirdiği boşlukta camekânlı küçücük bir yazıhâne yapılmıştı. Binaya dahil olanları karşılamaya mahsus olan bu yazıhânede bir paşa bacak bacak üstüne atmış oturuyordu. Yer o kadar dardı ki; paşanın vücûdu içeriye sığmıyor, ayaklarının bir kısmı yazıhânenin

kapısından dışarıya sarkıyordu. Bu paşayı ben tanıyordum. Hem de tâ albaylığından beri. Bu **Faruk Güventürk**'tü. Önünde dışardan yana durdum. Süngülüler bir adım geriye çekildiler ve selâm çakarak:

«– **Mısırlıoğlu**'nu getirdik efendim!...» dediler.

Ne olacağını merak ettiğim sırada:

«– Gel bakalım sen misin **Kadir Mısırlıoğlu**?» dedi.

Kendisiyle birkaç defa karşılaşmış olduğum halde o beni tanımazdı. O'nu ilk defa rahmetli **Râif Ogan**'ın yazıhânesinde tanımıştım. O zaman **Râif Ogan** haftalık dinî bir gazete çıkarırdı. **Fâruk Güventürk** de albaydı. **Râif Ogan**'la dindar bir subay havasıyla konuşuyor ve **Menderes**'i methediyordu. Sonradan «Dokuz Subay» hâdisesi denilen vak'a içinde yer alarak **Menderes**'e ilk kazan kaldıranlar arasında bulunması câlib-i dikkattir. Bilâhere merhum **İsmail Hâmi Danişmend**'in hafta sonları evinde yaptığı akademik toplantılarda da kendisini birkaç defa görmüştüm. O sıralarda O'nu samimi dindar bir zâbit sanıyordum. Lâkin bilâhere merhum albay **Sıtkı Karababa**'dan O'nun hakkında aldığım malumat ile gerçek hüviyetini tanıma imkânını bulmuşumdur. **Sıtkı Karababa** Kuleli Askeri Lisesi'nde uzun zaman edebiyat muallimliği yapmış değerli bir şahsiyetti. Fikirlerimiz pek uyuşurdu, sık sık görüşürdük.

Emekliye ayrıldıktan sonra evi bilhassa hafta sonlarında eski talebeleri olan yüksek rütbeli zâbitlerle dolar taşardı. Bir gün bana demişti ki:

«– Buraya gelenlerin hepsi benim düşüncemde insanlar değildir. Birçokları burada âmirlerine, bana yakın olduklarını göstererek terfilerini temin etmek isterler. Yanımda bir müslüman gibi konuşmalarının sebebi budur. Bunların hepsinin ayrı ayrı ciğerlerini bilirim. Lâkin evimde misafirdirler. Ne yaparsın, tecâhül-i ârifâne ile bilmemezlikten gelmek mec-

buriyetindeyim!..»

Sonra da bu gibilere dair misaller zikrederdi. Birgün yine böyle bir sohpette, söz bir takım iki yüzlü insanlara intikal edince, böyleleri arasında **Fâruk Güventürk**'ü de sayarak aslında O'nun câhil olduğu halde kendini İslâm'ı ve **M. Kemal Paşa**'yı bilen bir adam zannettiğini, hakikatte ise kafasının Rus salatası gibi karmakarışık olduğunu, şapla şekeri karıştırmak kabilinden «Kemalizm'le İslâmiyet'i telif etmeye çalıştığı»nı[20], hakikatte ise, yükselmekten başka bir

---

20- İslâmiyet'le kemalizmi veya –daha emin bir tâbirle söylemek gerekirse– batıcılığı telif etmeye çalışmak, muazzez «İslâm Davası»na yapılabilecek kötülüklerin en büyüğüdür!. Bu ihânet veya sapıklığın geçmişine âid tafsilât pek uzun ise de burada özün özü bir hulâsa ile iktifa etmek istiyorum.

Millî Mücâdele'nin başlangıcında **M. Kemal Paşa**, tamamen dinî heyecanı kullanmış ve din adamlarını yanında göstermişti. Bilâhere zafer müyesser olup da «İnkılaplar Devri» başlayınca, tamamı İslâm'ın özüne aykırı olan ictimâî değişiklikler için önceleri bunların, nisbî bir te'vil yolu ile dinle te'lifi çareleri aranmış (Hılâfet'in ilgasında olduğu gibi) fakat, sonraları bundan vaz geçilmiştir. (Tafsilât için «SARIKLI MÜCAHİDLER» isimli eserimize bakılabilir.) Bu sebepledir ki, başlangıçta **Ömer Fevzi Mardin** gibi sapık ve dalkavuk şahsiyyetlerin başlattığı İslâm ile kemalist inkılapları te'lif cereyanı akim kalmış, gelişememiştir.

Bunun sebebi Türk-Yunan Harbi'nin ölçüsüz bir sûrette mübalâğalandırılması idi. Bu sûretle **M. Kemal**'e münakaşa edilemez bir otorite kazandırılmış. O da giriştiği inkılâpları İslâm'la te'lif etmek ve dolayısıyla halkın desteğini almak ihtiyacından nefsini beri hissetmiştir. Eğer böyle yapılmasaydı gulat-ı şia (aşırı şia) gibi sapık bir islâmî (!.) anlayış vücûd bulur ve bunun bertaraf edilmesi imkânsız olurdu.

Demokrasiye geçişle, bastırılmış olan islâmî temâyüller nisbî bir neşv-ü nema şansına kavuşmuş, bu gelişmeyi önlemek maksadıyla gerçekleştirilmiş olan 27 Mayıs İhtilâli de kısa zamanda fiyasko ile neticelenmiş ve İslâm Dâvası'nın tabîi gelişmesi karşısında boyun eğilmiştir.

Gerçekten, 27 Mayıs İhtilâli'nde ilk icraat olarak İmam Hatip Liseleri'nin orta kısmı kapatılmış, Ezan ve kamet yeniden türkçeleştirilmek istenmiş, fakat kısa bir zaman sonra bu mevzularda geriye adım atmak mecbûriyeti hasıl olmuştur.

O günlerde, Demokrat Parti'nin kalkınmayı plânsız programsız bir sûrette gerçekleştiği yolundaki tenkidlerden Devlet Plânlama Teşkilâtı doğmuştu. Bir kısım plânlamacı ile bazı askerî şahısların teşkil eyledikleri koordinasyon hey'eti günün birinde bu mes'eleye el atmış ve tehlikede olan kemalist rejimi koruyup ayakta tutabilmek çâreleri aramıştır. Mâhud rejim için iki uc; aşırı sağ ve aşırı sol «tehlikeli iki hasım» olarak tespit edil-

meli olmadığını söylemişti. Gerçekten **Fâruk Güventürk** bilâhere meydanı boş bulmuş, bu asıl hüviyetini ortaya koymak sûretiyle **Sıtkı Karababa**'nın teşhisini doğrulamıştır.

---

mıştır. Bunların husûmetlerini bertaraf için kemalistleştirilmeleri düşünülmüş ve fiiliyata geçilmiştir.

Aşırı sol cephede, hem kemalist ve hem de komünist veya solcu tipler icad olunmuştur. **Uğur Mumcu, İlhan Selçuk** ve bir zamanların **Bülent Ecevit**'i gibi şahsiyyetlerle «tarihî yanılgı» ve «devrim devam ediyor» gibi iddialarla başlatılan bu harekete mukabil islâmî cephede Diyanet İşleri Teşkilâtı'nın kullanılması düşünülmüştür. Bunun baş mimarlığını da ihtilâlcilerden **Mehmed Özgüneş** üzerine almış ve emekli generallerden mason **Saadeddin Evrin**'i Diyanet İşleri Reisi yapmıştı.

Diyanette O'nunla başyayıp **Tayyar Altıkulaç**'la devam ettirilen bu ceryan esnasında araya bazan **İbrahim Elmalı** gibi istenmiyen şahsiyetlerin karışması bu plânı nispeten aksatmışsa da düşe kalka hep o istikamette yürünmüştür. Hele **Dr. Lütfi Doğan**, bu gâyeye gönülden hizmet etmiştir. Arada bu makam için hazırlanan **Ahmed Gürtaş, Tayyar Altıkulac**'ın bir komplosu ile bertaraf edilmiştir. Bu zat bahsi geçen heyetin **M. Kemal**'i koyu bir müslüman (!.) göstermek gâyesi ile uydurulmuş bir vesikayı (Bkz: **Ahmed Gürtaş**, Atatürk ve Din Eğitimi, Ankara 1982 sh. 70 vd. Bu kitap baştan başa **M. Kemal**'in fikirleri ile İslâm'ı te'lif etme gayretine mâkes zırvalara ilâveten 70. sahifesinde «Atatürk'ün Son Mesajı» serlevhası ile kargaları bile güldüren uydurma bir vesikaya(!..) yer vermektedir.) kendi kemalistliğine bayrak ve melce ittihaz etmişse de mezkûr talihsiz komplo ile O'nun yolu kesilmiştir.

Diyanet'in dinî, rejimle te'lif etmeye âlet edilişinin bir de Avrupa cephesi vukuatı vardır ki, tafsilâtı böyle bir dipnota sığmaz.

Netice olarak batıcı kemalist rejimi kurtarmak için onu dinle bağdaştırmak yolunda yürüyen ve şapla şekeri karıştırarak Müslümanları aldatmak gâyesi güdenlerin kafilesine son zamanlarda renkli bir sima daha katılmıştır: **Fethullah Gülen**!..

Kendi zehabınca, artık yıkılamaz bir noktaya ulaştıktan sonra, yüzündeki maskeyi atarak, artistler ve bir takım dinsizlerle iftar (!..) sofralarında arz-ı endam etmekten, aduvvullah ve aduvv-i Resulullahlığı müttefikun aleyh olan bazı eşhasın dahiliğini ilâna kadar yapmadık maskaralık bırakmayan bu «Sümükşov Kahramanı»nın şu ihânet istikametindeki faâliyetlerinin tamamıyla anlaşılabilmesi, mes'elenin kitap hacminde ele alınmasını icab ettirecek bir genişliktedir. Böyle bir dipnot vesilesi ile ancak ismen temas imkânını bulabildiğimiz bu «İslâm'a karşı manevra»nın geç kalmış bir taktik olduğunu söylemekle iktifa edelim. Eğer bu kemalist rejim ve onun hempalarına perestişkârlık bilfarz, kırk sene evvel olaydı, fâilini Ahret'te berbad etmesine mukabil Dünya'da abâd (!.) ederdi. Şu geç kalma keyfiyetinden

Askerin:

«– **Mısırlıoğlu**'nu getirdik efendim!..» sözünü tabii karşıladığım halde **Fâruk Güventürk**'ün:

«– Gel bakalım sen misin **Kadir Mısırlıoğlu**!..» hitabındaki yanlışı düzeltmek ihtiyacını hissettim ve:

«– Paşam **Mısırlıoğlu** değil **Mısıroğlu**!.. Benim araplıkla veya Mısır asıllı olmakla bir alâkam yoktur. Âilem ebâecdad Trabzon'ludur!..» dedim.

Çünkü biliyordum ki; islâmî temâyüllerimden dolayı beni kasten arap asıllı göstermek isteyenler ve bu sebeple **Mısıroğlu** kelimesini bilhassa «**Mısırlıoğlu**» sûretinde söyleyip yazanlar vardı. Paşa bu tashihime bir aksülamel göstermedi. Askerler gibi O'nun da önce yüzünü tahlil ettim. Ortalıkta meş'um bir kararın emâresi görülmüyordu.

Fâruk Güventürk beni istintaka başladı. Sesinde huşûnet (sertlik)ten ziyâde merak ifade eden bir ton vardı.

«– Sen ne yaptın da seni buraya getirdiler?» diye sordu.

Kısaca anlattım. Konuşurken parmağımdaki yüzüğe dikkat ediyordu. Bu yüzük 27 Mayıscı'ların dağıttıkları âdi bir halkadan ibaretti. Millet'ten alyans yüzükleri toplamak sûretinde hazine için bir hamiyyet(!.) yarışı başlatmışlardı. Bununla

---

dolayı bu defa O'nun Ahret'ini de, Dünyasını da berbad edecektir!. Zira tecelli-i ilâhiyede nöbet değişikliği olmuş, «kahır» küffara, şirk-i hafideki gâfillere, «lütûf» ise, mü'minlere teveccüh etmiştir. Bu yüzden küfre tâviz, artık Dünya plânında da gadab-ı ilâhiyeyi dâvet eder.

«Sümükşov Kahramanı»nın, bizi bu hükme zorlayan söz ve hareketlerini tek tek tadad etmek hüzumunu hissetmiyoruz. Zira bunlar, bütün milletin önünde vâkı olmuştur. Kitap hacimli bir mevzudan bu kadarcık bir açıklama da şu iki sebepten doğmuştur:

1- Ortaya attığı saçma sapan, İslâm dışı görüşleri, Millet önünde münakaşa etmek hususundaki teklifimizi kabule cür'et edememiş olması.

2- Arkasından giden onbinlerce müslüman genci ikaz!.

Şüphesiz İslâmdışı güçler, bu ihânet zincirine daima yeni halkalar ekliyeceklerdir! Lâkin, ne yaparlarsa yapsınlar bir **F. Gülen** (aslında ağlıyan) değil bin **F. Gülen** bulup kendilerine destekçi kılsalar da yıkılmaktan kurtulamıyacaklardır. Zira Cenab-ı Hakkın küfre verdiği mühlet artık bitmiştir!

belki de 27 Mayıs İhtilâli'ni tasvib edip etmediği yolunda insanları deneme gayesi güdüyorlardı. Merhum kayınvâlidem kadîm bir asker âilesine mensubdu. Babası da, kocası da zabitti. Kayınpederim rahmetli **Abdullah Vâsıf Aydınarslan**, Yunan Harbi'ne katılmış bir gâzi idi.

1949 yılında vefat ettiği zaman kolunda bir Yunan kurşunu taşıyordu ki; basit bir ameliyatla çıkartılması mümkün olduğu halde buna teşebbüs etmeyerek huzur-i ilâhiye bu delille gitmek istediğini söylermiş. Osmanlı üslubunda bir askermiş.. Babası **Hacı Mustafa Nur** Nakşî meşâyihindenmiş. Ben ne şeyh efendiye ne de kayınpederime yetişebildim. Evlendiğimde O çoktan Hakka yürümüştü. Kayınvâlidem- bir cemile olsun diye– kayınpederimin yüzüğünü Ordu'ya bağışlamış, yerine âdi bir halka almıştı. Ben de o sırada nişanlıydım. Nişan yüzüğü yerine –hernedense– parmağıma bu yüzüğü takmıştım. İhtimal o anda **Fâruk Güventürk**'e bu yüzük benim için bir tezat gibi görünmüştü. Bu sebeple konuşurken gözlerini yüzükten ayırmıyordu. Lâkin birşey de sormamıştı.

Sonradan öğrendiğime göre ahbaplarımdan merhum **Fuad Kalkavan** kendisiyle bir mektebin âile birliği idare heyetinden tanışırmış. Bu hukuktan istifade ile benim için kendisine ricada bulunmuş ve bir iftiraya kurban gittiğim yolunda O'nu ikna etmiş. O da, benim için şefaatci olmadan beni şahsan tanımak ihtiyacını hissetmiş. Tabii bunları o bâdireden kurtulduktan sonra öğrendim.

Bana birçok sualler sordu ve beni tanımaya çalıştı. Allah'ın lütfu keremiyle hiç tâviz vermedim. Suallerinde birçok saçmalıklar da vardı ki; bu O'nun fikrî seviyesini gösteriyordu. Meselâ demişti ki:

«– Ben burada Spor Sergi Sarayı'nda, **Mevlâna** hakkında bir konferans vermiştim onda bulundun mu?»

«– Bulunmadım!» karşılığını verince de:

«– Bulunsaydın hatırlayacaktın! Ben orada dedim ki; peygamberimiz muâsır medeniyet seviyesine ulaşmayan ümmetime şefaat etmem, diye buyuruyor!» izahına karşı:

«– Efendim ben böyle bir hadis-i şerif bilmiyorum, duymadım!...» dedim.

Bunun üzerine böyle bir hadisin olup olamayacağı yolunda uzun bir konuşma içinde beni köşeye sıkıştırmak kabilinden:

«– Peki sen **Atatürk** hakkında ne düşünüyorsun?» sualini ortaya attı.

«– Harbetmiş, darbetmiş buna bir diyeceğim yok. Ben asker değilim. Lâkin harpten sonra yaptıklarına itirazlarım var. Kıyamet de bu noktadan kopuyor. Ben dindar bir insanım. Dine zarar veren inkılâp hareketleri hakkında müspet düşünmem benden beklenilemez. Ancak tenkidlerim âdî bir propagandanın, haset veya intikam hislerinin eseri değil, sosyal ilimlerin ışığında serdedilmiş vicdanî kanaatlerimin mahsûlüdür. Beni kimse inandığım gibi düşünmekten alıkoyamaz. Kaldı ki; bir hareketin tenkidi önleniyorsa, o hareketin isabetinden onu gerçekleştirmiş olanların bile şüphesi var demektir. Bu bakımdan hür tenkidi önlemek Kemalizm nam ve hesabına da doğru sayılamaz!..»

Bu istikamette daha başka şeyler de söyledim. Kızacağını sanıyordum. Lâkin o beni sonuna kadar dikkat ve alâkayla dinledi. O gün bu sözlerimde tamamen samimi idim ve hakikaten **M. Kemal Paşa**'nın askerlik hayatında mûcib-i tenkid bir husus olmadığını sanıyordum. Bugünse asla öyle düşünmüyorum. Hatta bu hadiseden sekiz-on yıl sonra (1970 yılı başlarında) Millî Türk Talebe Birliği'nde harf inkılâbına dâir verdiğim ve bilâhere Eskişehir Askerî Mahkemesi'nde yedi yıl hapis cezasıyla tecziyeme sebep olan konferansta O'nun askerî hayatını anlattım ve bugün de muhafaza etmekte olduğum görüşlerimi serdettim. Lâkin bu hakikatleri daha sonra öğrendiğim için o gün tetkik etmediğim bir mevzuuda tenkid sahibi olmamıştım.

Bununla beraber benim o gün içinde **M. Kemal Paşa** hakkında söylediklerim aleyhte sayılmazsa da lehte de sayılmazdı. Hatta aşırı bir kemalist için kızgınlığı bile dâvet edebilir bir mâhiyette idi. Buna rağmen General **Faruk Güventürk** beni sükûnetle dinledi.

HAZİNE İÇİN – Eskişehir Birinci Hava Üssü mensupları aralarında topladıkları 771 alyans, 19 taşlı yüzük, 1 plâtin yüzük, 24 küpe, 5 Cumhuriyet altını, 13 bilezik, 3 Reşat ve muhtelif gümüş ve 1160 lirayı Hazineye bağışlamışlardır. Resim bağışlanan alyanas ve altınları göstermektedir.

Zaman ne çabuk geçiyor ve şartlar ne kadar sür'atle değişiyor. 27 Mayıstan sonra, sâbık iktidar hazineyi boşalttığı (!..) için milletten yüzük toplanmıştı. Bugüne kadar hiç kimse toplanan altın, para ve yüzüklerin hesabını soramadı!.

Fâruk Güventürk izahatımın sonunda bana cevap verecek yerde telefonu eline alıp bir numara çevirdi ve konuşmaya başladı. Konuşmalarına ben de kulak misafiri oluyordum. Önce İstanbul'un her tarafını dolaşıp geldiğini, asâyişi mûhil hiçbir hâdise mevcud olmadığını söyledi. O anda şafak sökmek üzereydi. Demek ki; bütün gece İstanbul'u baştan başa dolaşmış, her yeri teftiş etmişti. O sırada kendisi merkez kumandanıydı. Hürmetkâr bir üslub ile konuştuğu muhatabını tahmin etmekte gecikmedim. Bu hiç şüphesiz örfi idare kumandanı **Cemal Tural Paşa** idi. Vazifesinin gerektirdiği izahatten sonra, sözü bana intikal ettirerek muhatabına dedi ki:

«– Paşam bu **Kadir Mısırlıoğlu** (zuhulen yine **Mısırlıoğlu** diyor) nu getirtip kendisiyle konuştum. Şu anda da karşımda duruyor. Vicdânen kanaat getirdim ki bu genç bir iftiraya kurban getmiştir. Parmağında ordumuzun dağıttığı yüzüğü taşıyor...»

«– Paşam bu genç **Atatürk** mevzuunda da bizim gibi düşünüyor. Ne gökyüzüne çıkarıyor ne yerin dibine batırıyor. Normal ilmî kanaatler serdediyor. İsterseniz kendisini serbest bırakalım!»

Fâruk Güventürk'ün «bizim gibi düşünüyor» ibaresiyle beni takdim edişi hiç şüphesiz muhatabının hissiyat ve düşüncelerinden doğuyordu. Demek ki, **Tural** mezkûr bahiste böyle düşünen bir adammış. Yoksa daha sonra Kemalizm çığırtkanlığıyla kitaplar yazmış olan General **Güventürk**'ün bu sözünde samimi olduğunu düşünmek mümkün değildir.

Bu izahattan sonra uzun müddet muhatabını dinledi ve hürmetkâr bir selâmlamadan sonra telefonu kapatarak bana döndü ve:

«– Seni bırakmayı çok isterdim. Lâkin mes'ele mahkemeye intikal ettiği için bu şimdilik mümkün olmuyormuş. **Tural Paşa** da böyle söylüyor. (O zaman **Tural Paşa** ile konuşmuş olduğu kat'îleşti). Şimdi haydi yerine git bakalım. Hayırlısı olsun!» Selâm vererek yanından ayrıldım ve yine iki süngülü asker arasında hücreme döndüm.

d- Allahın Nimetleri Kullarına –Hâşa– Borcu Değildir!..

Ertesi gün sabah kahvaltısı verilirken yemek dağıtımına nezaret eden bir astsubay kulağıma eğilerek:

«– Bugün burası boşaltılıyor, gözünüz aydın!» dedi.

Akıl edip ne sûrette boşaltıldığını sormadım. Kendisine teşekkür ettim. Evvelce arzetmiş olduğum üzere astsubaylar, İhtilâl'i tasvib etmiyor ve bizimle aynı hissiyatı paylaşıyorlardı.

Askerler çekilip gittikten sonra müjdeyi bütün hücre sakinlerine duyurdum. Hepimiz sevince garkolduk. Mevkufların hepsi de o gün tahliye edilip serbest bırakılacağımızı sandı. Çünkü suç sayılabilecek bir fiili olan yoktu. Herkes entipüften işlerden dolayı buraya getirilmişti. Bundan dolayı böyle düşünmekte mâzurduk!.

Öğleyi iple çektik. Onikiye kadar gelen, giden olmadı. Mesâinin saat öğleden sonra beşe kadar devam ettiği düşüncesi ile bir müddet daha teselli olduk. Lâkin bu vakit de dolduğu halde görünürde kimse yoktu. Artık astsubayın söylediğinin doğru olmadığına kanaat getirdik. Herkesin hücre hapsinden doğan ızdırabı bir kat daha arttı. Mevsim kış, günler kısa idi. Beklemekten ikindi namazını kılmayı geciktirmiştim. Kapıya uzun müddet vurduktan sonra abdest almam için açılmasını temin edebildim.

Kapıyı açan Ispartalı gardiyan askerdi. Bana dedi ki:

«– Ağabey ben dışarda top oynuyorum. Sen abdestini alınca içeriye gir. Ben sonra gelir kapıyı kapatırım!»

Hücreler arasındaki koridordan lavobaya doğru yürümeye başladım. Bu sırada önünden geçmekte olduğum hücrelerden birinde hazin bir inilti ve ağlama sesi duydum. Gayrı ihtiyarî duraklayıp dinledim. İçim burkuldu. Hücrenin sürgülü kapısı üzerinde -evvelce arzetmiş olduğum üzere- küçücük mandallı

pencereciği açıp içeriye baktım. Onaltı-onyedi yaşlarında, tüysüz, zayıf, çilli yüzlü bir çocuk ağlıyordu. Kendisine:

«– Ne ağlıyorsun?» diye bağırdım.

«– Allah aşkına şu kapıyı aç da koridora çıkayım, çıldıracağım!» dedi.

Gayri ihtiyari kapının sürgülerini açtım. O anda **Turhan Bulgurlu** gibi bir zâbit denk gelse, benim de gardiyan askerin de karşılaşacağı felâketi asla düşünememiştim. Çocuk koridora çıkmakla gün ışığını görmüş olmuyordu. Dünya bize bütünüyle kapalıydı. Burada şahsan onbir gün altı saat kaldım. Bu müddet zarfında **Fâruk Güventürk**'ün istintakı dışında gün ışığı görmedim. Hiç kimse de görmemiştir.

Lavobaya doğru yoluma devam ettim. Bir başka koğuştan periyodik olarak «tak, tak!.» diye sesler duydum. O koğuşun kapısındaki küçük pencereyi de açtım. İçerde benimle aynı hadise sebebiyle buraya gelmiş olan **Oktar Önder** adında bir Orman Fakültesi talebesi vardı. Eline bir liralık para almış, bir kafasına bir de hücrenin kapısına vuruyordu. Kapı üzerindeki pencereciği açınca yüzü bana dönük olduğu için O'nunla yüzyüze geldim. Buna rağmen beni görmüyor ve hâlâ aynı harekete devam ediyordu. Kendisine öfkeyle bağırdım:

«– Ulan sana ne oldu, delirdin mi?»

Derin bir uykudan uyanır gibi irkilerek gözlerini açtı ve beni hayretle süzdükten sonra ağlamaklı bir sesle:

«– Ne olacak bizim halimiz?! İşte astsubayın söylediği de yalan çıktı. Bunlar bizi ölüme terkettiler!» dedi ve daha bu istikamette bazı şeyler söyleyerek boşalmaya çalıştı.

Ben de O'nu teselli ederek birkaç söz söyledim. Fakat evvelki çocuğun hadisesi üzerine bu sahne de benim kuvve-i mâneviyem üzerinde çok menfi bir tesir icra etti.

Boğazımın tıkandığını, kelimeleri kekelemeksizin söyleyemediğimi farkedince, oradan uzaklaşıp yoluma devam ettim. Tam lavobaya yaklaştığım sırada bir başka hücreden

ağlamaklı bir inilti duydum. Gayri ihtiyarî o hücrenin küçük penceresiğini de açıp baktım. İçindeki **Lâtif** adında bir esnaftı. Bu adam Tahtakale'de **Rüstempaşa Câmii** Şerif'inden Beyazıt'a doğru çıkan yokuşta kapı aralığı kadar bir yerde çaycılık yapıyormuş. Yeri o derecede küçüktü ki; bir kimse içeride oturarak çay içemezdi. Ya dükkânın önündeki meydanda ayak üstü içerler ya da o civardaki esnafa servis yapardı. Günlerden bir gün, bu kahveci **Lâtif**'in dükkânı önünde ayaküstü çay içmekte olan üç–dört kişi arasında bir konuşma geçmiş.

Bu konuşmada müşterinin birisi pazar günü ihtilâl olacağından, bu sebeple sokağa çıkma yasağı konma ihtimali bulunduğundan, şimdiden fazla ekmek alma lüzumundan bahsetmiş. O zaman demokratlar mukabil bir ihtilâl ümidi taşıyorlardı. Bundan dolayı orada dikilenlerden birisi böyle konuşanların demokrat olduğuna hükmetmiş olacak ki, onları toparlayıp Örfi İdare'ye götürmeyi kahramanlık saymış. Meğer bu adam polismiş. O zamanın bir kısım polisleri alelusul bir suçlu yakalayarak göze girmek gayreti peşinde koşuyorlardı. Lâkin bu polis şu gayrette havsalaya sığmaz bir sûrette ileriye gitmişti. Yeni bir ihtilâl olacağından bahseden müşteriyi, kahvenin sahibi **Lâtif**'i, bitişiğindeki takunyeciyi, O'nun dört beş işçisini ve köyden henüz gelmiş, daha heybesini bile yere bırakmamış olan eniştesini mevkuflar kafilesine katmış ve böyleyece sekiz on kişilik güya bir suçlu grupunu yakalayarak askerler tarafından mükâfatlandırılmak gayesi gütmüş.

Bunların hepsini de niçin ve nereden geldiklerini sormadan hücrelere tıkmışlar. O zaman öyleydi. Mahkeme kararı olmaksızın gözaltına alınmanın bir müddeti yoktu. Aylarca yatabilirdiniz. Nitekim şimdi İstanbul'da avukatlık yapmakta olan **Nâzım Durmuşoğlu** adındaki arkadaşımızın dosyası yanlışlıkla Yassıada'ya gittiğinden bu yanlışlık anlaşılıncaya kadar bir seneden fazla bu hücrelerde ve Balmumcu Kışlası'nda yatmıştır.

Ağlayan **Lâtif**'e hışımla bağırdım:

«– Ne ağlıyorsun be, sen erkek değil misin?»

Lâtif bu ihtarım üzerin sesini daha da yükselterek:

«– Ağabey, benim sekiz çocuğum var, günlük kazancımla bunların karnını zor doyuruyordum. Onbeş gündür buradayım. Kapımı açacak ve onlara bir kuru ekmek olsun verebilecek bir yakınım da yoktur. Eminim ki, benim çocuklarım şimdi açtır. Ben ağlayamayayım da kimler ağlasın!» dedi.

O'nu da teselli edecek birkaç söz söylemeye çalıştım. Fakat daha evvelki vak'alara bunun da inzimamıyla birşey söylemek imkânını kaybettiğimi gördüm. Lavobaya doğru bir adam atmak istedim. Düşer gibi oldum. Dizlerimin dermanı kesildi. Ayakta güçlükle durabiliyordum. Lavobaya abanarak bir miktar vakit geçirdim ve tefekküre daldım. Kader sırrı ve merhamet-i ilahiyeye müteveccih bir hayli tefekkürden sonra ânî bir sûrette silkinip bağırdım:

«– Ne ağlıyorsunuz? Allah'ın nimetleri O'nun size borcu mudur? Bunlardan biri üzerinizden eksildi diye feryada ne hakkınız var! Şimdi birinizin dişi ağrısa, kulağı ağrısa, gözü ağrısa, demez misiniz ki; keşke şu ağrı dinse de şurada bir gün yerine bin gün yatsam!...» Daha bu istikamette bir çok lâf söyledim.

O, günlerden beri çıt çıkarmaya korkan hücre sâkinleri;

«–Yaşa, varol» gibi yüksek sesle tezâhürata başladılar.

Herkesin kuvve-i mâneviyesi düzeldi. Yüksek sesle birbirlerini teselliye medâr olacak sözler söylediler.

Abdestimi alıp hücreme döndüm. İkindi namazını edâ ettikten sonra herkesin duyacağı bir sesle dua ettim.

«– Amin,.. amin,.. amin!...» sesleri hangarın her tarafında çınladı. O anda zabitlerden biri gelseydi hepimizin hali yaman olurdu. Allah'tan ortalıkta kimsecikler görünmedi.

Duâ'dan sonra hücre sâkinlerinden biri seslendi.

«– Sen ne namazı kıldın?»

«– İkindi!.» dedim.

«– Akşam namazı da oldu, onu da kıl!...» diye karşılık verdi.

Akşam namazını bitirmiş, yatağımın üzerinde tesbih çekiyordum ki; paldır küldür hücre kapılarının açıldığını ve dışarıda koşuşmalar olduğunu duydum. Biraz sonra benimkini de açtılar. Birkaç astsubay ve er, ellerinde listeler isimler okuyorlar ve insanları birer birer hücrelerinden alarak hangarın kapısına dayanmış bir cemseye dolduruyorlardı. Meğer o gün koğuşların boşanacağı şâyiası doğruymuş, ammâ, tahliye sûretinde değil, başka bir yere nakil şeklinde. Bunun için de karanlığın bastırmasını bekliyorlarmış. Göz kamaştıran farlar altında Cemseye balık istifi gibi sıkı sıkıya dolduruldük. Arabanın her tarafını iyice örttüler. Yolda biz etrafı görmemeliyiz, kimse de bizi görmemeliymiş. Naklimizi karanlıkta bundan dolayı yapıyorlarmış.

Hiç kimse nereye götürülmekte olduğumuzu bilmiyordu. Yanımızdaki astsubay ve erler de hiçbir şey söylemiyorlardı. Belli bir müddet gittikten sonra araba durdu. Ellerindeki listelerden isimlerimizi okuyarak hepimizi birer birer arabadan indirdiler. Etrafa bir göz atınca burasının Balmumcu Kışlası olduğunu anlamıştım. Zirâ daha önce merhum **Necip Fâzıl Kısakürek** ve merhum **Ali Fuat Başgil**'i ziyaret için buraya gelmiştim. Kumandanlık binası olarak kullanılan Osmanlı yapısı eski bir binanın merdivenleri başındaki meydanlıkta bizi mektep çocukları gibi sıraya sokup tekrar yoklama yaptılar. Tam bu sırada binadan arkasında birkaç genç subay olduğu halde bir kurmay subay çıkıyordu. Sonradan o günkü örfî idare kurmay başkanı **Albay Emin Aytekin** olduğunu öğrendiğim bu dev yapılı, elleri arkasına bağlı albay, başımızdaki astsubaya hitâben:

«– Kim bunlar, ne suç işlemişler?» diye sordu.

Astsubayın:

«– Muhtelif suçları olan kimseler!» diye karşılık vermesi üzerine sırayla herkese tevkif sebebini sormaya başladı. Ben de ön sıradaydım. Sıra bana geldiğinde bir iki basit cümleyle hâdiseyi nakletmem üzerine hışımlı bir sesle:

«– Demek **Kadir Mısırlıoğlu** sensin!..» dedi.

Anladım ki; hakkımda kablî bir bilgiye sâhipti. Bizim hâdise gazetelere aksettiği ve ihtilâl günlerinde basın bizden birçok kereler bahsetmiş olduğu için kulak dolgunluğu olabileceğini hesap ettim ve:

«– **Kadir Mısırlıoğlu** değil **Mısıroğlu** efendim!..» diyerek hitabındaki yanlışı düzelttim.

«– Ne farkeder?!... Sen Afyon Talebe Yurdu'nu işletiyorsun değil mi?» dedi.

«– Hayır efendim, Vefa Talebe Yurdu'nu işletiyorum!..» karşılığını verdim.

Bunun üzerine:

«– Sönmez Basın-Yayın Şirketi'nin kurucusu ve en büyük ortağı değil misin?»

«– Hayır efendim Sönmez Basın-Yayın Şirketi'nin kurucusu ve en büyük ortağı değilim. Sadece bu şirkette bir tek hissem vardır!.» dedim.

«– Ne kadar yüzbin lira değil mi?» dedi.

«– Hayır efendim bu şirkette bir hissenin kıymeti beşyüz liradır. Bunun da sadece dörtte birini ödemiş durumdayım!.»

O zaman yüzbin lira tabiatiyle büyük bir değer taşıyordu.

Arka arkaya hakkımdaki her bilgisinin yanlış olması üzerine bozulan ve öfkesini tatmin imkânını bulamayan albay güyâ beni köşeye sıkıştırmak için:

«– Pekiyi söyle bakalım İhtilâl'i tasvib ediyor musun?! 28 Nisan hadiseleri sırasında **Atatürk** heykeli etrafında toplanan gençlerle mücadele etmedin mi?» dedi.

«– Albayım ihtilâli tasvip edip etmemek herkesin kendi bileceği bir iştir. Bundan dolayı insanlara ne mükâfat ne de mücazat terettüb eder. 28 Nisan hâdiseleri sırasında heykelin yanındaydım. Fakat kimseyle mücadele etmiş değilim. Sadece seyrediyordum. Bütün bu olup bitenlere bîgâneyim. Şu anda iddia edilen suçu da işlemiş değilim. Nasıl olsa hâkim önüne çıkacağım için müsterihim. Delilsiz suç olmaz!..» derken yanımda sırada duran mevkuflardan **Oktar Öner** ânîden bir adım ileriye çıkarak:

«– Efendim **Kadir Bey**'i boş yere sıkıştırıyorsunuz. Bu işi yapan benim!.. Birşey soracaksanız, bana sorun!..» dedi ve bunu derken de elini kabarttığı göğsüne bastırdı. Bu, söz almadan ileri çıkıp konuşmaya sinirlenen albay **Emin Aytekin, Oktar Öner**'i yumruk haline getirdiği eliyle âni bir şekilde sırasına iterek:

«– Defol! Sana henüz birşey sormuş değilim. Bizi aptal mı sanıyorsunuz? Böyle işleri kim yapar, biz biliriz. Bu domuz (beni kasdediyor) çabuk dışarı çıksın da yine ortalığı karıştırmaya devam etsin diye suçu üzerine alıyorsun!» dedi. Fakat bu sözler öyle müthiş bir hışım ve kararlılıkla söylendi ki; herkes afalladı. Esasen bu sözleri söyleyen albay cevap beklemeden sinirli sinirli merdivenleri inip gitti. **Oktar** mukabelede bulunmak istiyorduysa da elimle kendisine «sus!» işareti yaptım.

Albay Emin Aytekin'in ayrılışından sonra başımızdaki astsubaylardan biri bu muhâvere dolayısıyla beni tanımış oldu.

«– Vay sen misin **Kadir Mısıroğlu**?» diye hışımla üstüme atıldı. Elindeki listeyle içeriye gitmiş olan arkadaşı çabuk gelmemiş olsaydı ihtimal O'nunla da iyi bir ağız dalaşı yapacaktık. Fakat içeriye çağrılmamız yüzünden bu kavga önlenmiş oldu.

f- Balmumcu Kışlası

Harbiye'deki hücre hapsine mukabil Balmumcu'da kalabalık koğuşlar vardı. Burada ihtilâttan men değildik. Ziyârete gelenlerle haftada bir ayrı bir yerde yüzyüze görüşebiliyorduk. Ancak koğuşların birbirleri arasında görüşme yasaktı. Bunun için her koğuşu ayrı ayrı ve yarımşar saat, arka bahçede iç havalanmaya çıkarıyorlardı. Kısacası yalnız kendi koğuşunuzdaki insanlarla konuşabiliyordunuz. Bu da Harbiye'deki hücre hapsine nazaran büyük bir nimetti.

Bazı koğuş sâkinlerinin çok kalabalık olduğunu iç havalanmaya çıktıkları zaman uzaktan görüp anlıyabiliyorduk. Bizim koğuş ilk geldiğimizde topu topu onaltı kişi idi. Kendi aramızda koğuş dahilinde sohbet etme, hatta cemaatla namaz kılma imkânımız bile vardı. Koğuşun pencereleri, tuğla ile örülüp iptal edilmişti. Eski bir Osmanlı kışlası olan bu binada odamızın tavanı bugünkü apartmanlara nazaran bir kat daha yüksekti. Yataklar demir ranzalardı. Orta yerdeki boşluğa âdi bir masa ve birkaç sandalye koymuşlardı. Kısacası Harbiye'ye nazaran kuvve-i mâneviyemizi yükselten büyük bir konfora nâil olmuştuk.

Arka bahçenin bir kenarına sıra sıra yüz numara kabineleri ve el yüz yıkama yerleri yapılmıştı. Buraya tek tek ve bir asker refakatinde gidip gelebiliyorduk. Günde iki defa olmak üzere yarımşar saat iç havalanmaya çıkarıldığımızdan, etraftaki manzarayı az çok görebiliyorduk. Bahçe yüksek bir şekilde dikenli tellerle çepeçevre kuşatılmıştı. Adım başı süngülü askerler nöbet tutuyorlardı.

Bütün bu konfora rağmen başımızdaki subayların muâmelesi son derece haşin ve çirkindi. Buna bir misal vereyim. Bir gün koşuğun kapısı açıldı, bir yarbay bozuk bir Kayseri şivesiyle konuşarak, yanındaki bir adamı tekmeyle içeriye itti ve bağırdı:

«– Al sana bir sürü amele!... Yürüyüş mü yapacaksın ne

yapacaksan bunlarla yap!» dedi ve sonra kapının üzerinde dikildi. Ayakta, bu yeni geleni ve olup bitenleri müşâhede etmekte olan topluluğumuza karşı gayet gâliz ifadeli şu nutku çekti:

«– Ulan kuyruklar!... (o zaman DP taraftarlarına böyle hitap ediliyordu. Bu serseri gibi (eliyle yeni geleni göstererek) kimseler çıkıpta dışarıda bir hareket yaparsa, bu kapının üzerinde bir asker görürsünüz, o saniye hepinizi kurşuna dizer! Hatta Yassıada'dakilerin de âkıbeti aynı olur. Sakın boşuna ümitlenmeyin! Biz bu memleketin idaresine el koyduk!...» Bu istikamette nefesi kesilinceye kadar konuştuktan sonra yanındaki nefere:

«– Kapat!..» diye bağırdı.

Demir kapı büyük bir gürültüyle üzerimize kapandı. Yeni geleni hoşbeş edip geçmiş olsun dedikten sonra geliş sebebini dinledik.

Koğuşumuzun yeni misafiri meşhur sendikacı **Abdullah Baştürk** idi. O zaman Belediye İşçileri Sendikası başkanı imiş. İhtilâlciler Belediye'nin başına Albay (sonradan general) **Şefik Erensü**'yü getirmişlerdi. Bu, bilâhare **Fethi Gemuhluoğlu**'ndan öğrendiğime nazaran Halvetî Tarikatı'na mensupmuş. Halbuki general olduktan sonra -veya olmak için- masonluğa girmiştir.

Demokratlar Şehzâdebaşı'ndaki Belediye Sarayı'nı yaptırmışlar, fakat orada oturmak kendilerine nasip olmamıştı. İlk defa oraya «Belediye Reisi» sıfatıyla ihtilâlciler namına oturan **Şefik Erensü**'den Belediye işçileri için ücret artışı talebinde bulunmuş. Balmumcu Kışlası'na geliş sebebi bu idi. Sonradan azılı solcu kesilmiş ve solcuların desteğiyle Disk Umûmi Reisliği'ne kadar yükselmiş olan **Abdullah Baştürk** o zaman bize uyarak namaz bile kılıyordu. Ziyaret günlerinde hanımının Balmumcu Kışlası'na çarşaflı olarak geldiğine dahi şâhid olduk. **Abdullah Baştürk** dedesinin **Şeyh**

Şamil'le birlikte Dağıstan'dan Türkiye'ye hicret etmiş kimselerden biri olduğunu söylüyordu.

Balmumcu Kışlası'nın misafirleri arasında kimler yoktu. Her grupa kendilerine isnad edilen suça göre bir isim verilmişti. Bunlardan biri de «Tünelciler» di. Bu sırada Kayseri'li yarbayın koğuşumuzun kapısı üzerinde dikilerek bize tehdidler savurmasının sebebi anlaşıldı. Yenikapı semtinde bir gazinoda oturmuş sohpet etmekte olan bir grup insanın içlerinden birisi şaka kabilinden:

«– Şuradan bir tünel yapıp da Yassıada'ya ulaşsak, **Menderes**'i kurtarsak!» demiş.

Orada bulunan bir polisin kendilerini ihbar etmesi üzerine on-onbeş, kişiyi yakalayıp Balmumcu'ya getirmişler. Bunlara «Tünelciler» deniliyordu. Tabiatıyla bunları tevkif edenler de Yenikapı'dan Yassıada'ya tünel yapılamıyacağını pekâla biliyorlardı. Ancak şaka bile olsa, bu düşünce onların hissen **Menderes** ve DP mensuplarına sevgi ve bağlılık duyduklarını ifade ediyordu. İşte tecziye edilmek istenen asıl nokta buydu.

Bugünkü düşünceyle izah edilemeyecek olan bu zâlimâne tavrın daha dehşetli tezâhürleri de olmuştur. Onlardan biri de **Özer Şenler** kardeşimizin başından geçmiş olan hâdisedir. **Özer Şenler** üstad **Bediüzzaman**'ın yanında da bulunmuş kadîm nurculardan biridir. Eyüp'te bir kavhanede lâlettayın bir kimseyle konuşurken söz **Cemal Gürsel**'e intikal etmiş ve **Özer Şenler** O'nu sevmediği yolunda bir beyanda bulunmuş. Orada hazır bulunan bir polis kendisini alıp Eyüp Karakolu'na getirmiş. Karakolda kendisine:

«– **Cemal Gürsel**'i sevdiğini söyle, seni bırakalım!.» demişler. O da inad etmiş ve sevmediği yolundaki beyanı tekrarlamış. Bunun üzerine O'nu örfî idare makamlarına teslim etmişler. Orada da kendisine aynı teklifi yapmışlar.

«– **Cemal Gürsel**'i seviyorum, de seni bırakalım!.» demişler.

Çünkü sözlerinde hakareti tazammun eden hiç bir şey

yoktu. Bunun üzerine kendisini Balmumcu Kışlası'na getirmişlerdi. Burada üçbuçuk ay yatmıştır. Birçok kereler Garnizon Kumandanı kendisini çağırıp, aynı teklifi yapmıştı:

«– **Cemal Gürsel**'i seviyorum de, seni bırakalım!..» demiş. O da bunu her seferinde reddettiği için, beşbuçuk ay Balmumcu Kışlası'nda hapis yatmıştır.

Balmumcu Kışlası sâkinlerinden bir diğeri de halen İstanbul'da avukatlık yapmakta olan Hukuk Fakültesi'nden arkadaşımız **Nazım Durmuşoğlu** idi. Bu zavallının da dosyası yanlışlıkla Yassıada'ya gittiği için uzun zaman bulunamamış ve kendisi kısmen Harbiye'deki hücrelerde ve kısmen de Balmumcu Kışlası'nda tam birbuçuk sene hapis yatmıştır. Bir gün ranzaların üzerinde oturmuş konuşuyorduk. Birden bu dalgınlaştı. Gözleri dalıp gitmişti. Bu halini görünce:

«– Hey sana ne oldu! Nerelerde geziyorsun?» dedim.

«– Düşünüyorum acaba beni asarlar mı!» demez mi?! Kuvve-i mâneviyesi bu derecede bozuktu. Ânî bir sûrette kendisine bağırdım.

«– Ulan aptal olma! Sen, ne yaptın ki, seni asacaklar!?» Hakikatten yaptığı hiç bir şey yoktu. Halk partili gençlerin asılsız bir ihbarı üzerine buraya gelmişti. Uykudan uyanır gibi sâkin ve mahmur bir ifadeyle:

«– Sahi ya!. Ben ne yaptım ki; beni asacaklar!.» diye karşılık verdi.

O sırada koğuş kapısı açıldı. İçeriye ortalıkta çok gözüken, sağa sola çatmasıyla dikkati çeken, bundan dolayı da mahkûmlar tarafından kendisine **Pekosbil** lâkabı takılmış olan bir binbaşı girdi. Sandalyeyi çekip yanımıza oturdu. Aklınca demokratları kötüleyerek bizi tahrik edecek ve böylece suçsuz girdiğimiz hapishanede bizi suçlu bir hale getirecekti. Önce DP iktidarının gerçekleştirdiği maddî kalkınma hareketlerinden bahsetti. Böylece kendisini bize munsıf bir adam olarak göstermek istiyordu.

«– Amerika'ya gitmiştik» dedi. «Uçaktan iner inmez bir de baktık ki; ışıklı, muntazam yollar yapılmış. Takdir ettik. Lâkin Anadolu'ya dağıldığımızda, gördük ki; bütün bu maddî kalkınma hamlelerine mukabil **Atatürk** inkılâplarını baltalamak için binbir gerici yuvası vücûda getirilmiş. Her kazada bir imam hatip mektebi, her köyde bir Kur'an kursu açılmış. Sağda solda **Atatürk** heykellerine tecâvüzler başlamış. Kısacası memleket ortaçağ karanlığına doğru itilmiş. Bizim arkadaşlar yine de insaflı davranmışlar. **Menderes**'in kafasına, yakalandığı gün bir duvar dibinde bir kurşun sıkıp O'nu gebertmek lâzımdı. O zaman sizin gibi taraftarları da ağzını açıp kıpırdamak imkânını bulamazdı. **Atatürk** bu memleketin yolunu çizmiştir. Bu yolda ebediyyen yürüyeceğiz! Bu yoldan sapanlara ülkemizde hayat hakkı olamaz!..»

O zamanki askerlerin aşağı yukarı çoğu bu kafada idi. **Mustafa Kemal**'i putlaştırıyorlardı. Ama ne diyebilirdik ki!..[21]

21- Fakülte'den arkadaşımız olan **Ferruh Bozbeyli** İhtilâl'den sonraki ilk seçimlerde A.P.'den İstanbul milletvekili seçilmişti. Seçilişini müteâkıben O'nunla ilk olarak cennetmekân **Abdulhamid Han** Hazretleri'nin Türbesi önünde karşılaştık. Tebrikten sonra dedim ki;
«– Şu 5816 sayılı kanunun kaldırılması için Meclis'e bir teklif yap!. Kabul edilmez ama, sen vazifeni yapmış olursun!»
Bana ne dese beğenirsiniz:
«– Sen kafayı **Atatürk**'le bozmuşsun!. Yahu, O'nun etrafında olsun bir birlik teşekkül etmiş!. Şimdi bunu neden yıkalım!. Yerine ne koyacağız!.»
«– Oo!.» dedim. «Sende çok terakki olmuş!. Yakında mason da olursun!..»
Ayrıldık. O günden beri kendisi ile bir daha da görüşmedik.
Bir gün bu vak'ayı **Cemil Meriç**'e anlattım. O;
«– Oo!. Sen güzel cevap verememişsin! Bak benzer bir hadisede, ben nasıl cevap verdim!.» dedi ve anlattı.
27 Mayıs İhtilâli'nden sonra **Cemil Meriç, Ali Fuad Başgil** ve bir albay konuşuyorlarmış. **Ali Fuad, M. Kemal**'e târiz ifâde eden bir söz söyleyince albay:
«– Aman hocam **Atatürk**'ü de mi yıkacağız. Bu takdirde, O'nun yerine ne koyacağız!..» demiş.
Bunun üzerine **Cemil Meriç** bağırmış:
«- Şart mı be birader!. Yerine birini koymazsan olmaz mı?! Sana ille de bir put mu lâzım!.»

Arkadaşlarımızdan birisi ihtilâllerde böyle şeylerin olabileceğini, ancak er veya geç tarihin herkes hakkında mutlaka bir hüküm vereceğini söylemesi üzerine binbaşı:

«– **Menderes** hakkında tarih hâin hükmünü verecektir!..» dedi. Bunun üzerine ben sordum:

«– Hangi sebeple?»

Dedi ki:

«– O'nun her kötülüğünü sana bağışladım, delikanlı!. Fakat bunların şu Anayasayı ihlâlleri yok mu? İşte **Menderes**'i hâin kabul etmek için bu yeter!.»

Kendisine dedim ki:

«– Binbaşım, kabul edelim ki; **Menderes** Anayasa'yı ihlâl etmiş!. Bundan dolayı da hâin sayılmayı hak etmiş olsun! Fakat 27 Mayıs İhtilâli ile birlikte sizin arkadaşlarınız yani Millî Birlik Komitesi kendileri muvakkat bir Anayasa yaptılar. Bu Anayasa üzerine askerce yemin ettiler! Bunun işler normale dönünceye kadar değiştirilmeyeceğini beyan ettiler!. Sonradan bu Anayasa ile teşekkül etmiş bulunan Millî Birlik Komitesi'ni tâdil ederek bir gece yarısı ondört arkadaşlarını komiteden attılar ve uzak ülkelere sürdüler. Kısacası kendi yaptıkları Anayasa'yı üç gün sonra, bizzat ihlâl ettiler! Anayasa ihlâli vatan hâinliği demek ise, bunlara ne demeli!

Binbaşı kızdı, köpürdü. Komiteden atılan ondört kişinin de araya karışmış hâinler olduğunu, bunları ayıklamak zarûreti bulunduğunu söyledi. Birkaç defa yerinden kalkıp oturdu. Elini belindeki tabancanın üstüne koyarak tehdidler savurdu ve nihayet:

«– Efendi, biz bu hâinlerin (yani DP'lilerin) zamanında ne sıkıntılar çektik. Beni bir sene içinde iki defa tâyin ettiler. Düşün, odununu, kömürünü almışsın, çocuğunu mektebe yazdırmışsın, tâyinini çıkarıyorlar. Gittiğin yerde aynı şeyleri

yapıyorsun, bir daha tâyinini çıkarıyorlar. Buna kim katlanabilir. Bunlar subay düşmanıdırlar. Orduyu astsubaylarla idare edeceklermiş!...»

Tam bu sırada yanımızda bulunan **İhsan Çilekeş** adındaki bir arkadaş sordu:

«– Af edersin binbaşım! Bir senede kaç kere tâyininizi yapmışlar, buyurdunuz!»

Binbaşı kelimelerin üzerine bastıra bastıra:

«– Tam iki kere!..» dedi.

Bunun üzerine **İhsan Çilekeş** sâkin sâkin şu karşılığı verdi.

«– Binbaşım, siz ihtilâli yapalı, henüz bir yıl olmadı. Bununla dokuzuncu defadır, beni tevkif edip buraya getiriyorsunuz. Her seferinde beraet edip, geri gidiyorum. Sizi bir yılda iki kere tâyin etmişler diye canınız sıkılıyor, hatta tenkid ediyorsunuz. Ben bir yıl içinde tam dokuz kere tevkif edilip kelepçeli olarak buraya getirildim!...»

Binbaşı, **İhsan Çilekeş**'in sözlerinin sonunu dinlemedi. Hışımla koğuş kapısını çarptı ve çıktı. Hakikatten **İhsan Çilekeş** dediği gibi dokuz sefer tevkif edilmiş ve her seferinde de beraet etmişti. Kendisi ihtilâl olduğunda Kumkapı'da DP. ocak başkanı idi. O zaman gazeteler «İhsan Çilekeş ismi gibi çilekeş imiş!..» diye yazmışlardı.

Bütün bunları anlatmakta maksadım, 27 Mayıs İhtilâli'nin mantığına ve ihtilâlcilerin tutumuna dâir sarih bir bilgi verebilmek içindir.

Bizim davadan benimle birlikte tevkif edilen iki kişi daha vardı. Evvelce ifade etmiş olduğum üzere, bunlardan biri nişanlımın halazâdesi **Erol Ergüneş**, diğeri ise, Orman Fakültesi talebesi **Oktar Öner**'di. **Erol Ergüneş**'in babası 27 Mayıs'ta bir hamlede emekli edilmiş olan üçyüzelli generalden biriydi. **Oktar Öner**'in babası ise, az önce vefat etmiş bir albaydı. Bu bakımdan her ikisinin âile çevresi de bizim için

müessir çalışmalar yaptılar. Çünkü askerî idareciler arasında yakınen tanıdıkları kimseler çoktu. Dosyamız müşterek olduğu için ben de onların sayesinde çabuk kurtuldum.

Balmumcu Kışlası'na getirildiğimizin onbeşinci günü Askerî Savcı huzuruna çıkarıldık. O gün 13 Mayıs 1961 idi. Delil kifâyetsizliğinden üçümüzü de serbest bıraktılar. Birer ikişer saat ara ile, ayrı günde bırakıldık. Ben mahkeme salonunda iken nişanlım ziyaretime gelmiş, tabiatıyle görüşemeyip geri gitmişti. Salondan çıktığımda asker haberi verdi ve nişanlımın bıraktığı bir torba kağıdını elime tutuşturdu. Bunda bir kilo kiraz vardı. Kirazı koğuştaki arkadaşlara tevzi ettim.

Valizimi alıp Balmumcu Kışlası'ndan çıktım. O zaman Beşiktaş'tan Zincirlikuyu'ya kadar olan bugünkü Bulvar yeniydi. Bulvarın iki tarafı da Beşiktaş'a kadar bomboştu. Mecidiyeköy istikametine kadar arazi alabildiğine dutluktu. Balmumcu Kışlası'nın karşısında sadece Grundig Firması'nın küçük bir binası vardı. Onun önünde durup beni Beşiktaş'a götürecek bir vasıta bekledim. Hava yağmurluydu. Takriben bir saat kadar orada kaldım. Ne bir taksi ve ne de bir otobüs geçti. Yağmurdan sırsıklam olmuştum. Nihayet yürümeye başladım. Bugünkü Said Çiftçi Dispanseri'ne kadar yürüdükten sonra önümde bir dolmuş durdu. Ona binip Beşiktaş'a nişanlımın evine geldim.

g- Bir Soğuk Duş

Serbest kaldıktan sonra görüştüğüm arkadaşlardan birisi de **Fethi Gemuhluoğlu** idi. Bana dedi ki;

«– Belediye Reisliği Makamı'nda oturan albay **Şefik Erensü** benim ihvânımdır. Sen hapsedildiğin zaman, gazetelerin hadiseyi yazış şeklinden senin muhafazakâr ve milliyetçi bir insan olduğun intibaını almış! Seni bana sordu.

«– Öyledir!...» dedim. Seninle tanışmak istiyor. Bir gün Be-

lediye Sarayı'na gidelim. Seni O'na takdim edeyim!»

Teşekkür ettim.

Tahliyemi müteakip ilk cuma namazı için İskenderpaşa Câmii'ne gittim. Samimi ve islâmî bir hava teneffüs etmek istiyordum. Câmiden çıktıktan sonra herkes bana:

«– Geçmiş olsun!..» diyordu. Bu arada cemaat içinde sonradan da mühim bir mevki ihraz etmiş bulunan R.T. beni bir kenara çekti ve dedi ki;

«– Sen tevkif edildiğin zaman, bizim reis (yani Albay **Şefik Erensü**) beni çağırıp, senin hakkında bilgi istedi. Kusura bakma, ben de korkumdan seni tanımadığımı söyledim. Biraz evvel **Fethi Gemuhluoğlu**'nu görmüştüm. Seni O'nunla tanıştıracakmış! Öyle bir şey olur da sana burada çalışan **R.T.** var, sen O'nu tanıyor musun, diye sorarsa, sen de tanımıyorum de ki; ben yalancı çıkmayayım!...»

Doğrusu ne diyeceğimi şaşırdım. Herif yalan söylemiş, yalanını örtmek için beni de yalan söylemeye zorluyor. Tabii bu küçük hadise bana birtakım sözde müslümanlarla birşey yapılamayacağına çok iyi bir misal ve ders oldu. Böyle vak'alarla daha sonraki hayatımda da birçok kereler karşılaşmışımdır. Bunun içindir ki; yaptığım işleri dâima Allah rızasını gözeterek yapmışımdır. Sağın solun muhabbet ya da husûmeti benim için hiç bir şey ifade etmez! Bu istikamette sayısız tecrübe ve müşahedenin ışığında çok kereler şöyle söylemişimdir.

«– Bütün insanları Haymana Ovası'na toplayıp beni alkışlatsanız, yapacağım ise tesiri yönünden nezdimde beş kuruşluk değeri yoktur! Aksine bu kadar insana yuhalatsanız da tesiri olmaz!.» Halâ da bu düşüncedeyim.

Zira her tehlikeli anda yalnız kaldım. Risk arttıkça etrafımdaki insanların dökülüp uzaklaştığı bu hâtıraların seyri içinde bile müşahede olunabilir! Şu keyfiyetin, hayatımda pek az istisnası olmuştur.

ğ- Halk Mahkemesi (!..) ne Çıkarılışım

27 Mayıs İhtilâli hengâmında CHP'li kemalistler komünistlerin güdümüne girmişlerdi. Tamamen onların başı çekmesiyle birtakım hareketler yapıyorlardı ki; bunlardan biri de kendilerine kızdıkları kişileri «Halk Mahkemesi» dedikleri uydurma bir mahkemeye çakarıyor, çekip çekiştirerek küfür yağmuru altında onlara dayak atıyorlardı. Bu isim Rus Komünist İhtiâli'nden kalma bir hâtıraydı. Rusya'da Çar taraftarlarını idam edebilmek için, hâkim olmayan, hatta tahsili bile bulunmayan bir takım komünistler tarafından istenmiyen insanlar, güya muhakeme ediliyordu. Bunları inkılâp aleyhtarı diyerek, çeşitli sûretlerde tezyif ve tecziye ediyorlardı.

Aylardan beri Üniversite mûhitine uğramıyordum. Kendimi unutturmaya çalışıyordum. Fakat o sıralarda uçakla bir seyahate çıkacaktım. Uçakta talebe tenzilâtı vardı. Bunun için talebe hüviyeti demek olan şebekeme yeni bir mühür vurdurmam gerekiyordu. Bunu yaptırmak için Üniversite'nin Süleymaniye tarafındaki yan kapıdan girerek kaleme gittim. Şebekemi mühürlettim. Aynı yoldan ve kimseye görünmeden Vefa'daki yurda dönmek istiyordum. Tam çıkış kapısına yaklaştığım sırada, yirmi otuz metre ileride bir grup gencin elleriyle beni göstererek işaretleştiğini farkettim. Bir halt çıkarmasınlar diye o tarafa bakmayarak sür'atle Üniversite Bahçesi'nden dışarı çıktım. Bozdoğan Kemeri'nin önünde Kirazlı Mescid Sokağı ile Kovacılar Caddesi'nin kesiştiği noktada eski bir Osmanlı çeşmesi, bunun da önünde yaşlı bir çınar vardır. O çınarın önünde Vefa'daki talebe yurduma gitmek üzere, Kovacılar Caddesi'ne doğru dönerken ceketimin arka yakasından yapışan birisi:

«– Dur ulan!.» diye bağırdı.

Arkaya döndüğümde CHP militanlarından bir ikisinin hemen bana yetişmiş olduğunu, yolboyunca da geriden, olduğumuz yere doğru koşuşmakta bulunan birçoklarını gördüm.

«– Nedir? Ne istiyorsunuz.» diye bağırdım.

Yakamdan çekiştiren çocuk:

«– Sen demin Üniversite Bahçesi'nden geçerken bana niçin dik dik baktın!..» dedi.

«– Ben seni görmedim ki; bakayım!» dedimse de o sırada yanındakiler sekiz on kişi oldular. Arkadan daha yüzlercesi de koşuşmaktaydı. Bu tam manasıyla bir kurt kuzu hikâyesiydi. Karar vermişler beni döveceklerdi. Yumruklaşmaya başladık. Fakat onların sayısı her an artıyordu. Yoldan gelip geçenlerden hiç bir müdâhale eden de yoktu. Ben:

«– Polis yok mu?!.. Utanmıyor musunuz?! Bir kişiye yüz kişi saldırıyorsunuz, siz nasıl üniversitelisiniz?» diye bağırıyordum.

Fakat benim sesim onların küfürleri arasında kayboluyordu. Tam yolun karşı tarafında bir kasap dükkânı vardı. Bu dükkâna yoldan iki üç merdivenle çıkılıyordu. Onun altı da iki üç merdivenle inilen bir kömürcü dükkânıydı. Vuruşa vuruşa bu kasap dükkânına sığınmaya çalıştım. Buraya girebilirsem, elime bir bıçak geçirebilirim ve kendimi bu kadar insana karşı koruyabilirim diye düşünüyordum. Bu dükkânın sahibini tanıyordum. Kirazlı Mescid'de O'nunla çok zaman omuz omuza namaz kılmışlığım vardı. Civardaki esnaf, dükkânlarından çıkmış olup bitenlere bakıyor, yoldan gelip geçenler de dikilmiş hadiseyi seyrediyordu. Hiç kimse bir tek kişiye saldıran bu yüzlerce insana karşı kavgayı yatıştırmak istikametinde ne bir söz söylüyor ve ne de bir hareket yapıyordu. Daha fecîi merdivenlerinden tırmandığımı gören kasap, dükkânının kapısını üzerime kapattı. Arkamdam hücum edenlerin çekiştirmeleriyle alttaki kömürcü dükkânına inen merdiven boşluğuna düştüm. Bu sûretle kavganın sahası daralmış oluyordu. Beni oradan çekip çıkararak meydanlıkta rahat bir şekilde linç etmek istiyorlardı. Bu çekiştirmelerde pardüsümün yarısı yırtılıp sırtımdan çıktı. Gömleğim parçalandı. Burnumun

üzerinden bir parça koptu, ve ellerim serbest olmadığı için ağzıma akmakta olan kanlarımı silemiyordum. Küfürleşme, yumruklaşma tam manasıyla bir kördöğüşü halini almıştı. Civardaki insanlar hâlâ seyrediyor ve kıllarını bile kıpırdatmıyorlardı!.

Bu hâtıraları okuyanlar eğer millet namına bir hareket yapacaklarsa, bilsinler ki; büyük kalabalıklar korkak ve menfaatperesttirler. Bundan dolayı daima kuvvetten yana olurlar. İdealist insanlar ise, orkide çiçekleri gibi nâdirdirler. Halk gâlibin arkasındadır!. Çünkü pek az istisnası ile kuvvete perestij eder!.

Etraftan bir yardım ve fayda gelmeyeceğini anlayınca, üzerime saldıranların insaf damarlarını tahrike koyuldum:

«– Siz nasıl üniversite talebesisiniz! Bir kişiye ikiyüz kişi hücum ediyorsunuz. Bunu hangi insafla, hangi vicdanla bağdaştırıyor sunuz!»

Hem kendimi müdafaa etmeye çalışıyor ve hem de bu istikamette onların hissiyatını tahrik etmeye çalışıyordum.

«– Bu nasıl mertliktir? Nasıl delikanlılıktır?» diyordum.

Bu arada kavgacıların elebaşısı olduğu anlaşılan birisi:

«– Tamam, bu defalık seni dövmiyeceğiz! Çık dışarıya!. Seni Üniversite'ye götüreceğiz! Halk Mahkemesi'ne çıkarılacaksın! Başka zaman seninle teke tek döğüşeceğiz!» diye bağırdı, ve arkadaşlarını üzerimden çekilmeye zorladı. Bu teklifi kabûle mecburdum. Zira başka yapabileceğim şey yoktu! Merdiven boşluğundan çıktım. Sağımda solumda sekizer onar kişi Üniversite'ye doğru yürümeye başladık. Kaşımın ve burnumun üzeri patlamış, ceketim ve pardüsüm sırtımdan çıkmış, gömleğim atletime kadar yırtılmış, her tarafım kan içindeydi. Mecnunlaşmıştım. Biteviye yüksek sesle, «Fellahû hayrûn hâfizen vehûve erhamur-rahimîn[22]» âyetini okuyordum. O esnada sağdan soldan yumruklar geliyor ve:

22- «Allah muhakkak ki, hayırlı bir koruyucudur ve merhametlilerin en merhametlisidir.»

«– Vaaz'etme yobaz!» avâzeleriyle ortalık inliyordu.

Bu şekilde itişe kakışa Üniversite Merkez Binası'nın önündeki Ortabahçe'ye geldik. Burada kalabalık daha da artmıştı. Ortada bir havuz vardı ki; bu havuzun kenar yükseltisi üzerine çıkmak husûsunda beni zorluyorlardı. Onlar beni bu yükselti üzerine çıkarmak istiyorlar ben de inad edip çıkmıyordum. Böyle bir yüksekliğe çıkarsam, bâriz hale geleceğimden, sağdan soldan atılacak taşlardan başımı koruyamayacağımı düşünüyordum. Onlar beni oraya iteledikçe ben siniyor ve kasabın elindeki bir koyun gibi direniyordum. Birkaç defa başımı havuz kenarındaki yükseltiye çarptılar ve başımı havuz suyuna sokup çıkardılar. Bir aralık nihayet pes etmiş olacaklardı ki;

«– Peki, nerede isterse orada dursun, bırakın!..» dediler. Şimdi de sual yağmuru başlamıştı.

«– **Yücel,** ilk suali sen sor!..» diyerek sözü sonradan Konyalı olduğunu öğrendiğim bir talebeye bıraktılar. Fakat O'nun sualini tamamlamasına meydan kalmadan dört bir taraftan üzerime salvo halinde sualler gelmeye başladı. Hangisine cevap vereceğimi şaşırdım. Ben de bunlardan işime gelene cevap verme yolunu tuttum. Bir kız şöyle bağırıyordu:

«– O gericinin kafasını ezin! O öyle bir gerici ve **Atatürk** düşmanıdır ki; düğün davetiyesini bile arap harfleriyle bastırmıştır!..»

Halbuki böyle bir şey yoktu. Düğün dâvetiyeme sadece aslî harfleriyle bir hadisi şerif dercetmiştim. Fakat öyle olsa ne çıkardı!. El kadar dâvetiyeyi «İslâm Harfleri» ile tab etmek cinâyet mi?!.

Sorulan sualler arasında neler yoktu. Bunlardan biri de üstad **Bediüzzaman** İhtilâl'den az önce İstanbul'a gelip **Pierre Loti** Oteli'nde kaldığı zaman, O'nun etrafında toplanan gençler arasında olup olmadığım yolundaydı.

Ben orada değildim. Ben bunu söyleyince kalabalık içinden birisi:

«– Sen oradaydın! Ben seni orada gördüm!» diye ısrar ediyor, ve bir türlü yatışmak bilmiyordu. Nihayet ağızlarındaki baklayı çıkardılar ve:

«– Sen **Atatürk** hakkında ne düşünüyorsun?!» dediler.

«– Harbetti darbetti ona bir diyeceğim yok, amma harpten sonra yaptıklarına itirazlarım var!..» deyince kalabalık içindeki homurdanma, bağırışma çoğaldı. Kimi:

«– Tekrar Hılâfet'e mi dönelim! Arap yazısına mı dölenim!..», kimi de:

«– Tekrar fese mi dönelim!» diye bağırıyordu.

İtirazlardan işime gelene cevap veriyordum. Kalabalığa doğru ben de bağırdım:

«– Tekrar fese dönelim, demiyorum amma, bir fes-şapka farkı için, onüç vilâyette daracağı kurulmasına da karşıyım!»

O anda itişip kakışmalar bağırışmalar arasında bir fevkalâdelik gördüm. Kendi aralarından bir grup insan etrafımda bir halka oluşturdular ve bana tükürenlere, yumruk atanlara engel olmaya başladılar. Etrafındakilere:

«– Biz buraya getirirken, kendisine söz verdik. Seni dövmeyeceğiz, sana sövmeyeceğiz, dedik! Arkadaşlar!.. Sözümüzde duralım! Bakınız ne sorsak bize mertçe cevap veriyor!» diye çıkışıyorlardı. Nihayet bu hay huy, sual cevap birhayli ilerledikten sonra aynı adamlar:

«– Arkadaşlar artık yeter! Bırakalım gitsin!» dediler.

Onlar râzı olmayanları da hiddet yüklü bir üslupla susturdular ve herbiri koluma girerek beni yine Süleymaniye tarafındaki kapıya doğru götürmeye başladılar. O sırada karşı taraftan bize doğru gelmekte olan nursuz yüzlü bir genç, önümüzdeki boşluktan istifade ederek yanıma yaklaştı ve:

«– Alçak, **Atatürk** düşmanı!... Namussuz gerici!..» diye bağırarak, yüzüme bir balgam attı. Başımı, onu silmek için eğmeğe çalıştım. Mümkün olmadı. Çünkü her kolumda sekiz-

on kişi vardı. Gökyüzüne baktım, pırıl pırıl bir sonbahardı. Gökyüzü masmâviydi.

«– Aman rabbim! Ne kadar sabırlısın!..» diyebildim. Tam bu sıradaç CHP'li gençlerden biri olan **Fikret Öget** (sonradan CHP Sinop mebusu) yüzüme tüküren çocuğu gördü ve O'na bağırdı:

«– Utanmıyor musun?! Nedir bu yaptığın!» Sonra arkama takılmış olan kalabalığa dönerek:

«– Arkadaşlar bu yaptığınız yanlıştır! Ben bu adamı yıllardan beri tanırım! Evet bizden değildir. Fakat fikrinin adamıdır ve fikrinde samimidir. Yaptığı bir iş varsa, onu asla inkâr etmez!»

Bu kargaşa içinde O'nu kim dinleyecekti! Bağırışıp çağırışmalar, ön taraftan dolaşıp gelip beni yumruklamaya çalışmalar ve koluma giren gençlerin engellemeleri arasında kapıya geldik. Kapıyı açıp beni dışarıya attıktan sonra demir kapıyı sür'atle üzerime kapadılar. Yolun Süleymaniye tarafından bir taksi geçiyordu.

«– Taksi!. Taksi!.» diye bağırdım. Taksi durdu. Arka kapısını açtım. Bir ayağımı içeri atarken dönüp geriye baktım. Üzüm salkımı gibi bahçe parmaklıklarının üzerinde toplanmış, bağırıyorlardı. Bir ayağım taksinin içinde olduğu halde ben de onlara bağırdım:

«– Bu memleket yalnız sizin değildir! Ortalığı anarşiye boğdunuz!. Yaptıklarınızın cezasını milletçe çekiyoruz! Biliyorum sizi **İsmet Paşa** kuruyor! Yakında bu anarşi gayyasına hep birlikte yuvarlacaksınız!»

Sözlerimi bitirmemiştim ki, umûmi bir «yuuh!.» sesi ve taş yağmuru altında kaldım. Taksi hareket etti. Yüzü koyun arka minderin üzerine kendimi attım. Taksi kapısı açık vaziyette, Süleymaniye Câmii'nin önüne kadar gelip durdu. Direksiyondan inip arka kapıyı kapadı ve:

«– Hayrola hemşerim sana ne oldu?!» diye sordu.

«– Çabuk bir eczâhaneye yetiş!..» dedim.

Yukarıdan aşağıya Küçükpazar'a indik. Bir eczânenin önünde durduk. Orada bir ezcazı kalfası kaşımın ve burnumun üzerindeki patlakları tentürdiyotla pansuman etti. Islak bir havlu ile vücûdumdaki kanları sildi. Ne ceketimden ve ne de pardüsümden üzerimde bir parça bile yoktu. Gömlek lime lime olmuş ve atletim bile yırtılmıştı. Şoför civar dükkânların birinden, yeni bir atlet bulup geldi. Onu giyinip aynı taksiyle kendimi Serencebey'deki evime attım!

Birkaç gün evde istirahat ettikten sonra Vefa semtindeki işimin başına döndüm. Yurdun müdüriyet odasında oturuyordum ki; içeriye izbandut gibi üç-beş tane esmer karayağız şarklı genç girdi. Selâm verip oturduktan sonra:

«– Bizi tanıdın mı?.» diye sordular.

«– Hayır!..» diye karşılık verince, izah ettiler ve:

«– Geçen günkü bâdireden seni biz kurtardık!..» dediler.

«– Peki niçin? Başlangıçta siz de onlarla beraberdiniz. Sonra nasıl oldu da tavır değiştirdiniz!» dedim.

Dediler ki:

«– Biz şarklıyız. Kimimizin dedesi, kimimizin amcası şapka isyanlarında asılıp kesilmiştir. CHP'liyiz ama **M. Kemal**'i sevmeyiz. Sen o bâdirede:

«–Tekrar fese mi dönelim!..» suali üzerine:

«– Hayır!. fakat fes-şapka farkından dolayı onüç vilâyette kan dökülmesine karşıyım!.» deyince biz hemen kaş-göz işaretiyle anlaşıp seni korumaya karar verdik. Biz olmasak linç olacaktın!.»

«– Hayır!..» dedim. «Beni Allah kurtardı. Hatırlıyor musunuz, Bozdoğan Kemeri'nden Üniversite'ye doğru götürülürken «Fellahû hayrûn hâfızen vehüve erhamürrahimiyin!..» diyordum. Sizin arkadaşlarınız da: «Vaazetme, yobaz!..» diyerek bana yumruk atıyordu. İşte Allah ne güzel bir hâfız olduğunu ispat ile koruyucularımı içinizden çıkardı.»

Aradan aylar geçti. Bir gün Beşiktaş'ta pazariçinde alışverişe çıkmıştım. Harbiye'deki hücre hapsinden tanıdığım Isparta'lı ere rastgeldim. Kendisine harçlık verdim. Hal hatır ettim. Sonra:

«– Harbiye'de ne var, ne yok!...» diye sordum.

Anlattı. Bizden sonra oradan tanınmış, tanınmamış birçok kimse gelip geçmiş.

«– Şu anda kim var?!» dedim. Bir bir anlattı ve «**Yücel** adında Konyalı solcu bir çocuk var!..» dedi ve ilâve etti.

«– Siz şanslıymışsınız! Sizi kimse dövmedi. Kumandanların emriyle O'nu akşam sabah dövüyoruz! Oğlan komünistmiş.» Çocuğun şeklini şemalini anlatınca anladım ki, Üniversite'deki bâdirede bana ilk suali soran **Yücel**'dir.

«– Ey büyük Allahım!» dedim. «Aradan birkaç ay geçmeden bana şu zulmü irtikâp eden birini yaranmaya çalıştığı kimselerin eline düşürüyor ve ondan benim intikamımı aldırıyorsun. Sonra da teselli olayım, diye O'nu bana anlatacak biriyle beni karşılaştırıyorsun!.. Sana nasıl şükretsem, bilmem ki!...»

İKİNCİ BÖLÜM
EVLENMEM, ASKERLİK VE SONRASI

A- EVLENMEM

Uzun yıllardan beri vâlidemin safra kesesinde taş vardı. Sık sık sancılanır, yataklara düşerdi. Çoktan ameliyat olması gerekiyordu. Lâkin ilâca son derece düşkün olan babam, yüreğinin zayıflığı yüzünden ameliyata bir türlü râzı olmaz,[23] her şeyi ilâçla geçiştirmeye çalışırdı! Gençliğinde dükkân komşusu bir eczacı vardı ki; O'nu ilâca alıştırmıştı. Evimiz ilâç deposu gibiydi. Bu yüzden ilâçtan daima nefret etmişimdir.

27 Mayıs hengâmında sancıları dayanılmaz bir hadde varınca annem, babamı binbir güçlükle, tedâvi olmak üzere kendisini İstanbul'a göndermeye ikna etti. Geldi. Kime gösterdimse safra kesesinin ağzına kadar taş dolu olduğunu ve âcilen ameliyat edilmesi lâzım geldiğini söylediler. Babamın yokluğundan istifade ederek annemi Vakıf Gureba Hastahanesi'nde o zaman doçent olan **Dr. Süleyman Yalçın**'a ameliyat ettirdim.

Nekahet devresinde biraz gezdireyim diyerek alıp Bursa'ya götürdüm. Çekirge'de Servinaz Oteli'ne yerleştirdim. Bu otelin sahibi umur görmüş, bilgili mutasavvıf **Emin**

23- Kaderin cilvesine bakınız ki; ameliyattan son derecede ürken, tavuk kesilirken bile dönüp bakamıyan yufka yürekli pederim, 1975 yılında zorla yatırıldığı ameliyat masasından kalkamadı. Hem de basit bir ameliyattan: Kendisinde fıtık vardı. Bağırsak düğümlenmesi olmuştu. Rahmetullahi aleyh!..

Peynircioğlu adında biri idi. O zamanlar Osmanlı bakiyyesi rical ile ahbaplığa pek hevesli oluşumdan, bu zat ile de tanışıklığım vardı. Esasen yurt idaresinde teşrik-i mesâi halinde bulunduğum **Sevindik Kalyoncuoğlu**'nun babası yarbay **Eyüp Sabri Bey**'le de ahbaplığım vardı. Sonradan Nakşibendi meşâyihi meyanına katılan bu zatın Bursa'da evi vardı. Sık sık O'nu ziyarete gider ve kendisinin şeyhi olan **Şemseddin Efendi** ile görüşürdüm. **Şemseddin Efendi** mübârek bir zattı. **Sultan Abdülhamid Han** Hazretleri'nin himmetiyle Saray'da büyümüş bir devr-i kadîm efendisiydi. Gerek **Şemseddin Efendi** ve gerekse **Eyüp Sabri Kalyoncu, Emin Peynircioğlu** ile ahbaptı. O zamanlar Servinaz Oteli bir akademi gibiydi. Bursa'ya yolu düşen kalbur üstü herkes oraya uğrar ve bu otelde daima güzel sohbetler olurdu.

Takriben on gün kadar vâlidemle bu otelde kaldım. Lâkin nasıl bir kalış!... Anam doğru dürüst yüzümü bile göremedi. Çünkü o sırada gazeteler sık sık benden bahsetmiş olduğu cihetle, Bursa'daki müslümanlar âdeta otele taşındılar. Tesâdüf eski DP milletvekilerinden Tekirdağ mebusu **İsmail Hakkı Akyüz** de oradaydı. Muhafazakâr temâyüllü olan **İsmail Hakkı** güzel tasavvufî sohbetler yapıyordu. Rahmetli **Menderes**'e ispat hakkı isteyenlere karşı «İspat hakkı mı **İsmail Hakkı** mı?!» dedirtmiş olmasıyla da muhafazakârlar arasında şöhreti vardı. O'nun misafirleri, benim misafirlerim, **Emin Peynircioğlu**'nun daimi kalabalığı derken, biz Servinaz Oteli'nin bahçesindeki sohpetlerden baş kaldırıp, anamla meşgul olmak imkânını bulamadık. Bu hali gören vâlidem:

«– Oğlum sen kendini dağıtmışsın! Bu ne kalabalık. Ben seni evlendirmeden Trabzon'a dönmem!..» diye tutturdu. Kendisini hayatta hiç bir zaman kırmadım. Öyle bir zamandı ki; evlenmek aklıma bile gelmiyordu. Fakat bu defa vâlidem bunu ısrarla emredince:

«– Pekâla sen bilirsin! Birisini bulun evleneyim!» dedim.

Annem:

«– Hayır oğlum! Bu işi sen kendin yapacaksın!» dedi.

Beni yokladığını, herhangi bir kızla alâkamın olup olmadığını anlamak istediğini sandım. Bir müddet ipe un serdim. Fatih'te babamın teyzesinin evinde kalıyordu. Rahmetli **Celâleddin Ökten** evvelce ifade etmiş olduğum üzere uzaktan akrabamızdı. Onun kızı **Dr. Hümeyra Hanım** anneme sık sık gidip geliyor ve kendisinin pansumanlarını yapıyordu. O'na durumu anlattım ve bir bildiği olup olmadığını sordum. Bana babasının derslerinden benim de tanıdığım muhterem bir zatın kızını haber verdi. Bunu oluşturmak için epey bir zaman uğraştıktan sonra namzedin her gün kendisine ensülin iğnesi yapılan bir şeker hastası olduğu gerçeği ortaya çıktı. **Dr. Hümeyra Hanım**'la istişâre ettik.

«– Senin fırtınalı bir hayatın var! Şeker hastaları üzüntüye gelmez! Sen hapse girersin, karın evde komaya girer!.» diyerek beni bundan vazgeçirdi.

«– Başkasını bulun!» teklifine karşı annem muttasıl:

«– Oğlum, evleceğin kızı sen kendin bulacaksın!. Çok hayırlısı da olacak!..» diye tutturdu.

Allah, allah!... Evleneceğim kızı ben nasıl bulacaktım! Davama kendimi öyle vakfetmiştim ki, Fakülte'de aynı sınıfta okuduğum kızlardan birini dahi sokakta görsem, asla tanımazdım. Yurda geldim. Acaba annem beni denemek mi istiyor, diye düşünmekteydim. Bu sırada **Bekir Topaloğlu** bir kısım imam hatipli gençle yurda ziyaretime geldi. Beni düşünceli görmüş olacak ki:

«– Senin bir derdin var! Dalgınsın!» deyince O'na durumu anlattım. Bana **Prof. Hamidullah**'ın derslerine devam eden bir kızdan bahsetti ve bunu uygun gördü. Ben o günkü aklımla tahsilli kız almak istemiyordum. **Bekir Topaloğlu** ise, ısrarlı bir şekilde bu kızı tavsiye etti. Ben de **Hamidullah**'ın ders-

lerine devam ediyordum. Fakat gözüm kız görmediği için bahsedilen namzedi hatırlıyamadım.

O gün annemi ziyarete gittiğimde bu vak'ayı anlattım. Israrla bunun üzerinde durmamı tavsiye etti. Ünüversite Kantini'nde, araştırma yaptım. **Özdemir Muslu** adındaki muhafazakâr bir gencin O'nunla iyi görüştüğünü söylediler. **Özdemir**'i tanıyordum. O'nun tavassutu ile Beyâzıd Câmii'nin yan tarafındaki ihtişamlı at kestânesinin altında üçümüz oturup çay içtik. Sohpet ettik. Namzedi sağdan soldan yokladım. Sonra gelip müşahadelerimi anneme anlattım. Annem bana kızın üzerindeki elbiselerin renk ve şekillerine kadar O'nu görmüş gibi tasvir etti ve:

«– Oğlum senin kısmetin bu kızdır! Üzerinde dur!..» dedi. Sonra ilâve etti.

«– Korkma işin çabuk hallolacak ve hayırlı olacak!»

Annemde o güne kadar sayısız kerâmet görmüştüm.

«– Bu da O'nun kerametlerinden biri olacak!.. Ama nasıl olacak!» diye düşünmeye başladım. Üniversite Kantini'ne gelip sütunlardan birinin dibindeki yuvarlak masama oturdum. O anda yanıma **Erol Ergüneş** geldi. O zaman ikimiz de Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti idare heyetinde idik: Ayrı ayrı listelerden seçilmiş olmamıza rağmen, aramızda bir samimiyet vardı. Esasen ben Fakülte'de temâyüz etmiş bir talebe idim. O zaman fakülteler arası münâzaralar yapılırdı. Ben bunlarda hep takım halinde kazanır ve ferden de en üstün puanı toplardım. Bu yüzden şahsen tanışmadıklarım bile, beni tanırdı. **Erol,** aynen **Bekir Topaloğlu** gibi:

«– Senin bir derdin var! Pek dalgınsın!» dedi. Geçiştirmeye çalıştım. Israr etti. Nihayet O'na meseleyi açtım.

«– Aa!..» dedi. «O kız benim dayımın kızı! Haydi seninle anneme gidelim! Annem bu işi bitirir!»

Kalktık Fâtih'teki evlerine gittik. Durumu annesine an-

lattık.

Annesi beni pek sevdi.

«– Siz oturun burda, beni bekleyin, ben şimdi gider yengemle konuşur gelirim!» dedi. Yengem dediği, hanımın anası idi. O zaman Beşiktaş'ta oturuyorlardı. İki saat kadar **Erol**'la kendi evlerinde bekledik. Nihayet anası dönüp geldi.

«– Yengem eski Osmanlı kadınıdır. Kolay karar vermez. Lâkin ben gerekenleri anlattım. Düşünecekler. Tabii tahkikat yaparlar. Merak etme oğlum! Allahın izniyle bu işi bitiririz!» dedi.

O zaman mes'eleyi kıza açmaya sıra gelmişti. O'nu da hallettim. Lâkin teklifi yapmadan önce kendi önünde Mesnevi'den tefeül ettim. Çıkan beyitler son derecede mânidardı:

گفت پیغمبر که زن بر عاقلان

غالب آید سخت بر صاحب‌دلان

GOFT PEYGAMBER KI ZEN BER ÂKİLÂN.
GÂLİB ÂYET SAHT U BER SÂHİB-DİLÂN.
(HAZRET-İ PEYGAMBER (S.A.V.) BUYURDU Kİ: KADIN ÂKİL VE ÂRİF OLANLARA PEK ŞİDDETLİ OLARAK GALEBE ÇALAR)

باز بر زن جاهلان غالب شوند

زانکه ایشان تند و بس خیره روند

BÂZ BER ZEN CÂHİLÂN ÇİRE ŞEVEND.
ZÂN Kİ İŞÂN TÛND-Û BES HİRE REVEND
(YİNE KADINLAR CÂHİLLERE MAĞLUB OLURLAR ÇÜNKÜ CÂHİL OLANLAR SERT VE HADİD MEŞREBDİRLER)
MESNEVİ

Kendisine dedim ki:

«– Hiç bir ön şartım yok! Bir tek şartım var, o da aramızda

mukavele metni Kur'an olacak! Haklarımız ve mükellefiyetlerimiz için o ne derse kabul edeceğiz! Diğer taraftan ben, doğduğum andan beri yüce İslâm davasıyla evliyim. Asıl meşgalem ve bağlılığım, davamladır. Yani sen âdeta ikinci hanım olacaksın!»

Hiç bir itirazda bulunmadı. Böylece iş yoluna girmiş oluyordu.

a- Nurculuk İthamı ve Bekir Berk

Mademki sözleştik, artık namzedi Fakülte'ye getirip götürmek bana âid bir vazifeydi. Bu durum kantinde dikkati çekmiş. Subay çocuklarından birisi, evinde bizim sözlendiğimizi söylemiş. Çocuğun babası kayınpederin arkadaşlarındanmış. Kayınpeder, 1949 Yılı'nda Bilecik Askerlik Şubesi Reisi iken vefat etmiş ve **Şeyh Edebali Hazretleri**'nin Türbesi civarına defnolunmuştu. Bu zat arada sırada bu eski arkadaşının çoluk çocuğuna uğrar hal-hatır edermiş. Bu arada bir gün kayınvâlideye uğramış. Söz bizim mes'eleye intikal edince, oğlundan edindiği bilgilerle benim «nurcu» olduğumu ve kızlarını bana vermekle yanlış bir iş yaptıklarını söylemiş. Kayınvâlide «nurcu!..» ithamının ne demek olduğunu bilmiyordu.

«– Bu ne demektir!» deyince, muhatabı:

«– Yenge hanım! Meselâ devlet memuru olmak istese, olamaz!.» demiş.

Kayınvâlide bu ithamın komünistlik gibi bir şey olduğunu zannetmiş. Bu işin tahkikatını **Müfahhar Hatusil** adında bir avukata havale etmiş ve O'ndan hakkımdaki ithamın doğru olup olmadığını da tahkik etmesini istemiş. **Mufahhar Hatusil** de kayınpederin arkadaşlarından birinin oğluydu. Kayınbirader Ankara'da vazifeli bir subay olduğundan erkeksiz olan bu evin bazı ihtiyaçları için arada bir uğrar ve hizmette bulunmak is-

termiş. Bu defa kendisine verilen vazifeyi nasıl ifa edecekti?! Beni kimden sorabilirdi? Bunu düşünürken «nurculuk» ithamından dolayı aklına Avukat **Bekir Berk** gelmiş. Talebelik yıllarında O'nunla arkadaşmışlar. Beraber **Nihal Atsız Bey**'e giden türkçü gençler arasındaymışlar!. **Bekir Berk** sonradan Nurculuk'ta karar kılmış, kendisi de CHP saflarında yer almıştı. Bundan dolayı dargınmışlar. Sokakta karşılaştık-larında selâmlaşmazmışlar.

Bir müddet **Müfahhar Hatusil**'i bekledik. Bir cevap çıkmayınca merhum **Fethi Gemuhluoğlu**'yla birlikte kalkıp kendisini ziyarete gittik. **Fethi Gemuhluoğlu** da Fakülteden O'nu tanıyordu. Avukat **Mufahhar Hatusil**'in bizi samimi karşılayışından ve iltifatlarından hakkımda müspet kanaat edindiğini anlamakta gecikmedim. Anlattığına göre epey tereddütten sonra **Bekir Berk**'e telefon etmiş ve:

«– **Bekir**, dargınlığımız dargınlık!..» demiş. «Sana birşey soracağım Allah aşkına bana doğru cevap ver! **Kadir Mısıroğlu** adında bir genci tanıyor musun!»

Bekir Berk:

«– Evet, tanırım!» deyince

«– O nurcu mudur?» diye sormuş.

Bekir Berk de:

«– Ne münasebet! Bunu sana kim söyledi. O kimdir ki, nurcu olacak!..» demiş. Bunları anlatan Avukat **Mufahhar Hatusil**:

«– Ben kararımı verdim. Teyzeye (kayınvalideme) söyleyeceğim, sen muhafazakâr ve dindar bir çocuk olduğun için bunu yakıştırmışlar. Onun kızı da dindar olduğuna göre, ver gitsin diyeceğim!..» dedi.

Bundan beş-on gün sonra annemle birkaç akrabamı alıp kız istemeye gittik. Söz oldu. Fakat kayınvâlide:

«– Kız mektebi bitirmeden nikâh olmaz!.» dedi. O böyle

dedi ama annem dışarı çıktıktan sonra:

«– Oğlum canın sıkılmasın!.. Senin nikâhın yakındır!» tesellisinde bulundu.

b- Nikâh ve Ali Fuad Başgil Hoca

Annemi Trabzon'a yolcu ettim. Beş-on gün sonra bir pazar günü nişanlımı alıp rahmetli **Celâleddin Öktem**'i ziyarete gittim. Evinde bazı misafirler daha vardı. O'na sözlümü tanıştırdım.

«– Oğlum, beraber dolaşıyorsunuz, bu böyle olmaz!. Gel sana bir nikâh kıyalım!..» dedi. Misafirlerinden bir-ikisini şahid yaptı ve nikâhımızı kıydı. Bu işler nihayet bir-iki ay içinde olup bitti. Annemin kerameti bir de böyle tahakkuk etti.

Resmi nikâh takriben bir-birbuçuk sene sonra oldu. Benim şâhidim **Ali Fuad Başgil** hocaydı. **Ali Fuad Başgil** hoca o zaman reisicumhur namzedi olmuştu. İhtilâlci askerlerin şiddetli muhalefeti yüzünden Meclis'e girmeyip İstanbul'a dönmüştü. Evinden çıkmıyor, gazetecilerle görüşmüyordu. İlk defa benim nikâhımda şâhidlik etmek için dışarı çıkınca gazeteciler üzerine saldırdı. Şehzâdebaşı'nda büyük bir kalabalık toplandı. Şatafatlı bir nikâh merâsimi oldu.

Fiilen evlenme ise, bu tarihten takriben sekiz ay sonra 8 Ağustos 1962 yılında gerçekleşti. O zaman Serencebey'de oturuyordum. Mütevâzi bir düğün yaptık. Erkekler benim evde, kadınlar hanımın evinde toplandılar. Bizim evde hatim indirdik. Sonunda bir daha dinî nikâh kıydık. Bu nikâhı evvelce bahsettiğim **Şeyh Şemseddin Efendi** kıydı. Benim şâhidim Yarbay **Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu**, kız tarafının şahidi ise **Albay Hilmi Işık** oldu. Mütevâzi bir düğünle Dünya evine girdim. Bir yıl sonra oğlum **Abdullah Sünûsi** Dünya'ya geldi. Kendisine **Sünûsi** adını vermemin sebebi, evlendiğimiz gece hanımın **Şeyh Sünûsi**'yi rüyada görmesi ve O'nun iltifatlarına mazhar olmasıydı.

Nikâh kayıt defterini imzalarken...

c- İlk Ticaret Hevesi

Bu sırada yurtculuk faaliyetine devam ediyordum. 1959 yılında **Hasan ül Benna** Hazretleri'nin damadı, Dr. **Said Ramazan** tarafından Kudüs'te toplanan İslâm Kongresi'ne dâvet edilmiş ve askerlik engeli yüzünden gidememiştim. Dâvetiye iki tâne idi. Birisini **İ.T.**'ya vermiştim. O gitmiş ve oralarda birçok ahbap edinmişti. Onlardan hac işi teklifi almış. Bana geldi ve bu işi birlikte yapmamızı teklif etti. 1961 Anayasası her vatandaşa yılda bir kere yurt dışına turistik seyahat hakkı tanımıştı. Buna istinaden «Hac Yolu» da açılmış oluyordu. O sene dokuzyüz kişi hacca gönderdik. Ben de hac mevsiminden önce Ramazan-ı şerifte umre ziyareti yapıp orada hacıların yerlerini hazırladım. Yurt dışına ilk defa çıkıyordum. Yaptığım umrenin lezzeti hâlâ damağımdadır.

O yıl, arkadaşlarımızdan **Mehmed Emin Alpkan**'ın teşvikiyle bir şirket kurmuştuk: Şirketin adı: «SAFA İhracat ve İthalât Limited Şirketi, Polat Turfanî ve Ortakları» idi. **Polat Turfanî, İsa Yusuf Alptekin**'in sekreteri idi. Şirkete O'nun namına girmişti. Diğer ortaklar, **Said Bilgiç, İsmet Tümtürk** ile bendim. Gâye Suudi Arabistan'la Türkiye arasında karşılıklı ticaret yapmaktı. Zira Suudi Arabistan'da «buharî» denilen Türkistanlı büyük bir tüccar zümresi vardı. Bunların çoğu **İsa Yusuf Bey**'e bağlıydılar.

Polat Turfanî ile birlikte Suud'a gittik. Çok üst seviyeden temaslar yaptık. Bu çapta işler sermaye isterdi.

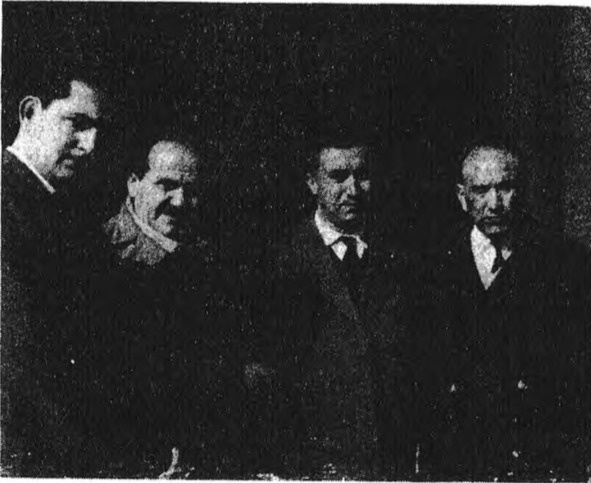
Mehmed Emin Alpkan küçük bir matbaacı, **İsmet Tümtürk**'le **Said Bilgiç** avukattılar.

Diğer taraftan Türkiye-Suudi Arabistan arasında, o vakit bir ticârî anlaşma bile yoktu. Ortaklarsa, faaliyeti yürütmek hususunda sırf bana güveniyorlardı.

Ertesi sene hac işini büyütelim dedik. **Mehmed Müftüoğlu** adındaki bir arkadaşı ortak ettik. O da ben de kafileyle beraber hacca gittik. Arkasından ortağımız **İ.T.** ikiyüzbin türk

lirası zimmet yaptı. Halbuki topu topu yüzelli bin lira kazanmıştık. Şoförlere elli bin lira borçlu kaldık. **İ.T.** gaspettiği parayla o zamanın şartlarında Bakırköy'de dört katlı bir bina yaptı. Bu bana ticârî hayatta acı bir ders oldu. Pek çok sıkıntı çektik! Ancak bunu ileride yayınlanacak «Zoraki Tâcir» isimli bir eserde tafsil edeceğim için burada kısa kesiyorum.

Buradan aldığım acı dersle «Safa Şirketi»ni de lâğvettim. Zira cesaretim kırılmıştı. Halbuki o kadar hacı toplayabilmek için pek çok meşakkat çekmiş, bir iki ay devamlı Anadolu'da dolaşmış hatta bir seferinde Diyarbekir yolunda eşkiya baskını tehlikesine bile mâruz kalmıştım. Bu kadar emek, ortağın hilesi yüzünden heba olmuştu.

İsa Yusuf Alptekin, Pakistanlı bir dost, **Mehmed Emin Alpkan** ve bendeniz.

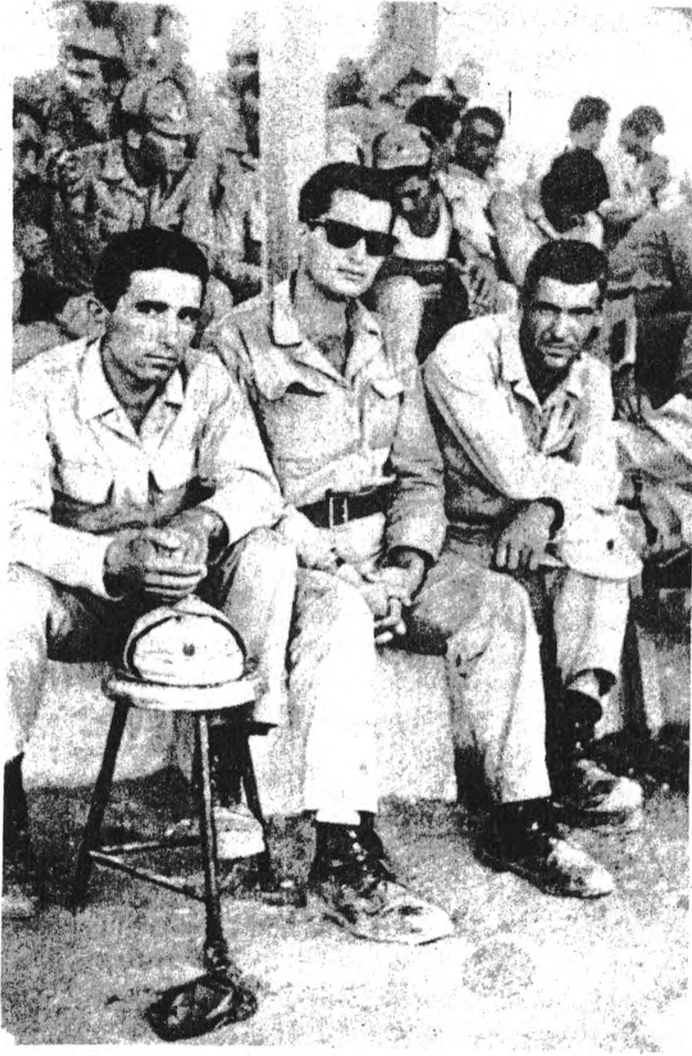
B- ASKERLİK:

a- Lozan'ı Yazış

İhtilâl hengâmında Fakülte'de Kara Ticareti Hukuku ve Deniz Ticareti Hukuku derslerim kalmıştı. İhtilâlden önce askere gitmek istiyordum. O tarihe kadar askerliği yedek subaylık sûretinde yapmak için lise mezûnu olmak kâfi idi. Gittim, gidiyorum, derken ihtilâl oldu. Bu sefer, lise mezunlarından yedek subaylık hakkı alındı. İki yıl köy muallimliği yaptıktan sonra, doksan gün kıta hizmetiyle terhis olunuyordu. İhtilâl sonrası bir çok hadiseye karıştığımdan orduya iltihak etmek cesaretini gösteremedim. Bu sebeple şu iki dersi vermeyerek mezun olmamaya ve askerliği muallimlik sûretinde ifâ etmeye karar vermiştim. Doksan günlük kıta hizmeti bile gözümü korkutuyordu.

1963 yılında askerliğime karar aldırdım. Çektiğim kur'a Manisa'nın Demirci Kazası'nda Mahmudlar adındaki bir yörük köyü idi. Bu vazifeyi teker-tokmak yürüttüm. Çünkü İstanbul'da takibi gereken işlerim vardı. Mektepte o mahallin çocuğu **Hüseyin** adında bir ikinci muallim vardı. Bize üçyüzseksen lira maaş veriliyordu. Vaktin çoğunu İstanbul'a geçirdim. O zaman Demirci'nin ulaşımı gayet kötü idi. Ya Akhisar-Gördes üzerinden veyahud da Afyon-Simav yoluyla Demirci'ye ulaşılıyordu.

Burası dağlık bir araziye kurulmuş küçücük bir kasabaydı. Ahalisi son derece temiz, saf ve bozulmamış bir durumdaydı. Ekseriyetle halıcılıkla geçinirlerdi. Fakir, fakat namuslu ve dindar insanlardı. Mahmudlar bir yörük köyüydü. Köylüler beni çok seviyorlardı. Orada bulunduğum müddetçe köy odasında dâimi bir sûrette sohpet ediyorduk. Hatta bazan beni başka köylere de götürüyorlardı. Köyde **Recep Çıracı**

Bir askerlik hâtırası

adında halı tüccarı bir muhtar vardı. Demircinin içinde halı ticareti yapıyordu. Onun jipiyle kazaya gidip geliyordum. İstanbul'a dönmek istediğimde ekseriya bir halı kamyonunun şoför mahallinde Aksaray veya Afyon'a kadar gidiyor, buradan otobüse biniyordum. Milli Eğitim Müdürü Osmanlı'dan kalma yaşlı bir muallimdi. Notlarını Osmanlıca tutardı. Fakat şiddetli kemalistti. Sonradan hüviyetimi öğrenmiş ve köyden ayrılmalarımda beni çok şiddetli takip etmiştir.

Ertesi yıl, Harbiye'deki hücre hapsinden kalan romatizma ağrılarımı ileriye sürerek rapor aldım ve kendimi Manisa'nın merkezindeki İstiklâl İlkmektebi'ne tâyin ettirdim. Bu mektep kıt'a hizmeti göreceğim Batı Kışlası'na beşyüz metre mesafedeydi. Benim gibi yedek subay muallimlik yapan bir arkadaşın tanıdığı bir subayın nöbetci olduğu bir gece kışlayı gezmeye gittik. Arkadaş beni takdim edince:

«– Şu Lozan Zafer mi, Hezimet mi? isimli eseri yazan **Kadir Mısıroğlu** sen misin?!» diye sordu. Doğrusu ürktüm. İlk karşılaştığım subay beni tanımıştı. Fakat bereket versin Kastamonu Araç Kazası'ndan olan bu genç subay dindardı. Bundan dolayı bize hüsn-i muâmele etti ve bazı subayların islâmî temâyüllere karşı olmalarından acı acı şikâyet etti, misaller verdi.

Hakikaten, Lozan Zafer mi, Hezimet mi? isimli eserim o yıl basılmıştı. Yurtçuluktan yazarlık ve nâşirliğe geçişime vesile olan bu eserin yazılışı gariptir. Şöyleki:

Talebeliğimde boş kaldıkça sahaflarda dolaşır ve eser toplardım. Bir gün Lozan Sulh Konferansı'nın zabıtalarına rastgeldim. Onları satın almış ve bir hayli karıştırmıştım. Askerliğe başladığım sırada İhtilâl sonrası seçimleri yapılıyordu. **İsmet Paşa** aleyhine bu vesile ile konuşurken Lozan'da işlenen hatalardan bahsediyordum. Bazı arkadaşlar:

«– Bunları yaz!.. Yaz ki; rey verecek insanlar **İsmet Paşa**'nın ne mal olduğunu öğrensinler! Bunun zamanı

şimdidir!» diye ısrar etmişlerdi. Bunun üzerine bir daktilocu tedârikleyerek seçime yetiştirmek üzere alelacele bu eseri ilk baskıya hazırladım. Tab'etmek üzere yurttaki arkadaşlara bırakmıştım. Onlar da:

«– Bu adam askerdir. Başına belâ gelir.» diyerek sağını solunu kırpmışlar. Kitabın orijinal muhtevası bir hayli sakatlanmıştı. Üstelik dizgi hatalarını düzeltmeden kitabı basmışlardı. Bu haliyle kitap bana göre yüz ağartacak bir vaziyette değildi. Fakat mevzuunda ilk olduğu için, pek çok alâka görmüş, lehinde aleyhinde bir çok yazılar yazılmıştı. Ziyaretine gittiğimiz subay, garnizonun kitaplığına konulmuş olan eseri gösterdi. Bu bahis üzerinde karşılıklı konuştuk. Ancak kıtaya geldiğim zaman menfi ruhlu insanlarla da karşılayabileceğimi düşünerek doğrusu endişelendim. Fakat Allahın yardımıyla doksan günlük askerliği kazasız belâsız atlatmak mümkün oldu. Sadece beraber askerlik yapmakta olduğumuz insanların çoğu solcu olduğundan benim doksan günün sonunda er çıkarılacağım yolunda can sıkan dedikodulardan başka bir şey olmadı. Fiskosla dosyamın kırmızı olduğu söyleniyordu. Lâkin bunların hiç birisinin aslı astarı çıkmadı.

Askerlikten sonra yurtçuluktan ziyade yayın hayatına devam etmenin sebebi biraz da Üstad **Necip Fâzıl** olmuştur. O'na yaptığım yardımları mahsup etmek için, bazı kitaplarını aldım ve böylece yayın işi gelişmeye başladı.

b- Kalpak Davası

1966 Yılı Kurban Bayramı'nda bayram namazını Üsküdar'da kıldıktan sonra dolmuş motoruyla Beşiktaş'a geçiyordum. Yanımda henüz üç-dört yaşında olan oğlum **Sunûsi** de vardı. Namaza kalpakla gitmiştim. Bir vesile ile oğlumla konuşunca motordakilerden birisi:

«– Sen türk müsün?» diye sordu. Demek ki; oğlumla konuşuncaya kadar beni ecnebi sanıyordu.

«– Evet tabiî türküm! Niye soruyorsun?» dedim.

«– Öyleyse o başındaki nedir?» dedi.

«– Seni ne alâkadar eder? Sen işine bak!» dedim.

«– Seninle şimdi görüşürüz!» tehdidiyle cebinden hüviyetini çıkardı. **Kemal Güçnar** adında bir sivil polismiş. O zaman tehdidini arttırdı ve:

«– Karaya çıkalım, hemen Beşiktaş Karakolu'na gideceğiz!.» dedi.

«– Olur, pekalâ!» dedim.

Karaya çıkar çıkmaz koluma yapıştı. Silkelenip elinden çıktım.

«– Aptal herif! Kolumdan ne tutuyorsun. Söyle nereye istiyorsan gidelim! Bak yanımda üç yaşında bir çocuk var. Sen ne geri zekâlısın. Kaçmak istesem de kaçamıyacağımı şundan bâri anlasaydın!.» dedim.

Bu sefer bana **Atatürk** edebiyatı yapmaya başladı.

«– Kulağını getir!..» dedim. Kendisine de atasına da .... Köpürdü.

«– Aptal herif, aleniyet olmadan hakaret cürmü teşekkül etmez! Ben avukatım. Sen sert kayaya çarptın!» dedim.

Ağız dalaşıyla sahilde Kaymakamlık önündeki Karakola geldik. Oradaki vazifeli komisere kulağına söylediğim sözleri de nakletti. Aptallık edip bu sözlerin kulağına söylendiğini de ifade etti. Bayram sabahı büyük bir vatan hizmeti ifa eylediği neşesiyle çekilip gitti.

Karakolda zabıt tutuldu. Beni nöbetçi mahkemeye sevkettiler. Bir arabaya bindik. Geçerken çocuğu kayınvâlidemin evine bıraktım. Sirkeci'deki Sansaryan Han'ın üst katında bulunan Birinci Şube'ye geldik. Beşiktaş'tan gelen polis, evrakı

Hakim : Tevfik Fikret Eğilmez 9520
Katip : Gü[illegible]ran Güler

Esas : 966/406
Karar : 966/438
Savcılık : 966/6299

CEZA MAHKEMESİ

Davacı : K.H.
Maznun : KADİR MISIROĞLU Eyüp oğlu Saireden doğma Akçaabat 5/8/193[illegible] D. lu aslen Trabzon vilayeti Akçaabat kazası merkez nahiyesi Darbinar H.174, C.Z/1, S.26 nüfusuna kayıtlı olup halen Beşiktaş Mazhar Paşa sokak No: 14/11 de oturur
Suç : Şapka Kanununa Muhalefet
Suç Tarihi : 1/4/1966

Yukarıda açık hüviyeti yazılı maznun hakkındaki hazırlık tahkikat evrakı mahkememize tevdii edilmekle usulün 386. maddesi mucibince incelendi:

G. D. : Sanığın 671 sayılı Kanunun koyduğu memnuiyet ve mecburiyetlere muhalefet ederek kalpak giyerek gezmek suretiyle müsnet suçu işlediği hazırlıktaki tevilli beyanı ve hazırlık evrakı münderecatı ile sabit olduğundan eylemine uyan T.C.K. nun 526/2. maddesi mucibince ve taktiren ELLİ LİRA HAFİF PARA CEZASI İLE TECZİYESİNE ve Emanetin 966/353 sayısında kayıtlı kalpağın aynı Kanunun 36. maddesi uyarınca ZABIT VE MÜSADERESİNE ve iş bu kararnamenin bir suretinin maznuna tebliğine sekiz gün içinde itirazı kabil olmak üzere 16/6/1966 tarihinde karar verildi. 16/6/1966

Katip　　　　　　　　　　Hakim 9520

Kalpak giydiğim için verilen cezanın kararı... Kanun yine aynı kanun bugün kalpak giyene kimse bir şey demiyor!..

teslim edip ayrıldı. Beni öğlene kadar orada tuttular. Belki de bana gözdağı olsun diye polise küfrettiği iddiasıyla getirilmiş olan bir kimseye önümde meydan dayağı çektiler. Öğleden sonra vazifeye gelen bir başkomiser, tanıdık çıktı.

«– Yahu bayram günü böyle işlerle ne uğraşıyorsunuz? Adam başına kalpak giymiş diye şu mübârek günde buraya getirilir mi? Nihayet zaptını yazar mahkemeye sevkedersin!» diyerek etrafındakilere târizde bulundu. Sonra bana dönüp:

«– Sen de bilirsin ki, bu kabahat nev'inden bir cürümdür. Şimdi seni nöbetçi hâkime götürsek o bile kızar! Git bayramını yap! Biz bunu mahkemeye havale ederiz. Karar sana arkadan gelir!» dedi.

Hakikaten karar bana arkadan geldi: **Elli lira para cezası.** Lâkin o gün bu gündür kanunda hiç bir değişiklik yapılmadığı halde, bu gün kalpak giyen hiç kimseye ceza verilmemektedir. İşte kul kanunları böyledir. Bazan mer'î sayıldıkları zamanda bile fosilleşirler. Kanun, kalpak veya fes giyilmez demeyip; şapka giymemeyi suç saydığı ve buna göre baş açık gezmek bile TCK 526. Maddesi. 2. Fıkrasına göre şapka kanunu ihlâl sayıldığı halde, şu hâtıraların yazıldığı günümüzde sadece fes giymek tecziye edilmektedir. Ve ben el'an biri Ankara'da diğeri de İstanbul'da olmak üzere fes giydiğimden dolayı taht-ı muhakemedeyim. Doğrusu Türkiye'de insan ve vicdan hakları bakımından çok büyük bir terakki olmuştur!..

Demokratikleşme telâllarının kulakları çınlasın!..

C- ASKERLİK SONRASI:

a- İlk Almanya Seyahatim

1966 yılı sonlarında konferans vermek üzere Almanya'dan bir davet aldım. O zaman Türk işçileri orada henüz teşkilâtlanmış değillerdi. Fakat Avrupa'da okuyan müslüman talebeler için **UMSO** (United Muslim Student Organization)

adında bir teşkilât vardı. Bu teşkilâtta türk ve iranlı değişik müslüman ülkelerden talebeler de mevcuddu. Bu teşkilâtın idarecilerinden **Dr. Fazıl Uveyce** İhvan-ı Müslimîn mensubu Suriyeli bir kimseydi. Fakülte'den arkadaşımızdı. O'nun dâvetlisi olarak yılbaşı tâtili esnasında Almanya'ya gittim. Frankfurt'a indiğim zaman nereye gideceğimi bilmiyordum. Her ihtimale karşı Frankfurt'un Bahnoff yani ana tren istasyonuna gittim. Tokatlı **Şükrü** adında bir işçimizin yardımıyla kulübeden **Fazıl Uveyce**'nin verdiği telefonları aradım. Evi cevap vermedi. Hastahâne ise, tâtilde olduğundan ortada kalakaldım. Telefon etmeme yardım eden Tokatlı işçinin delâletiyle Bahnoff civarında Avrupa Oteli'ne yerleştim. Bu işçi de benimle geldi. Odaya girer girmez arkamdan bir kasa bira geldi.

«– Bu nedir!..» deyince, işçi:

«– Ben ısmarladım ağabey!..» dedi. Onları geri gönderttim. Böylece Avrupa'daki işçilerin saâdet ve felâketlerine medar olan mes'eleleriyle daha Frankfurt'a adım atar atmaz karşılaşmış oluyordum. Tokatlı **Şükrü**'yü karşıma oturtarak Almanya ahvali hakkında bilgi edinmeye çalıştım. **Şükrü** dert küpüydü. Bir Alman kadınıyla evlenmiş, ondan iki çocuk peydahlamış, kadın çocukları ortada bırakıp kaçmış. Bu hali öğrenen Türkiye'deki âilesi kendisinden boşanmak için dava açmış, o da kendisini içkiye vermiş...

Ertesi gün **Fazıl Uveyce**'yi tekrar aradım. Yine hiç bir netice alamadım. Bunun üzerine Aachen Şehri'ne gitmeye karar verdim. Çünkü biliyordum ki, **UMSO**'nun kongresi bir yıl önce, bu şehirde olmuştu. Frankfurt'tan trene bindim. Köln'den tren değiştirerek Aachen'e vardım. Şehre geldiğim zaman akşam olmak üzereydi. Taksi şoförüne İngilizce olarak **UMSO**'yu anlatmaya çalıştım. Elimde bir adres yoktu. Şoför telsizini açarak polisle konuştu. Polis de bilemedi. Bunun üzerine kendisine:

«– Bir polis karakoluna çek, kendilerine bir kere daha

soralım!» dedim.

Öyle yaptık. Polislerle konuşurken arada bir «Moschee» kelimesi geçti. Lisede resim ve müzik dersi yerine teşehhüd miktarı Almanca okumuştum. Bu kelimenin câmi demek olduğunu anladım. Şoföre dönerek: İngilizce olarak:

«– Burada câmi mi var?!» dedim.

«– Evet!..» deyince:

«– Beni oraya götür, yeter!..» dedim.

Şoför on dakika sonra yol kenarında durdu ve alacakaranlıkta bir binayı göstererek:

«– İşte câmi!..» dedi.

Valizimi alıp arabadan indiğim zaman, yanımdan Arapça konuşarak iki gencin geçtiğini gördüm. Baktım bir yerden içeri giriyorlar. Arkalarına takılarak binadan içeriye girdim. Burası câmiin yemekhâne haline getirilmiş alt katı idi. Orada büyük bir kalabalık vardı. Ramazan olduğundan hep birlikte iftar ediyorlardı. Topluluğa selâm verdim, bana bir yer açtılar. Oruçlu olup olmadığımı sordular. Biraz sonra önüme kocaman bir tabak dolusu etli pilâv koydular. Ben onu yerken sağımdaki solumdaki insanlarla tanışma mâhiyetinde konuşmalar oldu. Herkes kim olduğumu ve oraya niçin geldiğimi soruyordu. Defaatle izah ettim. Nihayet bu konuşmalara muttali olamayan uzaktaki birisi aynı suali sorunca, pilâv tabağını kaldırarak:

«– Allah bunu bana ezelde yazmış, onu yemeğe geldim!» dedim.

Çünkü toplantının yapılacağı yer Frankfurt'a kırk km mesâfedeki Rudesheim imiş. Demek ki; yanlış gelmişim. Birkaç gün sonra kendileri de oraya gideceklermiş. **Abdülmelik Oğlebi** isminde Suriyeli bir talebe ile ahbap oldum. O dedi ki;

«– İstanbul'lu bir arkadaşımız var! O yeni bir araba aldı. Çarşamba sabahı hep birlikte Rudesheim'e **UMSO**'nun konferansına gideceğiz, sen de bizimle gelirsin! Burada yatıp, is-

tirahat etme imkânın vardır!..»

Bu Almanya'da ilk yapılmış olan câmilerden Bilâl Câmii idi. Bu câimin garip bir yapılış hikâyesi vardı:

1926 yılında İstanbul'da **Sultan Ahmed** Câmii Şerifi'nde turist sıfatıyla bulunmakta olan bir alman fizik profosörü Kur'an dinlerken ânî bir karar verip müslüman olmuş! 1950 yılında Almanya'ya tahsil için gelen müslüman talebeleri toplayarak bir câmi açmak teşebbüsünde bulunmuş. Bir arsa almışlar. Parasını güç belâ ödemişler. Câmii Şerifi nasıl yaparız, diye düşünürken, gazetelerde yer alan bir iddiaya göre, alınan arsada vaktiyle haçlı seferleri sırasında topal bir eşeğin üzerinde şehir şehir dolaşarak halkı müslümanlara karşı tahrik etmiş bulunan **Pierre Lermit** adındaki papazın evi varmış. Bu iddia ortalığı karıştırmış. Gazeteler böyle bir adamın evinden arta kalan arsa üzerine cami yapmanın O'nun ruhuna azab vereceği yolunda neşriyat yapmışlar. Kilise ayağa kalkmış. Müslümanlar'ı bu işten caydırmaya çalışmışlar. Sonunda arsayı aldıklarının on kat fazlası bir bedelle geri almaya ve mukabilinde de üzerinde **Bilâl Câmii**'nin yapılmış bulunduğu büyük bir arsayı kendilerine parasız vermeye mecbur kalmışlar. O para ile de bu câmi inşa edilmiş. Almanya'da minâreli câmi nâdirdir. Bu orada minareli olarak yapılmış ilk câmilerden biridir.

Çarşamba gününe kadar Bilâl Câmii'nde kaldım. Çarşamba günü bahsedilen genç geldi. O'na beni anlattılar ve beraber gideceğimizi söylediler.

«– Tanışalım!» dedim.

«– Ben **Evren**!» deyince,

«– **Evren** senin adın mı soyadın mı?» diye sordum.

«– **Evren** adımdır! Soyadım **Karadayı**!» dedi.

Fakülte'de **Saim Karadayı** adında muhafazakâr bir arkadaşımız vardı, O'nu hatırladım. Kendisine, **Sâim**'i tanıyıp

tanımadığını sordum.

«– O, benim ağabeyimdir!..» dedi.

Bu tanışmadan sonra arabaya bindik. Ben **Evren**'in yanına oturdum. Suriyeli arka koltukta idi. Bana arapça olarak Türkiye ahvalinden sordu. İzahat verirken **M. Kemal** hakkında kullandığım kelimelerden Türkçeye geçmiş olanlar delâletiyle Arapça bilmeyen **Evren, M. Kemal**'i kötülemekte olduğumu anladı ve bana hışımla dönerek:

«– Ayıp değil mi bir büyüğümüzü yabancı birine karşı kötülüyorsun?!» dedi.

Anladım ki; kendisi bir İslâm konferansına gitmekte olsa da, islâmî şuur bakımından zayıftı. Arkadaki arkadaşa:

«– Siz iki kişisiniz. Aranızda konuşun! Ben şoförle Türkçe konuşacağım!» dedim.

Evren'e giriştim. Öylesine anlattım ve öylesine can kulağıyla dinledi ki; bir noktada sözümü keserek:

«– Eyvah yanlış gidiyoruz! Sapacağımız yeri geçtik!..» dedi. Meğerse can kulağıyla dinlerken sapacağı yeri bir hayli geçmiş. Otobandan geriye dönmek bir hayli zordur. Epey daha gittikten sonra bir kavşaktan geri döndük. Konferans mahalline kadar anlatmaya devam ettim. Sonunda bana dedi ki;

«– Allah senden râzı olsun! Meğer ben ne kadar yanlış yoldaymışım. Gerçi buna benzer şeyleri babamdan ve ağabeylerimden de duyuyordum, fakat sen bir başka türlü söylüyorsun. Vicdanımı tatmin ettin! Ben dindar bir âilenin çocuğuyum. Namazımı da kılarım. Fakat 27 Mayıs gürültülerinde mitinglere katıldım ve bir defasında kalabalık içinde eziliyordum. Ayakkabılarım ayağımdan çıkmış ve kaybolmuştu.»

Rudesheim, Main vâdisinde şirin bir kasabadır. Arkasını dağlara dayamıştır. Dağ yamacında bir gençlik evi, bize yılbaşı tâtili esnasında konferans mahalli olarak tahsis edilmişti. Konferansa gelen gençler arasında her müslüman

ülkeden insanlar vardı. Bunlardan birkaçı da türktü. İranlı talebeler de gelmişti. Başlarında sonradan **Humeyni** hareketine katılmış ve liderler arasında yer almış bulunan **Behişti** vardı. O'nunla pek ahpap oldum. Ehl-i Sünnet'e çok yakın düşünceleri vardı. O zaman Hamburg'daki İran Camii'nin imamı idi. Sonradan İran'a gidiş gelişlerinde birkaç kere daha görüşüp konuşmuştum. İstanbul'da bana hep uğrardı. Şia'yı ehli sünnete yaklaştırmak hususunda dikkat çekici fikirleri vardı.

Arap talebelerinin başında Suriye İhvan-ı Müslini'nin o günkü lideri ve Aachen'da yaşamakta olan **İsam-ul Attar** vardı. O zaman genç ve heyecanlı idi. Son derece de güzel konuşuyordu.

Ben de onlara Türkiye'deki islâmî gelişmeleri anlattım. **Dr. Sallati** adında Türkiye'de okumuş bir Suriyeli tercümanlığımı yaptı. Benden konuşmadan önce üzerinde çalışmak için yazılı bir metin istemişti. Hayatımda hep irticâlen konuşmuşumdur. O'nun ısrarına dayanamayıp bir metin yazıp önüne verdim. Tercümanlık yaparken O'nu takip ediyordum. Birkaç defa yanlışlık yaptı. Bir defasında yanlışlığı kabul etmeyerek inad etti. Aramızda kürsü başından münakaşa oldu. Dinleyenler mes'elenin ne olduğunu sordular. İzah etti ve fikrinde ısrar etti. Fakat O'na yanlışlığı ispat ettim. Tercüme ederken uzun bir cümlenin içindeki bir cümleceği atlıyordu. İşi kavradı. Dinleyenlerden özür diledi. Hazirûn beni alkışladılar. Bunun üzerine bir arap talebe bana Arapça olarak, niçin arapça konuşmadığımı sordu. Ben de:

«– Mâa'rif luğal arabiyye!.» diye karşılık verince dinleyenlerden bir alkış tufanı daha koptu. Çünkü Arapça bilmediğimi arapça söylemiş oluyordum.

Konferansa gelen Alman müslümanlardan bir mühtediyye **Ahrent Hanım** vardı. Bu kadın elli yaşlarında idi. Buluğ çağından müslüman olduğu zamana kadarki namazlarını kaza etmeye çalışıyordu. Bu yüzden ayakları yara olmuştu. Halbuki

namaz borcu müslüman olduğu tarihten başlıyordu. Lâkin bunu söyleyenlere inanmıyordu. Bana sordu. İzah ettim. Konferansım Almanca'ya nakledildiği için, sözlerimi dinlemişti. İtimat etti. Onu Türkiye'ye dâvet ettim.

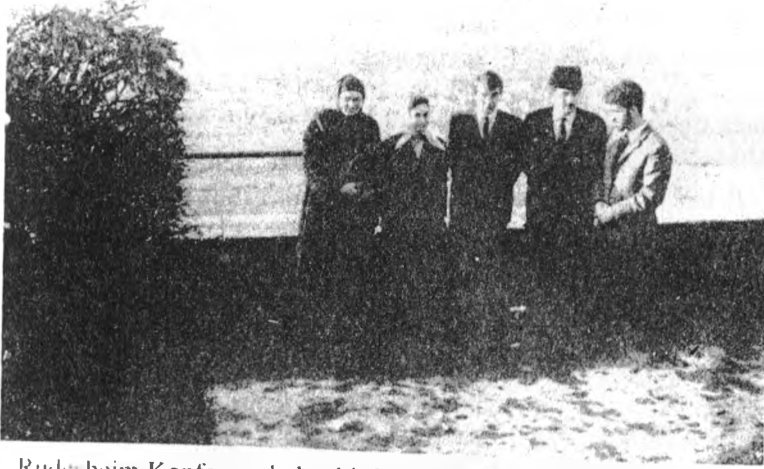
«– Buna nasıl cesaret edebilirim. Ben daha yeni bir müslümanım!..» karşılığını verdi. Türkiye'yi islâmî bakımdan Osmanlı zamanındaki halde sanıyordu. Hâle bakın ki; bundan on yıl sonra şu kadın Türkiye'ye gelmiş ve hatta benim evimde yapılmış hanımlararası bir toplantıya da katılmış bulunduğu halde benim evime geldiğini öğrenemeden dönüp gitmişti. Ben de çok sonra O'nun bizim evde çekilmiş fotoğrafını görünce bu durumu anladım.

Konferanstan sonra Aachen'a döndük. **Evren** benim Bilâl Câmii'nde kalmama müsâade etmedi. Ertesi gün Paris'e gidecek, oradan Şehzâde **Mahmud Şevket Efendi**'nin yaşadığı güney Fransa'da Bagnols Sur Séze adındaki kasabaya gidecektim. O gece de **Evren**'in evinde sabahladık. Zira hakikate iştahası uyanmıştı. Beni sabaha kadar uyutmadı. Sabaha karşı şiddetli bir kar yaşığında beni trene bindirdi.

Paris'e geldiğim zaman öğle vaktiydi. Yerde bir metreden ziyade kar vardı. Gar de Nort'da indiğimde önümden bir tabur genç kız geçti. Mini etek modası idi. Önümden geçen kızların külotları görünüyordu. Ama ne beis!... Avrupa baştan başa fuhuş yuvasıdır. O günde öyleydi, bu günde öyledir.

İlk defa Köln'de Aachen'e gitmek üzere tren değiştirirken tren bekleyen gençler arasında uzun uzun öpüşenleri görmüştüm. Paris banliyoları başladığında da bulunduğum kompartımanda karşılıklı oturan bir genç çiftin sevinç çığlıkları atarak birbirlerine saldırdıklarına şâhid oldum. Artık Avrupa şehirleri için ef'al-i âdiyeden olan bu sahnelere aldırmıyordum.

Oradan bir Paris haritası aldım. Güney garına kadar yolları haritadan takip ederek yürümeyi tercih ettim. Paris'in meşhur meydanlarını Bastil'i haritadan takip ederek Güney Gar'ına

Rudesheim Konferansı'ndan bir hâtıra: Sağ baştaki **Ahrent Hanım**

Almanya'daki sayısız konferanslarımdan birinde...

geldim. Oradan Paris-Marsilya sür'at trenine bindim. **Şehzâde Mahmud Şevket Efendi**'ye gitmek için bu treni Lion'da değiştirmek lâzımdı. Lion'a geldiğim zaman hava kararmıştı. Posta treniyle birkaç saatte gitmek icab ediyordu. Ertesi güne kalmayı tercih ettim. Lion'da bir otele indim.

Ertesi sabah, beni **Bagnols Sur Seze** Şehri'ne götürecek olan posta trenine bindim. Öğlen vakti bu şehre geldim. İstasyonda bir dükkâna girerek adresi sordum. Yaşlı bir zat beni bizzat oraya götürebileceğini söyledi. Zaten yakınmış. Birlikte **Şehzâde**'nin oturduğu apartman katına geldik. Meğer bana refâkat eden zat, eski bir subaymış. Alman Harbi'nde bulunmuş bir generalmiş. Beni bizzat alıp götürmesi asâlete düşkünlüğünden doğan bir cemilekârlıkmış.

Burası onsekizbin nüfuslu bir fransız kasabasıdır. Kalburüstü insanların hepsi de Şehzâdeyi tanıyorlardı. Şehzâde'nin geleceğimden haberi vardı. Daha önce kendisine mektup yazmıştım. Beni büyük bir heyecanla karşıladı. Generali de içeriye dâvet etti. O itizar edip ayrıldı.

Üç gün **Şehzâde Mahmud Şevket Efendi**'nin yanında kaldım. Akşamları civardaki bir pansiyonda kalıyordum. Zira Şehzâde'nin evi ancak kızıyla kendisine yetecek kadardı. Bu küçücük evde, birlikte oturuyorlar ve çalışırken kaza geçirmiş olan kızına bağlanmış olan mütevâzi bir maaşla yaşıyorlardı.

Şehzâde Mahmud Şevket Efendi'den gurbete çıkarılışından başlıyarak Fransa'ya gelip yerleşmesine kadar geçen bütün hayat macerasını dinledim. Bunları teype aldım. «Osmanoğullarının Dramı» isimli eserimde bunlardan bir kısmını okuyucularıma nakletmiş bulunuyorum.

Şehzâde **Mahmud Şevket Efendi** fikrî bakımdan kendisini bir hayli yetiştirmiş bir insandı. Türkiye ve Dünya mes'elelerini öyle mahâret ve isabetle tahlil ediyordu ki; hayran kalmamak imkânsızdı. Kendisinden pek çok şey öğrendiğimi söylersem, yanlış olmaz. Yıllarca gurbette boş durmamış, Siyasî tarih

Berlin'de «Şehidlik» câmiinin bahçesinde bir konferansımın hazırlık safhası.

okuduğu gibi başlarına gelen felâketten aldığı dersle dininin ve âilesinin düşmanlarına karşı gayet faal bir sûrette çalışmalar yapmıştı. Hatta Mısır'da halasından kendisine kalan muazzam bir serveti bu mücâdele için sarfettiği gibi bu derecede aktif bir sûrette faal olmasından dolayı Mısır'dan cebrî bir sûrette çakırılmış ve bu sebeple Fransa'ya yerleşmişti.

O'nun henüz kundakta bir çocuk iken, vatandan sürgün edilmiş Osmanlı Âilesi kafilesine dahil olmuş bulunan kızı **Nermin Sultan** bir rikkat ve asâlet timsali idi. Gençliğinde geçirdiği bir kaza neticesinde sakat kalmıştı. Bu yüzden bastonla yürüyordu. **Bagnols Sur Seze** isimli Fransız şehrine gelip yerleşmeleri de, Mısır'dan sürgün edildikleri zaman Fransız'ların büyük bir cemilekârlık göstererek kendilerine talep edilmeden pasaport vermeleri sebebiyleydi. Hatta bu pasaportta milliyetleri de «Osmanlı» olarak gösterilmişti.

Bu şehirde Cezayir'den Fransa'ya hicret etmiş olan insanların Fransız cemiyetine intibak ettirilmeleri maksadıyla kurulmuş olan bir kamp vardı. **Nermin Sultan**'a bu kampta tercümanlık vazifesi verilmişti. Zira O, sekiz-on dil biliyordu. Hayatı talihsizlikler içinde geçen **Nermin Sultan** bir kış günü vazifesine giderken kayıp düşmüş ve kalçası bir kere daha kırılmış olduğundan artık çalışamıyordu.

1973 yılında babasının bu Fransız kasabasında vefat edip orada defnolunmasından beri de tek başına bu şehirde yaşamakta ve binbir çeşit hastalıkla mücadele etmektedir. Babasının kabul edilmediği bir ülkeye –artık avdet imkânı mevcud olduğu halde– dönmeyerek kadîm Osmanlı şahsiyet ve görüşünden en küçük bir tâviz vermeye yaklaşmamaktadır.

Şehzâde Mahmud Şevket Efendi daha önce Reisicumhur **Cevded Sunay**'ın Paris'e vâki seyahatinde yanında refakatçi gazeteci olarak bulunan **Murat Sertoğlu** ile de görüşmüş, O'na da birtakım vesikalar tevdi etmişti. Fakat o kendisinden

dinlediklerini oldukça tahrif ederek yayınlamıştı. Bunları tashih eden beyanlarını banta aldım, ve bilâhare fırsat düştükçe de bunlardan bazı parçalar yayınladım.

Türk Gibi Müslüman!.

Fransa dönüşü yine Aachen'da **Evren Karadayı**'ya uğradım. artık ramazan bitmişti. Bayram namazını Bilâl Câmii'nde kıldım. Namazdan sonra bu câmiin alt katındaki yemek salonunda çay içiyorduk. Masamdaki arkadaşlarla tanışırken, birisinin Sivaslı, diğerinin Konyalı ilh.. olduğunu söylemelerine mukabil gayet fasih Türkçe konuşan biri de:

«– Ben almanım!..» demez mi?! Doğrusu inanılır gibi değildi. O'na ismini sordum:

«– **Ahmed Schimide**!..» dedi.

«– Aşkolsun!. Ne kadar güzel Türkçe konuşuyorsunuz!.. Söylememiş olsaydınız, ben sizin Türkçe'yi sonradan öğrenmiş bir insan olduğunuza asla ihtimal veremezdim!.» deyince muhatabım kulağıma eğilip:

«– **Kadir Bey**, ben türk gibi müslümanım!..» dedi. Hayretim daha ziyade arttı.

«– Bu da ne demek?! Türk gibi müslüman olmanın alâmet- i fârikası ne?!» diye sordum. Salonda her kavimden müslümanların duymasını istemiyordu. Yine kulağıma eğilerek:

«– Türk gibi müslüman olmanın alâmet-i fârikası «edebli» ve «cesur» olmaktır!..» dedi.

«– Hariçten gelip müslüman olabilmiş, bu yüce dinin hakikatine nüfuz peydah edebilmişsin!. Buna ilâveten bir de böyle incelikleri kavramışsın!.. Bravo!..» dedim.

İzah etti. Babası, «Çanakkale Muharebeleri»nde bulunmuş bir alman subayı imiş. O'ndan Türkler'in faziletlerini öğrenmiş. Bu te'sir ile 1950'li yıllarda Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye'de müslüman olmuş. Beni de o yıllarda **Nazif**

Çelebi'nin evindeki toplantılardan hatırlıyormuş. Yanında sekiz-on yaşlarında bir oğlu vardı. O'nun her gittiği mektepte hristiyan Alman çocukları ile kavga ettiğini anlattı ve Alman Cemiyeti'ndeki mânevi çöküşü izah etti ve:

«– Ah buraya gelen Türkler eski Osmanlılar, babamın cephe arkadaşları gibi olsaydılar, burada İslâm hesabına ne büyük bir fütühat olurdu?!» diye hayıflandı. O'nun sözleri, benim «UMSO» mensupları ile onbeş gün süren dolaşmalarım neticesinde şu kanaatlere vardım:

Alman Cemiyeti Bakımından:

1. Almanlar, sâdece kuvvetten ve maddeden anlayan materyalist bir millettirler.

2. Harbin getirdiği maddî ve mânevî tahrib sebebiyle ahlâkan son derecede sukut etmişlerdi. Bilhassa cinsî arzular mevzuunda hiçbir kayıt ve şarta tâbi değillerdir.

3. Harbde büyük ölçüde erkek nüfusun zâyi' olması yüzünden, kadın erkek nisbetleri arasında büyük bir fark mevcuttur. Bu yüzden evlenememiş pek çok kadın mevcuttur. Esâsen ahlâkî zabt-u rabtı çoktan kaybolmuş bulunan bu kadınlar, Alman cemiyetini tehdid eden vahim bir tehlike hâlini almışlardır. Bunlar bâkir bir zümre olarak Türk işçilerini hedef ittihaz ederek meşrû' veya gayrı meşrû' onlarla münasebet te'sisi yoluna gitmişlerdir. (Bu durum –daha az olmakla beraber– maâlesef bugün de aynıdır.)

4. Büyük Alman firmaları tamâmen yahudi kontrolü altındadır. İşçilerinin bazıları müşâhedelerine, bazıları da duyduklarına istinâden anlattıkları, Alman cemiyetini mânen perişân eden kuvveti teşhise kifâyet etmiyordu. Fakat bilâhere ben bu milletin üzerinde yahudilerin maddî ve mânevi bir ipotek te'sis ettiklerini yakinen müşâhede etmişimdir. Gerçekten Alman televizyonuna, Alman basınına ve büyük Alman iktisâdi teşebbüslerine yahudilerin ne ölçüde hâkim olduklarını bizzat görmek ve anlamak fırsatını bulmuşumdur.

Üstelik Almanya'da görülmeyen bir büyük hegemonyanın asıl âmil ve fâilleri olan yahudi kodamanları, Almanya'da değil Amerika'da ikamet etmekte ve teşebbüslerini oradan yürütmektedirler. Bu durum bugün de değişmemiştir. Esâsen bu defaki seyahatimde bazı kardeşlerimiz konferanslarımda yahudilerin aleyhinde fazlaca konuşmamam ricasında bulunmuşlardır. Bunun için de, temasta bulundukları Alman muhafazakârlarının kendilerinden nâzikâne bir sûrette yahudi aleyhtarlığı yapmamaları talebinde bulunmuş olmalarıyla izah etmişlerdi. Demek vatansever Almanlar, halâ yahudilere cephe almaktan ciddi bir sûrette endişe etmekte ve bunun Almanya'da çalışan yabancılar tarafından bile icrasından korkmaktadırlar.

5. Alman gençliği mefkûresiz bir hâle gelmiştir. Kolay kolay evlenmemekte, evlenirse çocuk yapmamakta, hayatını zevk ve sefâ içinde geçirmek çârelerini aramaktadır. İçki ve fuhşa sürüklenmiş bulunmaktadır.

Nitekim bu seferki seyahatimde de Alman nüfusunun bu sebeple her yıl azaldığını ve bunun ciddi bir endişe tevlid ettiğini öğrendim.

6. Almanlar Türk işçilerinin ilk gönderilişi sırasında karşılarında eski ciddi ve ahlâklı Osmanlı Türkünü bulacakları zannıyla heyecanlanmış ve bir çok vilâyetlerde işçilerimizi bando mızıka ile karşılamışlardır. Fakat bilâhare bizimkilerin de, garplılaşma mâceramız sebebiyle kendilerinden farksız bir duruma gelmiş bulunduklarını görerek bir nevi sukut-i hayâle uğramışlardır.

7- Alman gençliği dinî bakımdan tereddüddedir. Hristiyanlık onları artık tatmin etmemektedir. İslâmiyet ise, kendilerine son derece bâkir görünmektedir. Fakat bunu, te'sis eylediği içtimâî ahlâkî inzibat itibariyle sarp bir yol olarak mütâlea etmekte ve fazla rağbet göstermemektedirler. Esâsen İslâm'ı kendilerine dirâyet ve tafsilâtla anlatacak kimseler de mevcud değildir.

Türk İşçileri Bakımından:

1. Türk işçileri gerçek manasıyla sâhibsizdirler. Haklarını arıyacak resmî veya husûsî şahıs veya müesseseler mevcud değildir. (Maâlesef bu durum bugün de tam manâsıyle düzeltilebilmiş değildir.)

2. İşçilerimizin çoğu mânevî bir buhran içindedirler. Karşılaştıkları bu yeni âleme intibak güçlükleri çekmektedirler.

3. Bazıları Türkiye'de bıraktıkları çoluk çocuklarını düşünerek akıllı uslu hareket etmekte, bazıları ise mânen ve madden kendilerini kaybetmiş bulunmaktadırlar.

4. Almanya'da her türlü fikir için büyük bir hürriyet mevcud olduğundan, işçilerimiz arasında Türkiye'deki cereyanlar tebellür etmeye başlamış fakat bunlar tam manasıyle gelişmemiştir. Henüz, işçiler arasında tesâdüfen mevcud olan sağcı ve solcu şahısların basit gayret ve faaliyetlerine inhisar etmektedir. Haricen plânlı bir tesir ve telkin yoktur. (Bu durum bugün büyük ölçüde değişmiştir.)

Almanya'ya bilâhere birçok seyahatler ettim ve sayısız konferanslar verdim. Bunlarda kayda değer hadiseleri zikretmiyorum. Zira «Almanya İntibalarım» serlevhası ile vaktiyle «Sebil» de yayınladığım yazıları genişleterek müstakil bir eser halinde neşretmeyi düşünmekteyim.

b- Yazı Hayatına Dalış ve Dr. Rıza Nur'un Hâtıraları

Fransa dönüşü kitap yayınlama işine daha büyük bir hızla koyuldum. Bir arkadaş küçük bir kitap getirdi: **Dr. Rıza Nur Üzerine.** Bu kitap, **Dr. Rıza Nur** hakkındaki –lehte aleyhte– bir takım makaleleri ihtiva ediyordu. 1964 yılında **Prof. Orhan Câhid Tütengil** British Museum'da çalışırken **Dr. Rıza Nur**'un el yazması hâtıraları ile karşılaşmış. Bunları tetkik eden **Orhan Câhid Tütengil** Türkiye'ye döner dönmez Cum-

huriyet Gazetesi'nde **Dr. Rıza Nur** aleyhine birkaç makale yazmış. **Dr. Rıza Nur**'un **M. Kemal** aleyhine olan birçok beyanını sıralayarak O'na hücumlarda bulunmuş, dolayısıyla da O'nun hâtıratını kötülemiş idi. **Dr. Rıza Nur**'u sevenlerden bazıları da bu yazılara cevap vermişti. **Dr. Rıza Nur Üzerine** adlı kitap **Orhan Câhid Tütengil**'in bu yazılarıyla onlara verilmiş cevapları ihtiva ediyordu.

Kitap neşriyatına kendini vakfetmiş bir kimse sıfatıyla **Dr. Rıza Nur**'un hatıraları bana son derecede câzib göründü. Onları yayınlamak hem tarihe bir hizmet olacak ve hem de yayınevinin gelişmesine fayda sağlıyacaktı. Bunları te'min etmek için harakete geçtim. Üniversitede de o zaman asistan olan bir arkadaş adına British Museum'a bir mektup yazdık. Teziyle alâkalı göstererek **Dr. Rıza Nur**'un oradaki maktû (elle yazılmış) eserlerinin tamamının mikrofilmlerini istedik. Cevap geldi. Britisih Museum'un veznesine bedeli yatırıldığı takdirde istenilen mikrofilmlerin derhal gönderileceği bildiriliyordu. Bu bedel, pek fazla değildi. Bir yolunu bularak (Çünkü o vakit yurt dışına döviz havalesini sadece Merkez Bankası yapabilirdi.) bu parayı kendilerine havâle ettik. Kısa bir müddet sonra gümrükten bir yazı geldi. Mikrofilmler gümrüğe gelmişti. Kalkıp gittik. Gümrükçü iki küçük karton kutu halinde gelen mikrofilmleri gösterdi ve üçyüz türk lirası gümrük bedelini vezneye yatırmamızı söyledi. Bunları kendi namına talep etmiş olduğumuz arkadaş, nekeslik etti ve:

«– Bunlar eğitim gâyesiyle kullanılacaktır! Ben asistanım. Bizden gümrük bedeli almamanız lâzım!.» dedi.

Memur da:

«– Hay hay!.. Lâkin bu benim takdirimle olmaz! Sirkeci'de Birinci Şube'de sansür vardır. Malı bir yazı ile oraya gönderirim. Onlar öğretici mâhiyette olduğuna dâir bir cevap verirlerse, sizden gümrük almam!» dedi.

Bu tehlikeli bir işti. Kendi ayağımızla sansüre gidecek ve

belki de eserin Türkiye'ye girmesine engel çıkaracaktık. Arkadaşı parayı verip bu işten vazgeçirmek için uğraştımsa da:

«– Hayır!» dedi ve «–Onlar nerede vakit bulupta böyle bir mikrofilmi inceleyecekler. Benim asistan olduğumu görünce belki bakmadan bile rapor verirler!» diye dayattı. Zaten memurun yanında fazla konuşma şansımız da yoktu. Bu sebeple kutuları bir gümrük kolcusuna vererek refakatimizde bir yazı ile sansüre havale ettiler. Karaköy'den Sirkeci'ye geldik. Yolda arkadaşı ikaz ettim.

«– Ben bu kolcuyu dışarıda oyalayayım. Yazıyla mikrofilmleri sen içeriye götür. Ben de girmeyeyim. Sivil polislerden beni tanıyan çoktur. Dikkatlerini çekersem, işi ciddi tutarlar!» dedim.

Böyle yaptık. Biz gümrük kolcusuyla koridorda bir bankoda oturduk. Arkadaş yazı ve mikrofilmlerle içeri girdi. Onbeş-yirmi dakika sonra, yüzü asık bir sûrette dışarı çıktı. Elinde cevabî bir yazı tutuyordu. Neticeyi tahmin ettim. Merdivenlerden inerken fısıldaştık. Mikrofilmi makinaya koyup, tesâdüfen birkaç yerine bakmışlar ve:

«– Müstehcenlikten yurda giremez!..» diye kestirip atmışlar. Cevabî yazıyı da o sûretle vermişlermiş. Hemen zihnimde bir plân yaptım. Arkadaştan cevabî yazıyı aldım ve gümrük kolcusuna dönerek:

«– Buna bakacak vakitleri yokmuş. Bizimse işimiz acele! Onun için emâneti oraya bırakmadık. Gümrüğünü verip çekeceğiz. Aksi halde raporları bizi geciktirecek!.» dedim.

Yürüyerek Karaköy'e gelirken, zarfı içindeki cevâbı yazıyla hiç okumadan buruşturup denize attım.

Karaköy Gümrüğü'ne geldiğimizde memura aynı minval üzere ifade-yi meram ettim. Bize üçyüz türk liralık bir vergi makbuzu kesti ve mikrofilmleri elimize verdi. Derin bir nefes aldım.

Dr. RIZA NUR

Hayat ve Hatıratım

Cilt:1

Dr. Rıza Nur Bey'in Hâtıratının ilk basımına âid birinci cildin kapağı.

Şimdi sıra bu mikrofilmleri okumaya gelmişti. Lâkin bunu nerede ve nasıl yapacaktık. Bir fakülte'de fotoğraf banyo etme yeri vardı. Malzemesini aldık. Bir gece sabaha kadar mikrofilmin baş tarafından iki–üç yüz sahifeyi fotoğraf tekniğiyle okunur vaziyete getirdik. Bu gâyet masraflı oluyordu. Devam edemedik. Bir mikrofilm makinası bulup da eseri sonuna kadar okuyabilmek imkânı da yoktu.

Tam iki sene bu mikrofilmleri çantamda taşıdım. Eseri büyük bir riske girmeden neşretme çareleri aradım. Teksirle çoğaltmayı düşündüm. İçindeki bazı aşırı beyanlara gerek **Orhan Câhid Tütengil**'in makalesinden ve gerekse mikrofilme lupla bakarak muttali olmuştum. Böyle bir neşriyat hukuken 5816 Sayılı Kanun'un engeline çarpacağı gibi, fiilen de başımıza belâlar açabilirdi. Aklı eren arkadaşlarla istişâre ettim. Bunlardan biri de resmî bir savcı olan merhum **Hüsrev Dülger** idi. O;

«– Ne sûretle olursa olsun sakın bunu neşretme!. Seni MİT ajanları vasıtasıyla öldürürler!.» diyordu.

Uzun müzâkerelerden sonra tehlikesiz gördüğüm başlangıç kısmından küçük bir cild çıkarmaya karar verdim. Uydurma bir yayınevi adı üzerine birinci cildi çıkardım. Yayınevine «Altındağ» adını vermiştim. Bu **Rıza Nur**'un kurmayı düşündüğü bir cemiyete verdiği addı. O zaman Sebil Yayınevi Beyazsaray Kitapçılar Çarşısı'nda faâliyet gösteriyordu. Bitişiğimdeki 41 numaralı dükkân, boştu. Orayı adres gösterdim. Kitap beklediğimiz alâkayı görmekle beraber, resmî bir aksülâmel olmadı.

Bundan cesaret alarak, **Rıza Nur**'un «Millî Kıyam» adıyla başladığı asıl tehlikeli bölüme kadar olan kısmı da bir küçük cild olarak çıkardım. Buna da ikinci cild, dedim. Bu kısmın son sayfalarında **M. Kemal**'in nutkunu önüne koyup gerekli yerleri düzelteceğinden bahsediyordu. Burada yer yer hakaretamiz cümleler vardı. Bazı kelimelerin yerine noktalar

koyarak ondan da sıyrılmış oldum.

Bu sırada Almanya'dan küçük bir mikrofilm okuma makinesi getirttik. Bu iki cildi gereken yerlere tevzi ettikten sonra bir gün Yayınevimiz polislerin hücûmuna uğradı. Kitap hakkında toplama kararı alınmış ve bu karar **Dr. Rıza Nur**'un resimleriyle birlikte o günkü gazetelerde yeralmıştı. Gelen polislere kitabın dağıtıcısı olduğumu, neşri başkasının yaptığını, eserinse tükendiğini söyledim. Nâşirin kim olduğunu sordular. O'nu savcıya söyleyebileceğimi beyan etmem üzerine zabıt tutup gittiler.

Bu işe nasıl bir formül bulabileceğimi düşünürken, dükkânıma bir genç çıkıp geldi ve:

«– **Kadir** ağabey! Beni tanıyabildin mi?» diye sordu.

O'nu tanıyamamıştım. Kendisini tanıttı. Anlattıklarının hülâsası şuydu: Bu biriki sene evvel Lâleli'de faâliyet gösteren bir elektrik kursunda elektrikçi olmak üzere Anadolu'dan çıkıp gelmiş. Bizim çalıştırmakta olduğumuz Vefa Talebe Yurdu'nda yatıp kalkmış. Beş-altı ay ücret ödedikten sonra parası tükenmiş. Kendisini bir yıl kadar parasız yatırıp kaldırmışız. Birkaç kere de kendisine harçlık vermişiz.

Bunları anlattıktan sonra toplatılan kitaptan dolayı bana bir zarar gelip gelmeyeceğini sordu.

«– Tabii... Birbuçuk ilâ dörtbuçuk yıl arasında hapsi vardır!.» dedim.

«– Ağabey! Mümkünse bunu ben üzerime alayım. Sen hapse girme! Bana bu kadar iyiliğin var! Ben de sana küçük bir mukabelede bulunmuş olayım!» dedi.

«– Sana birkaç tokat atarlar. Bülbül gibi konuşursun. Olmaz!.» diye itiraz ettimse de inat ve ısararla bu eserden doğan mes'uliyeti üzerine almak istedi. Kendisine:

«– Git biraz düşün, sonra gel!.» dedim.

Tekrar tekrar gelip aynı ısrarda bulundu. Bu arada

konuşurken de esasen Almanya'ya işçi olarak gitmek üzere sıraya yazıldığını, akşama sabaha dâvet beklediğini söylemesi üzerine aradığım formülü bulmuş oldum.

«– Bak!» dedim. «Seni işçi olarak Almanya'ya gönderirim. Geriye getirip ceza veremezler. Zira suçun mâhiyeti fikrî ve siyasîdir. Bu gibi suçlardan dolayı devletler takibat altındaki insanları birbirlerine kaideten iâde etmezler. En iyi formül budur. Diğer taraftan basın suçlarında peşin tevkıf olmaz. İfadeyi verir, mes'uliyeti üzerine alır, ondan sonra da çeker gidersin!.»

Bu esas üzerine mutâbık kaldık. O zaman Almanya'ya vize yoktu. Kendi imzasıyla bitişiğimdeki kapalı dükkân üzerine O'na Altındağ Yayınevi'ni kurup resmîleştirdim. Kitabın dağıtımını bana havâle ettiğine dâir de O'nunla husûsî bir mukavele tanzim ettim. Dağıtıcının kanûnî bir mes'uliyeti yoktu. Olsa da yasaklama kararından sonra mevzuubahs edilebilirdi. Kendisine bin lira para verdim. Üst baş alıp bir ay kadar âilesinin yanına gitmesini söyledim. **Dursun Satılmışoğlu** adındaki bu genç, Zileliydi.

Dâvet edildiğim gün, savcıya giderek nâşirin **Dursun Satılmışoğlu** adında Zileli bir genç olduğunu, ifâde vermesi için gelmesini temin etmek üzere, kendisine haber gönderdiğimi beyan ettim.

Şimdi sıra eserin asıl ehemmiyetli olan mütebâki kısmını çıkarmaya gelmiş bulunuyordu. İkibin sayfa el yazısını okumak asgari bir ay zamana mütevakkıf olduğu gibi mâlen de büyük bir külfeti icab ettiriyordu. Bunun için merhum **Ahmed Yücel** ve merhum **İsmail Oğuz** ile bir ekip oluşturduk. Gece gündüz mikrofilm makinasında yazıları bir odanın duvarına aksettirerek münâvebe ile okumaya başladık.

Garanti Matbaası'nın sahibi merhum **Fevzi Sevgili** ile de anlaştım. Biz müsveddeyi hazırladıkça O da diziyordu. Kağıdı senetle temin ettik. Fakat matbaaya başka iş yapmayıp ken-

İSTANBUL
SEKİZİNCİ NOTERLİĞİ

21635

28 Ağustos 1967

28 Ağustos 1967

İstanbul 8. Noterliğine

Keşideci: Nihâl Atsız, Kartal Maltepesi, Feyzullah Caddesi, 9 numara.
Muhatap: Kadir Mısıroğlu, Beyazıt, Beyaz Sarayda "Sebil Yayınları".
Mevzu:

1) 1942 de vefat eden Mahmut oğlu Rıza Nur'un manevî evlâdı bulunmaktayım. Bu cihet, İstanbul Asliye Üçüncü Hukuk Mahkemesinin 940/35 sayılı ve 23/5/940 tarihli ilâmı ve Beyoğlu Altıncı Noterliğinin 24/5/940 gün ve 3883 sayılı senediyle tescil edilmiş bulunmaktadır.
2) Müteveffa Rıza Nur'un benden başka herhangi bir kanunî mirasçısı mevcut değildir.
3) Muhatap, Rıza Nur'un Londra'da Britiş Müzeum'da bulunan yazma hâtıratını hiçbir yetkisi bulunmadan basıp kitap halinde neşretmeye teşebbüs etmiştir. Bunu haber almış bulunmaktayım. Bu itibarla: Manevî evlâdı bulunduğum Rıza Nur'a ait hâtıratı, hiçbir hukukî yetkisi bulunmadığı halde basıp neşretmekten imtina etmesini, aksi takdirde cezaî ve hukukî kanun yollarına başvurmaya mecbur kalacağımı ve her türlü maddî ve manevî tazminat talebinde bulunmaya yetkili bulunduğumu muhataba ihtar ederim.
4) Üç nushadan ibaret bulunan işbu ihtarnameden bir nushasının muhataba tebliğini, ikinci nushasının dairenizde saklanmasını, üçüncü nushasının da tebliğ ve tasdiki müteakip tarafıma verilmesini saygı ile rica ederim.

Nihâl Atsız
Feyzullah Cad. 9 Nu.
Maltepe (Kartal)
I s t a n b u l

Nihal Atsız Bey'in Dr. Rıza Nur'un mânevî evlâdı olarak gönderdiği ihtar..

dilerini bu esere tahsis ettikleri için her hafta beşbin türklirası işçi ücretlerini karşılamak üzere vermemiz icap ediyordu. Sonuna doğru bunda sıkıştık. İlim Yayma Cemiyeti'nin bir toplantısına giderek rahmetli **Vehbi Bilimer** vasıtasıyla bunu temin etmek istedikse de mümkün olmadı. Korktular. Sonradan bu durumu öğrenen muhterem bir zat karşılığında kitap almak üzere bize 35.000 türklirası verdi. Eser O'nun himmetiyle yayınlanabildi. Tuhaftır mücellidliğini de kemalist, hatta solcu diyebileceğimiz **Mustafa Kemal Ağaoğlu** yaptı. **Mustafa Kemal, Samet Ağaoğlu**'nun oğluydu. **Samet Ağaoğlu, Mustafa Kemal**'e muhabbetinden oğluna bu adı koymuştu. O, fikirden çok paraya bakmış, hatta bu işi bize kredi ile yapmıştı.

Eserde pek çok okuma hataları va atlamalar olduğunu çok sonra anlayabildim. Bazı kısımları müstehcenliğinden dolayı biz kasten çıkarmıştık. Bir kısım yerleri de rahmetli **Ahmed Yücel, Dr. Rıza Nur**'un fikirlerini beğenmediği için kasden atmış imiş!.

Eserin bu son üçüncü ve dördüncü cildine kasden 1 Ekim 1968 tarihini koyduk. Böylece suç teke inmiş olacaktı. Eser tamamlanmadan **Dursun Satılmışoğlu** geldi. Piyasada gözükür gözükmez toplama kararı ve polislerin üzerimize saldırması gerçekleşti. Biz dâvet gününe göre tedbirimizi almıştık. **Dursun Satılmışoğlu**'nun pasaportu ve Almanya'ya gidiş bileti cebindeydi. O gün saat ikide savcıya ifade verip suçu kabul etti ve aynı gün saat beşte Sirkeci'den trene binerek Almanya'ya hareket etti.

Kendisini pek çok aradılar. Yurt dışına gittiğine inanmadılar. Bundan dolayı polisler şahsan beni bir hayli tâciz ettiler. **Dursun Satılmışoğlu** da Münih'te takılıp kaldı. Orada kendisine bazı adresler vermiştim. İki yıl kadar O'nu orada hazır baktım. Halbuki çalışabilirdi. Nihayet birkaç sene sonra şiddetli bir sûrette aranmakta olduğu halde bir gün çıkıp geldi.

Şimdiki gibi hududlarda kompütür sistemi yoktu. Köyüne gidip evlendi. Âilesini de alıp geriye döndü. Zira kaçak işçilere af çıkmış, O da, normal işçi olabilmişti. Halen de Münih'te oturmakta ve çalışmaktadır. Bu kitabı okuyan insanlar oradaki **Dursun Satılmışoğlu** adını uydurma sanmışlardır. Halbuki o hakiki bir şahıstır ve halen de hayattadır.

Sonradan bu eseri Almanya'da bir kere daha basanlar Türkiye'deki neşri esas almışlar ondan yaptıkları filmlerle bu işi gerçekleştirmişlerdir. Halbuki eserin yeni baştan dikkatli bir sûrette okunup aslının aynı olarak tabedilmesi gerekirdi.

c- Doktora Talebeliğim

Bu sırada arkadaşlarımdan **Salih Tuğ** (Şimdi Marmara Üniversitesi Profesörü) benim yaptığım yakın tarihle ilgili çalışmaları Üniversite bünyesinde yapmam ve akademik bir ünvana sahip olmam için ısrarlı taleplerde bulundu. Yavaş yavaş antikemalist olarak iştihar etmekte bulunduğumdan bu işin sökmeyeceğini düşündümse de kendisini kıramadım. O bana bir hoca da ayarlamıştı. Bu meşhur **Fahreddin Kerim Gökay**'ın hemşiresi ile evli **Prof. Dr. Ahmed Cevad Eren Bey**'di. Kendisiyle görüşüp anlaştık. **Prof. A. Cevad Eren**, Erzurum'luydu. Almanya'da doktora yapmıştı. Yakınçağ Kürsüsü Reisiydi. Milliyetçi bir üslupla konuşuyordu. Lâkin masasının üzerinde dâimi bir sûrette **M. Kemal**'in büstü mevcuddu. Bir ramazan günü sigara içiyordu. Benim bu durumu yadırgayacağımı düşünerek:

«– **Kadir Bey** benim oruç tutmayarak sigara içtiğime bakma! Ben dindar bir insanım! Fakat biz buralarda ne tâvizler mukabilinde tutunabildik, bilemezsin! Nasib olur Üniversitede kalırsan, bu güçlükleri sen de müşâhede edeceksin! Bana verdiğin kitapları okudum. Sen yiğit bir insansın! Aynen rahmetli babam gibisin! Benim babam da böyleydi. Gözünü budaktan sakındırmazdı. O'na bu yüzden **Deli Bekir**

derlerdi. Ah ben O'nun yolunda yürüyemedim!..» demişti.

Yüzüne baktım, gözlerinden yaşlar akıyordu. O'nu teselli ettim.

Derste kendisine yakın tarihle ilgili bir şey sorulduğu zaman, talebeleri bana havâle ediyordu. O derecede bana ve bilgilerime güvenmeye başlamıştı.

Doktora için lisan imtihanı verdikten sonra tez olarak «Libya» mevzuunu tespit ettik. Önce bu mevzudaki yazılı kaynakları, toplamaya başladım. Sonra arşiv vesikalarını incelemeye koyuldum.

O yıl Dünya Müslüman Talebeler Teşkilâtı (FOSİS)'nın İngiltere'deki kongresine koferansçı olarak dâvet edildim. Dünya'nın her tarafından gelmiş ikibinin üstünde gence Filistin, mevzuunda dört saatlik bir konuşma yaptım. Orta İngiltere'de Lancester Üniversitesi'nin konferans salonunda konuşma yaparken ilk insan ayağının Ay'a bastığı andı. Bu yüzden konferansa ara vererek bir müddet hadiseyi televizyonda seyrettik.

Londra'da on-onbeş gün kaldım. Tezimle ilgili olarak bir müddet de orada vesika ve kitap toplayarak yurda döndüm.

İleriki sahifelerde görüleceği üzere, benim hapse düşman üzerine bu doktora çalışması akim kalmıştır. Artık bir daha böyle bir çalışma yapmak için müsâid zamanı bulamamışımdır!.

Bu sıralarda, Beyaz Saray'daki dükkânım âdeta tekke gibi olmuştu. Gelip gidenler içinde kimler yoktu ki. **Üstad Necip Fazıl, Cevad Rıfat Atilhan, Serdengeçti Osman Yüksel** ve **Dündar Taşer** gibi niceleri gelip giderdi. Samimi bir sûrette ifade etmek gerekirse bu zevat arasında en fazla **Dündar Taşer Bey**'le anlaşıyordum. Zira o da benim gibi «Meşrutî» bir idare taraftarıydı. Hatta bu hususta benden daha ilerde olduğunu da söyleyebilirim. Bir gün benden **Celal Bayar**'a

Mert, cesur ve gerçek âlim; **Prof. Dr. Osman Turan** merhum

götürmek üzere bir takım **Rıza Nur** istedi.

«– Bir şartla veririm!» dedim ve ilâve ettim:

«– Okuduktan sonra bu eser hakkında ne düşündüğünü öğreneceksin!.»

Aldı götürdü. Takriben bir ay sonra yanıma geldi, sordum. Sonraki ziyaretinde:

«– Efendim. **Rıza Nur**'un hâtıratını okudunuz mu?!» diye sormuş. O da:

«– Evet!..» demiş ve susmuş. Epey bir müddet sükûttan sonra **Dündar Bey** bakmış ki; bir şey söylemiyor. Sormaya mecbur kalmış:

«– Efendim nasıl buldunuz?»

Bu suale **Celâl Bayar** şu cevabı vermiş.

«– Bana hücum etmiyor!..»

Yine bir müddet susmuş. **Dündar Bey** mecbur kalıp:

«– Efendim başka bir şey söylemiyecek misiniz?!» deyince şu kısa ve mânidar cevapla karşılaşmış:

«– Bana itimadı çoktu. Yurt dışına gittiği zaman, ben O'na vekâlet ederdim!»

Dündar Bey O'nun sadra şifa birşey söylemeyeceğini anlayınca, üstüne varmamış.

O yıl **Prof. Osman Turan** Adalet Partisi'nden ihrac edilmişti. Daha önce D.P. milletvekilliği yapmış bulunduğu halde Yassıada Mahkemesi'nde beraet etmişti. Bundan dolayı yasaklı demokratlardan değildi. Bu yüzden yeni kurulan ve güya DP'nin devamı olduğu husûsunda sammiyetsiz bir iddianın sahibi olan AP'nin kuruluşunda bulunmuş ve bu partinin «Genel Başkan Yardımcılığı»na kadar yükselmişti. Mert, cesur ve gerçek bir tarih âlimi olan **Prof. Dr. Osman Turan,** tâviz nedir bilmeyen metin karakteri yüzünden bu partinin üst kademesiyle ihtilâfa düşmüş ve nihâyet bu ihtilâf kendisinin

AP'den ihracı ile neticelenmişti.

Hocanın Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ndeki kürsüsüne dönmesi de artık imkânsızdı. Bu bakımdan 1969 seçimlerinde yeniden Meclis'e girmekten başka çâresi yoktu. O günün şartlarında bir kimsenin serbest namzet olarak seçim kazanması da imkânsızdı. Hem de bu yol, masraflı idi. CHP, AP dışında sadece Hareket Partisi vardı. Bunun başında ise 27 Mayıs İhtilâli'nde rol oynayan bir kimse olan **Alpaslan Türkeş** bulunuyordu. O partiye girmek eski bir D.P. meb'usu olarak **Prof. Osman Turan**'ın sâbık durumu ile tezad teşkil ediyordu. Bundan dolayı bir orta yol bulundu. MHP listesinden serbest namzed olacaktı. O zamanki seçim kanununa göre bu mümkündü. O listeden seçim kazandığı taktirde partinin malı değil, müstakil milletvekili oluyordu. Dolayısıyla listesinde yer aldığı partinin reyleri de seçilmesini temin ediyordu.

MHP o yıl ismini ve amblemini henüz değiştirmişti. Daha evvel Cumhuriyetci Köylü Millet Partisi (CKMP) idi. Amblemi de terâzi idi. Trabzon'da partinin adını ve amblemini bilenler sayılı idi.

Hoca telefonla beni yardıma çağırdı. Onbeş-yirmi gün kendisiyle birlikte Trabzon ve mülhakatını dolaşarak mitinglerine katıldım. Hatta Ordu ve Giresun'a kadar uzandım[24]. Bu durum

---

24- **Prof. Dr. Osman Turan**'la, bu seçim kampanyası esnasında Trabzon'da geçirdiğimiz onbeş-yirmi günlük beraberliğimizden hâfızamda kalan pek çok hatıra vardır. Lâkin ben bunlardan sadece ikisini anlatmakla iktifa ediyorum.

a- Birgün İskefiye'de mitingimiz vardı. Lâkin miting saatinde oraya yetişemedik. Kapalı salon toplantısı için tahdid yoktu. Gençler, sağa sola bayrak astılar, mikrofon kurdular. İki üç saat süren bir konuşma yaptım. **Osman Hoca**, benim olduğum yerde ya hiç konuşmuyor yahut bir selâmlama nevinden konuşuyordu. Kahvehâne hınca hınç doluydu. Herkesi dinleyen bu halk bizi de dinliyordu. Hatta sözlerimize âyet-hadis serpiştirdiğimiz için bizi daha da alâka ile dinliyordu.

Toplantının sonunda eli bastonlu sakallı, boylu boslu, şişman yaşlı bir adam:

beni o zaman partide ikinci adam olan **Dündar Taşer Bey**'e ve ülkücü gençliğe biraz daha sevimli hale getirmişti. Filhakika **Osman Turan** kazanamamıştı. Fakat MHP'li gençlerin düzenledikleri birçok miting ve salon toplantılarında konuşmuştum.

«– Torunum çok teşekkür ederuk. Sağol, varol!...» dedikten sonra ilâve etti:

«– Haboyle teke tek bişe gonişmak istiyrum. Alçak gönullan biraz dişarı cıkabilürmisun?»

«– Hay, hay hacı efendi!.» dedim ve birlikte dışarı çıktık. İskefiye (şimdi Çayırbaşı) Akçaabat'la Vakfıkebir arasında küçücük bir yerleşim bölgesidir. O zaman deniz kenarında tek bir caddeden ibaretti.

«– Torunum, bâ derler **Tosunoğlu Hacı İsmail**!.» diyerek kendini tanıtan muhatabım devam etti:

«– Torunum, ben buraya gelen herkesi dinlerim. Lâkin samimî söylüyorum senin sözlerun çok hoşuma gitti.»

Hacı İsmail'le yol boyu yürüyorduk. Bu esnada muhatabım bastonunu ihtişamlı göbeğine destek yaparcasına karnına dayadı ve:

«– Ula, haboyle söyleyrum diye sanma senin partindenum. Benum Halkpartili!. Bu yaşa da boyle geldum. Ula bu bızumkiler kızdı demeni Rusya'ya! (O sırada **Ecevit** CHP'ye hâkim olmuş «Su kullananın toprak işleyenin» gibi marksist sloganları kendine vird edinmişti) Ula ben buni göriyrum da!. Hoş aptal değilum. Lâkin kimseye bişe diyemeyrum. Desem, deyecekler bağa ki; «Ula **Hacı İsmail**, ula, alemın akıllısı geçinursun habu işi şimdiye kadar anlayamadın mi?!» Kurbanolayım sağa (sana) benim efendi oğlum!. Habu sözü işitmemek için kimseye bişe diyemeyrum.. Lâkin söylemesi ayıp olmazsa, habu memleketin ağası geçinurum. Etrafımda bir sürü haşârat var. O ki; olara birşey demeyrum, olar da ben yine her zamanki gibi Halk partisine reyumi verdum sanarak hep verecekler oğa! (ona) Sen hoca gibi bişesun, herkese soramam, sağa sorayrum, habu işte bâ vebal var midur?!»

Hacı İsmail'e iki mahcubiyetten birine râzı olması gerektiğini, Ahrette mahçup olmaktan Dünya'da mahçup olmayı göze almasının doğru olacağını anlatmaya çalıştım. **Ebucehil**'in kendisini öldürecek sahabeye «başının cesetler arasında heybetli durması için onu biraz omuz hizasında kesmesi için» yalvarmasıyla sabit olan inad ve benliği misal verdumse de **Hacı İsmail**'in gönlü:

«– Yanıldım!..» demeye bir türlü razı olamıyordu.

Bu vak'ayı, son zamanlarda islâm'ın temel esaslarını bin kere çiğneyen **Fethullah Gülen** (aslında ağlıyan)ın arkasından gidenlerde beklenen kopmaların neden olmadığını anlayamayanların işine yarar diye naklettim.

b- Bir hafta günü Konya'da pazar kalabalığına karşı konuştum. Orada Fakülteden tanıdığım bir çocuk savcı idi. Aslen de Vakfıkebirli idi. **Mustafa Yılmaz** adındaki bu gence bir «Allaha ısmarladık demeden ayrılmayayım!.» dedim ve Adliye'ye uğradım. Birde ne göreyim bizim **Mustafa** ve bir iki hâkim, cüppeleri sırtında, holde bir masaya abanmışlar bir kaset dinliyorlar.

Şu faaliyetim sebebiyle **Türkeş**'in de yakın alâkasına mazhar oldum. Esasen bu alâkayı tevlid eden kablî bir sebep de vardı. 1968 yılında **Bekir Berk** «İslamî Hareket ve Türkeş» ismiyle bir broşür çıkarmış ve **Alpaslan Türkeş**'e hücum etmişti. Bu broşür sonradan **Prof. Osman Turan**'dan öğrendiğime nazaran **Süleyman Demirel**'in nakdî desteğiyle ortaya çıkmıştı. O zaman **Dündar Taşer**'in muhafazakâr bir raya oturtmaya çalıştığı MHP'yi **Süleyman Demirel** tehlikeli görüyor ve O'nun gelişmesini önlemek istiyordu. Bunun için bir kısım nurcular

---

Dinledikleri kaset de benim konuşmam!..

«– **Mustafa**!.. Ne bu hal?! Kaset dinlemek için duruşmayı terk etmişsiniz?!» dedim.

Mustafa:

«– Azizim, aha bunlar buranun hâkimleri!. Bana dava aç!. diyorlar!..» demez mi?!

«– Mustafa!.» dedim «bu hâkimler Adalet Bakanı mı ki sana dâvâ aç diyebiliyorlar! Yazık sen daha vazifeni öğrenememişsin! Peki neden dava açacakmışsın! Onu da söylüyorlar mı?!»

«Evet» dedi «Konuşmanı baştan başa âyet ve hadislerle süslemişsin!. Bu 163. maddeye göre suçtur!»

Dedim ki;

«– **Mustafa**, 163. madde «İslâm veya Kur'an» gibi kelimeleri zikrediyor mu?»

«– Hayır!..» dedi.

«– Sadece din diyor değil mi?!»

«– Evet..»

«– Hristiyanlık veya Musevîlik de bir din olarak bunun içine girer mi?» Durdu cevap veremedi. Gözleri ile hâkimlerden yardım istedi. Onlar da sustular. Devam ettim:

«– Ben İncil'den veya Tevrat'tan âyetler okusaydım. Suç, sizce yine de tekavvün eder miydi?!» Yine cevap veremediler. Cevabı yine ben verdim.

«– Etmezdi. Çünkü 163. madde «müesses hukukî, siyâsî, ictimâî nizama aykırı olarak..» ibaresine yer veriyor. İncil'de ve Tevrat'ta ictimâî nizama aid olmak üzere bazı ahlâk kaideleri dışında kaide yoktur da ondan.. Demek ki 163. madde ile Kur'an'ın yasaklanan ahkâm âyetleridir. Bütün Kur'an âyetleri değil!. Maamafih görüyorum ki siz bu işlerde yetişmemişsiniz!. Eğer dava açarsan buraya memnuniyetle gelirim. Hem annemi babamı görmeğe vesile olur, hem de siz bu gibi mes'eleleri öğrenirsiniz!

Ben sana bir Allahaısmarladık demek için uğramıştım.

Hadi eyvallah!..» dedim ve oradan ayrıldım.

ve Avukat **Bekir Berk**'i kullanmıştır. Bunlar daha sonra bu sûretle sağladıkları imkânla «İttihad» isimli bir gazete çıkarmışlar ve bu da halen mevcud olan Yeni Asya Gazetesi'nin temelini teşkil etmiştir. Bir kısım nurcularda o günden beri Risale-i Nur'u siyâset sahnesinde nemalandırma temayülünün başlangıcı bu hadisedir.

Beyaz Saray'da dükkân komşum olan ülkücü gençler **Bekir Berk**'in bahsi geçen broşürüne aynı adla cevap verirken ben de binnisbe kendilerine yardım etmiştim. Hatta bu broşürden dolayı –evvelce bahsi geçtiği üzere–[25] **Bekir Berk**'le Çarşıkapı'da yol üstünde münakaşa etmiştim. Bu münakaşa 1990 yılında Almanya'da nihayete erecek uzun bir dargınlığın başlangıcını teşkil etmiştir.

Şu var ki MHP'de o zaman **Nihal Atsız** tarzında bir milliyetçilik anlayışında olanlarla, İslâm'a yakın olanlar arasında bir ihtilâf filizlenmeye başlamıştı. Hatta protokol biletiyle dâvet edildiğim bir geceye bir kısım ülkücü gençler beni dahil etmemek için bir takım hareketler bile yapmışlardı. «Hilâlci» tâbir edilen diğer gurup gençlerin yardımıyla dahil olduğum bu gecede Spor Sergi Sarayının üst anfilerinden:

«– Bozkurt **Atatürk**! Bozkurt **Atatürk**!..» sayhalarını duyunca yanında oturduğum **Türkeş**'e dönerek:

«– Albayım bunlar ne bağırıyor?» demiştim.

O'nun da cevabı şu olmuştu.

«– **Kadir Bey**! Hoşgör, elimde bir avuç genç var, onları da kovalasam partiyi kiminle yürüteceğim! Zamanla düzelir!»

Böyle söyledi amma, düzelmek şöyle dursun gitgide rejimin partisi olma yolunda ilerledi ve bugün içinde DEP'lilerin de bulunduğu bir hükümete güvenoyu verecek, kongresini, **Nâzım Hikmet**'in şiiri ile açacak bir noktaya kadar geldi.

25- Tafsilât için işbu eserin Birinci Cild'inin 176. sahifesine bakınız.

Sultan Abdulhamid merhum en küçük Şehzâdesi **Mehmed Âbid Efendi**
(1905 - 1973)

خاطرات یازمق کیفیتنه کلنجه : بن کندیمه خاطرات یازمق بر حق تصور ایتمیورم .
نه یازه بیلیرم ؟ چوجقلغی کبی ، دوغدیغی کبی آرزولری خاطرات یازمق جهتیله دکلدر . حیاتلرینه
حوادث مثل یاشیه‌ن کورمه کیبیلردر . نقطه نظرم یاندیغم بر صحیفه بیله طوتماز ، او صحیفه‌ده
محتویاتی غایت ضعیف و بسیط اولور . کوردکلریمه کلنجه اونلرده پک آزدر . نهایت بلکی صحیفه‌یی کچمز .
بر دفتر (بلکی قدرسنه اوله) اسماعیل حامی بک مرحومه حوده اجرا ایتمشدی . بابامزله سلانیکده
بکلربکنده برابر ایدیکز ، بیلدیکلرکزی یازوب بکا کوندرکله و عشیرکی . سکز اون صحیفه یازوب کوندرمشدم
او قدر . بن بابامله ۳ ، ۴ یاشنده سعودتک ایتدم ۱۹۱۸ شباطنده وفاتنده ۱۲ ، ۱۳ یاشنده
ایدیم . بتیمه یاشنی کچمه‌مه بر بابا . بو یاشلرده‌کی بر چوجغی آدم یرینه قویوب ده کچیرمدیکی
حادثه‌لری ، نه یاپدیغنی ده نه یاپدیغنی آکلاتیری ؟ خصوصیله اونک کبی احتیاطلی بر بابا !

Şehzâde Âbid Efendi'hin bana yazdığı mektuplarından bir parça.

d- Şehzâde Âbid Efendi

1971 Yılında hac dönüşü, **Abdurrahman Gürses** ve **Emin Saraç** hocaefendiler ile Beyrut'a uğradık. Maksadımız **Sultan Abdulhamid** merhumun en küçük oğlu şehzâde **Mehmed Âbid Efendi** ile Şeyhülislâm **Mustafa Sabri Efendi**'nin oğlu **İbrahim Sabri Bey**'i görmekti. Bunlar, Beyrut'ta oturmaktaydılar.

Mazbut bir otel bulmak için bir hayli uğraştık. Beyrut öyle bir şehirdi ki; hangi otel odasının kapısını açarsanız, çıplak bir kadınla karşılaşırdınız!

Otele yerleştikten sonra Şehzâde **Âbid Efendi**'yi arayıp bulduk. Kaldığı yer bir talebe pansiyonu idi. Birçok talebenin barındığı bu mekânda bir tek odası vardı. Bu odanın içini göremedik. Biz kapıyı çalınca O, dışarı çıktı. Kapı önünde tanışıp, kucaklaştık. Bizi içeri buyur etmedi.

Aynı katta barınanlar için müşterek bir görüşme odası vardı. Bizi oraya dâvet etti. Kahvesi, çayı, hizmet edeni olmayan bu talebe odasında sâkin bir görüşme yapamadık. Zira bir arap talebenin mandolin çalacağı tutmuş!. Bir türlü gürültüyü kesmedi. Oda komşusunun bir «Şehzâde» olduğunu duymamış bulunması imkânsızdı. Hem de Arab Âlemi'nde haklı bir şöhreti olan **Sultan Abdulhamid Han** Hazretleri'nin şehzâdesi!.. Bari babası yaşındaki misafirlere hürmeten gürültüyü kesmeyi akıl edebilseydi!. Ne gezer!. Ne söylediğimizi anlayabildik, ne dinlediğimizi!.

Ertesi günü kaldığımız otelde görüşmek üzere ayrıldık. Erkenden geldi ve benimle teke tek görüşmek istedi. Onunla 2-3 saat baş başa görüştük. Bu mükâleme mahfuzumdur. Gerektikce açıklıyacağım bir çok bilgi elde ettim. Bunlardan **Suud Kralı Faysal**'ın kendisine halife olması için yaptığı teklife dâir izahatı evvelce başka bir eserimde yayınlamış bulunmaktayım.[26]

26- Bakınız, Lozan Zafer mi, Hezimet mi? C. III. İstanbul 1992, sh. 298.

Ertesi günü bir Kur'an Kursu'nu ziyaret ettik. Talebelerin yetişmesi ve Lübnan'daki islâmî çalışmalar hakkında izahat aldık. **Abdurrahman Hoca** orada bir Kur'an-ı Kerim okudu. Araplar parmaklarını ısırdılar. Doğrusu çok iftihar ettim. Göğsüm kabardı.

Sonra Şeyhulislâm **Mustafa Sabri Efendi**'nin oğlu **İbrahim Sabri Bey**'i ziyaret ettik.

e- İbrahim Sabri Bey

İbrahim Sabri Bey, zayıf, uzun boylu, fesli, seksen yaşlarında gözüken bir devr-i kadîm efendisiydi. Memleket ahvalinden ve yakın tarihimizin çeşitli mes'elelerinden uzun uzun bahsettik. Kendisi merhum pederi Şeyhulislâm **Mustafa Sabri Efendi**'nin meşakkatli hayat mâcerasında dâima O'nunla birlikte olmuş âlim ve mücâhid bir insandı. Uzun sohbetimiz esnasında bir ara yakınarak dedi ki;

«– Eğer biz, baba oğul, vatanda teşrik-i mesâi edebileceğimiz cesur bir kimse bulsaydık, gurbet hayatımız çok verimli olurdu!..»

Sordum:

«– Ne yapmak istiyordunuz da yapamadınız!.» ve ilâve ettim;

«– Ben sizinle teşrik-i mesâiye müheyyayım!..»

«– Pek çok iş vardı» dedi «Fakat geç kaldık. Peder, sizlere ömür!. Ben de ihtiyar oldum. Ama imkân olsa babamın büyük kitabının (Mevkıf-ul akli... kastediyor.) türkçe tercemesi ile şiirlerimi bastırmak isterdim.» deyince;

«– Veriniz, ben bunları bastırayım!..» dedim.

Şiirleri için iki şart koştu.

Bunların birincisi, tab'ın «İslâm Harfleri» ile olması, diğeri de içinden hiçbirşey çıkarılmaması idi. İslâm harfleri ile

okur-yazar insan sayısı pek az olduğu halde, bu gurbetzede insanın günlü olsun diye kabul ettim.

Nereden bilecektim ki O'nun şiirleri arasında şâir **Mehmed Âkif** Bey'i yerden yere vuran bir uzun şiir bulunacaktı.[27]

27- Türkiye'ye döndükten sonra, bana verdiği Osmanlıca daktilo edilmiş şiirlerini baştan başa okudum. İçinde **Mehmed Âkif**'i, O'nun ünvanı bir «İslâm Şâiri» olduğu halde Hilâfet'in ilgâsı karşısındaki sükûtundan, **M. Kemal**'i hicvetmemiş bulunmasından ve merhum **Sultan Abdülhamid Han** hakkındaki yakışıksız târizlerinden nedâmet getirmemiş olmasından dolayı, ağır bir dille itham ediyordu.

Eserin neşri esnasında bu şiiri hâriçte bıraksam, verdiğim söze riâyet etmemiş olacaktım. Dâhil etsem, bu da maslahata aykırı idi. **Âkif Bey** davâmız için, vazgeçilmez bir fayda olarak hâlâ orta sınıf vâizlerin baş sermâyesidir. Doğrusu şu keyfiyet canımı sıktı.

Müsveddeleri alıp **Mehmed Âkif Bey**'in kucağında can vermiş olduğu **Fuad Şemsi Bey**'e gittim. **Fuad Şemsi Bey, Hidiv Abbas Paşa**'nın «Pembe Konak» denilmekle mâruf, Emirgan'daki evinde oturuyordu.

Fuad Şemsi Bey gerçek bir münzevî idi. Cuma namazı için dahi ölene kadar evinden dışarı çıkmamıştır.

«– Siz her an mikrop alan bir bünye gibisiniz!. Kötülüklere adapte olmuşsunuz. Ben üç padişah ve onların saâdet devirlerini görmüşüm. Sokakta göreceğim rezilliklere kalbim tahammül etmez!. Bir çıksam eve sağlam dönebileceğimi sanmam!» derdi.

Devrin mânevî sukûtundan muzdarip olan **Fuad Şemsi**, çok asabî bir insandı. Vara yoğa öfkelenirdi. Bundan dolayı doktorlar kendisine düşünmesini engelleyecek havâî bir meşgale bulmasını tavsiye etmişler, O da bu maksadla tavla hastası haline gelmişti. İddialı tavla maçları yapardı. Ben evine gittiğim zaman, ahbablarından biriyle tavla oynuyor, bir diğeri de başlarında dikilmiş onları seyrediyordu.

«– Bırak şu tavlayı da dinle!» dedim ve **İbrahim Sabri Bey**'in **Mehmed Âkif** hakkında târizkar bir şiir yazmış olduğunu, bunu kendisine okumak istediğimi söyledim. O;

«– Şu oyunum bitsin!.» dediyse de tavlayı seyreden zat, müdâhale ederek benimle münakaşaya yeltendi. Lâkin güya **Âkif Bey**'i müdâfaa edeyim derken, öyle çamlar devirdi ki, O'nu kabil-i hitap görmedim ve sustum.

«– Zira **Âkif** yobaz değildi, o bir sosyalistdi. Siz, Âsım'ı okumadınız mı?!.. **Âkif** muhtekirlerin depolarını basarak müsâdere ettiği gazyağlarını halkın aydınlanması için kahvehânelere dağıtıyordu!..» gibi sözler söylüyordu.

Bu adama ne denilebilirdi. Ben hiç bir mukabelede bulunmadım.

O da:

«– **Fuad**!. Ben gidiyorum!.» diyerek çekti gitti.

O gidince **Fuad Şemsi Bey** hışımla önündeki tavlayı kapadı ve:

Şu şartları yerine getirme güçlüğünden dolayı bu işi de hâlâ gerçekleştiremedim. Şiirleri bende mahfuzdur.

Babasının büyük kitabının tercümesinin bitirmiş olduğu birinci cildinin fotokopilerini bana verdi. Diğer cildleri de tamamlayınca gönderme vaadinde bulundu.

1983 yılında Londra'da vefat ettiği zaman, ben Almanya'da

«– Ulan hergele şu oyunum bitene kadar birşeyler söyleyip, **Fâruk**'u oyalıyamadın!» diye bağırdı. O böyle küfürlü konuşurdu.

«– **Fâruk** da kim?!.» deyince;

«– Ayol, sen O'nu tanımıyor muydun?! O **Fâruk Nâfiz Çamlıbel**'di!.» dedi. Doğrusu şaştım ve dedim ki:

«– Hayır, ben **Fâruk Nâfiz Çamlıbel**'i vicâhen tanımazdım. Şimdi de tanıdığıma memnun olmadım. Ayol, bu aptalın biri!.. Güyâ **Mehmed Âkif**'i müdafaa etmek istiyor. Müdâfaa sadedinde O'nu sosyalist göstermeye çalışıyor. Bana, tahmin et bakalım, bu kimdir, deseydiniz, size bu adamın Beyoğlu'nda adı şarküteri olan firenk uslûplu bir bakkaliyede tezgâhtarlık yapan ve her fırsat buldukça, tezgâh altından fındık, fıstık, kaşar peyniri yuvarlayan bir pisboğaz olduğunu söylerdim.»

Çünkü, **Fâruk Nâfiz Bey** besili bir danaya benziyordu. O ince şiirlerin, bu kalın bedenden nasıl sâdır olduğu şaşılacak birşeydir!..

Fuad Şemsi, kahkahayı kopardı.

«– Kerata, bazı insanların kabil-i hitap olmadığını ne çabuk anlıyorsun!. Ben bu adamla hiçbir zaman anlaşamadım. Lâkin hiçbir zaman da ne kırdım ve ne de kırıldım. Bak seninle anlaşamayacağını hissedince, çekip gitti. İşte O böyledir. Ne de olsa, eski zaman nezâketi!» dedi ve ilâve etti.

«– Hadi, şu getirdiğin şiiri oku da dinleyelim!.»

Mehmed Akif Bey'i yerden yere vuran uzun şiiri baştan sona kadar okudum, sükûnetle beni dinledi. Sonra da şu hükmü verdi:

«– Ne diyeyim, haksız desem haksız değil, kendisi hayatını dini için gurbetlerde geçirmiş bir adam, lâkin haklı desem, haklı da değil!..»

Lâfın bu noktasında müdâhale ettim:

«– Bu nasıl şey?!»

İzah etti..

«– Çok doğru söylüyor, fakat o **Âkif**'in gerçek mizacını bilmiyor! O'nu şiirlerinde gürlediği gibi, yiğit bir insan sanıyor. Halbuki öyle değildi! O'nun istediğini yapamazdı, korkmuştur!..»

Sordum:

«– Gurbette de mi?.»

Cevap verdi:

«– Evet, gurbette de! **M. Kemal**'in O'nu gurbet'de dahi birini gönderip öldürtmesinden korkmuştur!..»

bulunuyordum. Kızı telefonla beni buldu ve bu eserin devamı mâhiyetindeki diğer üç cildinin de bana teslim edilmesinin babasının vasiyeti olduğunu söyledi. O sırada ben vatandaşlıktan çıkarılmış bulunuyordum. Siyâsî mülteci olarak İngiltere'ye mürâcaat etmiştim. Bu mürâcaatin neticesini Almanya'da bekliyordum. Elimdeki Türk pasaportunun bir hükmü yoktu. Bir yere kımıldayamazdım. Kendisine durumu anlattım ve elindeki müsveddeleri Londra'daki evime bırakmasını söyledim.

«– Hayır babamın vasiyeti elinize teslim etmek tarzındadır. Bunu yapamazsam, yine O'nun vasiyeti gereği Britisch Museum'a bırakacağım. Oradan alabilirsiniz!» dedi.

Sonradan bu müsveddeleri Britisch Museum'da çok aradımsa da bulamadım. Bu yüzden Onu da hâlâ neşredemedim.

İbrahim Sabri Bey'le muhâberelerimiz ben Türkiye'ye döndükten sonra da devam etmişti. Bilhassa Sebil Dergisi'nin yayınlandığı hengâmda bana mektuplarla çok değerli fikirlerini dâima bildirmişti.

1977 yılında altmış yıllık, gurbet hayatına son vererek ânî bir şekilde İstanbul'a geldi. O'na Beylerbeyi'ndeki yalıda bir ziyâfet verdim. **İbrahim Hakkı Konyalı, Sâid Şâmil, Ali Yakup Cenkçiler** ve **Emin Saraç** Hocayı da dâvet ettim. Güzel bir sohbet oldu. Bilhassa **İbrahim Hakkı Konyalı** ile «Konya Dar-ul Hilâfe Medresesi»sinden oda arkadaşı idiler. **İbrahim Sabri Bey** büyük bir şâir idi. Bize **Tevkif Fikret**'i tanzîren «rücû» adıyla yazdığı şiiri okudu. Şiir enfesti. **İbrahim Sabri Bey** vatana dönüşün sebeplerini gâyet şâirâne bir üslupla anlatıyordu. Birkaç gün sonra, telefon edip, beni Mecidiyeköy'de bir adrese çağırdı. Eskiden dut bahçeleri olan yere yapılmış iciş bücüş apartmanlardan birinde bir akrabasının evinde kalıyordu. Burada bana bir şiir daha okudu: «Rücûdan Rücû» **İbrahim Sabri Bey** kalmak niyetiyle geldiği vatanda gördüğü manzaralardan muzdarip olmuştu.

«– Keşke İstanbul hayalimdeki eski şekliyle kalsaydı. Ne

hata ettim de buraya geldim!» dedi ve ertesi gün çekip tekrar Beyrut'a gitti. Ne yazık ki; bu iki güzel şiirin de birer kopyasını almamıştım!.

f- Konferanslar

Bu yıllarda çeşitli vesilelerle gençlere konferanslar veriyordum. Bunlar teyp kasetleriyle bütün Anadolu'ya yayılıyor ve büyük bir alâka görüyordu. Mevzu umûmiyetle Tanzimat sonrası tarihimizdi. Daha ziyâde Cumhuriyet Dönemi üzerinde duruyor ve Şeflik Devri'ni tenkid ediyordum. Bunlardan birkaçına temas edelim.

Bu sırada Millî Türk Talebe Birliği fevkalâde faaldi. Mevcud gençlerimizin ekseriyeti orada toplanmıştı. Bunlar benden devamlı konferans istiyorlardı. Ellerinde güzel bir salon da vardı.

Umûmî konferanslar -kanunî imkânları zorlamakta olsak bile- nihâyet mes'elenin ana hatları üzerinde oluyor ve asıl çıplak gerçekler mektum (ketmolunmuş-saklanmış) kalıyordu. Bu bakımdan kendilerine tamamen tanıyıp bildikleri iki üçyüz genci seçerek haftada bir onlarla çıplak gerçekler üzerinde ders yapma teklifinde bulundum. Kabul ettiler. İçeriye tamamen emin oldukları gençleri alıyorlardı.

Bu derslerin birinin sonunda yanıma bir genç geldi ve:

«– Şahsî bir sual sorabilir miyim?» dedi.

«– Pek tabii! Bir dava adamının şahsî hayatı olmaz! O'nun her şeyi ortada, yani şeffaf olmalıdır. Çünkü şahsiyet bir bütündür. Ne istersen sorabilirsin!..» dedim.

Sordu:

«– Siz hiç sinir hastası olup, bir hastahanede yattınız mı? Tedâvî gördünüz mü?»

O zamana kadar böyle birşey olmamıştı. Sonradan Bakırköy Akıl Hastahanesi'nden Cerrahpaşa Psikiyatri Kli-

niği'ne kadar birçok yere yolum düşecekti. Ama o güne kadar böyle bir şeyim olmamıştı.

«– Hayır. Fakat niçin soruyorsun?» dedim.

Şu karşılığı verdi:

«– Ben bir kaç haftadır, sizi dinliyorum. Her sohbetinizden sonra birkaç gün uykularım kaçıyor. Asabım bozuluyor. Siz bu kadar acı gerçeği, haksızlığı bildiğiniz halde, bunlara nasıl katlanıyorsunuz?! Amma da kuvvetli sinirleriniz varmış!..»

Ona dedim ki;

«– Bir vak'ayı doğru görüp, iyi tahlil edene, akıllı insan diyoruz. Kimi bir oluşun su yüzüne çıkan kısmını görür ve kavrar. Kimi ondan hareketle, onu doğuran sebepleri görür. Kimi de bu sebepler zincirinde alabildiğince geriye doğru giderek müsebbib-ül esbabı yani ilahî irâdeyi görür. Bir merhale daha ileriye giderek bu ilâhî iradenin hedefini kavrar. Yani insan bir oluştaki murad-ı ilâhiye intikal ederse, o asla telâş etmez. Benim idrak ve izânımı rahatlatan bu ufuktur. Bir oluşu, sadece satıh çerçevesi içinde görenler, telâş ve ızdırap içinde kalırlar.

Diğer taraftan Peygamberimiz «Kadere iman eden, kederden emin olur!..» buyurmuşlardır. Bu da büyük bir teselli kaynağımızdır.»

Bu genç haklıydı. Kendisine verdiğim şu cevaba rağmen ben de zaman zaman gerçekleri haykırmak hususunda zapt-ı nefs edemiyerek ileri gidiyor; şartları pekçok zorluyordum. Yakın tarihin gerçekleri öylesine tersyüz edilmiş, nice kahramanlar zoraki bir sûrette hâin ve nice hâinler de binbir çeşit yalan ve tezvirat ile kahraman ilân edilmişlerdir ki; bunlara tahammül etmek cidden güçtür. Şu suale muhatap oluşumdan bu yana takriben otuz yıl geçmiş ve ülkemiz güya fikir hürriyeti ve insan hakları bakımından pek çok merhale katetmiş bulunmasına rağmen ben halâ bildiklerimin pekçoğunu kâğıda dökememiş bir durumdayım.

İnsanlar için en ağır yük «sır»dır.[28] O'nu fâşetmeden saklayabilmek kolay değildir. Bu bakımdan ben de bildiklerimi ölmeden önce yazamazsam bile, onları bir takım akıllı gençlere maletmek, ve bu gençleri hakikatin tellâli yapmak hususundaki hevesimi hep muhafaza edegelmişimdir.[29]

28-Mevlevîler derler ki, Hz. Peygamber, **Hz. Ali**'ye bazı mühim esrarı tevdi buyurmuş. Lâkin **Hz. Ali** bu sırların ağırlığı altında bunalmış, bir gün çölde bütün bildiklerini kör bir kuyuya haykırıp söylemiş.

Aradan aylar geçtikten sonra bir gün Hz. Peygamber Medine'de Ashab-ı ile sohpet ederken, uzaklardan gelen bir ney sesi duymuş. Sohpeti kesip bir müddet dinledikten sonra **Hz. Ali**'ye dönüp:

«– Ya **Ali**, bizim sana tevdi eylediğimiz sırrı ifşa etmişsin!.» buyurmuş.

Hz. Ali mahcubiyetinden başını eğmiş. Hz. Peygamber sözüne devamla:

«– Bu ney sesinde bizim o esrar var!.» buyurmuşlar.

29- MTTB'deki bu seminerlerin uyandırdığı alâkadan sonra birkaç kere böyle bir gençlik zümresi vücûde getirmek teşebbüsünde bulundumsa da hiç birinden kâmil bir netice hasıl olmadı. Bunlara bir iki misal vermek isterim:

Akıncılar Derneği kurulduğu zaman Umûmi Merkez Hey'etini teşkil eden gençler beni Ankara'ya çağırmışlardı. Bunların kaahir ekseriyetle mühendislik talebesi olduklarını görünce, kendilerine din, tarih ve edebiyat kültürü bakımından bir yetiştirme kursu teklifinde bulundum. Bu dersler onlara ağır geldi ve devam etmedi.

Bilâhare aynı teşebbüsü Akıncılar Derneği'nin İstanbul Teşkilâtı bünyesinde yapmak istedim. Bunun için o zamanki başkan **Yakup Kaldırım** Ayasofya civarındaki Erbilî Tekkesi'nin Akıncılar Derneği'ne verilmiş bulunduğunu, buranın tâmir edilmekte olduğunu, tâmirden sonra bu işe başlıyabileceğimizi söylemesi üzerine beşaltı ay bu tamiri bekledim.

Bir gün bu iş için hazır olduklarını söyleyerek beni dâvet ettiler. Gittiğimde orada yedi sekiz genç gördüm. Bunların kimi mühendislik talebesi kimi de henüz lisede okumakta olan gençlerdi. Halbuki kendilerinden sosyal ilim dallarında okuyan yirmi otuz genç istemiştim. Bunların en az İstanbul'da daha iki yıl kalacak kimselerden seçilmesini teklif etmiştim. Onlarla yasak savmak kabilinden bir sohpet yaptımsa da asıl düşündüğüm iş için uygun olmadıklarını söyledim. Bunun üzerine bir genç öfkelenerek;

«– Ne yani biz hiç bir işe yaramaz mıyız?» dedi.

Ona şu cevabı verdim.

«– Ben altın arıyorum. Çünkü yüzük yapmaya çıktım. Siz demirsiniz, kazma yapmak istesem, siz de işe yararsınız.»

Bu hikâyeyi şikayet yollu naklettiğim bir mecliste câlib-i dikkat bir teklifle karşılaştım. Denildi ki, Fâtih Medreseleri'nde binbeşyüz talebe kalmaktadır. Bu dersi orada yaparsak, bunlar içinden nasıl olsa yirmi otuz tane aradığımız vasıfta genç çıkar. Bunun üzerine orada seminerlere başladım.

1970 Yılı Ocak Ayı'nda artık muayyen mevzulara tahsisen yürütmekte olduğum bu seminerlerin birisi yapılacaktı. Mevzu harf inkılâbı idi. Dersler şöhret bulduğundan gelenler çoğalmıştı. Her hafta bir mektebin talebelerine münhasır kılınmıştı. Harf inkılâbı hakkındaki bu sohpet, Yıldız Teknik Üniversitesi talebeleri için tertiplenmişti.. Fakat o kadar çok talebe geldi ki, ne kontrol imkânı kaldı ve ne de seminer salonuna sığmak mümkün oldu. Bundan dolayı MTTB'nin konferans salonuna geçtik.

Salon hınca hınç doluydu. Bu kadar büyük bir kalabalığı bulmuşken sâdece harf inkılâbı ve bunun mazarratlarını anlatmakla iktifa etmek istemedim. Bu inkılâbı hazırlayan sebepler meyanında Balkan Harbi'nden başlıyarak askerî ve siyasî vukuat ile bir girizgâh yapmak istedim. Bunun için daha ziyade **M. Kemal**'in rol almış olduğu cepheleri seçtim. Balkan Harbi'nde «Şarköy Hezimeti»nden başlıyarak Çanakkale, Yıldırım Orduları Cephesi ve Millî Mücadele'nin bazı askerî safahatındaki çıplak gerçekleri naklederek harf inkılâbının hazırlık zeminini göstermeye çalıştım. Şu vasıfları dolayısıyla konferansta teyp bulundurulmaması tedbirini almıştım. Sa-

---

Birinci hafta yapılan ilân üzerine gelenler yüzelli kişi civarındaydı. Zamanı, din, tarih ve edebiyat sahalarına taksim ederek birer buçuktan dörtbuçuk saatlik bir ders yaptım. Ertesi hafta karşımda yine yüzelli civarında insan vardı. Merak edip sordum: Bir evvelki derste bulunanların adedi onbeşi geçmiyordu. Dersler devamlı ve birbirine bağlı olduğu için, evvelki kısmı hülâsatan tekrarladım. Üçüncü hafta durum yine aynıydı. Tekrar istintak ettim. İlk iki derste bulunan insanların sayısı üçtü. Demek ki, karşımdaki kitle her derste değişiyordu. Bunun üzerine o sırada ilân edilmiş bulunan örfî idareyi bahâne ederek dersleri iptal ettim.

Bu teşebbüsü gurbette de takrarladım. Oradaki netice daha kötüydü. İdealist genç bulmak çok zor olmuştur. Hatta yurda döndükten sonra aynı mâhiyette olmak üzere Aziz Mahmud Hüdâi Vakfı'nda altı ay kadar devam ettirdiğim dersleri de benzer sebeplerle asıl maksada ulaşamadan bitirdim. İnsanlar uzun ve meşakkatli bir yola girmek istemiyor, para ve heyecan verici şeylere alâka duyuyorlarsa ben ne yapayım!? Beni «kimseyi yetiştirmediğim yolunda» tenkid edenlerin kulakları çınlasın!.

dece kendi arşivleri için Talebe Birliği mensupları kürsünün üzerine bir tek teyp koymuşlardı.

Tek olan bu teypin bantını nurcu bir genç aşırıp Isparta'da ikamet etmekte olan rahmetli **Hüsrev Altınbaşak**'a götürmüş. O da **Üstad Bediüzzaman**'ın «**Hüsrev**, vekil-i mutlakımdır!» dediği mübârek bir şahsiyetti. Risale-i Nur'un «iman kurtarmak»tan sonra en ehemmiyetli gâyesinin «İslâm harflerini yaşatmak» olduğunu söylüyor ve bu hususta büyük bir tehâlük gösteriyordu. Bantı dinleyince heyecanlanmış. Benimle görüşmek arzusunu izhar etmiş. Kendisi, evinden çıkmayan ihtiyar ve takva ehli bir kimseydi. Asıl mesleği muvazzaf askerlik idi. Yunan Harbi'ne katılmış ve sevk-i kaderle esir olmuş bir gâziydi. Zaferden sonra yüzbaşı rütbesiyle tekâüde sevkedilmiş. Devletin fakirliğini düşünerek tekaütlük ikramiyesini Ordu'ya bağışlamıştı. Risâle-i Nur'ların yazılması ve yazılanların kontrolü hizmetini ifâ ediyor ve evinden çıkmıyordu. Lâkin Türkiye'nin her tarafından ziyaretine gelenler vardı. Şehirdeki bir yakını vasıtasıyla bu bantı çoğalttırıp bütün Anadolu'ya yaydırmış olan bu mübârek zatla, bilâhare Eskişehir Askerî Cezâevi'nde koğuş arkadaşlığı yapacağımı nereden bilebilirdim! Kalkıp ziyâretine gittim. Beni iltifatlara garketti. Dualar etti.

O yıllarda Beşiktaş'ta sahilde «Işık Mühendislik» adıyla hususî bir üniversite vardı. Millî Türk Talebe Birliği buradaki talebe câmiasına hâkimdi. Onların talebiyle burada bir konferans vermek üzere sözleştik. Konferans gününden evvel, Oniki Mart Muhtırası verilmiş ve İstanbul'da örfî idare ilân edilmişti. Konferanstan bir-iki gün evvel, adını saklı tutan meçhul bir kimse bana telefon ederek;

«– Biz sizi seven iki sivil polisiz. Konferansınızı takip için bize vazife verildi. Oraya gizli bir teyple gelerek sözlerinizi banta alacağız. Bunu isteyen askerî makamlardır. Başınız ağrımaması için ya bu konferansı vermeyin, ya da suya sa-

buna dokunmayın!» dedi.

Kendilerine teşekkür ettim ve düşünmeye başladım. Yerime bir başkasını göndermek için nereye el attımsa boş çıktı. Çâresiz kararlaştırılan günde oraya gittim ve kendime has üslûbumla birçok gerçeği dile getirdim. Ancak zamanı ayarlıyamadığımdan mevzuumu bitiremedim ve ertesi hafta aynı gün aynı saatte devam etmek vaadinde bulundum. Evim Serencebey'deydi. Yakınlarımdan birisi, konferansı teype almıştı. Birlikte bizim eve gittik. Dinlerken hanım bulunduğum odanın camına vurdu. Dışarı çıktım.

«– Bunlar ne ağır sözlerdir. Kendini düşünmüyorsan, biraz bizi düşün!» ikazında bulundu.

Hakikatten bu konferansta çok ağır sözler söylemiştim. Üstelik bir de gelecek hafta devam edeceğime dair söz vermiştim. Doğrusu endişeye kapıldım. Ertesi gün aynı meçhul şahıslar telefon ettiler ve:

«– Ağabey şansın varmış! Arkadaşımız teypi kazara suya düşürdü. Şimdi sağdan soldan bu konferansın başka bir kasetini araştırıyorlar. Senden rica ediyoruz. Gelecek hafta için vâdettiğin konuşmayı yapma! Biz sana gelecek zararı önleyemeyiz!»

Doğrusu endişem daha da arttı. Bu işi bir başkasına havâle etmek için çareler aradım. Kimse kabul etmiyordu. Tehlikesiz, sıradan bir konuşmaya bile cesaret gösteren yoktu. Çünkü havada bir gerginlik vardı. **Süleyman Demirel** bir muhtıra ile devrilmiş ve **Nihat Erim** tâyinle başbakan olmuştu. Bunun sebebi zâhirde sağ-sol çatışmasının önlenememesiydi. Her gün sokakta onbeş yirmi kişi öldürülüyordu. Konferans gecesi aynı endişeyle yatağa girmiş olacağım ki; bir rüya gördüm:

Bir kısım insanların refakatinde saray gibi bir binaya giriyordum. Beni bir odaya aldılar. Vazifelilerden birisi kıyafe-

timin değiştirilmesini söyledi. Bazı insanlar koşuştular. İhtişamından gözler kamaşacak şekilde eski zaman kıyafetlerinden bir kıyafet getirdiler. Beni soyup Onaltıncı Asır sadrıazamı vaziyetine getirdiler. Sırtıma musanna bir hil'at başıma da kocaman bir kavuk koydular.

«– Ben bundan böyle, sokakta bu kıyafet ile mi gezeceğim!» diye sormam üzerine birisi:

«– Pek tabii!.» karşılığını verdi.

«– Nasıl olur? Bana ne gözle bakarlar!?» deyince muhatabım:

«– Sen kendini yalnız mı sanıyorsun? Seninle birlikte yüzlerce insan bu kıyafette olacak!» dedi.

Sonra beni bir odaya aldılar. Sedirler üzerinde oturan aynı kıyafette birçok insan vardı... Gerisini anlatmayayım...

«– Sen kendini sokakta yalnız mı sanıyorsun?» sözü kalbime kuvvet verdi ve o hafta gidip konferansı daha ateşli bir üslup ile bitirdim. Sonradan Eskişehir Askerî Mahkemesi'nde mevzuubahs olan konferans metninin bu olduğu da iddia edilmişti.

Bu sırada Millî Nizam Partisi kurulmuş ve teşkilâtlanmıştı. Bir gün yazıhâneme Karadenizli inşaatçılardan biri geldi. Sağdan soldan konuşurken adamın câhillik ve patavatsızlığı canımı sıktı. Adam:

«– Ula **Kadir Efendi!...** Ula habu anayasaya bi çâre bulsağuz da bunu değiştirsağuz. Ula kalduk bu Anayasa'lan belâya!» demesi üzerine O'na ne iş yaptığını sordum. İnşaatçı olduğunu söyledi. Davayla alâkasını yokladım? Millî Nizam Partisi Bakırköy İlçe İdare Heyeti'nde imiş.

Bu partinin kurucularından olan **Sabri Özpala** ziyaretime geldiğinde O'na durumu anlattım.

«– Bu Millî Nizam davası şu adam gibi câhillerle mi yürüyecek?» dedim.

«– **Kadir Bey** işe yarar adam bulamıyoruz! Herkes korkuyor. Kimse gelmiyor. Bize de bunlar kalıyor. Gel bu adamları yetiştirecek seminerler düzenleyelim.» teklifinde bulundu. Bunun üzerine İstanbul'un kazalarının üçünü beşini hafta sonu bir merkezde toplayarak, onlara seminerler yapmaya başladım.

Bunlardan biri Kartal'da olacaktı. Evden çıkarken Hanım, ne zaman geleceğimi sordu.

«– Belli olmaz. Belki sabaha kadar sürer!» dedim.

«– Öyleyse silâhını yanına al! Ortalığın halini görüyorsun» demesi üzerine silâhımı çıplak olarak belimin üzerine yerleştirdim. Sabaha karşı seminerden dönerken, Ankara asfaltının Selimiye civarında nihâyete erdiği yerde, trafik polisleri yolumuzu kesti. Arkadaşlarımızdan **Rıdvan Dildar**'ın Mersedesi'nde, önde oturuyordum. Arabadan iner inmez polis elini belime attı ve pek tabii silâhı buldu. Önde trafikçiler görünüyorduysa da, arkada sivil polisler varmış, Polisin kulağına:

«– İyi bir silâhtır. Sana kalsın! Sesini çıkarma!» diye fısıldadım. Adam kabul etmedi. İnad etti. Telsizle hadiseyi merkeze bildirdi ve beni getirip Selimiye Karakolu'na teslim etti. Karakoldan güçbelâ o günkü emniyet müdürü **Ilgız Bey**'i yatağından kaldırıp ertesi gün gelmek üzere serbest bırakılmamı sağladım.

O anda karakola üstü başı kanrevan, kafası gözü yarılmış biri geldi. Tam bizim yakalandığımız yere yakın bir mesafede adamcağızın üzerine dörtbeş kişi saldırmış, kafasına demirle vurmuşlar. Her tarafı kan içindeydi. Anarşinin kol gezdiği bir zamandı. Silâh asıl namuslu insanlara lâzımdı. Fakat kime nasıl anlatacaktık.

Ben ifademde silâhın bozuk olduğunu ve onu tâmire götürmek üzere yanıma aldığımı söylemiştim. Ertesi günü balistik muâyeneye gitmeden önce, refaketimdeki polisle bir silâh tâmircisine uğradık. Silâhın yayını değiştirdik. Mermi

namludan hafif bir şekilde düşüyordu. Zira ona çocuk tabancası yayı koymuştuk. Buna rağmen balistik muâyene neticesinde elimize verilen raporda, bu silâhın atışa sâlih olduğu yazılmıştı. İtirazımız fayda vermedi. Bizi Üsküdar'da mahkemeye sevkettiler. Hâkim huzurunda da raporun yalnış olduğunu iddia ettim ve:

«– Verin bu silâhı mübâşire, ben hedef olayım, ateş etsin! Bakalım atışa sâlih miymiş!.» dedimse de hâkim böyle bir selâhiyeti olmadığını beyanla mevcud rapora istinaden bana bir yıl hapis cezası verdi ve bunu tecil etti.

Aradan birkaç gün geçti. **Sabri Özpala** silâhımın bu sûretle müsâdere edilmesine kendilerinin sebep olduğunu söyleyerek bana henüz naylonu açılmamış bir silâh hediye etti. Onu inceliyecek vakit bulamamış ve yatak odamdaki tuvalet masasının bir gözüne bırakmıştım. Böylece kaç gün geçti bilemiyorum. Silâhı unutmuştum.

Bir akşam evime gitmek için Beşiktaş'a geldiğimde Barbaros Bulvarı'na çıkan **Mazhar Paşa** Sokağı'nın girişini bir sürü askerle kesilmiş buldum. Evime gitmem mümkün değildi. Ortaköy istikametinde Serencebey Yokuşu'nun başına geldim. Orası da aynı durumdaydı. Mahalleye büyük bir baskın düzenlenmiş olduğunu düşündüm. Hangi yolu denedimse, evime gitmem mümkün olmadı. Bir anarşist yakalamak için bizim mahallenin kuşatılmış olduğuna hükmederek Beşiktaş Postahanesi'nden evime telefon ettim. Telefona bir erkek sesi cevap verdi. O'na evimde ne aradığını sorunca:

«– Sen kimsin?» diye sordu. Kendimi tanıtınca o da evimizde arama yapmak üzere bulunan bir binbaşı olduğu mukabelesinde bulundu ve bana dedi ki:

«– Biz burada işimizi bitirdik. Senin gelmen için bekliyorduk. Geleydin, seni alıp yazıhânene gidecektik. İstersen sen şimdi doğru oraya git! Orada seni bekleyenler var. Onların başındaki **Zeki Albay**'a söyle!. Seni teslim aldığını bu-

raya telefon edip bildirsin. O zaman biz evini tahliye ederiz.»

«– Peki» deyip hemen bir taksiye atladım. Vilâyet Han'a geldim. Vilâyet Hanın girişinde müdüriyet odası vardı. Orada bir albay ve beş-altı tane sivil polis beni bekliyordu. Kendimi takdim ettim ve binbaşının sözlerini onlara naklettim. Hemen eve telefon ettiler. Birlikte yukarı kattaki yazıhâneme çıktık.

Yazıhânenin anahtarı bende yoktu. Beraber çalıştığımız arkadaşlardaydı. Albay kapıyı kırmak istemiyordu. Dükkân komşularından azılı CHP'li bir terzi vardı. O bizim kapıyı açacak anahtarı bulup getirdi. Sonradan öğrendiğime nazaran MİT'le bağlantılıymış. Birkaç defa yazıhâneme dinleme cihazı koymuşlardı ki; bunların her defasında –belki de– bu adam kullanılmıştı.

Gençlik yıllarımdan beri yakınım olan insanları çeşitli sûretlerde satın alır ve beni onlar vasıtasıyla takip ettirirlerdi. Hatta bir defasında dava arkadaşlarımızdan birinin oğlunu sırf müspet bir takım tesirlere mâruz kalsın diye yanıma şöför olarak almıştım. O zaman Mersedes bir arabam vardı. Onbeş güne varmadan bu çocuğu nasıl etmişse kandırmışlar, arabama dinleme cihazı koydurmuşlardı. Babasına ağzından kaçırıp söylemesiyle iş meydana çıkmıştı.

Kapıyı açıp içeri girdiğimizde albay benim masama geçip oturdu. Polisler raflardaki kitapları indirmeye başladılar. Zira kitaplar raflara ikişer üçer sıra olarak konulmuştu. O gün Bedir Yayınevi'nden biri gelmiş ve bizden bir takım **Rıza Nur'un Hâtıratı**'ndan istemişti. Bu kitabı yazıhanemizde bulundurmuyorduk.

«–Yok!..» dedikse de bunu almak isteyenin bir albay olduğunu, güvenilir bir kimse bulunduğunu, söyleyince askerî şahısların ikaz ve irşadına atfettiğimiz ehemmiyet dolayısıyla bulup getirtmiştik. Lâkin giden kitap az sonra geri gelmişti. Güya adam cildlisini istiyormuş!.. Halbuki bu kitabın cildlisi yoktu. Bu bir yoklamaydı. Kitabın bizden çıkıp çıkmadığını is-

kandil için yapılmış bir hareketti. O kitabı rafların önünde duran bir tezgâhın dibine yere koymuştum. Üstü açıktı. Kitap görünüyordu. Lâkin tezgâhın üzerinde duran iğreti bir gazeteye, polislerden birinin kolu dokundu ve o gazete yere düşüp bu yasak kitabın üzerini örttü. Biraz sonra arkadaki kitaplara bakabilmek için öndekileri yere indirmek icap ettiğinden polisler bu gazetenin üzerine satıştaki kitaplarımızı yığdılar. Adeta farkına varmadan bu suç unsurunu adamakıllı örttüler.

Polislerin elinde yasak kitaplara âid bir liste vardı. Bu listede Lozan hakkındaki eserimizin birinci cildi de yazılı idi. Daha ziyade **Rıza Nur**'la onu arıyorlardı. Polislerin bir tanesi Lozan kitabından bir adet bulunca:

«– Buldum. Buldum!» diyerek neş'eli bir çığlık attı.

«– Ne buldun! Tek bir kitap suç olur mu?» diye karşılık verince aramızda bir münakaşa çıktı. Albay da benim masamda oturmuş bizi dinliyordu. Polise dedim ki:

«– Bu kitabın davası var!. Elimde bir nüsha olmaz ise, kendimi nasıl müdafaa edeceğim. Hem senin kanunlardan haberin yok. Bir tek kitap, suç teşkil etmez! Üstelik bu kitap' hakkındaki karar bir tedbir mahiyetinde toplama kararıdır. Netice davanın sonunda belli olacaktır!»

Polis ikna olmak istemiyordu. Albay müdahale ederek:

«– Tek bir kitap suç olmaz, bu bey haklıdır! Bırak onu!» deyince kendisine teşekkür ettim ve:

«– Albayım! Teşekkür ederim! Bu kitabı size imzalıyorum. Ben bir başka nüsha bulurum!» dedim.

Albay bu eseri merak ediyormuş ki; okumaya daldı. Masamda bacak basak üstüne atmış ve dizini ortadaki çekmeceye dayamıştı. Yandaki çekmeceleri arıyan polisler:

«– Albayım müsaade ederseniz şu göze de bakalım!.» diyemediler. Eğer demiş olsalardı. O gözden de başımızı

ağrıtacak Risale-i Nur'lar çıkacaktı. Zira o sırada bende çalışan **Saadeddin** ismindeki genç, Nur Cemaati'nin yazıcılar kısmındandı. Risale-i Nur'dan her gün bir sayfa yazıyordu. Bunları benim masamda saklardı. Cenab-ı Hak onların işine yarıyacak iki suç unsurunu (!..) «Settar» isminin tecellisiyle setretmişti.

Polisler bir şey bulamamış oldular. Tanzim ettikleri zaptı imza edip çıktık. Hanın önünde askerî jiplere bindiler. Bana birşey demiyorlardı. Şöför arabayı çalıştırınca Albay'a sordum:

«– Ben serbest miyim?»

«– Evet! İfadeye çağırılacaksın!» dedi.

Bunun üzerine bir taksi çevirerek alelacele Beşiktaş'a, evime geldim. Evde öğrendiklerim, Allahın «Settar» sıfatının daha büyük tecellileri idi. O sırada bizim yazımızla olan gazeteleri ciltletmiş ve eve getirmiştim. Bunlar yığınlaydı. Aramayı yapan binbaşı:

«– Gerici eserler!..» diyerek onları kapmış. Lâkin o sırada rahmetli kayınvalidem bizde bulunduğundan gözlüğünü takarak O'nun suç unsuru zannettiği cildlerin bir zamanın günlük gazeteleri olduğunu her açtığı yeri okuyarak kendisine ıspat etmiş.[30] İş bununla da kalmamış. Yazı masamda hemen ar-

---

30- Bu aramalarda, akla hayâle gelmedik şeyler olmuştur. Bunlara bir iki misal vereyim.

Kemal Akdemir adında emekli ziraat mühendisi bir ahbabım vardı. Bu zat Heybeli Ada'da otururdu. Kendisinin anlattığına göre evinde arama yapıldığında, bir kaç elyazması Kur'an-ı Kerim'i diğer bir çok kitap meyanında bir çuvala doldurup almışlar. Adamcağızın,

«– Bunlar Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an suç olur mu?!» yolundaki itirazını dinleyen olmamış. Arama ekibinin başında bir bahriye yüzbaşısı varmış!.

«Bunlar dediğin gibi Kur'ansa geri alırsın!.. Üzülme!.» diye O'nu güya teselli etmiş!.

Kur'ana yapılan hürmetsizlik bir yana, giden kitaplar da geri gelmemiş.

Meşhur, İsrail Büyükelçisi **Elrom** kaçırıldığı zaman İstanbul'da umumi bir arama yapılmıştı. Gâye **Elrom**'u bulmaktı.

Sonradan öğrendiğimi göre **Elrom**'u **Refet Paşa** (Bele)'nın Elmadağı'ndaki

T. C.
SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI
ASKERİ SAVCILIĞI

İSTANBUL
11/10/1971

Sayı : 1971/518 M.Y
Esas No : 1971/296
Karar No : 1971/56

KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI

SUÇ : Laikliğe aykırı olarak nurculuğu yaymak maksadı ile propaganda yapmak.

SANIK : KADİR MISIRLIOĞLU, Eyüp oğlu 1933 de Akçaabat'da doğma ve nufusa kayıtlı olup halen Beşiktaş Serencebey Mahzarpaşa Sok No:14/11 de oturur. Sebil Yayınevi sahibi.

SUÇ TARİHİ : 8.9.1971

Yukarıda müsnet suç ve açık kimliği yazılı sanık hakkında yapılan hazırlık tahkikatı sonunda;

Laikliğe aykırı olarak nurculuğu yaymak maksadı ile propaganda yapmış olması nedeni ile hakkında soruşturma yapılan sanığın 8.9.1971 günü Beşiktaş Mazharpaşa sokaktaki ikametgahında yetkililerce yapılan aramada "Nazım Hikmet'un seçmeler " isimli yasaklanmış neşriyat ile aynı gün bir bilmeden ibaret sahibi bulunduğu [illegible] 1971 senesindeki tadilat nedeni ile İstanbul 3.Sulh Ceza Mahkemesinin 28.6.1971 gün ve 971/63 sayılı yasak kararı ile toplattırılan kitabın yasaklanmamış 1965 yılı baskılı 32 adedinin emanete alınarak dosyasına iliştirildiği ve keza 1971 senesi ocak ayında Milli Türk Talebe Birliği lokalinde tertip edilen " Ali Fuat Başgil'i anma " töreninde yaptığı konuşma sırasında Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret etmiş olmasından hakkında ikame olunan kamu davasının İstanbul 10. Asliye Ceza Mahkemesinde 97/450 esas numarada kayden rüyet edilmekte olduğuna dair adı geçen yargı mercíin 13.10.1971 gün ve esas 971/450 sayılı yazılarından anlaşıldığı ancak nur propagandası yaptığına dair her hangi delilin dosyada mevcut olmayışı muvacehesinde sübute ermeyen müsnet suçundan dolayı 353 sayılı kanunun 105 maddesi gereğince K.Y.Olmadığına ve zapt olunan suç eşyası meyanında 32 adet "Lozan hezimet mi? Zafer mi ? " adlı kitabın makbuz karşılığında kendisine iadesine karar verdim.

Metin TURABAK
Hakim Kd.Yzb.
Yrd.As.Savcı

İstanbul Örfî İdare Savcılığınca verilmiş olan «takipsizlik kararı»

kama gelen rafta birtakım **Rıza Nur** ve bir takım da el yazması Risale-i Nur Külliyatı vardı. Risale-i Nur bana Üstad **Hüsrev Altınbaşak**'ın hediyesiydi. Bunları görmemişler de aynı rafta duran Yunan Mezâlimi isimli eserimi incelemeye almışlar. Zira bu eserin arka sahifesinde on puntoluk bir yazıyla «Lozan'da bağışlanan cinâyetler» ibaresi yazılı idi. Buradan hareketle eseri ellerindeki yasak kitaplar listesinde uzun uzun aramışlar!. Sonra bir takım komünist kitapları bulmuşlar. Bunlar arasında şüphesiz yasak olanlar da vardı. Bunları müsadere etmek ve zapta geçmek istemelerine mukabil refikam, benim «Moskof Mezâlimi» isimli eserimi göstererek:

«– Binbaşım! Şu eseri yazan bir insan, komünistlerin kitaplarını da görmeye mecbur değil midir? Niçin bunların burada bulunmasını tabii karşılamıyorsunuz?» deyince Binbaşı kendisine hak vermiş.

Bu sırada neferlerden biri yatak odasına girmiş. Bu odada

---

evine saklamışlardır. **Elrom**'u Paşa'nın Millî Mücadele'ye âid evrakını ihtiva eden çuvalların üzerinde yatırmışlar. Paşa'nın hanımını da ağzını bantlayıp sandalyeye bağlamışlar. Bilâhere bana bunların Paşa'nın hanımını ziyaretinde kendisi anlatmıştır.

O hengâmdaki aramada bizim **Dr. Rıza Nur**'un Hâtıratı Lâleli'de bir evde depolanıyordu. Evin bir tarafında da yanımızda çalışan **Sâmi** adındaki bir genç ikamet ediyordu. İstanbul ev ev arandığı halde bizim bu eserleri depoladığımız evin bulunduğu sokak aranmamış, sanki unutulmuştu!.

Serencebey'de Meşhur **Şeyh Şâmil**'in damadı ve «Medine Muhafızı» olan **Osman Paşa**'nın Konağı vardı. Bu konakta Paşa'nın torunlarından biri otururdu. Bu genç ateşli bir türkçü ve mason düşmanı idi. Çok zengin bir kütüphânesi vardı. **Cevat Rıfat Atilhan** eserlerinin çoğunu –şimdi çoktan yıkılmış olan– bu konakta yazmıştır. **Nubar** adında bir çok lisan bilen bir ahbabı vardı. O da mason düşmanı idi. Tercüme işlerinde **Cevat Rifat Bey**'e yardım ederdi.

Cevat Rifat Bey'in eserlerini yazmak için burasını tercih edişi sükûnetinden ve zengin kitaplığından dolayı idi. Bu aramada şu zengin kütüphanenin başına gelenler yürekler acısıydı!. Birçok dilden komünizm ve siyonizm aleyhtarı kitaplar -ne oldukları bilinemediği için- incelenmek üzere cemseye doldurulup götürülmüştü. Aramadan sonraki ziyaretimde kütüphânenin tanınacak hâli yoktu!. Sanırım, şimdi, artık böyle maskaralıklar olmaz!.

tuvalet masasının ikinci gözünde **Sabri Özpala**'nın hediye ettiği silâh vardı. Refikam, endişeyle neferin arkasından odaya girmiş. Nefer masanın birinci gözünü açtıktan sonra, hiddetle yerine itip:

«– Ne olacak bu odada?!. Yatak odası burası yahu!» diyerek dışarı çıkmış. Şâyet ikinci gözü çekseydi, silâhı bulacak ve evvelki cezamız tecilli olduğundan, mükerrir durumuna düşecektik.

Cenab-ı Hakk'ın hıfz-u emanı ile bu sûretle şu vartayı atlattıktan sonra bazı tanıdıklar vasıtasıyla bu aramanın sebebini öğrenmeye çalıştım. Bulunduğumuz binada birkaç emekli subay vardı. Bunlardan biri örfi idareye telefon ederek, evimize yasak kitaplar geldiği ve burada sık sık «nurcu âyinleri» (!..) yapıldığı yolunda ihbarda bulunmuş. O zamanlar «Nurcu Âyini» ithamı, Müslümanlara hücum için pek modaydı. Yasak kitap dediği zikrettiğim eski yazı gazeteler, nurcu âyini dediği de gençlerin sıkca evime sohbet için gelip gitmeleriydi. Kendi malım olan bu evi kiraya verip mûhitten uzaklaşmaya karar verdim ve kısa bir müddet sonra da Beylerbeyi, Yalıboyu sokakta 25 numaralı yalıya taşındım.

Bu sırada işyerimizin bulunduğu Vilâyet Han'ın sahibi vâkî aramadan rahatsız olmuş ve Bursa'dan eski bir komşusu olan o günkü örfî idare kumandanı **Fâik Türün Paşa**'ya şikâyete gitmişti. Giderken de benden, kitaplarımdan kendisine imzalı bir takım alıp götürmüştü. Geldikten sonra anlattı. **Faik Paşa**'ya demiş ki;

«– Benim handa iki kitapçı kiracım var. Bunlardan biri **Nâzım Hikmet**'in oğlu, DE Yayınevi. Tepeden Vilâyet'i dâimi bir sûrette tarassut altında tutar. Kendisini çıkaracağım korkusuyla da, kirasını ayın birinci günü öder. Ben hanı almadan, orada kiracıydı. Onun için bir şey yapamıyorum. İkinci kiracı O'nun meslekdaşı olan fakat fikren tam zıddı bulunan **Kadir Mısıroğlu**'dur. İşte şu kitapları yazmış olan adam!.

Senin için imzalatıp getirdim. Bu zavallı, kirasını altı ay gecikmeyle öder. Şimdi siz **Nâzım Hikmet**'in oğluna dokunmazken, tutmuş da bu adamın evinde, işyerinde arama yapıyorsunuz! Şu kitapları yazan adamdan vatana zarar gelir mi?»

Fâik Paşa kitaplara bir göz attıktan sonra, üzüntüsünü belirtmiş. İşin üzerinde duracağını söylemiş. Kitapları kemal-i memnuniyetle almış.

Birkaç gün sonra da, Selimiye'den beni ifadeye dâvet varakası geldi. Gittim. Aramayla ilgili olarak **Metin Yurdabak** isimli bir binbaşı ifademi aldı. Kendisine **Fâik Türün** Paşa tarafından talimat mı verilmişti bilmiyorum, ama bana son derecede nâzik davrandı. Bu arada «Lozan Lafer mi, Hezimet mi?.» isimli eserimin toplattırılmış olmasından bahisle bunun sebebini sordu. İzah ettim ve:

«– Çanakkale Harpleri'yle ilgili olan beyanlarımı savcı suç saymış!» dedim.

O da bu beyanların ne olduğunu merak etmiş olacak ki, ısrar etti. Ben de anlatmaya başladım.

Selimiye'nin gayet büyük olan bir odasında bu ifâde verme işi bittikten sonra, böylece biz hasbihal ederken, aynı odanın diğer taraflarında birkaç askerî hâkim veya savcı her biri önünde bir daktilocu bir şeyler yazdırıyordu. Yani odada dörtbeş savcı ve hâkim barınıyordu. Ben konuşmaya başlayınca, yavaş yavaş daktilolar sustu. Bir ara odadaki bütün insanların beni dinlemekte olduğunu gördüm. Orası âdeta küçük bir konferans salonu olmuştu.

Binbaşı **Metin Yurdabak** beni kapıya kadar teşyi etti. Çekinerek girdiğim Selimiye Kışlası'ndan itibarlı bir misafir gibi ayrıldım.

g- İkinci Defa Tevkifim

Aradan onbeşyirmi gün daha geçti. Bir akşam Erenköy'de

misafir bulunmakta olduğum yere evimden telefon geldi. Esrarengiz iki kişi gelip beni evde aramışlar. Babamın nezdinden geldiklerini, bana söyleyecekleri olduğunu ifade etmişler. Bunların sivil polis olduklarını anlamakta gecikmedim. Bazı arkadaşlar birkaç gün kaybolmamı söylediler. Kabul etmedim. Bu benim mizacıma aykırıydı. Ertesi günü, sabah sekizde kapının zili çalındı. Açtığımda bir evvelsi günün esrarengiz ziyaretcilerini karşımda buldum. Beni Emniyet Birinci Şube'ye dâvet ediyorlardı. Beraber çıktık. Beşiktaş'tan Sirkeci'ye hareket eden bir otobüse bindik. Polisler sağımda solumda sahanlıkta dikiliyorlardı. Bir ahbap denk geldi. Fütursuzca konuşmaya başladı:

«– Şu **Rıza Nur**'dan herkese verdin. Bana vermedin!» diye şikâyet ediyordu. Kendisine yaptığım kaş göz işâretinden birşey anlamıyordu. Bereket versin polisler **Rıza Nur**'un kim olduğunu, bu adamın neden bahsettiğini anlamamışlardı.

Hep birlikte Birinci Şube'ye geldik. Önce bir hüviyet tespiti yapmak istediler. Nüfus kâğıdımı istediler. Üzerimde yoktu. Polislerden birisi:

«– Ben bulurum!.» diyerek odadan çıktı. Az sonra kalın bir sicimle bağlanmış kocaman bir dosyayla içeriye girdi. Bu benim Birinci Şube'deki dosyamdı. Kimbilir, içinde neler daha vardı! Bu katır yükü dosyayı açıp karıştırdılar. Bir nüfus sûreti bulup onu zabıtta tekrarladılar. Esasen orada beni öteden beri tanımakta olan pek çok polis vardı. Bilmem bunların tesiriyle mi yoksa **Fâik Türün**'e bağlı olarak mı bana hüsn-i muamele ettiler. Kahve ısmarladılar.

Öğlene doğru beş-altı kişi bir jipin içine dolarak Harbiye'ye geldik. Harbiye'de dahil olduğumuz odada masanın başında bir binbaşı oturuyordu. Masanın üzerine iki tane zarf bırakan beraberimdeki polisler, kenara çekildiler. Biz masanın önünde iki kişi kaldık. Anladım ki; bu kalabalık içinde suçlu, ikimizdik. Diğerleri kâmilen polisti. Binbaşı polislere teşekkür etti.

Onlar gittiler. Sonra zile bastı. Gelen astsubaya:

«– Bunları al götür!» dedi.

Bu, Harbiye'ye ikinci gelişimdi. Astsubay önde biz arkada, Harbiye'nin birtakım dehlizleri andıran bölümleri içinden geçtik. Demir parmaklıklı bir kapının önünde durduk. İçeriye seslendi. Thomson tabancalı bir çavuş içerinden kapıya yaklaştı. O'na kapıyı açmasını ve bizi içeriye almasını söyledi. Kapı bir meydanlığa açılıyordu. Ondan sonra da yine aynı Harbiye üslûbunda dehlizler görünüyordu. Bu meydanlıkda Askerî Tıbbiye elbiseli bir grup genç geziniyordu. O sırada Askerî Tıbbiye'de bir hadise olmuş ve bir çok talebenin tevkif edilmiş olduğunu gazetelerde okumuştum. Bunların o gençler olduğunu kavramakta gecikmedim.

Kapı açılıp da içeriye girdiğiniz anda, Askerî Tıbbiye talebeleri büyük bir vâveylâ ile üzerimize üşüşdüler.

«– **Ertuğrul** hoş geldin, **Ertuğrul** hoş geldin!» diye bağırışıyorlardı. **Ertuğrul** yanımdaki gençti. Thomsonlu çavuş bu nümâyişi engellemek istediyse de muvaffak olamadı. Bunun üzerine sert bir tonla bana dönerek:

«– Sen gel!» diye bağırdı. Birlikte koğuşlara doğru yürürken nefere dedim ki:

«– Bunlar galiba hepsi de solcu! Beni bu solcuların arasına tek başıma niçin koyuyorsunuz. Burada başıma iş gelir!» Nefer hayretle dönüp baktı ve:

«– Sen sağcı mısın ağabey!» dedi.

Ben de:

«– Evet, tabii!» diye karşılık verince:

«– Onlar sana bir şey yapamazlar, Şu thomsonu kafalarına patlatırım!.» dedi.

Bunu söylediği sırada da eliyle tabancasını düzeltti. Birlikte koğuşa girdik. Koğuş bir koridor üzere açılan koridorumsu odalardan ibaretti. Bunların tavanları beşik gibiydi.

İçlerine tek sıra ranza konulmuştu. Ranzayla karşı duvar arasında zar zor geçilebilecek bir aralık kalıyordu. O derece dardılar. Beni bir koğuşa soktu. Yatağın üzerinden bir defter aldı. İsmimi cismimi kaydetti. Ben de kendisine aç olduğumu, yiyecek bir şeyler temin etmek imkânı olup olmadığını sordum.

«– Karavana çoktan dağıldı. Ama sana kantinden birşeyler aldırabilirim!.» dedi.

Ekmek ve sucuk istedim. Bunun için bir diğer neferi vazifelendirdi. Lâkin bu nefere para vermeme müsaade etmedi.

«– Sen benim misafirimsin!..» dedi.

Bu husustaki ısrarlarım boşa gitti. Belli ki; bu koğuşun kumandanı durumunda olan thomsonlu çavuş bir sağcı gördüğüne sevinmişti. Çabucak bir çay demletti. Kantin yakınmış. Çocuk çabuk döndü. Yemek odası olarak kullanılan diğer koğuşa geçtik. Bu sırada benimle birlikte gelen **Ertuğrul** adındaki genç de kapıda kendisine nümâyiş yapanların alâkaları bitmiş olacak ki; yanında genç cılız, sarı benizli bir çocuk olduğu halde yanımıza gelip oturdu ve bana dedi ki;

«– **Kadir Bey**, sen beni tanımazsın! Ama ben seni çok iyi tanırım. Çünkü ben **Sabahaddin Güllülü**'nün kayınbiraderiyim.» **Sabahaddin Güllülü** bizim safta, Erzurumlu bir gençti. O'nunla nasıl anlaşabildiğini sorunca:

«– Akrabalık başka, fikir başka!..» dedi.

Bu sırada yanıma oturdu. Çavuş önüme bir çay koymuştu. O'nu **Etruğrul**'a ikram ettim. Çavuş önce ayağıma bastı. Bana mâni olmak istedi. Hayır işareti yapınca açıkça:

«– Ona verilecek çayım yok!» dedi.

Çavuşu güçlükle teskin ettim ve **Ertuğrul**'un arkadaşına da bir çay verdirdim. Çayı içerken konuşmaya başladık. Bir ara dedi ki:

«– **Kadir Bey**, sen geldiğinde ben Birinci Şubede idim.

Sana yapılan muâmeleyi gördüm. Ama bana neler yaptıklarını bir bilsen! Ben orada üç gün kaldım. Benim ifademi coplarla aldılar. Beni konuşturmak için devamlı dövdüler!..» O zaman yanındaki genç atıldı:

«– Sen dayak nedir, bilemezsin! Benim mâruz kaldığım muâmeleden daha ağırı olamaz! Ayaklarımın altını şişiriyorlar, sonra da su dolu bir kovaya sokuyorlardı. Kaç kere bayıldım. Üzerime hortumla soğuk su sıkıp ayıltıyorlardı!.» dedi.

Bu çocuğun adı **Yücel**'miş. Devgenç Genel Sekreteri imiş. Daha önce yakalanan bir devgençliyi mahsus serbest bırakmışlar ve takibe almışlar, Onu yem olarak kullanmak Sûreti ile kendisini yakalamışlar. O daha da feci işkencelere mâruz kaldığını hikâye etti.

Anlatılanlardan doğrusu üzüldüm ve kendilerini teselli etmek istedim. Bir ara –herhalde ağız alışkanlığı olacak–:

«– Kader de geç!» deyince **Ertuğrul** öfkelendi.

«– Hayır **Kadir Bey**, biz kader demiyoruz!..» diye bağırdı.

«– Neden?!» diye sorunca da:

«– Çünkü kadere inanmıyoruz!..» karşılığını verdi.

O zaman kendisine dedim ki:

«– Erzurumlu **Ertuğrul**!.. İster inan, ister inanma!.. Kader senin üzerinde hükmünü icra ediyor!. Bak seni şu daracık mahpese tıkmış!»

Bundan sonra aramızdaki mükâleme «Oniki Mart Muhtırası»na intikal etti. Hem sucuk ekmek yiyor ve hem de konuşuyorduk. Devgenç Genel Sekreteri olan **Yücel, Ertuğrul**'u teselli için:

«– Sabret, **Muhsin Paşa** bunların başına yakında bir çorap örer!..» deyince kendisine sordum:

«– **Muhsin Paşa** diğerlerinden farklı mı düşünüyor?!»

Muhsin Paşa dediği o günkü Hava Kuvvetleri Kumandanı

Muhsin Batur'du. İtiraz yollu bu suale şu cevabı verdi:

«– Muhtıra'dan sonra emekliye sevkedilen subayların listesine baktınız mı?!»

«– Hayır!» dedim.

«– Baksaydınız orada hiç bir havacı subayın mevcud olmadığını görecektiniz!» dedi.

«– Bu ne ifade eder?» sualine de:

«– Bunların en horozu **Muhsin Paşa**'dır. O kendi adamlarını korudu. Ben O'na inanıyorum. Yakında bunların başına bir çorap örecek!» dedi.

Onlar kalkıp gittiler. Yanıma bir genç geldi ve:

«– Ağabey beni tanımadın gâliba!..» dedi.

Hakikaten O'nu tanıyamamıştım. Başı asker üsûlü usturuya vurulmaş, üstü başı perîşan, yüzü gözü mosmordu. Bu, risale-i nur cemaatinden **Abdulfettah Korkmaz** isimli bir Mühendis Mektebi talebesiydi. Kendisini güçlükle tanıyabildim. Zira tanınacak bir halde değildi.

«– Hayrola!.. Bu ne hal? Sen burada ne arıyorsun?» dedim.

«– Yıldız Teknik Üniversitesi'nde son günlerdeki hadiseler dolayısıyla beni buraya getirdiler ve bu hale soktular!..» dedi.

Anlaşılan kendisini bir hayli hırpalamışlardı. Onu teselli ettim. O günlerde Yıldız Teknik Üniversitesi'nde sağ-sol çatışması en şiddetli günlerini yaşıyordu. Bu hadiseler üzerinde bir müddet müdâvele-i efkâr ettikten sonra:

«– **Abdülfettah**, öğle namazını kıldın mı?» dedim.

«– Ne namazı ağabey!. Burada ben günlerdir ölüm korkusu içinde yaşıyorum. Şu kadar solcunun içinde bir tek sağcı ve müslüman benim. Bunlar beni namaz kılarken görseler parçalarlar. Ben buraya girdim gireli bir vakit bile namaz kılmış değilim!.» dedi.

Doğrusu **Abdülfettah**'ın bu zayıflığına kızdım ve bağırdım:

«– Ulan, sen nasıl müslümansın?!. Üçbuçuk solcudan korkup Allah'ın emrini terkediyorsun? Keşke namazını kılaydın da korktuğun gibi olaydı. Amel defterine namaz kılarken dövülmüş olmanın hesanatı yazılırdı. Kalk bakayım! Sıyır kollarını, abdestini al! Ben şuradan takip edeceğim! Bunlardan biri sana abdest alırken veya namaz kılarken müdahale etsin de görelim! Hem bak bunların başındaki çavuş müslüman bir çocuk. Ben şimdi O'na da söyleyeceğim. O da seni gözetleyecek! Bir şey olmaz korkma! Olsa da sen kârlı çıkarsın!»

Abdülfettah Korkmaz bu psikolojik destek üzerine abdest hazırlığı yaptı. Gömleğinin kollarını kıvırdı. Ceketini omuzuna attı. Çoraplarını çıkardı. Ayakkabılarının tabanına basa basa koğuşların hemen önündeki meydanlığın bir kenarında bulunan yüz numaralara doğru yürüdü. Solcular bu meydanlıkta volta atıyorlardı. O bu haliyle kimsenin dikkatini celbetmedi. Abdestini alıp geldi. Çavuştan istintak ile kıble istikametini öğrendik. Yemek masasını o istikamete tevcih ettik. **Abdülfettah** öğlen namazını kıldı. Namazı bitene kadar ben O'nu beklemeye kararlıydım. Bu sırada dış kapı üzerinde isimler okunmaya başladı. Bir kısım mevkuflar muhakeme olunmak üzere Selimiye Kışlası'na götürülecekti. Bunları çağırıyorlardı. Okunan isimlerden biri de **Abdülfettah**'tı. Kapıya koştum ve yüksek sesle:

«– O namaz kılıyor! Biraz bekleyin!» dedim.

Meydanlığa toplanmış olan solcular:

«– Bu da kim?» kabilinden beni tepeden tırnağa süzdüler. Dâveti yapan Başgedikli:

«– Namazını bozsun, araba beklemez!» karşılığını verince O'na da bağırdım:

«– Ne demek namazını bozsun, araba beklemez! Namaz bozulur mu? Arabanız beş dakika beklese kıyamet mi kopar!.»

Başgediklinin önünde bulunduğu dış kapı ile benim aramda on onbeş metre mesafe vardı. Bu mesafe konuşmanın yüksek sesle olmasını icap ettiriyordu. Bu da öfkeden mi, yoksa mekân zarûretinden mi olduğu belli olmayan bir hava ihdas ediyordu. Kısa bir münâkaşa sonunda isminin okunmasını namazda iken işitmiş olan **Abdülfettah** çıkageldi. **Abdülfettah**'a dönerek:

«– Ulan yoksa namazı tamamlamadın mı?» dedim.

«– Hayır ağabey! Namazımı bitirmiştim. Duâ ediyordum. Duayı kısa kestim!» Karşılığını verdi.

«– Hadi git!..» dedim. «–Mahkemeye çıkarılacaksın. İnşallah tahliye olursun! Cenab-ı Hakk'ın lütfu yâr ve yâverin olsun! Tahliye olursan, unutma ki; sâyemde şu zindandaki ikametin esnasında bir vakitçik olsun namaz kılabilmiş oldun!»

Kucaklaşıp vedâlaştık. O gitti. Ben de geriye gelip, abdestimi aldım. Aynı yerde öğlen namazını kılmaya başladım. Saat iki sularıydı. Tam dua ediyordum ki; yeniden isimler okunmaya başladı. Bunlar arasında benim ismim de geçeceğini hiç tahmin etmezdim. Zira oraya geleli ancak iki üç saat olmuştu. Fakat çağırılanların arasında ben de vardım. Çantamı aldım, çavuşla vedâlaştım.

«– Belki geri gelmem, hakkını helâl et!..» dedim.

Bizi bir cemseye bindirdiler. Cemsenin her tarafını iyice kapattılar. Arabada yirmi-yirmibeş kişi kadar vardık. Yarım saat sonra araba durdu. Arka perdeyi açtıkları zaman Selimiye Kışlası'nın kapısında olduğumuzu gördük. O sırada omuzlukla boş karavanalarını götürmekte olan şarklı bir asker bizim cemseye yaklaştı. İçeriye doğru başını uzatıp baktı ve sonra:

«– Anaaa! Hazır olun iyi dayah yiyeceksiiz!» dedi.

Baktım solcuların yüzü kâğıt gibi bembeyaz oldu. İçlerinden birisi:

«– Defol lan! Sen işine bak, seni ne alâkadar eder!..» diye askere bağırdı. Ben de sâkin bir eda ile:

«– Oğlum buraya gelenleri dövüyorlar mı?» diye sordum.

«– Döğirler ki; hem de nasıl!» dedi.

«– İçeride kimler var? Kimlerin dövüldüğünü gördün?» diye sordum.

«– **Çetin Altan** derler, bir gazeteci var. Geçen gün O'nu dövdüler. Ben de yardım ettim. Nah bu omuzluk gibi sopalarla döğirler!» dedi.

Bu sırada sırtındaki omuzluğa işaret etmişti. Bu mükâleme solcuların asâbını bozdu. Askerî şiddetle azarladılar ve oradan kovdular. Bu sırada şöför mahallinde oturan iki astsubay evrakımızı içeriyi götürmüştü. Onlar da geriye geldiler. İsim okuyarak bizi cemseden indirdiler. Selimiye Kışlası'nın methaline girdiğimiz zaman, tam cephede nefis bir sülüs yazı vardı: **El Cennetü Tahte Zılâlissüyuf!**. Bu «Cennet kılıçların gölgesi altındadır» mealindeki hadisi şerifti. Yazının yaldızları yenilenmişti. Onu seyre dalmışım. Kışlanın daha evvelki maceraları, bu kapıdan girip çıkmış olan Osmanlı askerleri zihnimde canlanmıştı. Kafile koridora doğru ilerlemişti. Ben geride kalmışım. Bir subayın:

«– Arkadaş yürüsene, herkes gitti!» hitabıyla kendime geldim. Bu sırada beraber geldiğimiz solcular koridorda bir odanın kapısında toplaşmışlardı. Kalabalığa doğru hitab eden bir sivilin:

«– **Kadir Mısıroğlu** kim? Gelsin!» diye seslendiğini duydum. Uzaktan:

«– Benim!» dedim.

«– Gel ağabey!» hitabıyla önündeki kalabalığı aralıklayıp beni içeriye aldı. Odada birkaç masa vardı. Bir masanın başına ısrarıyla geçip oturdum. Dirseğini masaya dayayarak bana eğildi ve:

«– Ağabey şöyle bir ifadeni alıp seni hemen bırakacağız! Fakat bu solcu domuzlar burda kalacak!» dedi.

Kendisine teşekkür ettim ve solcular için de acıma ifade eden bir mukabelede bulundum. Bunun üzerine:

«– Bunlara acınmaz ağabey! Daha geçen gün bir arkadaşımızı öldürdüler!» mukabelesinde bulundu.

Solcuların bir kere de bu bana iyi davranan ve isminin **İsmail** olduğunu öğrendiğim sivil polis tarafından isim okunarak kontrolleri yapılıyordu ki; birisi beni çağırdı. Birlikte başka bir odaya geçtik. Odada yalnız başına oturan bir albay vardı. Albay bana sandalye gösterdi ve karşısına oturttuktan sonra:

«– Eğer saat beşe kadar bize bir nüfus kâğıdı sûreti bir de ikametgâh senedi getirebilirsen, seni bırakacağız! dedi.

Saatime baktım, üçbuçuktu.

«– Telefonla mı getirteceğim, yoksa bunun için beni serbest bırakıyor musunuz!» dedim.

«– Beşe kadar serbestsin! Bunları saat beşe kadar getiremezsen yarın gelir seni evinden tekrar alırlar! O takdirde buradaki ikametin de uzun sürer. Bunları getirebilirsen serbestsin! Hakkındaki tahkikat devam ederken mevkuf (tutuklu) olmayacaksın!» dedi.

Masasının üzerinde o sıralarda yeni yayınlanmış olan **Şevket Süreyya Aydemir**'in **Enver Paşa** isimli eseri vardı. Demek ki; okuyan bir adamdı. Benim kitaplarımdan da haberi varmış. Bazı eserlerimin toplattırılmış olup olmadığını sordu. Kendisinden müsaade alıp fırlarcasına Selimiye'den çıktım. Bir taksiye atlayıp Üsküdar'a geldim. Motorla Beşiktaş'a geçtim. O zaman Beşiktaş, Serencebey yokuşu **Mazhar Paşa** sokağı 14 numarada oturuyordum. Evden nüfus kâğıdımı ve albaya verilmek üzere birkaç kitap aldım. Abbasağa'da Cihannüma Mahallesi Muhtarlığı'na gelip istenen evrakı temin ettim. Vasıtaları birbirine ekleyerek sür'atli bir şekilde Selimiye Kışlası'na döndüm. Kapının üzerindeki saate baktığımda beşe

beş vardı. Doğru Albay'ın odasına girdim. Sandalye gösterip beni karşısına oturttu. Bir kahve ısmarladı. Bu sırada kendisine takdim ettiğim kitapları kabul etmek istemedi. Zorla râzı ettim.

«– Siz bu kitapları dışarıda bulamazsınız. Bizim kitaplarımız nâdir yerlerde satılır!» dedim.

«– Biliyorum! Kitapçıların çoğu solcu! Sizin eserlerinizi satmazlar!» karşılığını verdi ve sordu:

«– Nedir bu mes'elenin aslı?»

«– Hangi mes'ele?»

«– Hakkınızdaki takibat mes'elesi. Bir konferans vermişsiniz!..» demesi üzerine:

«– Albayım ben sayısız konferans verdim. Hangisinden bahsediyorsunuz bilmiyorum ki!..» deyince dosyayı çıkardı bir göz gezdirdi. Böylece 1970 yılı Ocak Ayı'nda Millî Türk Talebe Birliği'nde Harf İnkılâbıyla alâkalı olarak verilmiş bir konferans olduğu anlaşıldı. Bundan dolayı bantı dinleyenler hakkında Sandıklı'da bir takibat açılmış, bu en yakın ağır ceza mahkemesi olmak dolayısıyla Isparta'ya intikal etmiş. Isparta Ağır Ceza Mahkemesi de 1402 sayılı Örfi İdare Kanunu'na göre davayı Eskişehir Örfî İdare Kumandanlığı'na ihbar etmiş. Oranın ihbarı üzerine İstanbul'da takibata geçilmiş olduğu anlaşıldı. Albay bir askerî savcı çağırdı. İfadem alındı. Serbest bırakıldım.

Bundan sonra Eskişehir Örfî İdare Kumandanlığı İstanbul'daki askerî makamların tahkikatından umduğu neticeyi alamayınca, İstanbul sivil savcılık makamına ihbarda bulundu. Zira İstanbul Örfî İdare Makamları kendilerinin bakacağı anarşist mâhiyette bir dava olmadığı için mes'eleyi başlarından atmışlar «takipsizlik» kararı vermişlerdi.

Aradan birkaç ay geçti. İstanbul Onuncu Asliye Ceza Mahkemesi'nden bir dâvetiye aldım. Duruşma gününden önce, kalemde dosyaya bakınca aynı mes'ele olduğunu gördüm. Ha-

kimin menfi bir adam olması sebebiyle avukat **Abdullah Mazhar Baytaz** ile istişare ettim. İlk celsede tevkif edilmekten endişe ettim.

Abdullah Mazhar Baytaz, hakimi iyi tanıdığını, bazı davaları dolayısıyla O'nu maznunlarla kendi yazıhanesinde karşı karşıya getirmiş bulunduğunu ve bu sebeple hâkim nezdinde hatırının geçeceğini umduğunu söyledi. Duruşma gününden bir gün evvel, birlikte Adliye'ye gittik. Ben kapıda bekledim. O, içeriye girdi. Takriben bir yarım saat sonra dışarı çıktığında yüz ifadesinin menfîliğinden içeride cereyan eden görüşmenin mâhiyetini tahmin etmekte gecikmedim. Anlattığına göre, hâkim kendisine bu davaya girmemesini ve beni peşinen tevkif edeceğini söylemiş. Münakaşa etmişler. Dava **M. Kemal**'le ilgili olunca, hâkimin asabileşip kızdığını ve aralarındaki eski hukuku tanımak istemediğini anlattı. O'nu güç belâ bir tevkif kararı vermekten vaz geçirebilmiş. Böyle bir hâkimin bize eninde sonunda ceza vereceği muhakkaktı. Lâkin, yapacak bir şey de yoktu.

Ertesi gün ilk celseye girdiğimizde, hüviyet tespitini müteâkıben savcı söz aldı ve muhâkemenin gizli cereyan etmesi için mahkemeden gizlilik kararı verilmesini istedi. Hâkim, bize sordu. Biz de ancak yüz kızartıcı suçlarda veya redâet-i ahlâkıyye yani ahlâkan düşüklük ifade eden hallerde böyle bir karar verilebileceğini, **M. Kemal** hakkındaki tenkid ve târizlerin gizli bir celsede konuşulmasına mahal olmadığı cihetle savcılık talebinin reddedilmesi gerektiği yolunda itirazda bulunduk. Fakat hâkim talep veçhile gizlilik kararı aldı. Bu tavır da O'nun davaya bakıştaki menfîliğinin bir tezâhürü idi. Belki kabul edildiği günden bu yana 5816 sayılı **M. Kemal Paşa** hakkındaki kanun dolayısıyla gizli celse kararı alınmış bir başka dava yoktur.

Hakim, bu ilk celsede tesâdüfen:

«– Eskişehir'den bir savcı yarbay gelip bu dosyayı inceledi.

Gâliba davayı bizden almak istiyorlar! Sizin Eskişehir'le ne alâkanız var?!.» diye sordu.

Bu sûretle davanın açılmasına sebep olan Eskişehir Örfî İdare makamlarının, buradan da Selimiye'deki gibi bir takipsizlik kararı çıkmasından endişe ettikleri için, bu davayı almak istedikleri anlaşılmış oluyordu. Nitekim öyle de yaptılar. En basit tabiî hukuk kaidelerini ve Anayasa hükmünü çiğneyerek –bilâhare izah edileceği üzere– bu davayı alıp nihayetlendirdiler. Halbuki ikametgâhım İstanbul'da olduğu gibi müsnet suçun işlendiği yer de bu şehirde idi. Binâenaleyh İstanbul dışında herhangi bir mahkemenin bu davaya bakması Anayasa'ya aykırıydı. Çünkü Anayasa'ya göre herkes ancak ve ancak tabiî hâkimi önüne çıkarılabilirdi. Tabiî hâkimse bir suçun ika edildiği yani işlendiği veya suçlunun ikamet ettiği mahallin hâkimidir. Lâkin Eskişehir Örfî İdare Kumandanlığı makamında öyle bir zat oturuyordu ki, O'nun Anayasa babayasa dinlediği yoktu. Bu General **İrfan Özaydınlı**'ydı.

Eskişehir Örfî İdare Kumandanlığı'nın bu sûretle mes'eleye müdâhelesi sebebiyle İstanbul Onuncu Asliye Ceza Mahkemesi'nde ikinci duruşmaya girmek mümkün olmadı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ DEFA HAPSİM
YAHUD
ESKİŞEHİR MÂCERASI

A- ESKİŞEHİR'E GÖTÜRÜLÜŞÜM

a- 12 Mart Muhtırası ve Mekkeli İbrahim'in Kehâneti

12 Mart Muhtırası verilmezden önce, anarşi had safhaya ulaşmış bulunuyordu. İdaredeki aczini, müsâmaha gibi görünen «Yollar yürümekle aşılmaz!..» sloganı ile setretmiş olan **Süleyman Demirel** bu esnada yine başbakandı.

«Kurt dumanlı havayı sever!.» derler. Anarşinin tevlid eylediği huzursuzluğu istismar ederek ihtilâl yapmak isteyen bir kısım subay, **Rıfat Erçıkan** isimli hamiyyetli bir subayın gayretleri neticesinde bertaraf edilince[31] güdümlü **Nihad Erim** Hükûmeti kuruldu.

31- 12 Mart Muhtırası'ndan evvel Ordu'da bir «Albaylar Cuntası» teşekkül etmişti. Bunlar sol bir ihtilâl yapacaklarmış. Onların arasına karışan General **Rıfat Erçıkan** bir anahtarlığa yerleştirilmiş mikro teyp ile onların plân ve niyetlerini tespit etmiş. Gece yarısı Genel Kurmay Başkanını durumdan haberdar edip, ihtilâlci subayların derhal emekliye sevkini temin etmiş! Ertesi gün vazifeye gittiklerinde, makamlarının başkaları tarafından işgal edilmiş, kendilerinin de emekliye sevkedilmiş bulunduklarını görmüşler.

Ordudaki ihtilâl havasını büsbütün dağıtmak isteyen kumandanlar, bu icraatin akabinde, tenkidlere mâruz kalan hükûmeti de değiştirmek için

Demokrasi tarihimizde «hürriyetler üzerine şal örtmek» tâbiri ile hatırlanacak olan bu hukuk profesörü tâyinle başbakanlığı kabul etmiş ve hürriyetleri tahdid eden bir icraat için kolları sıvamıştı.

O yıl hacca gittim. Mekke Haremi şimdiki gibi tamamen mermer kaplı değildi. Yol yol mermer döşeli, bunların araları da ince çakıl serili idi.

Zemzem; «Sebilci» denilen bir takım esnaf tarafından haremin dahil ve hâricinde satılırdı. Bu Sebilcilerden biri de **İbrahim** adında bir Mekkeli idi. Topbaş Âilesi ile yakın bir alâka içinde idi. Bu âile mensuplarına her hac mevsiminde hizmet ederdi. Otellerine zen zem taşır, namaz vakitlerinden önce seccadeler serip bu âile mensuplarına yer tutardı.

Bir gün akşam namazı için Harem'e gittiğimde ben de Sebilci **İbrahim**'in seccâdeler serip hazırladığı yere yerleştim. Yanımda **Emin Saraç** Hocaefendi vardı. Ezan henüz okunmamıştı. Topbaş Âilesi'nden bazı gençlerin, bu esnada tespih çekmeyerek şuradan buradan konuşmalarına kızan, âile büyüklerinden **Niyazi Bey:**

«– Susun!..» diye bu gençlere bağırdı ve sonra ilâve etti:

«– **Beytullah**'a bakmak da ibâdettir!. Konuşacağınıza içinizden zikirle meşgul olup Beytullah'ı seyredin!. Her an O'nu binlerce melek tavaf etmektedir!.»

Bu sırada **Emin Saraç** Hoca'ya bir rüya anlattı. Rüyâsında babasını görmüş. Ona Sure-i Rahman'ı «Velimen hâfe makame rabbihi cennetân!..[32]» âyet-i kerimesine kadar okumuş.

Emin ağabey rüyâyı tâbir etti. Kendisini tebrik etti. Ben tâbire müdâhale etmek istedimse de tam bu sırada Sebilci

---

meşhur muhtırayı vermişlerdir.

Şu hizmette temel bir rol oynayan ve bu yüzden solcuların bir kaç kere sûikasdlerine mâruz kalmış bulunan **General Rifat Erçıkan**'nın **Dr. Rıza Nur**'un hatıratı ile başlayan garip bir uyanış hikâyesi vardır!..

32- «Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimseler için iki cennet vardır»

İbrahim, safımızdaki arkadaşların hepsine sırasıyla zemzem verip tasını bana uzatmıştı. Alıp içtim, tekrar tekrar istedim ve içtim. Nihayet testi bitti. Sebilci kenarda sakladığı testilerden bir diğerini aldı. Ondan devam ettim. Böylece, her halde sekiz-on tas zemzem içmiştim. Sebilci **İbrahim** bu hale çok memnun olup dedi ki:

«– Maşallah!. Maşallah!.. Seni tebrik ederim!. Bu ne imandır!..»

Birisi sordu:

«– Ya şeyh **İbrahim**!. Zemzem içmekle iman arasında ne alâka var?!.» O izah etti:

«– Zemzem iman ölçüsüdür!. Şu karşıda dikilip duran İranlıları çağırıp bir tas zemzem versem, yarısını içerse, çok iyi!. Geri kalanı yere döker!..»

O zaman İran hacıları cemaate uymaz, bir tarafta dikilir beklerler, namazlarını, bilâhare kendi başlarına kılarlardı.

Namazdan sonra otele döndüğümüzde **Emin** ağabey, dedi ki:

«– Şu Sebilci **İbrahim** var ya!..»

«– Evet!.»

«– İşte O, senin için dedi ki; bu gence dikkat ediniz!. Pek yakında dili yüzünden başı belâya girecek!.»

«– Allah, Allah!..» dedim «bu da nereden çıktı?!»

Emin Ağabey, Sebilci **İbrahim**'in, namazdan önce rüyasını anlatmış olan **Niyazi Bey**'e de dikkat edilmesini söylemiş ama, bunun sebebini söylememiş...

Ertesi sabah, namaz için Harem'e gittiğimizde **Niyazi Bey**'in Mısır Oteli'nde sabaha karşı vefat etmiş olduğunu öğrendik. Sebilci **İbrahim**'in birinci dikkati yıldırım hızıyla gerçekleşmişti. Benim için çektiği dikkatin sebebi de çok geçmeden anlaşılacaktı: Şöyle ki:

b- Bir Rüya

Hacdan döndüğümüzün ilk günlerinde korkutucu bir rüya gördüm:

Rüyamda müthiş bir boğa yılanı tarafından kovalanıyordum. Tam beni yakalıyacağı sırada bir dıvara tırmanıp kurtuldum. Dıvarın altında o yılan şahlanıyor, tırmanmaya çalışıyor, lâkin her nedense kayıp duvarın dibine yığılıyordu.

Doğrusu, bir düşmanla karşı karşıya olduğumu anlamakta gecikmedim. Lâkin yılanın bana yetişememiş ve duvara tırmanamamış olması ile teselli buluyordum. Âdeta tetikte idim. Birşey olacaktı ama, acaba ne olacaktı?!

c- Eskişehir'e Götürülüş

12 Temmuz 1972 günü yazıhânemde işimle, gücümle meşgul iken telefon çaldı. Muhatabım genç bir asker olduğunu, Ankara'da vazifeli bulunduğunu, bir iş dolayısıyla İstanbul'a geldiğini, eserlerimi okuyup pek çok istifade sağladığını, bu yüzden beni görmeyi çok arzuladığını, kendisinin çoktan emekli olmuş bulunan Albay **Hilmi Işık** tarafından askerî lise yıllarında şuurlandırıldığını söylüyor ve beni iltifatlara gark ediyordu. Bu iltifat serenadından sonra güya bir yerden duymuş olarak Eskişehir Örfî İdare Makamları'nca hakkımda takibata geçilmiş bulunulmasından çok müteessir olduğunu ifade edip, o işle alâkalı benden mâlumat istiyordu. Tanımadığım, yüzünü dahi görmediğim bir insana ne söyliyebilirdim. Umûmî bir çerçevede konuşup iltifatlarına teşekkürle iktifa ettim. Sonra Eskişehir Askerî Mahkemesi'nde bu görüşmenin tahrif edilerek benim suçu bu zat ile yüzyüze görüşerek kabullendiğim tarzında bir MİT raporuyla karşılaşınca, telefondaki meçhul sesin bir ajan olduğunu öğrendim. Ancak bu zavallı, ayni gün şu hadise dolayısıyla tevkif edileceğimi bilemediği için, iki üç gün sonraki tarihle bir

rapor yazıvermiş ve benim Eskişehir'de mevkuf bulunduğum sırada benimle İstanbul'da görüşmüş olduğu yolunda bir saçmalığa vücud vermişti. Tarihteki iki üç günlük bir gecikme, O'nun yalanını ispata yetecekti. Ama ne fayda!..

Telefondaki bu görüşmeyi müteâkiben aradan takriben biriki saat geçmişti ki; odama giren genç bir adam, sivil polis olduğunu ve beni alıp Müdüriyet'e götüreceğini, kendisine böyle emir verildiğini söyledi. Birlikte Birinci Şube'ye gittik. Birinci Şube Müdürü **Necati Karaoğlu** adında az çok tanıdığım bir kimseydi. Durumu anlattı. Beni Eskişehir Örfi İdare Kumandanlığı istiyormuş. Bu maksadla gönderilen yazıyı birlikte defaatle okuduk. Tevkif olunarak gönderilmem gerekmediği gibi anlaşılıyordu. Kâğıtta sıfatım «sanık» olarak belirtilmeden «bir mes'ele için ifadesine lüzum görülen» falan şahsın bulunup gönderilmesi deniyordu. Bu sebeple beni bir tebligat yapıp serbest bir sûrette Eskişehir'e göndermeyi düşündülerse de gelen yazının ifadesindeki ipham (kapalılık) sebebiyle idareciler arasındaki müzâkere geç saatlere kadar sürdü. Meğerse, ifâdedeki bu kapalılık Eskişehir örfî idâre Makamları'nın selâhiyet tecâvüzünü setretmek için başvurdukları bir taktikmiş!

Bu arada arkadaşlarımızdan başta **Osman Topbaş, Veysel Eroğlu** olmak üzere bazı kimseler Müdüriyet'e geldiler. Akşam üzerine doğru bir polis Birinci Şube Müdürü **Necati Karaoğlu**'na rica etti.

«– Müdürüm, biliyorsun ben Bilecik'liyim. Çoktan beri anamı babamı görmedim. Beni bu işe memur edip **Kadir Bey**'le birlikte gönderirseniz, hem istenilen şahsı mevcudlu göndermek gerekiyorsa o temin edilmiş olur ve hem de ben anamı babamı görmüş olurum!»

Müdür, bu teklifi kabul etti. Cevabî yazıyı O'nun eline vererek bizi uğurladı.

Akşam karanlığı bastırmak üzereydi. **Osman Topbaş**'ın yanında kendisinin arkadaşlarından **Hasan Yeşilkaya** adında biri vardı. O'nun da Eskişehirde vazifeli albay rütbesinde bir akrabası

varmış, yola girmeden O'na telefon edip, benim için müsbet bir zemin hazırlamak istedi. Lâkin aldığı cevap ürkütücüydü. Akrabası olan Albay, O'na bu işe karışmamasını, benimle birlikte Eskişehir'e gelmemesini, böyle yapmadığı takdirde, kendisinin de tevkif edilebileceğini söylemiş. Bu haber Eskişehirin, havasında aleyhimize bir ağırlık olduğunu göstermişti. Bununla beraber resmiyette serbest göründüğümüzden yanımızdaki polisle birlikte önce bizim eve geldik.

Ben o zaman Beylerbeyi'nde bir yalıda oturuyordum. Yalının balkonunda mükellef bir yemek yiyip bir hayli sohpet ettikten sonra geç vakit yola girdik. Polis **Osman**, ben, **Osman Topbaş** ve **Veysel Eroğlu**'ndan ibaret dört kişiydik.

Eskişehir'e vardığımızda gece yarısını bir hayli geçmişti. Bu saatte resmî bir makama gidip müracaat etmenin sürprizleri olabilirdi. Bu bakımdan bir otele inip birkaç saat istirahat etmeyi tercih ettik. Gözümüzü açtığımızda, saat sabah dokuzu geçiyordu. Daha fazla gecikmeyi uygun bulmadığımızdan kahvaltı etmeden şehir merkezindeki askerî garnizona geldik. Polis, elindeki evrakla birlikte vazifeli subaya müracaat ettiğinde kızılca bir kıyamet koptu. Az kalsın, O'nu da içeri atacaklardı!. Meğerse bizim İstanbul'dan çıkışımızı telsizle öğrenmişler, buna göre eve uğrayıp yemek yemek ve otele inip uyumak sûretiyle gecikmemizi afvetmek istemiyorlardı! Polis, kendilerinin İstanbul'a gönderdikleri yazıda benim polis nezâretinde gönderilmekliğimin istendiğinin bile belli olmadığını ve bu sebeple Birinci Şube'deki müzakereleri anlatarak güç belâ kurtulabildi. Hatta garnizonun bahçe kapısı dışında neticeyi beklemekte olan **Veysel Eroğlu**'nu bile durumunu şüpheli görerek içeri çektiler. Bir hayli istintaktan, cebindeki küçücük notlara kadar herşey incelendikten sonra güç belâ serbest kalabildi.

B- ESKİŞEHİR MUHÂKEMESİ

a- İrfan Özaydınlı

Netice itibariyle herkes ayrıldı. Ben askerî garnizon dahilinde itibarlı bir misafir gibi kalakaldım. İtibarlı bir misafir gibi, diyorum, zira bana âdeta özür dileyerek Paşa'nın yani **İrfan Özaydınlı**'nın geleceğini, O'nu beklediklerini söylediler. Ama ne nezâketle, ne kibarlıkla!..

Tabii bu sun'î nezâketin bir sebebi vardı ki, birkaç saat sonra anlaşılacaktı.

İrfan Özaydınlı'nın gelmesi bir hayli gecikti. Bu sebeple, bana öğleyin lokantadan yemek getirttiler. İş bununla da bitmedi, öğlen namazını kılmak istediğimde seccade gibi kullanabilmem için bakkaldan ambalaj kâğıdı aldırdılar. Lâkin koskoca Garnizon'da kıbleyi bilen bir tek fert çıkmadı!. Kapıdaki nöbetçi askerlerden birini en yakın bir câmie koşturdular. O'nun getirdiği bilgiye göre, kıbleyi tayin edip öğlen namazını kılabildim. Saat ikiye doğru **İrfan Özaydınlı** geldi. Beni çağırdılar. Kapıdan girdiğim zaman, O nöbetçi subayına âid ve binanın cadde tarafına nâzır odadaki bir masanın başında oturmuş, arkasında yedi sekiz tane her rütbeden subay «hazır ol!..» vaziyetinde dikilmiş bir durumda idi. İçeri girer girmez, bana hitaben:

«– Gel bakalım, **Kadir Mısırlıoğlu** sen misin?! dedi.

Masasına doğru bir kaç adım ilerleyip durdum ve:

«– **Kadir Mısırlıoğlu** değil, **Kadir Mısıroğlu** paşam!.» dedim.

«– Ne farkı var ki?!» diye sorması üzerine:

«– Ben mısırlı falan değilim. Soyadım bir tahıl olan mısırdan dolayı **Mısıroğlu**'dur!.» dedim. «Yani Arap değilim! Öz be öz türküm! Bazıları bunu muhafazakârlığımdan dolayı, kasden «**Mısırlıoğlu**» diye söylüyor ve arap olduğum intibaını uyandırmak istiyorlar. Sizi tenzih ederim. Böyle bir kasdınız

olacağını da zannetmem! Ama her yanlış söylenildiğinde, bunu tashih etmek benim vazifemdir!.»

Bundan sonra aramızdaki mükâleme şöyle devam etti:

«– Sen kaç doğumlusun?!»

«– 1933 Paşam!»

«– Yazık, yazık!. **Atatürk**'ün en muvaffak olduğu yılda doğmuşsun, amma O'na kafa tutuyorsun!.»

«– Benim kimseye kafa tuttuğum yok! Ben yakın tarih üzerinde çalışıyorum! O'nun da yakın tarihimizde onbeş senelik bir iktidar devresi var. Elbette sırası geldiğinde, o devrin hatalarını da belirtiyorum. Bu bir tarihçinin en tabii vazifesidir!.»

«– Onun hatası olmaz!»

«– Paşam bize göre hatasız bir insan yoktur! Peygamberlerde bile masûmiyet sıfatlarına rağmen «zelle» yani gayri iradî hata vardır.»

«– Sen O'nun kim olduğunu bilmiyorsun!. O hata etmez!.»

«– Paşam **M. Kemal Paşa**'nın her mes'eleye dâir söylediği bir söz bulmak mümkündür. Hatta bunların çoğunun doğruluğu bile meşkûk yani şüphelidir. Bizim talebeliğimizde Beyazıt'ta yemek yediğimiz bir lokantada çorbayı metheden bir vecizesi lokantanın duvarında asılı idi. Böyle her yerde, O'nun bir sözüne rastlamak mümkündür. Bir insan her şeyi en mükemmel bir sûrette bilemez ki. Buna fiilen imkân yoktur. Meselâ siz pilotsunuz! O'nun pilotluğa dâir bir sözüne rastgelseniz, bu işin mütehassıs bir insanı olmak sıfatıyla o sözü tenkit edemez misiniz?»

«– Tabii edemem! Edersem bu doğru olmaz!»

«– Paşam! Bu sizin düşünce tarzınıza ilimde, felsefede doğmatizm, derler. Görüyorum ki; İslâmiyet'i nassa bağlılığından dolayı tenkid edenler, ilâhî olan bu nizamdakiyle bile kıyaslanmayacak derecede doğmatiktirler. O nizamda

İRFAN ÖZAYDINLI

İşte bu şahıstır!.. Gülümsüyor, ama ne zamanda biliyor musunuz?! **Ecevit** Hükûmeti'nde İçişleri Bakanı'dır!. Öyle bir zaman ki; solcu anarşistler günde onbeş-yirmi vatan evlâdını hunharca katlediyorlardı!. **Özaydınlı** da yaralanan kaatil solcuları hastahânede ziyaret (!.) edip «geçmiş olsun!.» dileklerinde bulunuyor ve bu keyfiyet günlük gazete sütunlarına kadar aksediyordu!..

DP.'lilikten önce, C.H.P.'liliğe terfih (!..) eden, emekli edilmekten korktuğu için 27 Mayıs hengâmında **İnönü**'nün elini öpen, en son olarak da solculukta karar kılan **İrfan Özaydınlı**, acaba şimdi Rusya'nın yıkıldığını, solun iflâs ettiğini, buna mukabil İslâmcılar'ın grafiğinin her gün yükseldiğini görmenin hüsranını mı yaşıyor, yoksa bu defa, islâmcı olmanın çârelerini mi arıyor!. Bilmek, çok eğlenceli olurdu!.

nassa bağlılığa rağmen insan muhakemesine her türlü araştırma imkânı veren «içtihad» teşvik olunmuştur.»

«– Senin bilmediğin bir şeyi var! **Atatürk** bir mes'ele hakkında fikir beyan etmişse, mutlaka o işi en iyi bilen bir kimse sıfatıyla beyan etmiştir! Yoksa O, bilmediği sahada konuşmaz!»

«– Siz böyle söylüyorsunuz amma, O'nun bir asker olduğunu, ihtisasının askerlikten ibaret bulunduğunu, böyle olduğu halde de dinî, içtimaî, iktisadî bütün meselelerde fikir beyan etmiş olduğunu hesaba katmıyorsunuz. Asıl sizin unuttuğunuz bir şey var, o da bir insanın birçok sahada birden mütehassıs olmasının ve bütün bu sahalarda mes'eleleri en mükemmel bir sûrette bilmesinin mümkün olmadığı gerçeğidir.»

Sırtı duvara vuran **İrfan Özaydınlı** ihtimal bahsi değiştirmek için, arkasında duran subaylara hafifçe dönerek:

«– Üzerini aradınız mı?» sualini tevcih edince, onların cevap vermelerine mahal kalmadan ben hemen atıldım ve:

«– Paşam, benim üzerimde ne olacak?! Ben kalem ehli bir insanım! Benim silâhım kalemimdir. Ondan başka silâh taşımaya ne mizacım müsâiddir ve ne de ihtiyaç hissederim. Ha, buna ilâveten bir tespihim, bir de takkem vardır!» diyerek ceketimin iç cebinden tespih ve takkemi yarı gösterir bir vaziyette çıkarmaya teşebbüs ettiğimde:

«– O tespihi ve takkeyi basit mi sanıyorsun!?. Onlar bizim için solcuların bombalarından, tabancalarından daha tehlikelidir!» deyince;

«– Aman paşam, bu mâsum tespih ve takke devlete, millete ne zarar verir?! Bunlar gemi batırmazlar. Kültür Sarayı yakmazlar, Köprü bombalamazlar, adam öldürmezler!» dedim.

Bunlar o zaman solcuların yaptıkları harc-ı âlem işlerdi. Her gün anarşik haraketlerin neticesi olarak onbeş yirmi kişi ölüyor, bir gün bir geminin kundaklanıp batırılmak istendiği,

diğer bir gün de Boğaziçi Köprüsü bombalanmak üzereyken fâillerin yakalandığı duyuluyordu. **İrfan Özaydınlı** bu sözlerim üzerine Türkiye'mizin devrimbaz taassubunun hükümfermâ olduğu devirleri yaşamamış bulunan insanların, kolay kolay inanamıyacakları şu sözlerle mukabelede bulundu:

«– Evet öyledir! Bu tespih, bu takke gemi batırmaz, adam öldürmez; falan, amma bizim için daha tehlikelidir! Çünkü bunların arkasından millet gider!. Bu milleti bıraksan Halifeliği geri getirir. Halbuki solcular köksüz ağaç gibidir! Onların sayıları mahduddur. Biz istersek, onları bir gecede toplarız. Ama siz gericiler, öyle misiniz?!»

«– Paşam!..» dedim. «Benim bildiğim, içinde yaşadığımız siyasî rejimin adı demokrasidir. Demokrasiler halk ekseriyetinin iradesini hâkim kılan rejimler değil midir?! Eğer millet ekseriyetiyle Hılâfet'i hatta daha sarih ifade ederek diyebilirim ki; şeriatı istese, O'nu geri getirmek demokrat olmanın bir icabı değil midir?! Siz hem rejimin adına «demokrasi» diyeceksiniz, hem de halk iradesine ambargo koyacaksınız. Böyle bir rejim güdümlü demektir!.»

«– Tabiî mantıken haklısınız! Ama bu millet eğitilmemiş olduğu için Hılâfet'i hatta Şeriat'ı ister! Yoksa eğitilmiş olsa, **Atatürk** inkılâplarının müdâfii olur! Onları lâyıkıyla benimser!»

«– Paşam!. Bu zihniyetin tezâhürlerini ben şahsan pek çok kereler müşahede ettim. Bir vatandaş CHP'ye rey verse, o okur yazar olmasa bile, münevver yani aydın kişi telâkki olunurken, talebeliğimizde Anayasa Hukuku Ordinaryus Profosorü **Ali Fuat Başgil** hocamızdan «gerici bir profesör» diye bahsedildiğine şâhid olmuşumdur. Doktorasını Sorbon'da yapan **Ali Fuad Bey** lâikliğin ülkemizdeki tatbikatını tenkid ettiği için gerici ithamına mâruz kalmıştır!. Bunun başka misalleri de vardır. Siz eğitimi rejime tarafgirlik istikametinde bir beyin yıkama gibi anlıyorsunuz? Bunu yaparken de, düşünce

ve hareketlerinizin yanlış olup olmadığı yolunda açılabilecek bir münakaşanın zeminini kanûnî müeyyidelerle kapatıyorsunuz! Yüz altmış üçüncü madde ve 5816. Sayılı Kanun şu yanlışınızın fiilî ve aldatmaz birer delilidir. Düşünce ve hareketlerinizin doğruluğundan eminseniz, neden aksine düşüncelerden ve tenkid olunmaktan korkuyorsunuz?! Bu yolu cezâî müeyyidelerle kapatıyorsunuz. Hür tenkide açık olmayan bir rejimin, hatalarını düzeltmesine imkân yoktur!»

İrfan Özaydınlı'nın bu salt mantık karşısında sırtı duvara vurmuştu. Sonradan orada şâhid sıfatıyla dinlecek olan **Burhanettin Kayhan**'a benim çok cerbezer olduğumu ve benimle münakaşa yapılamayacağını itiraf edecekti. Bahsi değiştirmek için:

«– Neyse, neyse!.. Şimdi arkadaşlarımız seninle konuşacaklar. Hadi bakalım!..» dedi.

Huzurundan çıkmak icab ettiğini anladım. Esasen bu sırada bir albay bana doğru yaklaştı ve:

«– Dışarı buyrun!» der gibi bir el işareti yaptı. Tam kapıdan çıkıyordum ki; hızını alamayan ve münakaşada mağlub olmuş bulunan **İrfan Özaydınlı** o zamana kadarki kibarlığı ve sesindeki yumuşaklığı terkederek:

«– Bu vatanı yıkmanıza müsaade etmeyeceğiz!..» diye bağırma üslubunda bir söz söyledi. O anda ayağımın birini kapıdan dışarıya atmış bulunuyordum. Onu geriye çektim ve kapı üzerinde dikilerek:

«– Paşam!.. Bu vatanı yıkmak isteyenleri bulunuz, onlara karşı beraber mücâdele edelim!.. Vatanseverliğim üzerinde hiç kimsenin söz söylemesine müsaade edemem. Milletin düşmanlarıyla benim kadar uğraşmış bir kimse bulamazsınız! «Moskof Mezâlimi,» «Yunan Mezâlimi», «Musul Mes'elesi» gibi eserlerim, bu iddiamın canlı birer şâhididirler. Sizin vatanseverliğinden şüphe ettiğiniz ve bu vatan aleyhine

çalışmakla itham eylediğiniz **Kadir Mısıroğlu**, eserleri ve konferanslarıyla Rusya'dan Batum'u, Yunanistan'dan Batı Trakya ve Adalar'ı, Suriye'den Haleb'i, Irak'tan ise Musul'u dava edip isteyen bir adamdır! Bu sonuncu iki devletin de arap ve müslüman olduğunu hatırlayınız!»

İrfan Özaydınlı,[33] yüzü hayretten donmuş bir vaziyette

33- **İrfan Özaydınlı** hakkında sonradan pek çok mâlumat elde ettim. Bunların hulâsası şudur:

Aslen Aydınlı olan bu şahıs mütedeyyin bir ailenin çocuğudur. Anası, babası hacıdır.

1960 ihtilâli'ne kadar D.P. taraftarıdır ve o tarihte albaydır. Emekli edilmekten korktuğu için bir vesile bulup, askerî üniformasıyla **İnönü**'nün elini öpmüş ve böylece rota değiştirip CHP.li olmuş, hem emekli edilmekten kurtulmuş ve hem de o yıl generalliğe terfih etmiştir.

İnönü'nün sol reylere tesâhüp gayesiyle «Ortan Solu» davasını ortaya atmasıyla bu yeni cereyana uyan **İrfan Özaydınlı** gitgide temposu artan bir solculaşma temayülü göstermiştir. Bununla beraber yükselmek için rüzgâra göre yelken kullanmaktan da geri kalmamıştır. Meselâ 1 Mart 1971 de «Gökçekaya Barajı»nın açılışında zamanın başbakanı **Süleyman Demirel**'in elini sıkabilmek, O'na şöyle bir görünebilmek için köylülerin arasında ezilen, çamurlara batan General **İrfan Özaydınlı**, tam on gün sonra bu mâhud «Muhtıra» ile hükûmet devrilip, kendisi de Eskişehir Örfî İdâre Kumandanı olunca bakınız ne yapmıştır!.

Hoparlerle şehrin bütün ileri gelenlerini Ticaret Odası salonunda toplayıp tehdidler savurmuş ve bu arada:

«– Şu andan itibaren bu şehrin .... da (hâşâ) peygamberi de, hükûmeti de benim! Emirlerime mutlak itaat isterim. Garnizon dahilinde bir çok binanın camlarını demirlettim. İcabında onları da hapishane olarak kullanacağım!.» dedikten sonra bilhassa Adalet Partililer'in dikkatini çekmiştir! On gün evvel elini öpmek için uğraştığı **Demirel**'in partisinin mensuplarının!..

Tabii, gün gelmiş, devran değişmiş, o **Demirel** yine başvekil olmuş. Tam o sırada **İrfan Özaydınlı**'nın kuvvet kumandanlığı için sırası gelmiş bulunuyordu. O da gereğini yapıp, kendisini engelledi. Lâkin **İrfan Özaydınlı**, bunu Millî Selâmet Partisi ve bana hamlederek gazetelere beyanat vermiş ve böylece nasıl bir solcu ve kemalist olduğunu sayemde ispatlayarak **Ecevit**'e kapılanabilmiştir.

1977 seçimlerinden sonra da bu «bir antikemalisti nasıl kahramanca ezdiği» edebiyatı ile İçişleri Bakanlığı'na kadar yükselebilmiştir. Ancak sol anarşinin kol gezdiği bir hengâm olduğundan hissiyatına mağlup olup yakalanan bazı komünistleri bakan sıfatıyla hastahânede ziyaret edip, hatır sorunca daha fazla O makamda kalması maslahata mugâyir düştüğünden o da gözden ve makamdan düşmüştür!.

dinliyordu. Bilmem bu gerçeklerden o zaman haberi var mıydı!. Ben O'nun susmasından istifadeyle devam ettim.

«– Paşam, işin hülâsası şudur: Sizinle bizim aramızdaki fark, milletin dinî inanışlarına ve tarihî şahsiyetine âid kıymet hükümleri tersliğinden ibârettir. Siz, şu kapıda nöbet tutan mehmetçik, Allah'a ve Ahıret'e inanmasa dahi onunla vatanın müdafaa edilebileceğini sanıyorsunuz. Bizse, hayır diyoruz. Bu mehmetçik sırf kuru bir toprak için ateş ve ölüme karşı savaşmayı kabul etmez. Onu ancak «Ölürsem şehid, kalırsam gâzi» inancı harakete geçirebilir.» dedim ve bu sırada elimle de cadde tarafında nöbet tutan mehmetçiği işaret ettim.

İrfan Özaydınlı hazır mükâleme bitmişken münakaşayı tazelemiş olmaktan pişman olmalıydı ki:

«– Neyse, neyse!.. Daha çok görüşeceğiz!. Şimdi arkadaşlar senin ifadeni alacaklar!» dedi.

b- İstintak (Soruşturma)

Odadan çıktık. Yanımda bir albay ve bir de yüzbaşı vardı. Bunlar beni diğer bir odaya aldılar. Odada birbirine paralel iki tane masa vardı. Birinin başına albay, diğerine de yüzbaşı yerleşti. Albay, bana sorulacak sualleri önceden hazırlamış bulunuyordu. Çekmecesinden birtakım kâğıtlar çıkarıp, biraz karıştırdıktan sonra suallerine başladı. Yine hep o nezâket berdevamdı. Ben Albay'ın karşısında yer almıştım. İki masanın üzerinde de daktilo görülmüyordu. İçimden:

«– Bu nasıl ifade almak!» diye bir sual geçiyordu. Bu sırada söze başlamadan Albay'a hitaben:

«– Bir sigara içebilir miyim?» diye sordum.

Albay:

«– Hay hay! Ne demek!. Buyrun, ben ikram edeyim!.» sözleriyle sigara paketini çıkardı. Teşekkür ettim. Ben, değiştirmeyip kendi sigaramdan içmek istediğimi söyledim.

Ancak ne kadar çaktımsa, çakmağım yanmadı. Gazı bitmişti. Benim her tevkif edilişimde böyle olmuştur. Ya çakmağımın gazı biter, ya da kibritim tükenir. Bu defa Albay bana çakmağını çaktı. Nezâketen ayağa kalktım. Bir de ne göreyim, öteki masada oturan yüzbaşının çekmecesi hafifçe çekili ve çekmecede teypin kenarı hafifçe görülüyor. İşte o zaman, bana gösterilen nezâketin asıl sebebini kavradım. Demek ki; bunlar, aleyhimde ciddi bir delilin mevcud olmaması sebebiyle, nezâketli davranıp beni konuşturmak ve ağzımdan söz almak istiyorlardı. Bu sebeple söyliyeceğim sözlere çok dikkat etmek gerektiğini düşündüm.

Bana ne sualler soruldu; bunların içinde ne komik şeyler vardı, uzun uzadıya anlatmak istemiyorum. Zira bu Eskişehir mâcerasını «Bir Muhakemenin Muhakemesi» adıyla müstakil bir eser halinde ayrıca yazmayı düşündüğümden, burada çok küçük bir hülâsa ile iktifa edeceğim. Ancak bu suallerden bir ikisine temas edeyim. Adam bana dedi ki:

«– Siz, maşallah büyük bir yazarsınız! Tarihî hakikatleri araştırıyorsunuz. Bunları eserler halinde yayınlıyorsunuz. Biz bunların bazılarını inceledik. Meselâ bir eserinizde, **Atatürk**'ün Yunan Harbi denilen harb dolayısıyla tarihte büyük bir yer işgal etmesinin imkânsız bulunduğunu, O'nun ancak inkılâplar dolayısıyla tarihe geçebileceğini, zira bu inkılâplar, ister müsbet kabul olunsun ister menfi, bunların gerçekleşmesi için beşyüzbinden ziyade insan telef olduğunu, iddia ediyorsunuz. Bu rakkam, kusura bakmayınız amma, biraz mübalâğalı değil mi?»

O'na dedim ki;

«– Albayım, ben belki yanlış hesab ettim. Sizin elinizde kalem var. Buyrun beraber hesap edelim!»

«– Hay, Hay!..» dedi. Önüne bir temiz kâğıt çıkardı, kalemini eline aldı ve not tutmaya hazırlandı. Bu sırada dikkat edince yüzünde şark çıbanı olduğunu gördüm.. O'na Şark'ta vâki isyanlarla İstikâl Mahkemeleri zâyiatını evveliyetle

söylemek istedim. Dedim ki:

«– Albayım! Cumhuriyet tarihinde üç defa Şark harekâtı var. Bunların birincisi 1925 Şeyh Said Hadisesi'dir. Bu hadise nihâyetinde Diyarbekir'de kurulan Şark İstiklâl Mahkemesi'nin astığı insanları biliyoruz. Bunlar çok değil! Fakat **Şeyh Said** çoluk çocuk büyük bir kalabalıkla harekete geçmişti. O'nun üzerine asker sevkedildi. Acaba bu hadise kaç kişinin ölümüne sebep olmuştur? Bu bir askerî harekâttır. Zat-ı âliniz de subaysınız. Bunu benden iyi bilmeniz gerekir. Kaç kişi diyorsanız, yazalım!..»

Tabiî birşey yazamadı. Ben devam ettim:

«– Sonra 1930'da **Molla Mustafa Barzanî** Ağrı Dağı'nda silâhlı bir surette kıyam etti. Üzerine ordu gitti. Binnetice mağlub olup kaçtıysa da harekât takriben altı ay sürdü. Acaba bunun da iki tarafça zayiatı ne miktardadır? Bunun da Genel Kurmay'da resmî kayıtları bulunması gerekir. Zat-ı âlinizin bu rakkamları benden iyi bilmeniz icab eder!»[34]

Yine bir şey yazamadı. Devam ettim.

«– 1936 yılındaki Dersim Harekâtı'nı düşününüz!

34- Irak'taki kürt harekâtını başlatmış olan **Molla Mustafa Barzanî**'nin ilk kıyamı 1930 yılında Ağrı Dağı'ndadır. Bunda muvaffak olamayınca hududu geçip, İran'a sığınmışsa da, İran Türkiye'yle dostluğunun bozulmaması için O'nu başından defetmiştir. Zira o günkü İran Şahı **Rıza Pehlevî** de Türk İdarecileri gibi, İngiliz adamı idi. 1926 Yılı'nda onların desteğiyle Kaçar Hanedanı'nı yıkıp İran'a hâkim olmuştu. Yani bizimkilerle aynı kulübe mensuptu. Bu yüzden onlarla arasının bozulmasını istemedi.

Barzanî, İran'dan çıkarılınca O'nu Rusya kaptı. Bu sûretle hakiki müşevvik ortaya çıkmış oldu. Ruslar, eski «Ermeni Meselesi»ni Kürtlerle yenilemek ve onları bir devlet haline getirdikten sonra yutup o sûretle İskenderun'dan Akdeniz'e çıkmak istiyorlardı. **Molla Mustafa Barzanî**'yi askerî mektebe aldılar. Subay yaptılar. Albay rütbesine kadar Kızılordu'da çalıştı. Sonra O'nu en müsaid gördükleri Irak'ta faaliyete geçirdiler.

Molla Mustafa Barzanî Irak'ta faaliyete geçmekle beraber asıl hedefinin Türkiye olduğunu 1968 yılında İsviçre Televizyonu'na alenen söylemekte bir beis görmemiştir. Cenab-ı Hakk, Ümmetin birlik ve beraberliğini emrederken şunca bölünmüşlüğün ızdırap ve muhataralarına yeni bölünmelerle tuz biber etmek isteyenlere ne demeli!. Allah iz'an versin!...

Âsilerin üzerine o zamanın imkânsızlıklarına rağmen uçak bile gönderildi. Bu harekâtı bastıran eski generallerden **Salih Omurtak**'tı. Bu zat, benim gibi Akçaabat'lıydı. Ayrıca da benim başkanlığını yaptığım Trabzon Liselerinden Yetişenler Cemiyeti'nin İstanbul, Soğanağa semtindeki talebe yurdunun bitişiğindeki konağında otururdu. Kendisinin anlattığına göre, Dersim'de yüze yakın köyü âdeta insansız bir hale getirmiş. Buna göre, bir köyü asgarî kaç kişi kabul ederseniz, buyrun, hesap edin!. Tabii bu zâyiatın hepsi, kemalist inkılaplara karşı olan aksülamellerin neticesidir» dedim.

Ben bunları söylerken O'nun yüzü renkten renge giriyor ve tabii hiç birşey yazamıyordu. Ben yine devam ettim.

– Bu üç Şark harekâtına ilâveten Konya İsyanı, Bolu İsyanı, Düzce İsyanı, Gerede İsyanı, Yozgat İsyanı ve Koçgiri İsyanı gibi isyanları ve bunlarda ölen kalan insanlarla Ankara İstiklâl Mahkemesi, Amasya İstiklâl Mahkemesi, Erzurum İstiklâl Mahkemesi, Rize İstiklâl Mahkemesi, ilh. gibi vatanın dört bucağında kurulan istiklâl mahkemelerinin asıp kestikleriyle, şapka isyanları dolayısıyla memlekette kurulan darağaçlarını sayıp döktüm. Bunlara en son olarak da Menemen Vakası zâyiatını ekledim ve bazı İstiklâl Mahkemeleri'nin bilinen kurbanlarının rakkamlarını tadâd ettikten sonra, İstiklâl Mahkemeleri hakkında da kısaca şu izahatta bulundum.

«– İstiklâl Mahkemeleri iki devredir. Birinci devredeki İstiklâl Mahkemeleri'nin asıp kestiği insanların sayısını ortaya çıkarabiliriz. Çünkü bunların verdikleri kararlar Büyük Millet Meclisi'nin tasdikiyle infaz olunuyordu. Bu sebeple onları Meclis zabıtlarından bulup çıkarmak mümkündür. Benim bu güne kadar yaptığım araştırmalara göre buna âid rakam elli bin civarındadır. Ancak bu İstiklâl Mahkemeleri'nin bir de ikinci devresi vardır. Bu ikinci devrede asılıp kesilenleri tespit asla mümkün değildir. Bu devrede **M. Kemal Paşa** Başkumandanlık Kanunu'yla Meclis'in bütün selâhiyetlerini

uhdesine almıştı. İkinci devre İstiklâl Mahkemelerini bizzat kurmuştu. Bunların kararları artık Meclis'in tastikine iktiran etmiyordu. Bunlar dilediklerini asıyor ve astıkları adamların onbeş günde bir, sadece listesini **M. Kemal**'e gönderiyorlardı.

Türkiye'yi baştan başa dolaşarak her yerde faâliyet gösteren bu İstiklâl Mahkemeleri seyyardılar. Bunların tuttukları zabıtlar da ortada yoktur. O zabıtlar şu şehirde (Eskişehir) bulunan Temyiz Mahkemesi'nin üst katında muhafaza olunurlarken bu mahkeme binasının yanması neticesi zâyi olmuşlardır. O zaman her ne lüzum görülmüş ise, Temyiz Mahkemesi Eskişehir'e nakledilmiş bulunuyordu.

Diğer taraftan bunların **M. Kemal**'e verdikleri isim listeleri şeklindeki raporlar da kaybolmuştur. Buna dâir birkaç yıl evvel (1968 senesinde) basında **İnönü**'yle **Bayar** arasında cereyan etmiş bulunan karşılıklı atışmayı her halde siz de hatırlayacaksınız. **İnönü** bu dosyaların 1950 yılındaki iktidar değişikliğinde DP'lilere teslim edildiğini, **Bayar** ise, böyle bir evrak teslim almadıklarını söylemiştir. Bunun neticesi şudur ki; İkinci Devre İstiklâl Mahkemeleri'nin ne zabıtlarını ve ne de kimleri astıklarına dâir listeleri ortaya çıkarmak fiilen mümkün değildir! Bu bakımdan, benim bahsettiğiniz eserimde inkılâplar dolayısıyla o günkü on milyonluk Anadolu halkından beşyüzbininin katledildiğini söylemem, tahminî bir rakkam olmasına rağmen mübalağa da sayılamaz!

Bütün bu kurbanlar her halde vatan hâini değillerdi. Bunlar bir içtihad farkı yüzünden telef olunmuşlardır.. Meselâ Konya'da isyan eden «Delibaş» ın arkasına takılanlar, Ankara'daki harekâtın İttihad ve Terakki'nin canlandırılması olduğu düşüncesindeydiler. Bunda haksız da sayılmazlardı. Zira Millî Mücadele'nin ön safındaki insanlar meselâ bir **M. Kemal Paşa**, bir **Rauf Orbay**, bir **Ali Fuad Paşa** ve hatta bir **Kâzım Karabekir Paşa** Selânik'ten yürüyüp gelerek **Sultan Hamid**'i tahttan indirmiş olan «Hareket Ordusu»nun kur-

may subaylarındandı. Halk, İttihad ve Terakki'nin «A» takımının vatanı batırıp kaçmasından sonra «B» takımının faaliyete geçmiş olduğuna ve aynı zihniyeti canlandırmak istediklerine hükmediyordu. Bu reydeki isâbet, CHP ile İttihad Terakki arasında yapılacak sathî bir karşılaştırma sonunda açıkça ortaya çıkar. Böyleyken Konya isyanını bastıran **Refet Paşa** Meclis'te aynen şöyle demişti:

«– Konya İsyanı'nda kaç kişi öldürdüğümüzün hesabını veremeyiz. Zira emrimdeki her nefere, dilediği her şahsı öldürebileceği yolunda selâhiyet vermiştim. Zira Konya İsyanı muvaffak olsaydı, Yunan'a karşı bir şey yapmamıza imkân kalmazdı!»

Biliyor musunuz ki, sadece Konya İsyanı sırasında telef olan Anadolu evlâdının adedi beşbinden ziyâdedir..»

Daha fazla bir şey söylememe lüzum kalmadı. Zira Albay bu suali sorup soracağına pişman olmuş bulunmalı ki;

«– Bunu geçelim!» dedi ve başka suallere geçti.

Bunlar ne komik suallerdi. Aman yarabbi!. Sonradan dava dosyası açılıp da MİT raporlarını okuma fırsatını bulunca, görecektim ki; tâ lise yıllarımdan beri takip edilmişim. Ama ne takip ediliş! Saçma sapan yakıştırma bir sürü zan ve rivâyet dolu MİT raporlarından ve bu vesile ile bana sorulmuş olan çeşitli suallerle onlara verdiğim cevaplardan, evvelce bahsettiğim «Bir Muhakemenin Muhakemesi» isimli eserde kâmil bir sûrette bahsedeceğim için burada sadece bu soruşturmanın vasıf ve mâhiyeti anlaşılsın diye, misal kabilinden zikrettiğim birkaç mesele ile iktifa ediyorum. Suud Kralı'ndan güya yardım alarak Türkiye'de Hılâfet ve Şeriat'i tesis etmek istediğimize dâir sorulan suallerle bu istintak takriben üç-dört saat sürdü. Beni bir jipe bindirerek Birinci Hava Taktik Kuvvetleri'nin geniş arazisi içindeki karargâha getirdiler. Ellerinde kabarık görünüşlü bir sarı zarf vardı. Belli ki; ifademi ihtiva eden teyp bantı bunun içinde idi.

Beni bir kapı önünde bekleterek içeri girip çıktılar. Askerî savcıya bu bantı teslim etmiş olmalıydılar ki; kapı önünde içeride dinlenmekte olan teyp bantındaki sesimi duyuyordum. Bu şekilde bir saat kadar kapıda bekletildikten sonra içeriye çağırıldım.

·Burası Örf-i İdare Mahkemesi Başsavcısı'nın odasıydı. Sonradan öğrendiğime göre savcının adı **Nevzat Beygu** idi. Erzurumlu ve muhtemelen alevî idi. Mevsim yaz olduğundan oturduğu masanın arkasına ceketini çıkarıp asmıştı. O kadar kısa boyluydu ki; bu boydaki bir insanın nasıl olup da subay yapıldığına şaştım. Belli ki, Merkez Garnizonu'nda alınan ifademin bantını dinlemiş, ama umduğunu bulamamıştı. Bundan dolayı fevkalâde sinirliydi.

«– Nihayet seni elime düşürdüm!» diye hışımla bağırdı.

Bir savcının böyle hareket etmeye hakkı yoktu. Anlaşılıyordu ki; Merkez Garnizonu'nda belli bir maksada bağlı olarak gösterilen nezâket artık bitmişti. Bundan sonra huşûnetli bir muâmele başlıyordu. Karşısında bir asker, daktilo başında kâğıdını takmış, ifade almak için hazır vaziyette bekliyordu. Ayakta dikildim. Buyur, otur! Ne kelime, bana yiyecekmiş gibi bakıyordu. Kendisine bir savcının o asker de olsa bir hukuk adamı olduğunu ve suç ispat edilene kadar maznunu böyle itham edemiyeceğini söylemeye çalışırken öfkeyle ayağa kalktı ve parmaklarıyla da sayarak:

«– Bu memlekette üç zümre var! Atatürkçüler, Komünistler ve Şeriatçılar! Biz Atatürkçüler, erken kalktık! Şansınıza küsün! Siz Şeriatçıları da, komünistleri de ezeceğiz!» diye bağırdı.

Bunun üzerine kendisine böyle konuşmasının bir kanun adamına yakışmadığını, tarafgirliğini peşinen ortaya koymakta bulunduğunu söylemeye çalıştımsa da sözümü kesti. Bu sırada nefes kokusunu duyacağım derecede yanıma yaklaşarak hışımla bağırdı:

«– Seni elime geçirmek için, neler çektiğimi ben bilirim! Kırk sefer İstanbul'a ifade almaya gittim! Buradan çıkmayı unut! Senin burdan ancak ölün çıkar!..»

Bu sırada fiilî bir tecâvüzde bulunacağı intibaını veren bir hareketle tam yüzümün önünde yumruğunu sıkmış bulunuyordu. Sonra ne düşündüyse sözünü bitirirken, sıkılı yumruğunu iki üç adım geriye atarak kendi masasının üzerine vurdu. Bense, kapının hemen dibinde dikilmekteydim. Âni bir hareketle, savcının kapısını açtım. Bir de ne göreyim. Adliye koridorundaki bir sürü insan, askerî savcının bağırmasına kulak misafiri olmak için orada birikmiş bir durumdaydı. Onlara seslendim:

«– Savcı Bey'in nasıl ifade aldığını görüyorsunuz! Şâhid olun!.. Bana burada bir şey olursa, siz şâhidsiniz!»

Savcının yetişip öfkeyle kapıyı kapatmasına kadar, ben kulak misafiri olmak isteyen bir takım eşhasa bu sözleri yetiştirmiş oldum. Hemen kapı dibindeki maroken bir koltuğa müsaade istemeksizin, oturdum ve kendisine:

«– Bana fenalık geldi. Askerinize söyleyin, bir bardak su getirsin! İlâcımı alacağım. Sizin vazifeniz benim ifademi almaktan ibarettir. Hakkımdaki kararı hâkimler verecektir! İlk defa savcı görmüyorum ve ilk defa da ifade vermiyorum. Böyle yapmaya kanûnen hakkınız yoktur! Bir gün bunun hesabını verirsiniz!.» dedim.

«– Ne o?!. Beni tehdid mi ediyorsun!.» dediyse de sesinde eski sertlik yoktu. Kapı önünde birikmiş olan bir takım insanın ifade aldığı bir kimseye bağırıp çağırmasına şâhid olmalarından mahcup olmuş gibi bir hali vardı. Bu sırada çantamda tesâdüfen•aspirin vardı. O'na nasıl bir ilâç aldığımı göstermemeye çalışarak bu su ile bir aspirin içtim. Elimdeki çantayı alıp içinde mevcud evrakı incelemekle bir müddet oyalandı. Karşısındaki asker, ifademi yazmak için bekliyordu. Bir iki defa bana ifade vermem için ihtar ettiyse de, ben henüz

kuvve-i mâneviyemin (moralimin) düzelmediğini, biraz daha dinlenmem gerektiğini söyledim. Sonunda sabırsızlandı ve ayağa kalkarak askere:

«– Yaz oğlum! İfade vermekten istinkâf etmiştir!» dedi.

«– Hayır, asla!» diye itiraz ettim. Bu muâmele iki üç defa tekerrür etti. Nihayet kadere razı olup:

«– Buyrun, sorun soracağınızı!..» dedim.

Mâhud konferans bantı hakkında birkaç sual sordu. Müsnet suçu reddetmem üzerine zabıt imzalanıp tomsonlu askerler refakatinde mahkeme salonuna sevkolundum.

Burada birkaç dakika bekledikten sonra üç hâkim ve bir savcı yerlerini aldılar. Soruşturma celsesi başladı. Hüviyet tespitinden sonra isnad olunan suç anlatılarak böyle bir konuşma yapıp yapmadığımı sordular.

«– Hayır, böyle bir konuşma yapmadım!..» dedim.

Bunun üzerine usûl icabı karar vermek için beni salondan dışarıya davet ettiler. Tam çıkıyordum ki; mahkeme heyetine dahil bir hâkim yüzbaşı arkamdan lâf yetiştirdi ve dedi ki;

«– **Rıza Nur**'un hâtıratını da sen yayınladın değil mi?!» Geriye döndüm ve dedim ki:

«– İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi **Rıza Nur**'un hâtıratını yayınlayan fâili arıyor! Siz fâilin kim olduğunu biliyorsanız, bunu bana söyliyeceğinize âid olduğu mahkemeye ihbar ediniz! Bu her vatandaşın tabii bir vazifesidir. Madem ki; eminsiniz, öyle yapmanız gerekir!»

Bu cevabım üzerine:

«– Biz her şeyi biliyoruz. Seninle çok görüşeceğiz!» dedi.

Güya karar için gizli olarak müşâvere edeceklerdi. Ceza usûl hukuku bunu gerektiriyordu. Onun için dışarıya çıkarılıyordum. Halbuki bunların kararının çoktan verilmiş olduğu, her hallerinden açıkça belli oluyordu. Kurbanlık koyun gibi boy-

numu eğdim ve dışarıda iki üç dakika kararlarını bekledim. Tekrar içeri çağırıldığımda mahkeme reisi kararı okudu. Toplanan delillere göre, binnetice suçlu bulunup mahkûm edileceğim kat'iyetle muhtemel göründüğünden beni peşinen tevkif ediyorlardı. İki tomsonlu astsubay refakatinde Adliye Binası'ndan dışarıya çıkarıldım. Karanlık basmak üzereydi. O gün sabahtan akşama kadar kahvaltı dahil hiç birşey yememiştim. Otelden çıktığımızda Garnizon'a geç kalmamak için acele etmiş, kalvaltı yapmamıştım. Sade yolda iki tane simit almıştım ki; onun da bir tanesinin ancak yarısını yiyebilmiştim. O bir buçuk simitle askerî cezaevinde üçgün idare edeceğimi, nereden bilecektim!.

c- Üsteğmen Muharrem Atak

Eskişehir Birinci Taktik Hava Kuvvetleri'nin işgal ettiği saha, uçsuz bucaksız bir araziydi. Uçuş tâlimi yapılan bu saha bir takım dağları vâdileri içine alıyordu. Şehrin hemen kenarından başlayan bu arazi içinde Askerî Mahkeme'nin faaliyet gösterdiği bina ile Askerî Cezaevi'nin arası takriben beş km. kadardı. Ellerime kelepçe vurmadılar. Bir askerî jiple, cezaevine geldik.

Cezâevi, Porsuk Nehri kenarında kurulmuş yeni ve tek katlı betonarme bir binaydı. Akşam karanlığı bastırmak üzereydi. Beni on iki kişilik ranza ihtiva eden bir koğuşa tek başıma koydular. Sonradan öğrendiğime göre, başka koğuşları sıklaştırarak beni yalnız yatırmak için bu koğuşu boşaltmışlarmış. Sadece ertesi gün başka bir cezâevine nakledilecek olan Adanalı bir mahkûm askeri bir geceliğine benim koğuşa koydular. O gece o mahkûmun birtakım palavralarını dinledim. Meğerse azılı ve ahlâksız bir adammış. Sabahleyin kendisini koğuştan çıkardılar. Takriben yarım saat sonra Müdüriyet'e çağırıldım. Sonradan çok iyi anlaşacağım bir üsteğmen, müdür makamında oturuyordu. Akşamki asker de oradaydı. Askerin

ceplerini aramış ve benim verdiğim yüz lirayı bulunca, bunu kimden aldığını sormuşlar, O da beni söyleyince çağırıp işi istintak etmek ihtiyacını hissetmiş.

«– Al paranı!..» diyerek mahkûmun cebindeki yüz lirayı bana geriye veren üsteğmenin anlattığına göre, o gece beraber kaldığım mahkûm çok azılı biriymiş. Eğer kaçabileceğini bilse, beni öldürüp cebimdeki bütün parayı alabilirmiş. Bana:

«– Sen bu gece saatli bomba üzerinde uyumuşsun!» dedi.

Bu üsteğmen aslında beni tanımak istiyordu. Parayı bahâne edip, beni Müdüriyet'e celbetmişti. Askeri savdıktan sonra, beni oturtup bir çay ikram etti. Belli ki; nasıl bir adam olduğumu öğrenmek istiyormuş. Meğerse, komando olan üsteğmen **Muharrem Atak** o sıralarda iyi bir solcu imiş. Bu sebeple de **İrfan Özaydınlı** ile çok iyi anlaşıyormuş. Merâsim Kıt'ası Kumandanı imiş. O günlerde tesâdüfen arkadaşlarından bir ikisi, İstanbul Selimiye Kışlası'nda mevkuf bulunuyormuş. Onlara işkence yapıldığına dâir haberler alıyormuş. Bundan dolayı İstanbul örfî İdare Makamları'na işkence tatbik etmelerinden dolayı sövüp sayarmış. Benim tevkif edildiğimde o izindeymiş. **İrfan Özaydınlı** O'nu alelacele iznini yarım bıraktırarak huzuruna celbetmiş. Kendisine azılı bir sağcı suçlu yakalandığını, bu sebeple O'nu askerî cezaevine müdür tâyin ettiğini, her gün bu aşırı sağcının ağzını burnunu kırarak kendisine şifahî rapor vermesini emretmiş. Tabii o azılı sağcı suçlu bendim. Üsteğmen **Muharrem Atak** verilen bu vazifeyi kabul etmeyip, itiraza niyetlenirken, Paşa'nın çok kararlı olduğunu görünce, emredilen işkenceye engel olmak maksadıyla kabul edip cezaevine müdür olmuş imiş. Bunları çok sonraları cezaevinden ayrılırken, kendisinden dinleyecektim.

Eskişehir'in yerlisi olan bu subay, liseyi bitirene kadar namaz kılan bir gençmiş. Harbiye'de kendisini solcu yapmışlar. Bu yüzden, vaktiyle Komünizmle Mücadele Derneği

Eskişehir Askerî Cezâevi Müdürlüğü odasında müdür muâvini astsubay **Muhiddin**'le
–Cezâevine ilk geldiğim günlerde–

başkanlığı yapmış olan babası, O'ndan dargın ölmüş. Allah'ın takdirine bakınız ki; iki ay sonra bu üsteğmen yeniden eski hüviyetine dönecek ve namaz kılmaya başlıyacaktı.

Gerçekten iki ay sonra ramazan gelmişti. Tesâdüfen ramazandan birkaç gün önce de çok sevdiği küçük kardeşi trafik kazasında vefat etmişti. Garnizonda nöbetçi olduğu geceler, cezâevine gelip benimle sabahlara kadar, konuşurdu. Bu sohpetlere eklenen şu ölüm hadisesi, O'nun eski benliğine kavuşmasına yetmişti. Hatta, anası O'nun izinli olduğu bir günde, bir akrabasını bana göndererek, oğlunun kurtuluşuna vesile olmaklığım dolayısıyla, geceyarısı kalkıp namaz kılarak bana dua ettiğini söyletmiştir.

Demek ki; âile dindardı. O gün bana sadece sual sordu. Mert tabiatlı, kavgacı bir gençti. Çoktan yüzbaşı olması lâzımgeldiği halde, şu tabiatı dolayısıyla zamanında terfi edemediği söyleniyordu. İhtimal şu husûsiyetinden dolayı, benim merdâne cevaplarım O'nu büyülemişti. Bundan dolayı çok iyi ahbap olduk. Bu ilk günde bana gayet renksiz göründü. Cezâevinin tâbi olduğu kaideleri anlattı ve biraz da teselli kabilinden sözler söyledi. O'nun tutumu garnizondakilerle Adliyedekiler arasında mutavassıt görünüyordu. Bununla birlikte ihtiyat edip karanavadan bir şey yemedim. Tam üç gün musluktan su içtim ve çantamdaki bir buçuk simitle kifaf-ı nefs ettim.

d- Cezâevi Şartları

Askerlerin benimle görüşüp konuşmaları yasaktı. Bu yasağı **Ramazan Temelli** adında Malatyalı bir asker deldi. Gece nöbetlerinde penceremin önüne geliyor ve bana diğer koğuşlarda yatan nurcular ve **Hüsrev Altınbaşak**'tan haberler getiriyordu. Bu asker 27 Mayıs İhtilâli hengâmında mertliğiyle şöhret yapmış olan **Hamid Fendoğlu**'nun akrabasıydı. Kendisi de müslüman bir genç olduğu için, bir şey yemememe üzülüyor ve hiç olmazsa kantinden bana bazı şeyler getirmek

hususunda ısrar ediyordu. İlk önce O'na da güvenemedim ve bu cezâevine girişimin dördüncü günü ondan sadece karpuz istedim. Karpuza bir hile yapılamıyacağını düşünmüştüm. Müteakip on gün, hep karpuz yedim. Aslında mahkûmlar için kantinden alışveriş de yasaktı. **İrfan Özaydınlı** cezâevinde de terör estiriyordu. Radyo ve gazete cezâevine sokulamıyordu. Bu asker karpuzu bana gizlice getiriyordu.

Özaydınlı'nın cezâevindeki terörü o şiddetteydi ki, O'nun cezâevine geleceği günlerde, namaz takkeleri ve seccadeler toplatılıp Müdüriyet'te saklanıyordu. Hatta daha sonraları bana âilemin getirdiği bir Kur'an-ı Kerim nizamiyede yasak denilerek müsâdere olunmuştu. Buraya gelişimin on üçüncü günü avukatım ve ziyaretcilerimle görüşmeme müsaade olundu. Avukat **Abdullah Mazhar Baytaz**'dı. Âilemi ve çocuklarımı alıp getirmişti. Onlar bana haşlanmış tavuk, kavrulmuş et gibi bir şeyler ve çamaşır getirdiler. Böylece mevkufiyetimin on üçüncü günü normal bir yemek yiyebildim.

O gün dokuz yaşında bir çocuk olan oğlum **Sunûsi**'nin halinde bir durgunluk vardı. Acaba babasının hapis olduğuna mı üzülüyordu. Ne kadar sordumsa cevap vermedi. Annesi durumu izah etti. Harçlığından biriktirerek bana bir kutu çikolata almış. Onu, garnizonun girişinde kontrol ederlerken, herkes bir avuç almış ve çocuğun elinde boş bir kutu kalmış. O da kutuyu yere çalıp ağlamaya başlamış. Annesi kendisini güçlükle teskin edebilmiş. Askerî garnizonla askerî cezâevinin arası bir hayli uzaktı. Ziyaretciler askerî otobüsle getirilip götürülüyordu. Görüşme, insanın yüzünü sonsuz parçalara ayıran ince bir kafesli tel arkasındandı. Bir çok insan yan yana duruyor ve mevkuflarla ziyaretçiler arasındaki mesafenin açıklığından dolayı, ancak bağırarak birbirlerine seslerini duyurabiliyorlardı. Bir çok adamın aynı anda yüksek sesle anlaşmaya çalışması üzerine orası bir pazar yeri gulgûlesine boğuluyordu.

O gün benim ziyaretçilerimle ilk görüşmemdi. Cezâevi mü-

dürü lütfedip bana müdüriyet odasında görüşme imkânı sağlamıştı. Fakat yanıbaşımda beli tomsonlu iki astsubay dikiliyordu. **Sunûsi**'nin hikâyesini duyunca O'nu kucağıma alıp başını okşadım ve:

«– Üzülme oğlum! Benim burda çok çikolatam var. Seninkini de yemiş sayılırım! Onlara hediyemiz olsun!» dedim.

Fakat çocuk patlamaya hazır bir bomba gibiydi. Ağlamaya başladı. O'nu güçlükle teselli edebildim. Sesini kesince gözyaşlarını sildim, kucakladım, öptüm. Tam o sırada:

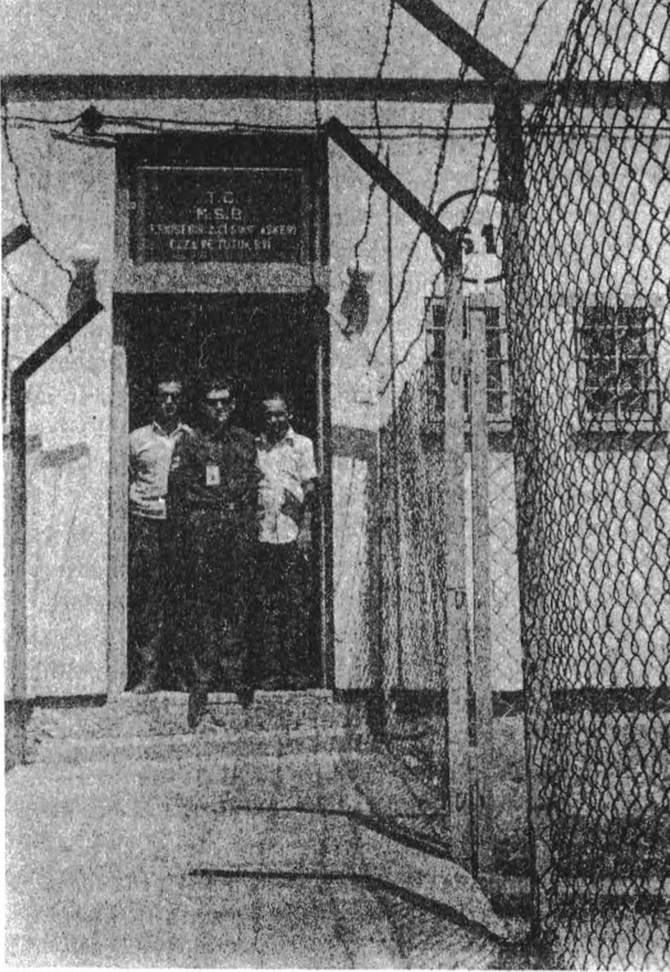
«– Babacığım, bu **İrfan Özaydınlı**'nın bıyıkları var mı?» diye sordu.

«– Ne münâsebet!.. Bıyık erkekte olur!.. O puştun biri oğlum!..» diye bağırdım. Ağlayan çocuk katıla katıla gülmeye başladı. Kuvve-i mâneviyesi düzelmişti. Görüştüğümüz odada, masa başında bir üsteğmen oturuyor, yanıbaşında da iki tomsonlu astsubay dikiliyordu. Bunların arasında babasının kendisini hapseden bir general hakkında alenen «puşt» kelimesini telâffuz etmesinin arkasındaki psikolojik metânet oğlumun kuvve-i mâneviyetisini düzeltmiş ve O'nu ağlamakta iken kahkaha ile güldürmüştü.

Eskişehir Askerî Cezâevi mâcerası ile bunun mahkemedeki safahatı, ayrıca kaleme alınacağından bir telgraf hülâsası ile bu bahsi tamamlamak istiyorum.

Askerî Cezâevi'ndeki bu birinci ikametim, yüzyirmi dokuz gün sürmüştü. Yüzyirmi dokuz, «lâtif» esma-i ilâhiyesinin ebced karşılığıdır. Şu tesadüfe bakınız ki, yüzyirmi dokuz gün sonra tahliye edilip tam yüzyirmidokuz gün serbest kaldıktan sonra tekrar tevkif olundum.

Cezaevine girdikten belli bir müddet sonra iddianâme tebliğ olundu. Fakat iddianâmenin tebliğini müteakip askerî savcı **Nevzat Beygu** da oradan tâyin olunup İzmir DGM'ye gitti. O'nu hiç bir duruşmada karşımda göremedim. Yerini alanların da zihniyet itibarıyla ondan farkları yoktu.

Eskişehir Askerî Cezâevi'nin giriş kapısı üzerinde müdür yardımcısı **Muhiddin** ve bir asker mahkûm ile..

Dava başlayıp duruşma dosyası tetkikimize açılınca, gördük ki, bu savcı defaatle İstanbul'a gidip, parklarda, arkadaş yazıhânelerinde çeşitli insanlardan uydurma ifadeler almış. Onlarla itham olunuyordum.

Talihin şu cilvesine bakınız ki; takriben ikibuçuk üç sene sonra İzmir'de **Hüsrev Efendi**'yle bir vakıf arasındaki bir Kur'an-ı Kerim'i tab etme meselesinden dolayı açılmış, davaya **Hüsrev Altınbaşak** vekili sıfatıyla girdiğim hengâmda bir gün O'nunla Adliye koridorunda karşı karşıya gelecektim. Beni yaşatmayacağını söyleyen bu yarbay verilmiş olan cezayı bile çektirmeye muvaffak olamamıştı.

Cezaevine gelişimden takriben dört ay sonra, ilk celseye çıkarıldım. Oldukça geniş olan mahkeme salonu kalabalık bir dinleyici kitlesi ile doluydu. Bunlar o binada vazifeli subay ve astsubaylardı. Muhakeme akşama kadar sürdü. Arkadaşlarımızdan **Evren Karadayı**'nın kulak misafiri olduğuna göre, subaylar duruşma salonundan çıktıktan sonra:

«– Bu adamı getirip bize konferans verdirecekleri yerde, mahkûm etmek istiyorlar?» demişler imiş. Bu söz hakimlerce duyulmuş olacak ki; müteakip duruşmaya alâkadarlardan başka bir kimse kabul olunmadı. Âdeta gizli celse haline gelen muhakemede avukatların kâtipleri bile bulunamadılar.

Askerî Ceza Usül Kanunu'na göre bir mevkufu mahkemeye ancak bir üst rütbeli insan götürebilir. Biz de kanunen teğmen sayılıyorduk. Bunun için beni mahkemeye muhâfız sıfatıyla üsteğmen **Muharrem Atak** getirmişti. Duruşmadan sonra bana dedi ki;

«– **Kadir** ağabey, izin verirsen ben buraya bir daha gelmiyeceğim! Asker olmam sebebiyle doğrusunu istersen yerin dibine geçtim. Kim kimi muhakeme ediyor. Hâkimler senin sözlerini anlamaktan bile âcizler.»

O gün celse gayet geç bir saatte nihayete ermişti. Mahkemeden Adliye'ye dönerken câlib-i dikkat bir vaka oldu.

e- Parola Çamur

Hava kararıncaya kadar devam eden bu celseyi müteâkiben Askerî bir vasıtayla Cezâevine dönüyorduk. Cezâevi ile Askerî Mahkeme'nin arası garnizon dahilinde olmakla beraber, takriben beş kilometre vardı. Hava kararmış, yollar ve köşebaşları süngü takmış nöbetçilerle tutulmuştu. Adliyeden beşyüz metre kadar uzaklaşmıştık ki; iki süngülü nöbetçi yolu kesip:

«– Parola!..» diye bağırdı.

Jipin şoförü akıl edip parolayı öğrenmemiş, böyle bir şey hiç birimizin aklına gelmemişti. Gerek şoför gerekse Üsteğmen parola soran nöbetçiye her ne kadar dert anlatmaya çalıştılarsa da söz dinletemediler. Parola soran askerin konuşmasından Karadenizli biri olduğunu hissettim. Camdan eğilip kendisine dedim ki:

«– Oğlum, akşam namazı geçiyor. Cezâevine yetişip namazı eda edeceğiz. Görüyorsun Adliyeden geliyoruz. Parolayı öğrenmedik. Bırak da geçelim!»

İhtimal dindar çocuktu. Bana dedi ki:

«– Peki abi bırakayım. Ama yüz metre ilerde sizi bir daha çevirecekler. En iyisi geriye dönüp parolayı öğrenin!»

«– Oğlum, geriye dönsek namaza yetişemeyiz. Sen bırak da, ilerdeki nöbetçiyi biz hallederiz!..» dedim.

«– Peki,» dedi ve bize yol verdi. Hakikaten ikiyüz metre daha gidince yeniden iki nöbetçi yolumuzu kesti ve bunlar da:

«– Parola!?» diye bağırdılar.

Yine bir münakaşa ve rica faslı başladı. Ben ilgisiz duruyordum. Bir sigara çıkarıp yaktım ve bacak bacak üstüne attım. O esnada gözüm pantolonumun paçalarına ilişti. Paçamın birinde çamur lekesi gördüm.

«– Bu çamur da paçama nereden sürülmüş? Ben toprağa basmadım ki!..» diye söylendim.

Halbuki o gün öğlen namazını Adliye'nin bahçesinde avukat ve diğer maznun arkadaşlarla birlikte cemaatla kılmıştık. Mevsim kıştı. Pardesülerimizi yere sermiştik. İhtimal o esnada bu çamur paçama bulaşmıştı. Fakat ben bunu o anda hatırlayamamıştım. Vehleten (durup düşünmeden) jipin şoförüne dedim ki:

«– Çamur de O'na bakalım!»

Şoför:

«– Parola Çamur!» diye bağırdı.

Parola soran nöbetçi kızgın bir sûrette:

«– Geç be birader. Madem parolayı biliyordun da neden deminden beri söylemiyorsun!?» dedi.

Cezâevine kadar daha birçok nöbetçiyle karşılaştık. Hepsinin sualine «**çamur**» diye diye takılmadan yolumuza devam ettik. Meğer o gün parola «**çamur**», işareti de «**yaprak**» imiş. Parolayı duyan, bize işareti sormuyordu.

Jipin içinde bir Muşlu asker daha vardı. Elleri ekzamalıydı. Baktığınız zaman içiniz bir tuhaf olurdu. Namaz kılan, dindar bir çocuktu. Bana dedi ki:

«– Ağabey sen bu paraloyı nasıl bilebildin?»

Maneviyatını takviye edeyim diye, O'na dedim ki:

«– Dört aydır Cezâevi'nin duvarlarını Allah, Allah!.. diye inletiyorum. Bu kadar da olmasın mı?»

Çocuk şapkasının tereğini arkaya çevirip elimi öpmeye teşebbüs etti. Ellerinin ekzamasından tiksindiğim için içtinap ettim. O ise bu hareketimi tevâuzuma hamlederek ısrar etti. Böylece O'nun elimi öpmek istemesi, benim elimi kaçırmam sûretinde cereyan eden bir karışıklıkla Cezâevi'ne geldik. Kısa zamanda bütün askerler vak'ayı duymuş. Ne de olsa Anadolu çocukları!.. Bundan sonra bana hududsuz saygı ve sevgi göstermeye başladılar.

15 gün sonraki celseye gittiğimizde hadisenin Adliye dahilinde de şüyû bulmuş olduğunu anladım. Zira vazifeli bütün askerler, bekleme salonunda kuyruğa girip elimi öpmeye teşebbüs etmişlerdi. Şapkasını arkaya çeviren geliyordu. Tam bu sırada mahkeme salonuna girmek üzere oradan geçen hâkimler manzarayı görmesinler mi!..

Bundan sonraki celse için geldiğimde Adliye dahilinde hûsusi bir tertibat alındığını müşahede ettim. Askerler uzaktan bakıyor, fakat yanıma yaklaşamıyorlardı. İki astsubay nezâretinde daha dış kapıdan teslim alınarak etrafı kurdelelerle çevrilmiş -merâsim korteji gibi- hususî bir mahalde yalnız bulunduruluyordum. Birde ne göreyim. Duvara kocaman bir ilân asılmış. Bununla Adliye dahilindeki askerlerin benimle görüşme ve el sıkışmaları yasaklanıyordu. Bir evvelki celse için geldiğimde askerlerin elimi öpmek üzere kuyruk teşkil ettiklerine şahid olmuş bulunan askerî hâkimler, el öpmeyi «**el sıkma**» sûretinde tahfif lüzumunu hissetmişlerdi.

Meğerse yalnız parola değil, bizi muhâkeme etmekte olan hâkimlerin vicdanları da –bir maznuna saygı, sevgi gösterilmesine asla tahammül edemeyecek derecede- «**ÇAMUR**»muş!...

f- Eskişehir Dâvâsına Umûmî Bir Bakış

Bu davayı – evvelce ifade etmiş olduğum üzere – tafsilâtıyla ve müstakil bir eser halinde ayrıca kaleme alacağından dolayı burada çok umûmi bir hulâsa ile iktifa etmek istiyorum.

Bir kere Eskişehir Askerî Mahkemesi'nde hukukun temel prensipleri defaatle çiğnenmişti. Bunları şöyleyece sıralayabiliriz;

aa- Usul bakımından: Eskişehir'in bu davaya bakmasına imkân yoktu. Zira, suçun ika mahalli (işlendiği yer) İstanbul olduğu gibi ikametgâhım da bu şehirde idi. Buna göre, bir

muhâkeme cereyan edecekse, bunun Eskişehir'de olmasına imkân yoktu.

Esâsen başlangıcta bu tabiî ve hukukî usûle riâyet olunmuş, İstanbul Örfi İdâre Makamları hakkımda takibata geçmişler ve bu takibat «tâkipsizlik» kararı ile neticelenmişti. Daha sonra yine Eskişehir Örfi İdare Makamları'nın tahrikiyle İstanbul Onuncu Asliye Ceza Mahkemesi'nde aynı konferans için bir dava açılmış ve bu dâvâ da, bilâhare Eskişehir'e celbolunmuştu. Peki, buna hukukî kılıf ne idi? Dosya açılıp çeşitli resmî makam arasında cereyan eden yazışmalarla diğer maznun ifadeleri mâlum olunca, anladım ki; yine kanunsuz olarak bu konferansın bantını dinlemekten dolayı Sandıklı'da açılıp Isparta Ağır Ceza Mahkemesi'ne intikal etmiş bulunan beş maznunlu (sanıklı) bir dava, Eskişehir'e celbolunmuş, bu dava, benimle alâkandırılarak oraya celbolunmuşum. Hadisenin tafsilâtı da kısaca şöyledir:

Konferansım, «Harf İnkılâbı»na dâir olduğundan bu mes'ele ile yakînen alâkadar olan bir kısım nurcu genç, kendisini memnun etmek maksadıyla konferansın teyp bantının bir nüshasını o zaman Isparta'da münzevi bir hayat yaşayan ve üstad **Bediüzzaman**'ın tabii ve mutlak vekili addedilen **Hüsrev Altınbaşak**'a götürmüşler. O da fevkalâde memnun kaldığı bu konferans metninin yayılmasını arzu ettiğinden, bunu yakını olan bir elektrikçiye verip çoğalttırmış, her ziyâretine gelene o banttan alıp memleketine götürmesini tavsiye etmiş. Bunlardan biri de Sandıklı'da oturan **Ali Şeker** adında bir zatmış. Bu zat, bantı umûmiyetle nurcuların toplandığı bir kahvede çalıp müşterilere dinletirmiş! Ancak bunu yaparken ihtiyaten kahvehânenin kapısını kapatırlarmış. Böyle bir sırada kazanın hâkimlerinden biri oraya gelmiş. Teypi kapatıp, hâkimi içeriye almışlar. Hâkim kendisinden bir şey saklanmış olduğunu farketmiş. Israr ile bantı dinlemek istemiş.

O'na:

«– Sonra bizi hapsedersiniz!» demeleri üzerine teminat vermiş. Bantı hep birlikte dinlemişler. Hâkim sonunda kanaatini şu sûretle ifade etmiş:

«– Bu tehlikeli bir konuşmadır. Lâkin, hatip hukukçu olsa gerek ki; suç işlememeye dikkat etmiş!. Böyle noktalarda hep suça teğet geçiyor! Şahsen bu bant bir dâvâ mevzuu olarak benim elime geçse, ben beraat veririm. Amma böyle mevzuularda bazı hâkimler hissî davranırlar!»

Hâkimden bu kadar bir lehte mütalea alan nurcular, bantı kahvehânenin kapısını açık tutarak her gelene dinletmeğe başlamışlar. Kemalist müşterilerden birisi bunları ihbar etmiş. Savcılık işe el koymuş. Müsnet suç, hem 5816 sayılı **M. Kemal Paşa**'yla alâkalı kanuna ve hem de mâhud 163. maddeye taalluk ettiği cihetle, Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi'ne havâle edilmiş. Bantı oraya getirmiş olan bir şahıs sıfatıyla **Ali Şeker** tevkif olunup, Isparta'ya gönderilmiş. Isparta'da önce mahallî vâliye çıkarılmış. Vâli, bu bantı dinleyince **Ali Şeker**'e hakaretler yağdırmış ve derhal, şehrin garnizon kumandanını çağırıp bir kere daha birlikte dinlemişler. Üç buçuk saat uzunluğundaki bu bantın şu sûretle iki defa baştan sona dinlenmesi esnasında **Ali Şeker**'i kapının dibinde ve ayakta aç susuz bekletmişler. Zavallı yaşlıca bir adamdı. İleri derecede ekzamaları vardı. Ellerinde ve hatta başının bir kısmındaki tâze yaralardan su sızmakta idi. Fakat tuhaf bir şey olmuş. Bantın Merkez Kumandanı'na dinletilmesinden sonra, bu kumandan müspet düşünceli bir insanmış ki; vâlinin gözü önünde **Ali Şeker**'e hitap ederek:

«– Seni tebrik ederim! Sâyende bilmediğim bir çok tarihî hakikat öğrendim! Fakat bu adamlar seni ezeceklerdir! Ne yazık ki; seni kurtarmak için elimden bir şey gelmez!» demiş ve Vâli'nin elini bile sıkmadan oradan ayrılmış.

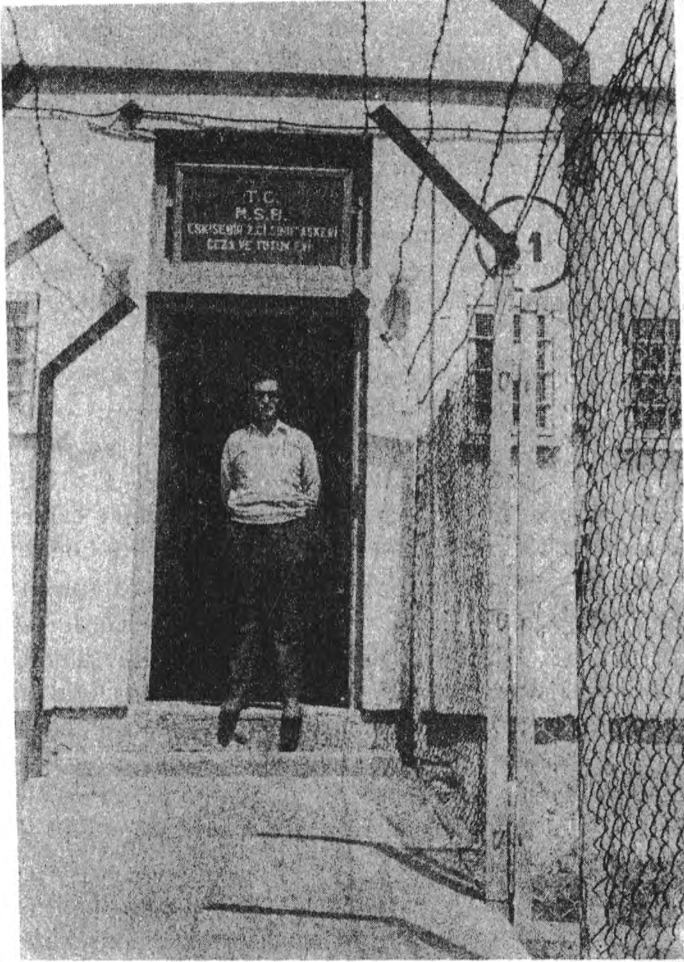
Ali Şeker tutuklanmış. Dâvâ Isparta Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmeye başlamış. 1402 Sayılı Kanun gereğince

Isparta Ağır Ceza Mahkemesi, en yakın örfî idare makamı olması dolayısıyla dosyayı Eskişehir Örfî İdare Mahkemesi'ne havâle edip «bu dâvânın kendilerinin bakacakları bir dava olup olmadığı» hususunu sormuş. Eskişehir, **İrfan Özaydınlı** imzasıyla gönderdiği cevabî bir yazıda «davanın anarşik bir mâhiyeti bulunmadığı ve örfî idarenin ilânına tekaddüm eden üç aylık bir zamandan daha eski olması cihetiyle umûmî hükümlere göre muâmele edilmek üzere iâdesini» bildirmiş.

Bu sırada Eskişehir Örfî İdare Kumandanı **İrfan Özaydınlı** ile İstanbul örfî idare kumandanı **Fâik Türün Paşa** arasında bir koordinasyon toplantısında münakaşa çıkmış. **İrfan Özaydınlı, Fâik Paşa**'yı «sadece solcular hakkında takibatta bulunmak ve sağcıların suçlarını görmemezlikten gelmek» yolunda itham eylemiş. O da, sağcıların -o gün için- takibi gereken bir fiilleri olmadığı tarzında mukabelede bulununca, **İrfan Özaydınlı** Millî Türk Talebe Birliği'nin faaliyetlerini zikretmiş. Bu misal üzerinde cereyan eden münakaşalarda **Faik Paşa**, Millî Türk Talebe Birliği'ni müdafaa etmiş. Tam bu sıralarda, benim evimde ve iş yerimde arama yapılıp da işyerimin sahibi **Hacı Hüseyin Örnekal** -şahsî yakınlığına istinaden- benden **Fâik Paşa**'ya imzalanmış bir takım kitap alıp götürünce **Faik Paşa** bu eserlerden memnun kalmış olacak ki; bir gün, «Halkla İlişkiler Müdürü» olduğunu söyleyen binbaşı **Tufan** adında bir zat, bana telefon ederek dedi ki;

«– **Fâik Paşa**'nın selâmı var. Sizden bir ricada bulunuyor. Diyor ki; bizim hâkim ve savcılarımız, öteden beri sırf askerî suçlarla meşgul bulunduklarından, komünist faâliyetleri hakkında kâfi derecede tecrübeli değiller. Acaba, **Kadir Bey**, Selimiye'de vazife gören askerî hâkim ve savcılara komünizm ve komünist faaliyetler hakkında bir konferans verebilir mi?»

Ben o sırada Beşiktaş'tan Beylerbeyi'ne henüz taşınmıştım.

Eskişehir Askerî Cezâevi giriş kapısında... Cezâevine 90 kilo olarak girmiş, dört ay sonra 68 kiloya inmişim!.

Kütüphânem yerleşik değildi. Böyle bir konferansın projeksiyonlu ve mevsuk (dökümanter) olabilmesi için kütüphânemi yerleştirmem gerektiğine işâretle asgari onbeş gün müddet istedim. Bu sırada Merzifon'da havacı bir takım subaylar tevkif olunmuşlar, İstanbul'daki bir dava dolayısıyla muhâkeme edilmektelerdi. Bunlardan bir subay hakkında **İrfan Özaydınlı, Fâik Paşa** nezdinde teşebbüse geçip şefaatçi olmak istemiş. Bu talebinin reddedilmesi üzerine, bir nevi pazarlık mevzuu yapabilmek için beni Eskişehir'e nasıl celbedebileceğini düşünmeye başlamış. Isparta'ya iâde ettikleri dava hatırlarına gelince, onunla alâkalı göstererek beni Eskişehir'e celbedebileceklerini düşünmüşler. Takriben altı ay kadar önce;

«– Bu bizim bakacağımız bir dava değildir!..» diyerek iâde ettikleri dosyayı, bu defa aksi bir mütâlea ile geriye istemişler. Ne mahkeme heyetinde ve ne de Örfî İdare Kumandanlık Makamı'nda şahıs plânında hiç bir değişiklik mevcud olmadığına göre şu tavır farkı sırf beni Eskişehir'e celbetmek maksadına mâtuf idi. Bizim öğrenebildiğimiz sebep bu idi.

Diğer taraftan askerî savcı Yarbay **Nevzat Beygu** celbedilen dosyada adı geçen şahısları bulup ifadelerini almak üzere defaatle İstanbul'a gelmiş ve bulabildiği şâhidlerden İstanbul Gülhâne Parkı'nda ifadeler almış. Tabiatıyle bu ifadeleri gidip askerî bir makamda alamazdı. Zira bu takdirde selâhiyet tecâvüzü itirazıyla karşılaşacaktı. Dosya açılıp şahidler dinlenince, bu gerçekler ortaya çıkmışsa da **Nevzat Beygu** o yılın Ağustos'unda albaylığa terfi ettiği gibi, İzmir DGM'ye tâyin olunmuştu.

bb- Bu dava dolayısıyla hukukun temel prensiplerinin bir çiğneniş şekli de şâhidlerin hemen hepsinin, Eskişehir'e celbolunarak ifadelerinin mevkufken alınmış olmasıdır. Bu inanılmaz bir şeydir. Lâkin alenen muhâkeme celselerinde ortaya çıkmıştır. Zira bu şâhidler Savcı **Nevzat Beygu** tarafından

alınan ifadelerinin kendileri Eskişehir Askerî Garnizonu bodrumunda mevkufken aç bırakılarak, kendilerine küfredilerek alınmış olduğunu ve ifadelerin savcı tarafından bizzat tanzim olunarak hazır ifadelere imzalarının zorla attırıldığını itiraf etmişlerdir. Bunlara bir iki misal vereyim.

Şâhid sıfatıyla ifadesi alınan **Mehmed Emin Özkan** (şimdi İstanbul'da avukat) garnizon bodrumunda 27 gün gözaltında tutulmuş ve kendisine, aç bırakılmak, hakaretlere mâruz kalmak nevinden sıkıntılar çektirilmiştir. Bu genç, o zaman hem Hukuk Fakültesi'ne devam ediyor ve hem de, menşe itibariyle İmam Hatipli olmak dolayısıyla bir câmide imamlık yapıyordu. Hâkim **Cemil Arıcan**, O'nu hapsedenlere ve hazır bir ifadeye imza atmasını sağlayanlara değil de, O'na kızıyor ve duruşmada şöyle bağırıyordu.

«– Sen bir de imamım, diyorsun! Utanmadan sana âid olmayan bir ifadeye imza atıyorsun!..»

O da diyordu ki;

«– Ben imam olarak bir devlet memuruyum. Otuz gün mâzeretsiz olarak vazifeme gitmesem, müstafi addolunacaktım. Halbuki imamlıktan aldığım maaşla Fakülte masraflarımı karşılıyorum. Askerî Savcı, her gün beni çağırıyor, hazırladığı ifâdeyi imza etmem için ısrar ediyordu. İmza etmeyince de:

«– Öyleyse git ulan, akıllanıncaya kadar yat?!..» diye bağırıyordu. Siz olsanız ne yapardınız?! Ben nasıl olsa bir gün hâkim önüne çıkacağımı ve doğruyu söyleme imkânına kavuşacağımı bildiğim için, hapisten kurtulmak maksadıyla 27 gün mukavemet edip sonunda pes ettim!.»

Hakim soruyor:

«– Şimdi bu savcıya vermiş olduğun ifade yalan mı?»

Mehmed Emin Özkan'ın cevabı:

«– Evet efendim, tamamen yalandır! Ben o konferansta bulunmadım!..»

Bu sırada Mahkeme Heyeti'nden Yüzbaşı **Kerim Günday:**

«– Şâhid savcıya yalan söylediğini itiraf ediyor. Bu da ayrı bir suçtur!..» dedi. Askerî Savcı'nın dikkatini celbetti. Askerî Savcı'nın müdahalesiyle o günkü Garnizon Kumandanı celbedilip, şahidlere işkence yapılıp yapılmadığı yolunda ifadesine müracaat edildi. İşin bu noktasında dayanamadım ve dedim ki:

«– Bir kimsenin kendi fiili hakkında şâhidlik yaptığı nerede görülmüştür? Bu adam şâhidleri hapsederek suç işlemiştir. Tabii bu da kumandanlık ve askerî savcılık emriyledir. Size suç teşkil eden bir fiili ika eylediğini nasıl söyliyebilir?!. Şahidlerin hapsedilmiş olmaları, Garnizon kayıtlarıyla bellidir. Getirin Garnizon defterini, iş meydana çıkar. Bunları (şahidleri) aç bırakmış olup olmadığı, kendilerine küfredilip edilmediği hususundan kat'annazar mücerret hapsedilmiş olmalarıyla cebir sâbit değil midir?!.»

Askerî savcı benim bu müdahaleme itirazla:

«– Sanık **Kadir Mısıroğlu** Mahkeme'nin müsâmahasından istifade ile, yalan şâhidlikte bulunmuş ve binâenaleyh suç işlemiş kimselerin avukatlığını deruhte etmektedir. Buna müsaade olunmamasını talep ederim.» dedi.

Cevabım şu oldu:

«– Sıfatı ne olursa olsun, burada bulunan herkes, hakikatin tezâhürüne yardımcı olmalıdır. Bir suça muttali olan kimsenin vazifesi o suçun ortaya çıkmasına ve tecziyesinin tahakkukuna yardımcı olmaktır. Nerede bunları yalancı şahidliğe icbar eden askerî savcı? Hukuk, O'nun da benim yanımda yer almasını âmirdir!»

Netice itibariyle Mahkeme, şâhidlerin, cebir altında kalarak da olsa yalan bir ifadeye imza koymalarını suç telâkki ederek kendilerinin tevkifine ve bu sûretle bütün şâhid ifadelerinin Mahkeme huzurunda lehime dönmesi yüzünden benim tahliye edilip muhakememin gayrı mevkuf olarak cereyan etmesine karar verdi. Fakat bilâhare «yalancı

şâhidlik» suçunun 1402 sayılı kanuna göre kendilerinin bakacakları bir suç olmadığını görünce, bunları sivile havâle ettiler. Sivil mahkeme de ilk celsede «hapsedilen şâhidin yalan söylemesinin tabiî olduğunu, bir ceza verilecekse, bunları hapsederek yalan söylemeye mecbur bırakanlara verilmesi gerektiğini» beyanla bunları serbest bırakmıştır.

Bu sûretle hapsedilerek ellerinden hazır ifadelere imza atmaları istenenlerden birisi de Milli Türk Talebe Birliği'nin o zamanki idarecilerinden **Hüseyin Coşkun**'du. **Hüseyin**'i de tam bir ay hapsetmişlerdi. Her gün askerî savcı huzuruna çıkarılıp, hazır bir ifadeye imza koyması istenmiş. **Hüseyin** mukavemet etmiş ve göz hapsinde bulundurma müddeti kaanunen otuz günden ziyâde olamıyacağı için, nihayet serbest bırakılmıştır. Ötekilerin tabansızlığına mukabil **Hüseyin Coşkun**'un şu mukavemeti doğrusu takdire şâyândır. Kendisi göz hapsinde iken, güven duyduğu bir asker vasıtasıyla bana askerî cezaevine gizlice bir mektup göndermişti. Biz havalanmaya çıkarıldığımız zaman, koğuşlar aranmakta olduğundan, bu mektubu okuduktan sonra maâlesef sobada yakmışımdır. Eğer muhafaza etmiş olaydım, bu mektup dâvâ yolundaki bir gencin metin karekterine şâhâne bir misal olarak herkese takdim edilebilirdi! **Hüseyin** bu mektubunda hatırımda kaldığına göre, oraya getiriliş tarihini ve kendisine yapılan baskıları hikâye ettikten sonra diyordu ki;

«– Bunlar küçük imtihan! Cenab-ı Hak büyük imtihanlarda muvaffak olmayı nasib etsin! Şu anda hanım hâmile, evimin kapısını açacak bir Allah kulu yok! Fakat mühim değil! Yeter ki, sana bir zarar gelmesin! Mektubu getiren askeri yokladım. Sağlam bir Anadolu çocuğu!. O'na güvendim. Kökü sağlam!.. Mektubumu O'nunla gönderiyorum. Cevap yazmana gerek yok! Sağlık, sıhhat haberini ondan alacağımı ümid ediyorum. Allah cümlemizin ve bilhassa sizin yardımcınız olsun! Hürmetlerimi arzeder, ellerinizden öperim!»

Bu sûretle oraya getirilen şâhidlerden biri de MTTB eski Umumi Reisi **Burhaneddin Kayhan**'dı. O'nu ancak üç gün nezarette tuttular. Zira istenilen ifadeyi imzalayınca, serbest bıraktılar. Ancak bu ifade kendisinindi. O'nu askerî savcı tanzim etmiş değildi. Mes'elâ yukarıda bahsi geçen **Mehmed Emin Özkan**'ın ifadesinde, bana isnad olunan teyp bantından aynen aktarılmış uzun cümleler yer alıyordu. Güya **Mehmed Emin Özkan** bunları harfi harfine hâfızasında tutarak Askerî Savcı'ya nakletmiş imiş!. Tabii buna imkân yoktu. İfadenin uydurma olduğu bununla da sâbitti. Buna karşı ben demiştim ki;

«– **Mehmed Emin Özkan**'a şimdi aynı bantı dinletelim. Âni bir sûrette herhangi bir yerinde keselim! Duyduğu en son cümleyi aynen tekrarlasın, bu ifadeyi kabul edeceğim!» Tabii böyle bir tecrübeye yanaşmadılar. Diğer taraftan **Mehmed Emin Özkan**'ın ifadesinde benim konuştuğum kürsünün üzerinde tamı tamına 48 adet teyp bulunduğu iddiası mevcuddu. Halbuki, aslında teyp bir tâne olduğu gibi, 48 adet mevcud olsaydı da bunu dinleyiciler arasından birinin sayıp tespit etmesine imkân olmadığı âşikârdı.

Burhaneddin Kayhan'ın ifadesinde böyle maskaralıklar yoktu. O benim böyle bir konferans vermediğimi söyledikten sonra;

«– **Kadir Mısıroğlu**'nu nasıl tanırsınız?» sualine karşı maâlesef askerî makamlara taviz mâhiyetinde bir cümleye yer vermiş ve üç gün içinde onların ellerinden kurtulabilmiştir.

Isparta'dan maznun sıfatıyla gelenlerden de davanın benim Eskişehir'e celbimdem evvelki safahatında böyle uydurma ifadeler alınmıştı. Bunlardan biri de Isparta'da ayakkabıcılık yapan **İsmail Çelik**'ti. Bunlar da huzurdaki ifadelerinde, savcıya vermiş oldukları eski ifadeleri reddetmişlerdi. Bunun avukatı nurcu **Sûdi Saruhan**'dı. Bir celsede bana Şeriat'ın mâhiyetini sormuşlardı. Bildiğime göre izah etmiştim ki, zabıtlarda mevcuttur. **Sûdi Saruhan** buna kızmış. Güya

ben Şeriatı yanlış tarif etmişim. Bundan dolayı **İsmail Çelik**'in eski ifadesine avdetini sağlamak istiyordu. Buna **Sabri Özpala** güçlükle mâni olabilmişti. Haddizatında sebep şu idi. **Hüsrev Altınbaşak** bana diyordu ki;

«– **Kadir Bey** sakın yiğitlik taslayarak, bu konferansı ben verdim ve söylediklerim doğrudur. Buyrun size ispat edeyim, deme!.. Böyle yaparsan, seni yok ederler! Onların içinde küçük de olsa, belki de bu konferans uydurmadır diye bir şüphe vardır. Zaman zaman böyle düşündükleri muhakkaktır. Çünkü onlar böyle bir cesarete ihtimal verebilecek karakterde değillerdir.

Diğer taraftan senin davan ile bizim aramızda irtibat kurmak istiyorlar. Buna mâni olmak için, gerekirse bir vesile bulup, bizi kötüle!. Bunda bence bir beis yoktur! Yeter ki; buradan kurtulasın! Dışarı çıkar, hizmetine devam edersin!..»

Bu tavsiyelere belki de uyacak değildim. Fakat ikinci duruşmaya ziyâretçi sıfatıyla gelen **Ahmed Semiz** bana bir gazete küpürü getirdi. Bu, Yeni Asya Gazetesi'nde çıkmış uzun bir yazıydı. Bana ve «İslâm Harfleri»ne hücüm ediliyor, bu harflerin -İslâm'dan evvel de mevcud olmaları sebebiyle- benim iddia ettiğim gibi «İslâm Harfleri» olmadığı söylenerek teyple islâmî bir hizmet yapılamıyacağı beyan olunuyordu. Bunlar beni İslâm Harfleri'ni müdâfaa etmemden dolayı, **Hüsrev Altınbaşak**'ın cephesinde görüyor ve O'na kızgınlıklarından bana da hücum ediyorlardı. Bense bu teyp bantının bana muârız kimseler tarafından uydurulmuş ve bana isnad edilmiş olabileceğini iddia ettim. Bunun üzerine duruşma hâkimi:

«– Bunlar kim olabilir?» diye sormuştu.

Ben de:

«– Moskof Mezâlimi isimli bir eser yazıp komünistlerin ipliğini pazara çıkarmışım. Onlar olabilir. Hatta bir kısım nurcular bile olabilir!» demiştim. Bu sözüm zapta «Nurcular»

sûretinde geçirilirken itirazla, tavzih etmiş ve «bir kısım nurcular» sûretinde düzeltmiştim. Bunun üzerinde başlayan müzâkerede bu bir kısım nurcular ifadesini de tavzih etmem istenince «Yeni Asya Grupu» diyerek bir beyanda bulunmuş ve hatta aleyhimdeki yazının küpürünü bile göstermiştim. İşte **Sudi Saruhan**'ı kızdıran hadise buydu. Çünkü O, aynı zamanda bu grupun da avukatıydı. O zaman **Hüsrev Efendi**'yle Nurcular'ın «okuyucular» tâbir edilen Yeni Asya Grupu arasında dehşetli bir rekabet ve mücâdele vardı. **Hüsrev Efendi**'nin grupuna ise, «yazıcılar» deniliyordu. Bunlar Risâle-i Nur'u İslâm Harfleri'yle ve elle yazıp çoğaltıyorlardı. Bu eserlerin lâtin harfleriyle tab olunmasına bile muhâliftiler. **Sûdi Saruhan** ise, munsif görünerek her iki tarafı da idâre ediyordu. Aynı zamanda **Hüsrev Efendi**'nin de avukatıydı.

bb- Esas Bakımından

Eskişehir'deki bu dava ve onunla alâkalı karar esas bakımından da hukuka aykırı idi. Şöyle ki,

1- Ortada delil diye yalnız bir teyb bantı vardı. Halbuki teyb kasetlerinin hukuken geçerli bir delil olmadığı, bunlarda çeşitli tahrifatlar yapılabileceği âşikârdı. Bu hususta serdettiğimiz temyiz ictihad kararları asla kaale alınmamıştı.

2- Böyle bir konferansın tarafımdan verilmiş olduğuna dâir sadre şifa bir delil yoktu. Emniyet müdürlüğü ciddi bir tespit yapamamıştı. Konferans tarihi için bile birbirini tutmaz tarihler zikreden Emniyet raporlarında sayısız mübâyenet (birbirine zıtlık) vardı. Müdafaamda uzun uzun tahlil ettiğim bu raporlara istinad etmek hukuken imkânsızdı.

3- Şâhidler hapsedilmiş, hazır ifâdelere imzaları attırılmıştı. Bu husus duruşmada hakimler önünde sâbit olmuş ve mahkeme bunları -sanki bunun kusuru onlara aidmiş gibi- yalancı şâhidlikte bulunmak suçundan (!..) tevkif etmişti.

Dava, buna benzer birçok sebepten dolayı esastan da hu-

kuka aykırı idi. Lâkin, karar önceden ve **İrfan Özaydınlı** tarafından verilmiştişti. Duruşmalar sırf bir kılıf içindi!..

g- Hüsrev Altınbaşak

Hüsrev Altınbaşak –asıl bu dava dolayısıyla kaleme alacağım eserde tafsil edeceğim üzere– mübârek bir zattı. Son derecede takva ehliydi. Risâle-i Nur'ları başından sonuna kadar ezbere biliyordu. Talebelerinin yazdığı nüshaları hiç bir kitaba bakmadan gerek ifade ve gerekse imlâ itibariyle düzeltirdi. Hapishânedeki hayatı cidden kahramancaydı. Oraya benden evvel getirilmişti. Subay-assubay koğuşunda yatıyordu. Benim de belli bir müddet kendisiyle birlikte yattığım bu koğuşta bir gün –ben henüz oraya gelmeden evvel– **İrfan Özaydınlı** Cezâevi'ni ziyârete gelmiş. O'nun koğuşuna geldiğinde:

«– Ne yapıyorsun?» diye sormuş.

O da:

«– Ne yapacağım Paşa, oturmuş beraetimi bekliyorum!» demiş.

Paşa:

«– Beraet edeceğini mi sanıyorsun?» deyince, **Hüsrev Efendi**;

«– Ben otuz senedir evinden çıkmayan bir münzeviyim. Beni evimden alıp getirdiniz! Evinden çıkmayan bir insanın ne suçu olabilir ki!.. Tabii beraat edeceğim! Ben bundan önce de bir çok defalar muhâkeme olundum. Hepsinden beraat ederek alnım ak çıktım. Ben eski bir subayım. Bu vatanın aleyhine ne hareketim olabilir ki!» demesi üzerine **İrfan Özaydınlı** şu alçakça cevabı vermiş:

«– Boşuna ümitlenme!. Ben mahkemeye emir verdim! En ağır cezaya çarptırılacaksın!»

Bunları, bilâhare **Hüsrev Efendi**'den, koğuş arkadaşlığım sırasında dinledim. O'ndan memleketin ve Risâle-i Nur'un ge-

leceği hakkında duyduğum pek çok gerçek vardır ki; bunların çoğu bu gün bir keramet gibi aynen vâki olmuştur. Kendisi **Üstad Bediüzzaman**'ın bütün esrarına vâkıftı. Beni de çok seviyordu. Bana birçok bildiklerini anlatmıştır. Lâkin bu gün bunların pek çoğunun ifşâsından içtinab ediyorum!.

Hüsrev Efendi'nin benim hayatımda zâhir olan kerâmeti pek çoktur. Bir defasında celseye çıkmadan bir iki gün evvel bir rüya gördüm. O zaman rüya tabirinden pek anlamıyordum. Kendisine tâbir ettirdim. Rüya şuydu:

Ben bir dehlizden çıkıyordum. Tünel gibi bir şeydi. Tünelden çıkan yol devam ediyordu. Tünelden çıkar çıkmaz karşıdan **M. Kemal**'in bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Güya ölmüş de dirilmiş!. Veya uzun bir seyahate çıkmış da geriye gelmiş. Gâyet ihtiyar görülüyordu. Beli iki kattı. Yanında bir köpek vardı. Onunla karşılaşmamak için yoldan çıkmam mümkün değildi. Sıkıntılı bir şekilde birbirimize doğru ilerledik. Karşı karşıya geldiğimizde durduk. Selâmdan sonra kendisine sordum:

«– Paşam ne var ne yok? Ne dolaşıyorsun.»

Dedi ki;

«– Benden sonra memleketin ahvâli nasıl olmuş diye bir teftişe çıktım!.»

Ben de dedim ki;

«– Sen teftişi ne yapacaksın! Onu boş ver, bir iş yapacaksan, otur da hâtıralarını yaz!»

O;

«– Yazacağım.» dedi.

Ben de;

«– Yaz ama doğru yaz! Senin arkadaşlarının çoğu yalan yazdılar. Onlar gibi yapma!» dedim.

«– Dosdoğru yazacağım! Hiç bir şeyi saklamıyacağım.

Hatta bazı gerçekler aleyhime olsa bile!» karşılığını verince, kendisine teşekkür ettim.

Şimdi ayrılık zamanı gelmişti. El sıkışmamız icab ediyordu. Ancak kendisiyle birlikte köpeğiyle de el sıkışmam gerekiyormuş. Güya, köpeği yanında mahsus taşıyormuş. Kendisiyle münâsebette bulunanlar, gayrı samimi konuşurlarsa köpek onları ısırıyor ve O da böylece herkesin gerçek yüzünü öğreniyormuş! Bu bende kablî bir bilgi olarak vardı. Şimdi ne yapacaktım! Köpeğe elimi uzatsam, elimi ısıracağına muhakkak nazarıyla bakıyordum. Uzatmasam O'nunla bir dost gibi konuştuğum için, gerçek durumum meydana çıkacaktı. Kendisiyle el sıkıştıktan sonra, ister istemez elimi köpeğine doğru uzattım. Köpek elimi kaptı. Lâkin dişleri elime batmıyordu. Sanki bu köpeğin dişleri kemikten değil de, yumuşak bir plâstiktendi.

Ondan ayrıldıktan sonra tekrar bir dehlize girdim ve o dehlizde uyandım. Bu rüyayı anlattığım **Hüsrev Altınbaşak**:

«– İkinci dehliz ne kadardı?» diye sordu.

«– Pek net olarak hatırlamıyorum ama, birinciden iki üç kat uzundu!» dedim.

Tâbiri şöyle oldu.

«– **M. Kemal**'in ihtiyar görünüşü davasının köhneleştiğine işarettir. O bitmiştir. Doğru olarak hâtırat yazmaya niyetlenmesi, O'nun gerçek hüviyetinin ortaya çıkacağına işarettir. Yanındaki köpek, rejiminin bekçisi, seni muhakeme eden hâkimlerdir. Seni ısırmaya çalışacaklar, fakat ısıramıyacaklardır. İçinden çıktığın dehliz, birinci hapsindir. Sen bu hapisten çıkacaksın. Ancak ikinci defa hapsolacaksın! Bu hapis de birincinin iki üç katı olacak!»

Bu tâbir aynen çıkmıştır. Hatta bir başka rüyanın tâbiri dolayısıyla da bana, iki celseye çıktıktan sonra tahliye olacağımı söylemiştir. Birinci celse iki gün sürmüştü. İkinci gün duruşmaya girerken tahliye olup olmayacağımı sormam üzere:

«– Bu ikisi bir celsedir. Onbeş gün sonra bir celse daha yaparlar, onun ikinci gününde tahliye olursun!» demiştir.

Bu da aynen çıkmıştır. Hâkimler ikinci celse için tam da onbeş gün sonraya gün vermişle ve bu ikinci celsenin ikinci gününde tahliye olunmuştum. Yüzyirmidokuz gün yatmış yüzyirmidokuz gün gayrı mevkuf muhakemeden sonra tekrar tevkif edilmiş ve ilk dörtbucuk aylık hapsin takriben üçbucuk katı kadar yattıktan sonra afla serbest kalmıştım. 129 rakamının «lâtiyf» sıfat-ı ilâhiyesinin ebced değeri olması garip bir tesâdüftür ki, bu benim hapiste vird-i zebanımdı.

Hüsrev Efendi'nin kerâmetleri anlatmakla bitmez. Bir defasında hapishanenin ağır havasından ve idarenin tazyikinden bahsedince bana demişti ki;

«– Ah **Kadir Bey**, keşke bize daha fazla zulmetseler. Biz eziyet çekeriz, ama mâruz kaldığımız bu eziyet bizim üzerimize ilâhî merhameti, bu rejimin yardakçıları üzerine de ilâhî gadabı celbeder! Böylece milletin başından daha çabuk def olup giderler!.»

Bunu söyleyen **Hüsrev Efendi**'ye yapılan eziyet, bana yapılanın on katıydı. Zavallının ağzında bir tek dişi vardı. Böyle olduğu halde, nohut yemeği verirler, kaşık vermezlerdi. Güya kaşık sürtme ile bıçak haline getirilir de mahkûmlar intihar ederlermiş. Adamcağızın banyo yapması için kendisine bir odun bile verilmiyordu. O zaman Porsuk Nehri'nin kenarında olan Askerî Cezaevi'nin önünde bu nehirden askerlere toplattırılmış gâvur ölüsü gibi hırçın, devrilmiş ağaç kütükleri vardı. Mahkûmlar odun isteyince, dışarı çıkarılır, ellerine bir balta verilir ve:

«– Şu ağaçlardan kendiniz odun yapıp alın!.» derlerdi.

Baltanın sapı uydurma bir şeydi. Bir vuruşta çıkıyordu. **Hüsrev Efendi**'yi defaatle odun için eline baltayı verip bu ağaçlarla uğraştırmışlardı. Halbuki o gün bile seksen yaşlarında bir pîr-i fâni idi. Gâyet az yer ve az uyurdu. Sabaha kadar

Üstad **Bediüzzaman**'ın «Vekil-i mutlakımdır!.» dediği Üstad **HÜSREV ALTINBAŞAK** merhum.

vaktini ibâdetle geçirirdi. Bu yüzden vücûdu son derece zayıftı. Uzun boylu ve bir deri bir kemik derecesinde zayıf olan bu zat, **Üstad Beziüzzaman**'a çok benzerdi. Bir yüz havlusunu çengelli iğne ile tutturarak sarık gibi kullanıyordu. Cezâevinde bu sarığını çıkardığını hiç bir zaman görmemişimdir.

Takvasına bir misal vereyim: O sene kurban bayramında önüne cumartesi-pazarın da gelmesiyle altı günlük bir tâtil vardı. **İrfan Özaydınlı** bu altı gün zarfında mevkufların ziyâretçileriyle görüşmelerini yasak ettiği gibi her gün normal mesâi saatlerinde çıkarıldığımız iç havalanmayı da men etmişti. Bayram sabahı üsteğmen **Muharrem Atak** hepimizi Cezâevi'nin yüksek dikenli tellerle çevrili bahçesine çıkardı. Bizi **İrfan Özaydınlı**'nın bu kararından haberdar ettikten sonra, teselli makamında bir kaç söz söyledi. Sonra içeriye davet ederken bana dönüp:

«– **Kadir** ağabey sen benim odama geç!..» dedi ve ilâve etti.

«– Dede sen de!..»

Hüsrev Efendi'ye cezâevinde herkes «dede» diye hitab ediyordu. Birlikte cezâevi müdüriyetine geçtik. Kumandan gelip yerini aldıktan sonra ne içeceğimizi sordu. Ben;

«– Çay içelim!..» dedim.

Hüsrev Efendi ısrarları reddederek bir şey içmek istemiyordu. Araya girdim, rica ettim. O da bir çay içmeyi kabul etti. Biraz hasbihalden sonra koğuşumuza döndük. Kendisine sordum:

«– Üstad, bayram günü az kalsın kumandanın gönlünü incitecektin! Bir çay içmekte ne beis var!»

Dedi ki;

«– **Kadir Bey**, böyle bir insanın bir çayını içeyim, mubâlâğa etmiyorum, en az onbeş gün ibadetten eski zevki alamıyorum. Keşfim kerâmetim kapanıyor. (Merhum edeben, «basiretim» demişti.) Ben tahliye edilip ikinci defa cezâevine

geldiğimde O'nun cezası tasdik edilmiş ve kendisi sivil cezâevine gönderilmişti. Üsteğmen **Muharrem Atak** yine orada müdürdü. Bana dedi ki;

«– Dede ne yaptı biliyor musun?! Giderken bana zorla on lira verdi!»

«– Belki sende hâtıra kalsın diye vermiştir!» deyince;

«– Hayır. O, bayram günü seninle birlikte burada içtiği çayın parasıdır. Ben anladım ama, anlamamazlıktan geldim!» dedi. Halbuki çay o zaman Cezâevi'nde 25 kuruştu.

Kumandanın sözü doğruydu. Bunun için on lirayı vermiştir. Çünkü ben de kendisine bilhassa ramazanda bazan pide gönderirdim. Almamazlık edemez ama, bana on katıyla mukabelede bulunurdu. **Fahri** adında Bursa'lı bir adamı vardı. O'nun dışarıdaki işlerine bakar, kendi parasından O'na bazı yiyecekler getirirdi. Bunları böyle koğuş arkadaşlarına dağıtırdı.

Eskişehir muhâkemesi dolayısıyla cereyan eden kanunsuzluklardan biri de benim Eskişehir'e celbimden tam kırksekiz gün sonra evimin haberdar edilmiş olmasıydı. Halbuki tevkif edilmiş olan adamın evine 24 saat içinde tebligât yapılmak lâzım gelirdi. **İrfan Özaydınlı** imzasıyla evime 48 gün sonra yapılmış olan tebligatın resmî evrakı mahfûzumdur.

Beni muhakeme eden mahkeme heyetinde bidâyetten nihayete kadar hiç bir değişiklik olmamıştır. Buna rağmen Mahkeme, yukarıda izah eylediğimiz sûrette şahidler Savcı'ya vermiş oldukları ifadeyi reddedince beni tahliye edip onları tevkif etmişlerdi. Bunun bir manası da bu şâhid ifadelerinin huzurda verilenlerini doğru, Savcı'ya verilenleri yalan kabul etmekti. Aynı adamlar, dörtbuçuk ay sonra bu gerçeği tersine çevirerek, şâhidlerin hapis tehdidi altında savcılıktaki ifadelerini doğru ve hür olarak mahkeme huzurundaki ifadelerini yalan kabul ederek beni yedi yıl hapis, beş yıl amme haklarından men ve yirmi ay Niğde'de sürgün cezasına çarptırmışlardı.

Arada hiç bir yeni delil zuhur etmemiş ve heyette de ka-

naat değişikliği için bir azâ değişikliği vâki olmamıştı. Şu durumu hukuk muvâcehesinde izah asla mümkün değildir!.

Hatta daha çirkin olanı şudur ki; bu heyet dört buçuk aylık gayrı mevkuf muhâkememin nihayetinde benim «delil kifayetsizliğine istinaden» beraetime hükmetmiş ve bu hüküm, bize tefhiminden bir gün evvel yazılmış. Mahkemede sivil katip olarak çalışan **Bahaddin Önsiper** isimli şahıs, o zaman bürosu Eskişehir'de bulunan avukatım **Orhan Töz Bey**'e müjde verip, bahşiş almıştı. Biz de İstanbul'dan beraet bekliyerek Eskişehir'e gitmiştik. Lâkin **İrfan Özaydınlı** oradan, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı'na tâyin olmuştu. Ankara'dan bu işi tâkib etmiş, geceyarısı hâkimleri celbederek kararı yırttırmış ve arzedildiği şekilde, tecziyemizi âmir yeni bir karar aldırmıştı! İstanbul'dan Eskişehir'e benimle birlikte gidenler beraet bekliyorlardı, amma ben gelen habere rağmen buna pek inanmıyordum. Zira yola çıkmadan Mesnevi'den tefeül etmiştim. **Hazreti Yusuf** Kıssası çıkmıştı. Ürkmüş, bir de Kur'an-ı Kerim'den tefeül edeyim demiştim. Orda da Yusuf Sûresi çıkmıştı. Hem de birinci hapsimde günde dörtyüz defa vird olarak tespihini çektiğim «İnne rabbi lâtifûn lî mâ yeşâa..»[35] âyet-i kerimesinin bulunduğu sahife!

Ben hapse düşünce durumum Şeyh **Sâmi Efendi**'ye arzedilmiş. O da bunu bana vird olarak vermişti. İkinci hapsimde yine merhumun tâlimatı ile bu tespihi günlük bin adede çıkarmıştım.

Sabah dokuzda nizamiyeye vardığımızda, durum hemen belli olmuştu. Çifte tomsonlu astsubaylar, beni arkadaşlarımdan ayırmış ve mevcudlu olarak mahkeme salonuna getirmişlerdi. Mahkeme heyeti yerini alıp karar okunmaya başlayınca iş anlaşıldı. Sağ tarafımda dört tane avukat kararı ayakta dinliyorlardı. Bunlar Adliye Eski Vekili **İsmail**

35- «Şüphesiz ki, Rabbim dileyeceği şeyleri çok güzel, çok ince tedbir edendir!» Yunus Sûresi: 100

Müftüoğlu, Abdullah Mazhar Beytaz, Orhan Töz ve **Asım Mâil Mâil**'di. **Âsım** stajını yeni bitirmiş ve benim için çırpınırcasına koşuşturmuştu. Bir de ne göreyim, karar okunurken O, ağlamıyor mu?! Birden asabım bozuldu. Avukatlara doğru dönüp hâkimleri elimle işaret ederek:

«– Ne ağlıyorsun?!. Bu adamlardan ne bekliyordunuz?! Bunlar bizim imanımızın düşmanıdırlar! Ona ceza veriyorlar!. Verdikleri ceza da, yarın Âhiret'te imanımıza delil teşkil edecek!.. Sil gözyaşlarını!.. Sevin!..» diye bağırdım.

Hâkim önündeki kürsüye tak!.. tak!.. tak!.. diye vurarak:

«– Ne bağırıyorsunuz!.. Karar okuyoruz, sükûnetle dinlesenize!..» deyince ben de:

«– Buyrun okuyun!.. Bakalım gece yarısı ne yazmışsınız?» dedim.

Hâkim işi büyütmek istemedi. Kararını okumaya devam etti. Kararda benimle birlikte bu bantı dinlemiş, çoğaltmış ve sağa sola taşımış olan beş diğer maznun da ikişer, üçer sene hapse mahkûm ediliyordu. Bunlar: **Sami Artan, İsmail Çelik, Hasan Çatal, Ali Şeker, Özden Kalak**'tı. Bir birbuçuk sahifelik karar okunur okunmaz, yanımda duran iki tomsonlu astsubay, sanki kaçacakmışım gibi sıkıca kollarımı tuttular. Bu muâmeleye canım sıktı. Bir silkinişte ellerinden çıktım ve mahkeme hey'etine doğru bir adım atarak yüksek sesle:

«– Vemen yetevellellâhe ve resülehû vellezine âmenû feinne hızbellâhî humul gâlibûn.»[36] âyet-i kerimesini bir tehdid üslubunda ve ellerimi kollarımı sallayarak bağıra bağıra okudum! Tomsonlu astsubaylar beni kapıya doğru sürüklemeye başladılar. İkisinin arasında başımı geriye çevirerek âyetin «humul gâlibun»[37] parçasını üç kere tekrarladım.

Sonradan Hâkim **Cemil Arıcan**'ın eski arkadaşlarından olup,

---

36- «Her kim Allahı, Resûlünü ve onlara inananları yardımcı edinirse, muhakkak ki, Allah tarafında olanlar gâlipdir» (Sûre-i Mâide, âyet 56)

37- «Allah hizbi gâlibdir.»

bana şefaat için araya girmiş bulunan Albay **Ahmed Çelik**'e:

«– Yahu bu nasıl adam?!. Adama yedi sene hapis cezası verdim; arapça bağıra çağıra salondan zorla çıkarabildik!.» demiş.

Bu **Ahmed Çelik** O'nunla daha evvel başka bir mahkemede beraber çalışmışlardı. Kendisi **Cemil Arıcan**'dan daha kıdemliydi. Evvelce altı günlük kurban bayramı tatilinde **İrfan Özaydınlı** ziyaretçilerle görüşmeyi men edince, O benim çoluk çocuğumu alıp nöbetçi subayından husûsi bir izin koparıp beni görüştürmüştü. Daha önce de **İrfan Özaydınlı**'nın tâyin olup hava kuvvetlerine gitmesinden bilistifade hâkim nezdinde bana şefaatci olmak istemiş ve ondan, şâyet soracağı sual üzerine **M. Kemal Paşa** hakkında lehte bir kelime söylersem, beni serbest bırakacağı vaadini koparmıştı. Ben buna yanaşmayınca beni fanatiklikle itham edip avukatım **Abdullah Mazhar Baytaz**'la birlikte Cezâevini terketmişti. Geriye dönüp de, duruşma hâkimi **Cemil Arıcan**'a benim teklifi kabul etmediğimi söyliyemediği için de O, duruşmada bana:

«– **Atatürk** hakkında ne düşünüyorsunuz?» sualini sormuştu.

Bu suale karşı insanların izhar etmedikleri his ve düşüncelerinden dolayı muhakeme ve muâheze edilemeyeceklerini beyan etmem, bir işe yaramadı. Hâkimin ısrarı üzerine o gün saat bire kadar, uzun bir konuşma yaptım. İkide bir saatlerine bakıyorlardı. Bir ara:

«– Merak buyurmayınız, bitiriyorum!.» dedim.

Saat birde bitirmiştim ama, ancak Tanzimat'a kadar gelebilmiştim.

Nihayet **M. Kemal Paşa**'nın, bu gelişmenin tabiî bir neticesi olarak, zincirin son halkasını teşkil ettiğini söyleyerek, sözü bitirdim. Hâkim, sözlerimi zapta geçemiyordu. Uzun bir cümle kurdu, iki üç yerde müdahele ederek ifadesini değiştir-

dim. Nihayet sonunda yarı istihzalı bir sûrette:

«– Maksadınızı ifade edebildik mi beyefendi?» târizinde bulununca, dedim ki:

«– Bakınız, beni eski harflerimizi müdafaa etmiş olmaktan dolayı muhakeme ediyorsunuz! Halbuki bizim yazımızla sıradan bir kâtip, maznunun ağzından çıkanları sür'atle ve harfiyyen yazabiliyordu. Lâtin harfleri çıkınca, buna imkân kalmadı. Hâkimler anladıklarını yazdırıyorlar ve bundan dolayı da bazan maznunun asıl maksadı ile, hâkimlerin kâğıda döktükleri fikirler arasında bir mübâyenet hasıl oluyor. Davalarım dolayısıyla buna pek çok kere şâhid olmuşumdur. Hatta yeni yazı çıkıp da mahkemelere daktilo girince, o zamanın muharrirleri «Daktilolu Adâlet» diyerek bu durumla ince bir istihzada bulunmuşlardır!.»

Sonra onlara şu misali verdim.

Birinci Cihan Harbi çıktığında, Avusturya imparatoru **Fransuva Joseph** Saraybosna'da bir basın toplantısı yapmıştı. Bu basın toplantısında bir çok gazeteci meyanında türk basınını temsilen **Hüseyin Câhid Yalçın** da bulunuyordu. Diğer gazeteciler defter dolusu not tuttuğu halde, **Hüseyin Câhid Yalçın**'ın elinde küçük bir kâğıt parçasının bulunması, **Fransuva Joseph**'in dikkatini çekmiş ve O'na:

«– Sen niçin yazmıyorsun?» diye sormuş. O da söylenen bütün sözleri zaptetmiş bulunduğunu ifade edince **Fransuva Joseph** buna ınanamamış ve **Hüseyin Câhid**'e elindeki küçücük kâğıtta yazılı olanları tekrarlatmış. Böylece bütün söylediklerindinin **Hüseyin Cahid Bey**'in elindeki küçücük kâğıda sığabildiğini görünce:

«– Harika!.. Bu yazı değil, steno imiş!..» demek sûretiyle takdirini izhar etmişti..

Vakit ilerlemiş olduğundan celseye nihayet verildi. Hâkim maksadına ulaşamamıştı. Buna rağmen ertesi günkü celsede

şâhidlerin arzettiğimiz veçhile ifade vermeleri üzerine, tahliyem mümkün olmuştu.

h- Hüsrev Efendi'nin Talebeleri

Hüsrev Efendi'nin talebeleri de kendisi gibi züht ve takva içinde idiler. Onlar üstadlarından ayrı olarak, diğer bir koğuşta kalıyorlardı. Fırsat buldukça mektup yazıyormuş gibi görünerek, Risale-i Nur yazarlardı. Cezâevi müdürüne vekâlet eden başgedikli **Muhiddin** zaman zaman, köşe bucak arayıp onları buluyor ve imhâ ediyordu. **Muhiddin** iyi bir adama benzerdi. Lâkin davranışlarına büyük bir korkaklık hâkimdi. **İrfan Özaydınlı**'nın cezâevine geleceğini duyduğu anda, okuduğumuz Kur'an-ı Kerim'lere kadar ki; bunları cezâevine gizli sokmuştuk, seccadelerimizi ve takkelerimizi toplatıp müdüriyette saklıyordu. Bu gibi ürkek hareketlerini sık sık tenkid etmem üzerine bir gün bana dedi ki;

«– **Kadir** ağabey! Sen benim başıma gelenleri bilmiyorsun. Sen henüz buralarda yoktun. Bir gün **İrfan Özaydınlı** Cezâevi'ni teftişe geldi. Yanında bir hâkim binbaşı vardı. Koğuşları geziyorduk. Nurcular'ın koğuşuna girdik. O sırada **Özaydınlı** bir parka giyiyordu. Elleri bu parkanın cebinde idi. Sağı, solu, teftişten sonra:

«– Bu adamlar ne yapıyor?» diye bana bir sual sordu.

Ben de gayrı ihtiyarî:

«– Kumandanım, bunlar iyi insanlar, hiç sesleri çıktığı yok!.. Sâkin sâkin oturuyorlar!..» deyince âni bir sûrette yüzüme bir tokat patlattı ve bağırmaya başladı.

«– Sen bu vatan hâinlerine nasıl iyi dersin! Devletin sana yedirdiği ekmek haram olsun!»

Gözümden şimşekler çaktı. Biliyorsun biz Karadenizlilerin tahammülü azdır! Vallahi o anda kendisini çekip vurmayı düşündüm! Lâkin evimde onbeş onaltı yaşlarında spastik bir

çocuğum var! Düşündüm, beni hapse atacaklar, O ortada kalacak! Bu böyle pis bir heriftir! O'na fırsat vermemek için böyle aşırı tedbirli hareket ediyorum!» Demiş ve ilâve etmişti:

«– Dışarı çıktıktan sonra arkasındaki binbaşı güya beni teselli için O'nun mahkûm Nurcular'a gözdağı vermek için böyle yaptığını, benimle bir alıp vereceği olmadığını, beyan etti ise de, bu hâdesinin acısını hâlâ yüreğimde taşırım!»

Hüsrev Efendi'nin nurcu talebelerinin en gözdesi **Said Nuri Ertürk**'tü. Bunların davaları yüz kişiye şâmildi. Neticeten hepsi ikişer üçer sene mahkûm olmuşlardı. En fazla cezayı **Hüsrev Efendi**'ye vermişlerdi: Beş yıl.

Bunlar arasında **Gazanfer** adında bir genç vardı. O'nun davası ayrıydı. Bir gün O'nu duruşmaya götürmüşlerdi. Celse karar celsesiydi. Öğleden sonra benim koğuşun arka tarafında yüz numaraların havalanması için yapılmış bir kitap büyüklüğünde tel kafesli bir pencerecik vardı. Oradan dışarıya bakıyordum. Yerde yarım metre kar vardı. Lâpa lâpa da yağmaya devam ediyordu. **Gazanfer**'in iki jandarma arasında yaya olarak Cezâevi'ne gelmekte olduğunu gördüm. Sırtında .ceket yoktu. Ayaklarında ayakkabıların üzerine giyilen klâsik lâstikler vardı. Bata çıka yürüyordu. Bir kaç çeşit ham yün iplikten örülmüş bir kazak giyiyordu. Yüzü mosmordu. **Gazanfer** fukara bir çocuktu. Cezâevi'ne yaklaşınca:

«– **Gazanfer** ne oldu?.» diye bağırdım. Sesimden beni tanıdı ve:

«– Beş sene verdiler, ağabey!..» dedi.

«– Vah Vah!..» deyivermişim. **Gazanfer** jandarmalar arasında dikleşti ve:

«– Sen de mi öyle diyorsun ağabey! Ben fâni ömrümden beş yılımı altın yaptım diye seviniyorum!.» diye bağırdı.

Söyleyip söyleyeceğime pişman oldum. Eli yüzü mosmor, soğuktan donmuş bu gencin rûhî salabetine hayran oldum ve kendimden utandım.

Albay Ahmed Çelik benimle alâkalı olarak bu yaptıklarından dolayı, bilâhare Diyarbekir'e sürülmüş ve oradan da emekli edilmiştir. Halen İzmir'e avukatlık yapmaktadır. Kendisine bayram görüşmesi için müsaade eden Binbaşı **Yaşar Bey** de **İrfan Özaydınlı** tarafından 32 günlük bir disiplin cezasına çarptırılmıştı.

i- Yarbay Necati Özfatura ve Atadan İzinli Mes'elesi

O zaman, şimdi Türkiye Gazetesi'nde yazarlık eden **Mustafa Necati Özfatura** da orada yarbay sıfatıyla vazife görmekteydi. **İrfan Özaydınlı**'nın bilâhare kapattırdığı câmide namaz kıldığı için bir albay mârifetiyle zorla suçlu vaziyete düşürülmüş ve ilk fırsatta da emekli edilmiştir. O fırsatı da şöyle ihdas ettiler. Yarbay **Necati Özfatura** ikindi namazı için bu mescide girmiş, erlerden hâfız olan biri, imamlık yapmış. Câmi çıkışında kasden bir albayı bekletmişler. Albay, içeride ne yaptıklarını sormuş. Onlar da, namaz kıldıkları yolunda cevap vermişler. Albay:

«– Peki imamlığı kim yaptı?..» diye sormuş. **Mustafa Necati Bey** de, hâfız olan çocuğu göstermiş. Bunun üzerine Albay hakarete başlamış.

«– Sen ne biçim türk subayısın!. Bir erin arkasında duruyorsun! Rütbene yazık!» demiş ve böylece çıkan münakaşa «üste hakaret» şekline dökülmüş.

Askerî Cezâevi'nde gerek şâhid olduklarım ve gerekse duyup öğrendiklerim yazmakla bitmez. Buna bir misal daha vererek bahsi bitirelim.

Askerler arasında biri kayboldu mu kime sorsanız;

«– O Ata'dan izinlidir!» diyordu.

Ben de saf saf Ata soyadında veya isminde bir subayın mevcud olduğunu sanıyordum. Meğerse, işin aslı başka türlü imiş:

Günün birinde askerin biri kumandanından memleketine gitmek için izin istemiş. İstenilen izin verilmeyince kaçmış. Onbeş gün sonra dönüp gelince, kumandan O'nu istintak etmiş. Nefer, izinli olduğunu, bu izni de, Ata'dan aldığını söylemiş. Dayak, sopa derken iş anlaşılmış. Güya izni alamıyan asker, heykelin önüne gitmiş ve kumandanı da şikâyet ettikten sonra, heykelden izin istemiş ve binnetice memleketine gitmiş. Kumandan ne kadar baskı yaptıysa da, nefer ifadesinde ısrar edince, O'nun aklından şüphe edip, hastahâneye göndermeyi dünüyormuş ki; vak'ayı **İrfan Özaydınlı** duymuş. Kendisini çağırtmış. Mevcud askerlerin önünde onu istintak etmiş. Asker O'na da aynı şeyleri söylemiş. **Özaydınlı** askerin bu ifadesine itiraz edince, asker koynundan bir gazete çıkarmış. Bu gazetede 27 Mayıs İhtilâli'nde ihtilâlci subayların başlarında **Cemal Gürsel** olduğu halde, Anıtkabir'e gidip DP. lileri şikâyet ettikleri ve ihtilâl için izni kendisinden aldıkları yazılı imiş. Bunu gösteren asker:

«– Memleketimizin en akıllı (!..) adamlarının böyle yaptığını görünce, ben de Ata'dan izin isteyip memleketime gittim. Hatta bana izin vermeyen kumandanımı da O'na şikâyet ettim!.» demiş.

Şüphesiz yalan olan bu vak'a yalan olarak bile, **İrfan Özaydınlı**'nın hoşuna gittiğinden kendisine bir onbeş günlük izin de O vermiş. Bundan dolayı her firar eden için,

«– O Ata'dan izinlidir!..» deniyordu.[38]

38- **Şemsi Tebrizi**'nin gaybubetinden sonra bir gün **Mevlâna** sokaktan geçerken bir sarhoş yolunu kesip:

«– **Mevlâna** Hazretleri!..» demiş, «müjdeler olsun ki; **Şems** yaşıyor!.»

Mevlâna bu sarhoşun, yalan söylediğini bildiği için hiç bir şey sormadan sırtındaki cüppeyi çıkarmış ve:

«– Buyur, giy!.» demiş.

Bu hali gören müridler:

«– Efendi Hazretleri!. Siz de biliyorsunuz ki, **Şems** ölmüştür!. Şu yalancıya ne diye cübbenizi hediye ettiniz!.» deyince **Mevlâna** şu karşılığı vermiş:

«– Siz, benim ona inandığım için mi cübbemi giydirdiğimi sandınız!.

j- Cezamın Temyizde Tasdiki

Eskişehir mâceramızda kanunsuzluklardan biri de Temyiz Mahkemesi'nde cereyan etmiştir. Temyiz Mahkemesi'nde duruşma esnasında, karar tasdik edilince, hâkimlerden birisi, diğer arkadaşlarının gözü önünde avukatım **Asım Mâil Mâil**'e:

«– Beyefendi salondan çıkınca odama teşrif eder misiniz!..» demiştir.

Âsım odasına gidince şu izahatta bulunmuştur: Temyiz Mahkemesi'nin beş hâkimi vardı. Bunların hiçbiri dosyayı okumamışlar. Her davayı bir kişi okurmuş. Hâsıl ettiği kanaati, öteki arkadaşlarıyla müzâkere eder, duruşma gününden evvel kararı belli ederlermiş. Bizim ki; de böyle olmuş. Bu dosyayı kendisi okumuş imiş. Kararın bozulması ve re'sen tahliye kararı verilmesi husûsunda mutabık kalmışlarmış. Lâkin duruşmadan bir gün evvel **İrfan Özaydınlı** tarafından hepsi de Hava Kuvvetleri'ne dâvet olunmuşlar. Kendisi ne maksatla çağırıldıklarını bildiği için gitmemiş. Oraya gidenlere kararı tasdik etmedikleri takdirde derhal emekli edilecekleri ihtar olunmuş. Hepsi de geriye döndüklerinde eski mutabakatlarından vazgeçmişler imiş.

Hatta bunlar arasında bir albay **Servet Tüzün** vardı ki, **Prof. Dr. Ayhan Songar**'ın yakını idi. Bizimkiler O'na iznini yarıda bıraktırarak, duruşmaya girmesini sağladıkları halde, O da aleyhimize verilmiş olan kararın tasdiki istikametinde rey vermiştir.[39]

Bilâkis, ben de biliyorum ki; yalan söylüyor. Cübbemi yalanına bahşiş olsun diye verdim. Söylediği doğru olsaydı canımı vermem gerekirdi!..»

İşte **İrfan Özaydınlı** da **Mevlâna**'nın bu mantığı ile hareket etmiştir.

39- Bu **Servet Tüzün** sonradan ben Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'nde yatarken **Prof. Dr. Ayhan Songar**'ı ziyarete gelmişti. O'nun odasında karşılaştık. **Ayhan Bey**, bizi kasden tanıştırmadan başbaşa bırakıp bir işini bahane edip ayrıldı: Geriye geldiğinde bizi koyu bir muhabbet halinde görünce, gülerek:

«– Bakıyorum çok iyi anlaşıyorsunuz! Bari tanıştınız mı?!.» dedi ve ilâve etti:

Bunları anlatan hâkim, arkadaşımız **Âsım Mâil Mâil**'e demiş ki;

«– Burada 30 Ağustos'da çok değişiklik olacak! Ben karara muhalif kaldım. Uzun bir muhâlefet şerhi yazacağım! Siz onu alıp «iâde-i muhakeme» yoluna gidersiniz. Şu kararı tasdik eden arkadaşlarımız, bu dosyanın rengini bile bilmezler. Siz kalleşliğe kurban gittiniz! Bu dosyada müvekkilinizi mahkûm ettirecek hiç bir delil mevcud değildir!»

Gerçek bir hâkim olan bu albay **Süha Umurhan**'dı. O, merdâne bir sûrette böyle söyledi amma, bizim iâde-i muhakeme talebimiz Temyiz Başsavcılığı'nca re'sen reddolunduğundan bu yolu açmak da mümkün olmamıştır.

Bu Temyiz Safhasında bir gün **Nevzat Kösoğlu**, çıkıp Askerî Cezâevi'ne geldi. Kendisini bana **Alparslan Türkeş**'in gönderdiğini söyleyerek şu izahatta bulundu. **Türkeş** selâm, kelâm ve «geçmiş olsun» dileklerinden sonra demiş ki;

«– Bu **İrfan Özaydınlı** bize karşı olan ters bir adamdır!. Oraya bir te'sir ika edemedik. Fakat Askerî Temyiz Mahkemesi'nde bizi sevenler çoktur. Sana (yani **Nevzat Kösoğlu**'na) vekâlet versin, elden geleni yapmaya çalışalım!.»

O anda dört tane avukatım vardı. Doğrusu yeni bir avukata pek de ihtiyaç yoktu. Fakat «ikramı kabul, ikramdır» mantığı ile hareket edip cezaevine noter getirttirip istenilen vekâleti verdim. Lâkin ne oldu bilir misiniz?! **Nevzat Kösoğlu**, temyizdeki murafaa (duruşma) günü, Erzurum'a gitti ve vekâleti aldığı halde neden Mahkeme'de bulunmadığını izah etmek ihtiyacını da hissetmedi.

Tabiî **Türkeş**'in bana bu iltifat ve ikramı, evvelce hikâye etmiş olduğum **Bekir Berk**'in broşürüne cevap mes'elesinden

---

«– Bu bey Askerî Temyiz Mahkemesi hâkimlerinden Albay **Servet Tüzün**!..»

Sonra O'na döndü ve:

«– Bu bey de sizin yedi sene hapse mahkûm ettiğiniz **Kadir Mısıroğlu**!.» dedi. **Servet Tüzün**'ün yüzü mosmor oldu ve telâşla oradan kaçtı.

doğuyordu. Bu alâkanın -müspet menfi- müteakip safhaları da var, ama izaha değmez.

Benim davam Askerî Temyiz Mahkemesi'nde henüz tasdik edilmemişken, Ortalıkta bir «erken seçim» lâfları dolaşmaya başlamıştı. Bu esnada Eskişehir Adalet Partisi, bana adaylık teklif etti. Ama nereden biliyor musunuz?! Konya'dan!.

«– **Kadir Mısıroğlu**, seçilirse hapisten çıkacak!.» diyecekler ve beni **Erbakan**'a karşı kulanacaklardı. Şiddetle reddettim. Esasen seçim olmazdan cezam da tasdik edildiğinden adaydığım hukuken imkânsız hale gelmiş oldu!..

Verilen cezanın Temyiz Mahkemesi'nce tasdik edilmesi üzerine Eskişehir Askerî Cezâevindeki ikametim nihayete erecekti. Bunun için dava dosyasının temyizden gelmesi bekleniyordu. Nasıl ki; doktorlar öleceğine hükmettikleri hastaya:

«– Ne istersen yiyebilirsin!.» derlerse onun gibi bana da cezâevi dahilinde ne arzu ettiğimi sordular. Ben de nurcu kardeşlerin koğuşuna geçmek istedim. Lâkin bu koğuşta yer yoktu. Bana sümmetedârik bir karyola ile kapı dibinde bir yer yaptılar.

Bu sırada gayet komik bir hâdise oldu. Şöyle ki:

k- Elem Veren Müjde

Bu hâdiseyi anlamak için bir nebze biraz gerilere gitmek gerekmektedir:

27 Mayıs 1960 ihtilâlinden sonra tevkif olunmuş ve tarihî Harbiye Binası'nın ahırları içine alelacele inşa olunmuş hücrelerden birine tıkılmış olduğumu evvelce hikâye etmiştim.

Hücreler yüznumara kabineleri tarzında birbirine muttasıl sıralar halinde inşa edilmişti. Kapılar dışardan sürgülü ve üzerlerinde sigara paketi büyüklüğünde bir küçük kapak bulunuyordu. Bunu da gardiyan olarak kullanılan askerler dıştan mandallıyor, koridorda gezinirken arada bir bu mandalı çevirip açarak hücredeki insanı kontrol ediyordu. İhtilât, yani herhangi

bir kimse ile görüşmekten mendik. O derecede ki, diğer hücrelerde kalanların çoğunun yüzünü tanımıyorduk. Bir gün hücrelerden bir kısmına yeni misafirler geldi. Gardiyan askerlerin fırsat buldukça top oynamak üzere ön bahçeye çıkmalarından veya geç saatlerde uykuya çekilmelerinden bilistifade hücreden hücreye seslenerek konuşabiliyor ve böylece bir ses tanışıklığı ile ahbaplıklar kuruyorduk.

Yeni gelenlerden birisi **Vedat Eczacıbaşı** adında İstanbul'un zenginlerinden biri idi. Bu zat mâiyetinde çalışan bazi kimseleri toplayarak Beyoğlu'nda bir bara gitmiş. O âlemin icabı olarak bar kadınlarından birisi masalarına oturmuş. Halbuki bu kadına daha önce bir başka şahıs asılmış imiş. O şahıs da aksi bir tesâdüfle, Milli Birlik Komitesi mensuplarından **Şükran Yurdakuler** imiş. Adam oraya sivil kıyafet ile gittiğinden kim olduğunu bilen yokmuş. Kadının kendisine pas vermeyip zengin biri olan **Vedat Eczacıbaşı**'nın masasına oturmasına içerleyen **Şükran Yurdakuler**, o günkü başedilmez sıfat ve otoritesini kullanarak intikam almak düşüncesine kapılıp plân kurarken, işine yarayacak bir bahâne zuhur edivermiş:

Vedat Eczacıbaşı'nın mâiyetindeki insanlardan biri de, muhasebecisi **Adnan**'mış. Bir ara:

«-Adnan senin şerefine!.» diyerek kadeh kaldırmışlar. İşte **Şükran Yurdakuler** o anda harekete geçip kısa bir telefon görüşmesi ile polisleri oraya yığmış. Bütün masadakiler tevkif edilip bizim yanımıza getirilmişler. Güya **Adnan Menderes**'in şerefine kadeh kaldırılmış imiş.

Bizden sonra geldikleri için, biz Balmumcu kışlasına intikal ettiğimizde onlar orada kalmışlardı. Kısa bir müddet sonra, benim hadiseyle alâkasızlığım anlaşılmış ve adem-i takip kararıyla Balmumcu kışlasından tahliye olmuştum. Bir Cuma günü gazeteyi okurken, umulmadık bir haberle karşılaştım. **Vedat Eczacıbaşı** Harbiyedeki hücresinde yatarken, bir

oğlunun Dünya'ya geldiğine dâir her nasılsa bir haber alabilmiş. İhtimal böyle bir günde çocuğunun yanında bulunamamaktan dolayı fart-ı teessüre kapılmış. Nasıl becermişse askerlere uyku ilâcı aldırmış. Dozajı fazla kaçırmış olacak ki, hastahaneye kaldırılmış ve kurtarılamayarak vefat etmiş. Cenazesi o gün öğle namazını müteakip Şişli Camiinden kaldırılacakmış. Doğrusu bir evlâdı Dünya'ya gelmişken sevineceğine hayatına mal olacak kadar teessüre kapılmasını kınadım. Yine de abdest alıp cenazesine yetiştim.

Kim derdi ki; aradan on küsur sene geçtikten sonra ben de buna benzer bir sevinç ve keder mübârezesinin kumkumasına yuvarlanacaktım!

1973 Yılı 22 Ağustos'unda Eskişehir Askerî Cezaevinde yatıyordum. Cezam tasdik olunmuş, sivile nakledilebilmek için dosyamın gelmesini bekliyorlardı. -Daha önce de söylediğim gibi- doktorlar ümit kestikleri hastaya ne istersen yiyebilirsin dedikleri gibi, benim de cezâevinde her arzum yerine getiriliyordu. Çünkü artık bir kaç günlük misâfirdim. Yalnız kaldığım kovuştan isteğim üzerine, kalabalık nurcu arkadaşların kaldığı koğuşa nakledildim. Burada pek yer olmadığı halde camın önüne daracık bir divan sıkıştırmışlardı. Pencere iç havalanmaya açılıyordu.

Bir sabah, sabah namazından sonra divanın üzerinde bağdaş kurmuş tesbihat ile meşguldüm. Önümdeki cama ânî ve sert sert vuran çavuş bağırdı:

«– **Kadir** ağabey, **Kadir** ağabey bir oğlun oldu!»

Sevinmek ile üzülmek arasında hareketsiz bir noktada kalıverdim. Sanki iki zıt ve dehşetli his birbirini yok ediyor ve beni her türlü tahassüs ve tefekkürden arî bir cisim haline getiriyordu.

İşin garibi kovuş arkadaşlarım çavuşun beyanındaki «oldu» sözünü «öldü» anlamamışlar mı? Birer birer gelip elimi sıkıyorlar ve başsağlığı diliyorlardı. Bu elem veren müjdenin şaşkınlığı içinde onlara dönüp de:

«– Yahu ne oluyorsunuz? Çocuğum ölmedi, oldu» diyecek takati kendimde bulamadım.

Eskişehir Askerî Cezâevi'nde ziyâretçilerle görüşme tahdidli idi. Haftada bir kere... O da tomsonlu nöbetçiler nezâretinde onbeş dakika idi. Bu kadar bir görüşme için çoluk çocuk 350 km. yol kat'edip Eskişehir'e geliyor ve bir o kadar daha yol tepip geriye gidiyordu. Şu doğum sebebi ile o da artık imkânsız hâle gelmişti.

Lâkin **Selman**'ın doğumundan iki üç gün sonra Sivil Cezâevi'ne nakledilmiştim. Burada İmam-Hatip talebeleri hergün cezâevine ziyaretime geliyorlardı. Lâkin âilem doğum dolayısıyla artık gelemiyordu. Bunun için **Selman**'cığın kırklanması gerekecekti.

Nihayet o da oldu ve ben oğlumu doğumundan kırk küsür gün sonra Eskişehir Sivil Cezâevi'nde ilk defa görebildim. Kundağı kucağıma aldığım günün sürür ile kederin iltisak fırtınalarını anlatmaya imkân yoktur. Ağlıyordum, lâkin bunun sevinçten mi yoksa kederden mi olduğu belli olmuyordu.

Eskişehir Askeri Cezâevi'nin zikre değer hadiselerinden biri de mâruz kaldığım bir sûikasd hadisesidir. Lâkin bu suikasd bana karşı üç kere tekrarlanmıştır. Şöyle ki;

1- Üç Sûikasd

Hayatımda üç kere sûikasd teşebbüsüne mâruz kaldım, ve üç kere de resmen «deli» sayıldım. Sokaktaki yılgın ve menfaatperest avârelerin akılları ölçü alınarak deli sayılmış olmaktan her defasında müteessir olmayıp bilâkis sevinç duymama mukabil, sûikasd teşebbüslerinden dolayı doğrusu endişeli günler geçirdim. Kadere imanım, çoğu kere bu endişelerime mâni olamadı. Zira kader mutlak bir meçhûldür. Filhakika «en büyük put»a karşı açtığım isyan bayrağının birgün beni Azrail'le karşı karşıya getirebileceğini ilk günden itibaren gözönüne almıştım. Lâkin davadan erken ayrılmak ve

postu düşmana ucuza kaptırmak gibi bir düşünce içimi dâima kemirmiştir. Sadra şifa bir iş yaptıktan sonra ölümü tebessümle karşılayabilirdim. Ancak o sûikasd teşebbüsleri anında değil, bugün bile huzûr-i ilâhî'de berâetimi temine yetecek ciddi bir iş yaptığıma inanamadığım için borçlu gitmek korkusunu daima yüreğimde hissettim.

Bir şövalyeyle dövüşerek merdâne ölmeyi düşünürken tesâdüfen başına bir kalas düşmesiyle hayatı nihâyet bulan meşhur **Sirano Dö Berjarak** gibi olmak istemedim. Elde edilen netice değdiği zaman ölümden korkmak, nâmertlik, elde edilecek netice değmediği zaman bir fincan kan akıtmak ahmaklıktır. Hayatı hep bu ölçü ve inanışla yaşadım. Ölüm korkusu ilk gençlik yıllarımda kendine hayran yaşadığım Üstad **Necip Fâzıl**'daki gibi bende bir ukde, bir vehim ve bir merak mevzuu olmamıştır. O'nun gibi:

«Tabutumun tahtası bilmem hangi ağaçta?»

Diye bir tecessüse de kapılmadım. Ölümden değil, ölümden sonraki hesaptan korkuyorum. Benim bilmediğim kaderi, Rabbin bilmesi yetmiyor mu!?.. Bize lâzım veya faydalı olmasa, Allah kaderi meçhul kılmazdı. Kader mâlum olsa, beşer hayatı için en büyük huzursuzluk kaynağı olurdu. Lâkin tecessüsü yenmek, bazı mizaçlar için imkânsız denecek derecede güçtür.

Hesap ve huzur-i ilâhiyedeki «beraat fermanı» almaya bağlı olan endişe, ölüm ihtimalinin vârid olduğu anlarda had safhaya ulaşıyor. İşte böyle üç defa sırat köprüsü gibi bir geçitten geçtim ki, şimdi size onlardan birini anlatarak Eskişehir Askerî Cezâevi macerasına son vereceğim.

m- Birinci Sûikasd

1972 senesinin 13 Temmuz'unda girdiğim Eskişehir Askerî Cezâevi'nde ilk günden itibaren bir sûikasde mâruz kalmak endişesi içinde yaşıyordum. Zira orada ilk olarak ifademi alan

askerî savcı Yarbay **Nevzat Beygu** masaları yumruklayarak «beni yaşatmayacağını, oradan sağ çıkamayacağımı» yüzüme karşı bağırıp ilân etmişti. Bu sebeple tek yatırıldığım Cezâevi hücresinde dâimî bir endişe içindeydim. Dış havalanmaya çıktığım zaman tel örgülere yaklaşmıyordum, «kaçmaya teşebbüs ederken vurduk» demelerinden endişeleniyordum.

Bir gün tanımadığım bir insan ziyâretime geldi ve:

«– Benim kim olduğumu sorma, seni sevenlerden biriyim. Birkaç gün içinde buradan sana kaçma imkânı hazırlayacaklar. Eğer bu tertibe aldanırsan, seni kaçarken vuracaklar. Sakın gâfil davranma!..» demiş ve gitmişti. Bu sebeple her an bu haberin tahakkukunu bekliyordum.

Bir Cumartesi akşamı bütün erlere izin verip, şehre gönderdiler. Cezâevinde sâdece **Musa** adında Erzurumlu bir neferi bıraktılar. Bu, namaz kılan ve bana yakınlık gösteren bir kimseydi. Gece yarısı koğuşun kapısı açıldı. **Musa**, Cezâevinde yalnız olduğunu, arkadaşlarının şehre izine çıktığını, canı sıkıldığını, konuşacak birini aradığını söyleyerek beni çay ocağına dâvet etti. Durumu anladım. Kendisine çayı koğuşta içmeyi teklif ettim Her ne kadar ısrar ettiyse de kabul etmedim ve koğuştan çıkmadım. Gidip bir çay demleyip geldi. Şuradan buradan konuşmaya başladık. Bir ara:

«– Ağabey» dedi «Hâkimlerin şoförü **Yalçın** geçen gün ağzından kaçırdı, hâkimler aralarında konuşuyorlarmış, sana en ağır cezayı vereceklermiş. Bilirsin ben seni severim, buna gönlüm râzı değil, gel bu akşam kimse yokken seni kaçırayım. Bir subay elbisesi hazırladım, şuradan Porsuk Nehri'ni ben sana geçiririm. Ondan sonra seni kimse yakalıyamaz!..»

Hakikaten Porsuk Nehri Askerî Cezâevi'nin 5-10 metre önünden akıyordu. Nehirden ötesi askerî saha dışındaydı. Cezâevini yüzbinlerce dönüm olan askerî sahanın bir kenarına yapmışlardı. Porsuk Nehri geçilse, çok az bir müddet sonra Eskişehir'in kenar mahallelerine dahil olunabilirdi.

Kendisine:

«– Oğlum!..» dedim. «Ben kaçmayı düşünerek bir iş yapmadım. Allah yolunda vermeye çalıştığım mücâdelenin neticesi ne olursa olsun, buna baştan râzı olarak bu yola girdim. Ölümden korkmam. Lâkin arkamdan değil, göğsümden gelecek kurşuna hazırım. Bu yüzden yorulma!. Ben sûret-i kat'iyyede kaçmam! Sen iyi niyetlisin, ondan eminim ve sana teşekkür ederim. Fakat bu iş benim prensiplerime aykırıdır..»

Erzurumlu asker **Musa** ne kadar dil döktüyse de fayda vermedi. Zavallıcığı kimbilir bu işe nasıl imâle etmiş ve hazırlamışlardı?!..

C- ESKİŞEHİR SİVİL CEZÂEVİ

a- İkinci Sûikasd

Askerî Cezâevinden mesâi saati dışında Sivil'e nakledilmiştim. Şöyle ki; Dosyam Temyiz Mahkemesi'nden kararı veren mahkemeye intikal ettiği gün, gerekli muameleler yapılıp Cezâevi'ne haber verildiğinde, mesâi vakti bitmek üzereydi. Naklimi ertesi güne bırakmak istediler. Lâkin bu kanûnî mes'uliyeti mûcip imiş. Bu bakımdan Cezâevi Müdürü Üsteğmen **Muharrem**'i evinden çağırdılar ve beni Sivil Cezâevine kapalı bir jeeple O götürdü. Sivil Cezâevi Müdürü **Sabahaddin Bey** denilen birisiymiş. Cezâevi Doktoru da **MİT** mensubu idi. Onlar, bir tertibat yapmışlar. Oraya geldiğim gün, beni idam mahkûmlarına mahsus münferid bir hücreye koyacaklar ve orada hem dövecekler, hem de zehirliyeceklermiş. Lâkin ben Sivil Cezâevine böyle geç getirilince, tertibin baş aktörü Cezâevi Müdürü tabiatıyla çoktan evine gitmiş bulunuyordu. Gardiyanlarınsa şimdilik bir şeyden haberleri yoktu. Kılık kıyafetimin düzgünlüğünden olacak ki, ilk karşılaşmada bana hüsn-i muâmele ettiler. Bu tecrübeli insanlar benden «avanta» elde edebileceklerini derhal kavramışlardı.

«– Bu arkadaşı hangi kısma koyalım!» diye aralarında

konuşurlarken ben söze karıştım ve:

«– Burada hangi kısımlar var?» diye sordum. Zira o güne kadar tâ 27 Mayıs'tan beri birçok kereler hapse düşmüş, fakat hep Askerî Cezâevlerinde yatmıştım. Sivil cezâevlerinin durumunu bilmiyordum. Hem de her cezâevinde başka bir düzen câri olduğunu **Necip Fâzıl Bey**'i ziyaretlerimde anlamıştım. Kiminde dışarıdan içeriye yemek sokulur, kiminde bu yasaklanır, kiminde umûmiyetle daha evvel başka bir iş için yapılmış, sonradan Cezâevi haline getirilmiş binaların iç taksimatına göre mahkûmlar yerleştirilirler. Acaba Eskişehir Sivil Cezâevinin iç düzeni nasıldı?!.. Bunu bilmiyordum.

Gardiyanlardan biri sualime cevaben:

«– Bir umûmi koğuşlar var, bir de siyasî kısım...» diye karşılık verince,

«– Siyasî kısım!..» dedim.

Sanıyordum ki; Siyasî kısım denilen yerde siyâsî suçlular kalmaktadır. Halbuki burası tamamen müebbet hapse mahkûm olmuş veya idamlık olan cinâyet suçlularıyla doluymuş. Burası 27 Mayıs İhtilâli'nden sonra bir müddet siyâsî suçlulara tahsis edilmiş ve ondan sonra adı «siyâsî kısım» kalmış imiş.

Bunu ben nereden bilecektim. Kaydımı yaptılar ve beni bir gardiyan refakatinde Siyâsî kısma getirip bıraktılar.

Benden başka 32 mahkûmun barındığı bu koğuş dikdörtgen şeklinde bir odaydı. Çepeçevre kenarlar birbirine bişitik, tahta ranzalarla donatılmıştı. Orta yerinde bir boşluk kalıyor ve mahkûmlar burada örtü serip yemek yiyorlardı. Ranzalar birbirlerine muttasıldı. Böyle olduğu halde yetmediklerinden kenarda dürülmüş bir iki yatak duruyordu ki, bunlar herkes yatağına çekildikten sonra ortadaki küçücük sahaya açılıyor ve bir-iki mahkûm da orada yatıyordu. Koğuşun penceresi yoktu. Kuyu gibi dört duvardan ibâretti. Yalnız iç aydınlanmaya bakan ve tavana yakın yerde soba borusu deliği

büyüklüğünde camsız ve kafes gibi telle döşenmiş bir açıklık vardı. Umûmiyetle sigaralarını esrarla içen mahkûmların sigara dumanları buradan dışarıya çıkıyor ve tam deliğin önünde kesâfet kazanan dumanlar gerçek bir baca manzarası arzediyordu.

Odanın dışında bir methal (antre) vardı ki; iki taraflı duvarlarına mahkûmların asma kilitlerle kapatılmış küçücük bölmeli yiyecek dolapları yerleştirilmişti. Sonradan müşahede ettiğime göre bu dolapların arkası tavanlara kadar hamamböceği ile doluydu. O derecede ki, yerlerine sığışamıyan böcekler gelip geçenin üstüne başına veya altında yemek yiyenin yemeğinin içine düşüyordu. Dikkatle bakmazsanız sıklığından bunları farkedemez ve tavanın böcek renginde bir boya ile boyalı olduğunu sanırdınız. Gelişimin haftasına mahkûmları teşvik ederek, gardiyanlardan temin edilen bir hortumla bu kısmı yıkatmış ve hamam böceklerini temizlemiştik. Lâkin ne temizleme! İç aydınlamanın bir ucundaki demir ızgaralı su menfezi böcek ölüleriyle tıkanmış ve oradan kürekleyerek birkaç teneke hamamböceği toplayıp atmıştık.

Bu size mübalâğa gelmesin, O zaman Razaman-ı Şerif olduğundan ve mahkûmların yüzde doksanı oruç tuttuğundan hep aynı anda yemek yeme mecbûriyeti doğuyordu. Koğuşun ortasındaki meydancık kâfi gelmiyor, bir kısmı da böcekli antrede iftar sofrasını kurmak mecburiyetinde kalıyordu. Bir defasında ben de orada iftar ettim. Pat pat diye yemeğin içine hamamböcekleri düşüyordu. Bundan kurtulmak için birer ucundan tutarak başımız üzerine şemsiye gibi bir gazete açmıştık. Bundan sonradır ki; hayatından bıkmış olan mahkûmları böcekle mücadeleye razı edebilmiştim.

b- Muttalipli Muhiddin

Koğuşa girdiğimde mahkûmlar üst ranzalarda öbek öbek oturuyor ve esrarlı kalın sigaralarını tüttürüyorlardı. En başta sigara dumanlarının çıktığı deliğin altında ve iki duvarın

birleştiği köşeye dayanarak oturmuş olan palabıyıklı biri vardı. Beni takdim eden gardiyana câri birkaç söz söyledi, sonra beni yanına çağırdı. Oturdum. Dereden tepeden konuşmaya başladık. Beni tanımaya ve suçumun ne olduğunu öğrenmeye çalışıyordu. Sanki hakkımda daha evvel bilgi sahibiymiş gibi görünüyordu.

Sonradan öğrendiğime göre bu tahminim doğruydu. Dokuz defa Cezâevine düşmüş olan bu arkadaş koğuşun ağasıydı. Her defasında da cinayet suçundan gelmiş ve suçu başkalarının kabullenmesiyle kurtulmuştu. Eskişehir'in «Muttalip Köyü»nün yerlisiydi. Ezberinde beş sahife Kur'an-ı Kerim vardı. Âilesi çarşaflıydı. Ziyâretine öyle gelirdi. Kökü sağlam olduğu halde yolunu sapıtmış, şehirde kumarhâne çalıştırıyormuş. Cinâyetler hep bu kumarhânede işleniyormuş. Kayınbiraderi «nurcu» denilen müslümanlardanmış. Askerî hastahanede müstahdem olarak çalışıyormuş. Ben oraya gelmeden önce eniştesi olan bu koğuş ağası Muttalip'li **Muhiddin**'e hakkımda gerekli bilgiyi vermiş ve üzerime himâye kanatlarını germesi için sıkı sıkı tenbihatta bulunmuş. Kısa görüşmeden sonra kayınbiraderinin bahsettiği kimsenin ben olduğumu anlayan koğuş ağası, hakkımda mahkûmlara karşı kısa ve sitâyişkâr bir izahatta bulundu. Bu sırada mahkûmlardan birisi bana bir sigara uzattı. Şeklinden esrarlı olduğunu belliydi. **Muhiddin**, benim reddetmem, mahkûmun ısrar etmesi üzerine, onu azarladı ve:

«– Bu sizin bildiğiniz arkadaşlardan değil!» dedi.

Askerî Cezâevinden ayrılmadan birkaç gün önce orada çocuklar için yazmış olduğum «Uzunca Sevindik» isimli çocuk kitabım basılmış ve bir nüshası da bana getirilmişti. O yanımdaydı. Yazar olduğumu öğrenen mahkûmlar neler yazdığımı merak ediyorlardı. Onlara bunu gösterdim. Biraz okumamı rica ettiler ve o derecede alâka duydular ki; pek hacimli olmayan bu küçücük kitabı başından sonuna kadar dinlemeden istirahata çekilmediler. Bırakmak istediğim her anda, ısrar ediyorlar ve devam etmem için yalvarıyorlardı. Ah bu adam-

lara bir yol gösteren olsaydı! İçlerinde ne mert ve yiğit çocuklar vardı. Ruhlarına ulvî bir gâyenin yerine süflî nefsâniyet aşılayan bozuk düzenin kurbanı bu vatan evlâtlarından ne yaman insanlar çıkabilirdi. Aksine hapishâneye bir kötülükle girip, bin kötülük öğrenerek çıkıyorlardı. İhtimal hâlâ da böyledir.

Ertesi gün Müdür, makamına oturup da benim kaydımı görünce telâşa kapılmış. Başgardiyanı göndererek koğuş ağasından beni almak için müsâade istemiş. Durumu kavrayan koğuş ağası Müdüre beni alıp hücreye attıkları takdirde kapishâneyi kana boyayacakları yolunda tehdid savurmuş. Başgardiyanla işi halledemeyen Müdür, **Muhiddin**'i kendi odasına çağırıp rica etmiş. **Muhiddin** dönüp geldikten sonra beni bir kenara çekti ve dedi ki:

«– Kardeş bana çok baskı yapıyorlar, fakat niyetlerini biliyorum. Seni hücreye koyup yok edecekler. Bu puşt doktor da **MİT**'dir. O da sekte-i kalb gibi bir rapor verip işi kapatır. Daha evvel **Hüsrev** (Altınbaşak) **Efendi**'ye aynı oyunu oynamak istediler. (**Hüsrev** efendinin cezası daha evvel kesinleşmiş, tasdik edilerek kendisi buraya nakledilmişti. Ben geldiğimde müşahede müddeti için Buca Cezâevi'ne gönderilmiş bulunuyordu.) Fakat bunlar beni bilirler. Buraya bu dokuzuncu gelişim. Hiç korkma, kimse seni buradan kıpırdatamaz. Lâkin, birgün buradan gidersen, gittiğin yerde de aynı şeyi yapmak isterler. Orada ben olmam. Tedbirsiz davranma. Sana durumu bunun için izah ediyorum!»

Hakikaten dediği doğru çıktı ve bir üçüncü sûikasd teşebbüsü ile de Cezâevi yerine «hasta sıfatıyla» yatmakta olduğum Cerrahpaşa Hastanesi Psikiyatri Kliniğinde ortaya çıktı. Allah'ın lûtuf ve keremiyle onu da önceden haber aldım ve atlatmaya muvaffak oldum ki, bunun hikâyesini de daha ilerki sahifelerde bulacaksınız.

c- Bir Tertib

Üçüncü sûikasdı anlatmadan evvel, Eskişehir Sivil Cezâevi'nde plânlanan ve tatbik mevkine konulamayan, ikinci sûikasdın devamı mâhiyetinde olmak üzere karşılaşmış bulunduğum bir «suç tasniî» (zoraki bir surette suç veya suçlu icadetmek) tertibinden kısaca bahsetmek istiyorum. Zira bu da o sûikasd teşebbüsünün bir devamıdır.

Türk cezâevlerinde hemen hemen her zaman, yasaklanmış olan herşeyi bulmak mümkündür. Eğer dışarıdan içeriye yiyecek maddeleri girmesine müsâade ediliyorsa, bu takdirde bıçak, tabanca dahil herşeyi sokabilmek kaabildir. Umumiyetle az maaş alan ve en sık olarak ancak haftada bir evine gidebilen, bu sebeple kendileri de bir nevi mahkûm durumunda bulunan gardiyanlar her kanunsuz hareketin baş aracısıdırlar. Mahkûmlardaki gerginlik onlarda da aynen vardır. Kaçak eşya trafiği kendileri için bir nevî kazanç kaynağıdır.

Jandarmalar, devamlı bir sûrette değiştiğinden böyle bir münasebet tesisine imkân bulamaz ve arada bir farkedebildikleri yolsuzluklar sebebiyle hemen hemen daima «gardiyanlara karşı» kızgın bir hava içinde bulunurlar.

Bazı cezâevlerinde gardiyanların bu gibi sûiistimâllerinde idâre de methâldardır. Zirâ sâdece rüşvet kapısı olarak değil, istenmiyen mahkûmları sürgüne gönderebilmek, bir kimsenin yeni bir suç isnadıyla durumunu ağırlaştırabilmek gibi maksadlarla göstermelik aramalar yapılır ve böylece idare bazen diğer mahkûmlara gözdağı vermek imkânına kavuşmuş olur. Bu iş için kanunsuz hareketler dışında olduğu müsellem olan jandarma kullanılır. Bazen cezaevi savcısı da aramada hazır bulunur. Böylece delilli, ispatlı yeni bir suç ortaya çıkarılmış olur. Neticede cezaevinde istenmeyen bir mahkûmun sürgün edilmesi için haklı bir sebep doğmuş olabileceği gibi başka çeşitli maksadlar da gerçekleştirilebilir.

Cezâevlerinde en çok bulunan şey esrar, eroin, uyuştu-

rucu hapları ve bıçak-tabanca nev'inden silâhlardır. Bunun ticaretiyle uğraşan, ekseriya gardiyan ve idarecilere verdiği prim yüzünden hoş görülen mahkûmlardan biridir. Böyleleri umûmiyetle aynı zamanda idarenin koğuşlardaki gözü-kulağı gibidir. Onun vasıtasıyla idare, koğuşlarda olup bitenleri anında öğrenir. Fakat bu bilgileri değerlendirmek için hemen harekete geçilmeyip hüsusi bir maksadın temini ihtiyacı doğuncaya kadar herşey görmemezlikten gelinir. Benim cezaevlerinde yattığım zaman durum bundan ibaretti. Tahmin ederim ki; bugün de aynıdır.

Birgün, evvelce kendisinden bahsetmiş olduğum koğuş ağası **Muhiddin**, beni bir kenara çekerek dedi ki:

«– Bugün bizim koğuşta arama yapılacakmış. Bu namussuzlar içeride ne olduğunu her zaman bilirler. Fakat birini kurban etmek istemedikçe arama yapmazlar. Sabahleyin benim adamlarımdan birine senin yatağının hangisi olduğunu sormuşlar. Bundan anlıyorum ki; zulayı (cezâevi lisânında yasak şey demektir) senin yatağının altına sokacaklar. Gözümüzü dört açalım. Ben idareye gereken haberi gönderdim (yani isyan çıkarabileceği tehdidiyle idareyi korkutmak istediğini imâ ediyor.) Fakat bu sefer namussuzlar aldırış etmediler. Anlaşılan emir çok yukardan geliyor. Bekliyelim bakalım!..»

Saat onbir sıralarında koğuştan içeriye giren bir gardiyan derhal herkesin iç aydınlanmaya çıkması gerektiğini söyledi. Böylece alârm verilmiş, iş başlamış oluyordu. Zaman itibariyle zaten mahkûmların çoğu iç aydınlanmada idi. Birkaç kişi yataklarımızın üzerine oturmuş, çay içiyorduk. Çayımızı bitirmemize bile müsaade edilmedi.

İç aydınlanmaya çıktık. Koğuşta 30-40 kişi kadardık. Hepimiz ne olacağını merâk ediyorduk ki; iç aydınlanmanın kapısı açıldı, Savcı, cezâevi müdürü, tanımadığımız birkaç sivil ve on jandarma avluya dahil oldular. Savcı:

«– Kimse yerinden kıpırdamasın, arama yapacağız!..»

dedi. Jandarmaların bir kısmı birer adım mesafeyle etrafımızda bir çember oluşturdular. Savcının yanındaki iki genç teker teker mahkûmların üzerini aradı. Hiçbir şey bulunamadı. Savcı:

«– Şimdi içeride arama yapacağız. Müşâhid sıfatıyla aranızdan birisi gelsin!» dedi. Mahkûmlardan biri öne çıktı. Hep birlikte koğuşa dahil oldular. Biz dışarıda beklemeye koyulduk. Tertibin benim üzerime olduğunu koğuş ağası **Muhiddin**'in sabahki ikâzıyla anlamıştım. Arama yapılacağı yolundaki haber tahakkuk edince, işi çok emin bir kaynaktan öğrendiğinden şüphem kalmamıştı. Demek ki; zula benim yatağıma konulacaktı. Lâkin ne yapabilirdim. Allah'a tevekkül etmekten başka çârem yoktu. Zula her ne olacaksa onu aramaya gelenler beraber getirecekler, benim yatağı ararken bulmuş olacaklar, mahkûmlar namına koğuşta müşâhid sıfatıyla bulunan arkadaşımız da şâhid olacak ve böylece suç (!..) gayri kaabil-i inkâr bir sûrette ortaya çıkmış bulunacaktı.

d- Nurcu Ömer

Aradan on dakika geçmeden müşâhid mahkûm koğuşun iki üç merdivenlik bir antreyle girilen eski ve ağır demir kapıları önünde gözükerek:

«– **Ömer**!.. Hemen gel!..» diyerek mahkûmlardan birini çağırdı. O anda bana karşı yapılmış olan bir tertibin yanlışlıkla bu arkadaşa mâl edilme ihtimâli hatırıma bile gelmedi. Benimle birlikte O'na da aynı tertibin yapılmış olduğunu zannettim ve endişe içinde beni de çağıracakları anı beklemeye koyuldum. Fakat hayret!... Arama yapanlar az sonra toplu halde koğuştan çıktılar ve önümüzden geçerek idareye gittiler. Müşâhid mahkûm ve **Ömer** de beraberdi. İçeride ne olup bittiğini merâk ediyor, fakat hiçbir şey anlıyamıyorduk. Hemen herkes bir tahmin yürütüyor ve her kafadan bir ses çıkıyordu.

Zulanın kendi yatağından çıkmış olduğu anlaşılan **Ömer** kimdi? Nasıl bir şahsiyyeti vardı? Kısaca anlatırsam mas'nû

(uydurma, tertib eseri) suçun kendisine isnâd ve izâfesi kâbil olup olmadığı daha iyi anlaşılır.

Eskişehir Askerî Cezâevi'nden sivile intikal ettiğimde mahkûmlar arasında iki genç derhal dikkatimi çekti. Bunlar iç havalandırmada da taylasanlı sarık (ucu arkadan dışarıya bırakılan sarık) la dolaşıyorlar ve dâima bir arada bulunuyorlardı. Hârici görünüşlerinden dindar oldukları anlaşılan bu gençlerden biri **Ömer**, (**Ömer Öztürk Tuncay**) diğeri de Konya'lı, sivilde otobüs şöförlüğü yapmış olan **Osman** adında biriydi. Kısa zamanda ahbap olduk. Cezâevinde bulunuş sebeplerinin hülâsası şu idi:

Konya'lı **Osman** cezâevine düşmeden evvel gayri islâmî hayat yaşayan bir gençmiş. Otobüscüler arasındaki rekâbet yüzünden rakibi olan otobüsçüyü öldürmüş ve 18 seneye mahkûm olmuş. Öldürüş sebebi gâyet basitmiş. Aralarında gerginlik mevcud olduğundan, birgün adam **Osman**'ı görünce gûya mânâlı bir şekilde öksürmüş. Bu sebeple başlayan münâkaşa cinâyetle bitmiş. **Osman** bizden evvel Eskişehir Sivil Cezâevi'nde bir müddet kalıp bilâhare Buca Cezâevi'ne nakledilmiş olan merhum **Hüsrev Altınbaşak**'la tanışıncaya kadar gaflet içindeymiş. O'nun irşâdıyla hidâyete erip, islâmî bir yola girmiş. Şimdi tâvizsiz bir nurcu havâsı arzediyordu. **Ömer**'den Risâle-i Nur'ların muhtevâsını öğreniyor ve zaman zaman işlediği cinâyetin nedâmetiyle samimî gözyaşları döküyordu.

Birgün bana demişti ki:

«– Ağabey yedi sene hapis cezâsını çok buluyorsun. Ben 18 sene yatacağım. Bu Dünya cezası. Ya Ahret'teki?!.. Nâhak yere adam öldürdüm!.. Sense Allah yolunda bir mücâdeleden bu cezayı yedin. Ahret'te mükâfatını göreceksin!. Keşke benim buçum da seninki gibi dinî bir sebepten doğmuş olsaydı da, ömür boyu hapiste yatsaydım.»

Ömer'in hikâyesi ise şöyleydi:

Ömer yüksek mühendismiş. Ankara'da bir vazifesi varmış. Bir gece bir ahbabının evine gitmiş. Orada bir savcı ile diğer bir tanıdığı da misâfir olarak bulunuyormuş. Geç vakte kadar konuşup görüştükten sonra dağılmak üzerelerken ev sahibi teberrüken (bereket-feyz olsun diye) Risâle-yi Nur'dan gelişi güzel bir sayfa okuyalım, teklifinde bulunmuş. Kabûl etmişler. Tam kitabı açıp okurlarken kapı çalınmış ve:

«– İhbar var, arama yapacağız!» diyerek eve birkaç askerî şahıs dahil olmuş. Kendilerini derdest edip götürmüşler. Ankara Örfî İdare Mahkemeleri'nden birinde dâvâ rûyet olunmuş. En ağır cezâyı savcıya vermişler. «Sen devletin savcısı olduğun halde suç işlenişine nasıl seyirci kaldın!?» der gibi kendisine beş sene hapis cezası vermişler. Suç da her yerde serbestçe satılan Risâle'yi Nurdan birkaç satır okumak!.. **Ömer**'e dört sene vermişler. «Sen yüksek tahsilli oduğun halde bu suça nasıl iştirak edersin», kabilinden bir hıncı tatmin etmek için gayrî kanunî bir iş yapmışlar. Zira kanunlarımızda ağırlaştırıcı sebepler bellidir. Bunlar arasında tahsilli veya devlet memuru olmak gibi birşey yoktur. Bu adamların, asıl münevver müslümana kızdıkları ve böylelerinden korktukları şu tutumlarıyla da sabittir.

Esasen benim kararımda da indî bir ağırlaştırma sebebi vardı. Onda da «yüksek tahsilli, avukat yani kânunları bilen bir adam olduğu halde» denildikten sonra «teşdiden» yani şiddetlendirilerek cezâlandırılması... yolunda bir ibâre mevcuttur.

Ömer'lerin kararında Risâle-yi Nur'u okuyan diğer misâfirle ev sahibine kânunun derpiş eylediği (öne sürdüğü) asgarî ceza verilmiş: İki sene.

Ömer öyle sıkı bir nurcu idi ki, koğuşta mahkûmların para toplayarak satın aldıkları televizyon açıldığında kaçacak yer olmadığından arkasını dönüyordu. İşi gücü namaz kılmak, tespih çekmek veya ezbere bildiği Risâle-yi Nur'dan bir kâğıda

çekerek **Osman**'a verip okutmaktı. Şimdi böyle bir adama idâre zulayı nasıl isnad edecekti? Herkes neticeyi merâkla bekliyordu.

Tahminen yarım saat sonra **Ömer**'le aramada müşâhid olarak bulunan mahkûm arkadaş çıkageldiler. Anlattıklarına göre **Ömer**'in yatağında bir miktar «eroin» bulmuşlar. Hadise şöyle olmuş:

Grup koğuşa dâhil olunca savcı müşâhid mahkûma sormuş:

«– **Kadir Mısıroğlu**'nun yatağı hangisi, göster!..» O da gidip eliyle göstermiş. Savcının emriyle benim yatak didik didik aranmış, birşey bulunamamış. Sonra usûlen bütün yataklar aranmış. Tertipten haberi olmayan jandarmalardan biri mevzuubahis olan eroini **Ömer**'in yatağında bulmuş. Koğuş dar olduğundan ranzalar birbirine bitişik gibiydi. **Ömer** benim altımdaki ranzada yatıyordu. Anlaşılan zula ya aceleyle konulduğundan altdaki yatağa düşmüş veyahud da tertibin başında, benim yatağımı öğrenirlerken uzaktan ve elle gösterme sebebiyle tertipçi üstteki yerine altdaki sanarak zulayı yanlış yere koymuş. Kısacası tertipleri «kader» engeline çarparak neticesiz kalmış oluyordu. İdare bilâhare bu hadiseyi örtbas etmek mecburiyetinde kalmıştır. Çünkü suçun **Ömer**'e isnadı mümkün olmadığı gibi ona karşı husûsi bir maksadları da yoktu. Ya Allah, yâ hâfız!..

Daha sonra benim için yeni bir tertip imkânı da kalmayacaktı. Zira –ileride de anlatılacağı üzere– «üç defa deli sayılmam» hâdisesinden ilki gerçekleşerek buradan Bakırköy Akıl Hastanesi'ne naklim gecikmeyecekti.

e- Birinci Deli Sayılışım

Sivil Cezâevi'nde menhus (uğursuz-adî) emellerine muvaffak olamayanlar yeni bir tertibe başvurarak beni Bursa Cezâevi'ne nakletmek kararı aldılar. Bir takım kimselerin tertib peşinde koştuklarını bildiğimizden, gelişmeleri hassasiyetle takib ediyorduk. Bu sebeple kararı, Adâlet Ba-

kanlığı'ndan henüz yazısı hazırlanmadan önce haber almıştık.

İnfaz kararına göre ağır cezalı mahkumlar, iki aylık bir «müşâhede müddeti» geçirirler ve müsbet rapor alabilirlerse, yani hüsn-i halleri görülürse, meşrûten tahliye (şartlı salıverme) hakkından istifade ederler. Biz de gûya bunun için Bursa Cezâevi'ne gönderilecektik. Hakikatte âkîm kalan sûikasd teşebbüslerini orada tatbik mevkine koymak imkânını arayacaklardı. Zira Bursa Cezâevi'ne dışardan yemek sokmak yasaktı. Mecbûren tabildotdan idare edecektik. Bu takdirde cezâevi doktoru ile anlaşarak zehirleme sûretiyle sûikasdin gerçekleştirilmesi kolaylıkla mümkün olabilirdi. Esâsen cezâevi doktorlarının hemen hepsi MİT'le irtibatı olan şahıslar olduklarından bu işi kolaylıkla gerçekleştirebilirlerdi.

Yemek husûsunda her cezâevinde ayrı bir tatbikat vardı. Eskişehir Cezâevi'nde bazı mahkûmlar içerde kendileri yemek yapıyorlardı. Bense dışarıdan bir lokantadan getirtiyordum. Gelen yemeğime müdâhele ihtimâllerine karşı, kendileri yemek yapan bir grup mahkûmla yemeğimi birleştirerek yiyordum. Dâima ben onların yemeğinden yediğim gibi, onlar da benim yemeğimden yerlerdi. Bunu gardiyanlar her zaman müşâhede ediyorlardı. Bu bakımdan Eskişehir'de böyle birşey yapmalarına imkân yoktu.

Müşâhede maksadıyla Bursa Cezâevi'ne gönderilmeme mâni olmam şarttı. Lâkin bunu nasıl yapabilecektim? Ziyâretime gelen yakınlarımla yaptığım istişâre sonunda ancak aklî ve rûhî bir rahatsızlık ileri sürdüğüm takdirde, İstanbul'a gönderilmemin gerçekleşebileceği anlaşılmıştı. Zira, Eskişehir'de dört adet tam teşekküllü hastahâne vardı. Aklî ve rûhî rahatsızlık dışında ne ileriye sürsem Eskişehir'de tedâvim kâbil oluyordu. En yakın akıl hastahanesi İstanbul Bakırköy Akıl Hastânesi olduğundan Eskişehir'deki asâbiyeci bu yönde tedâvimi lüzumlu gördüğü takdirde beni mecbûren İstanbul'a havâle edecekti. Bir kere Bakırköy'e düşersem ondan sonra Üniversite kliniklerin-

den birine kapağı atmak ve afv çıkana kadar orada vakit geçirmem kâbil olacaktı.

O sırada ziyâretime gelen eski arkadaşlarımızdan **Prof. Dr. Âsaf Ataseven**'le istişareden sonra bu karara varmıştık. **Dr. Âsaf**, talebelikten devre arkadaşımdı. Fevkalâde mert, dürüst ve cesur bir insandı. Lâkin O'nun sahası cerrahlıktı. Cerrahlık bu işe uygun düşmüyordu. İstanbul'a düştükten sonra mes'eleye bir psikiyatristin sâhip çıkması gerekiyordu.

Dr. Âsaf, bu iş için **Prof. Dr. Ayhan Songar**'ı uygun gördü. O'nunla da çok eski bir hukukumuz vardı. **Dr. Âsaf, Ayhan Songar**'la görüşmüş, muvafakatini sağlamıştı. Esasen **Ayhan Bey**, bu hususta tecrübeli idi. 27 Mayıs'ta, ihtilâlciler aleyhine beyannâme yayınlamaktan dolayı «idam»ı istenmiş olan merhum **Ahmed Çiçek**'i böyle bir usûlle kurtarmıştı.

Şimdi sıra plânımız gerçekleştirmeye gelmişti. Ne yapıp yapıp Bursa Cezâevine gitmemeli ve kapağı İstanbul'a atmalıydım.

Bu plân üzere; geceleri uyku uyumadığımdan, korkulu rüyâlar görüp uyandığımdan, MİT'in beni öldürmek istediğinden bahisle hapishâne doktoruna bir istida verdim. Dışardan işlerimi tâkib eden Avukatım **Örhan Töz** de normal olarak sevk edilmem gereken Eskişehir Nümune Hastahânesi'nin asâbiyecisi ile görüştü. Lâkin adamı iknâ etmek kâbil olmadı. Araya Eskişehir eşrafından bazı kimseler girince, doktor:

«– Bana ne rüşvet geçer ne de hatır!.» dedi. «Adamınız hasta ise havâlesini yaparım. Aksi halde ömrümde yapmadığım bir işi sizin için yapamam. Gelin size bir iyilik yapayım da onbeş gün izin alayım. Ben burada olmayınca adamınızı (yani beni) diğer hastahânelerden birine havâle ederler. O hastahânenin asabiye mütehassıslarını tanırım. Onlara hatır da geçer, rüşvet de...» dedi.

Adamcağız dediğini yaptı. Avukat arkadışımız da birisi

askerî hastahâne olmak üzere diğer üç hastahânenin asabiye mütehassıslarını dolaşarak kimini rüşvetle, kimini de hatırla iknâ etti. Lâkin bu arkadaşı tâkib eden MİT elemanları elde ettiği neticeyi öğrendiklerinden ve cezâevi doktoru da MİT olduğundan asabiye mütehassısı olan şahıs onbeş günlük iznini bitirip vazifeye dönünceye kadar havâlemi yapıp beni hastahâneye sevk etmedi.

Günün birinde, sabah erkenden hastahâneye gidecekler arasında ismim okundu. Onbeş kişi kadar bizi bir minibüse doldurdular. Minibüsün içini kasden yükseltmişlerdi. Oturduğumuz yerde başımız tavana vuruyor ve kambur bir şekilde oturuyorduk.

Tam otobüse binerken yeni kurulmuş olan Millî Selâmet Partisi'nin **Soner Aksoy** beraberinde bütün Kütahya adayları ziyaretime gelmişti. Zira seçim zamanıydı. Onlarla beni görüştürmediler.

Hastahâneye geldiğimizde, bir koridoru boşaltıp bizi koridorun önü askerlerle tecrid edilmiş olarak mevzilendirdiler. Beraberimizdeki mahkum arkadaşlarımızdan biri de benim davamdan mahkum olmuş bulunan **Ali Şeker**'di. Başımızdaki astsubay ve erler ellerinde sevk evrakımız sağa sola müracaat ederken, bu **Ali Şeker** anî bir sûrette sancılandı. Yerlere yatmış kıvranıyordu. Başımızdaki astsubaya adamcağızı Dâhiliye âcil servise götürmesini söyledimse de;

«– Sevki cildiyeye... Dahiliyeye götüremem!.» diye tutturdu. Artık tecrübeli mahkûmdum. Ceketimin yan cebine bu gibi işler için bir miktar para koymuştum. Usulca avucuna bir miktar sıkıştırdıktan sonra:

«– Arkadaş!..» dedim «beni kendine kelepçele de birlikte başhekime gidelim, bir rica edelim!. Bak zavallı adam kıvranıyor!.»

Tabiî kabul etti. Benim sol elimi kendi sağına kelepçeledi. O zaman kelepçe denilen şey de seksen santimlik bir zincirdi.

Onu bileğimize sardıktan sonra bir asma kilitle kilitleniyordu. Paslı olan zincirin bir haylisi de yere doğru sarkıyordu.

Bu vaziyette sora sora baştabibin odasını bulduk. Durumu izah ettik. Evrakı aldı «dahiliye» diye sevk hânesine bir ilâve yapıp imzaladıktan sonra yakamdaki rozete baktı ve:

«– Sen avukat mısın?!» dedi.

«– Evet öyleydi, ama şimdi böyle!..» dedim ve astsubayınkıyle birlikte sol kolumu kaldırdım. Başhekim sarkan ucuyla birlikte paslı zinciri gördü.

«– Geçmiş olsun!..» dedi.

Teşekkür edip ayrıldık. **Ali Şeker**'i Dahiliye Labarotuvarına aldılar. Çeşitli tahliller yaptılar, ama ne yazık ki bu tahlillerin neticesi alınmadan öğlen tatili diyerek cezâevi kafilesini geriye getirdiler. Zavallı, ne asıl derdi olan egzaması ve ne de sancıları için bir netice alabildi. Hastahâneye sevki için cezâevi doktoruna müracaatinden itibaren 15-20 gün beklemişti. Bir daha ya kısmet!.

Ali Şeker'in işi böyle oldu. Şimdi gelelim benim hikâyeme:

Kendisine rüşvet de hatır da tesir etmeyen asabiyeci dokturun izni bitmiş, işine başlamıştı. Esasen hastahâneye sevkimi kasden geciktirip bu zatın işe başlamasını beklemişlerdi. Doktor kısa böylu, orta yaşlı, gözlüklü, etine dolgun bir insandı. Beni odasına aldı. Bir müddet sevk evrakına baktı. Onu inceledi.

Ben âdeta Sırat köprüsünün üstünde bekliyordum. Acaba avukatım **Orhan Töz**'ün kendisiyle görüşmesini hatırlamış mıydı? En mühimi ne yapacaktı?!

Birden başını evraktan kaldırdı ve bana:

«– Ne rahatsızlığın var?» diye sordu.

«– Gece rahat uyku uyuyamıyorum. Korkunç rüyalar görüyorum!.» dedim.

«– Sebep ne?!» deyince:

«– Ötedenberi benim korkum, MİT'tendir. Onlar beni

öldürmeye çalışıyorlar!» dedim.

«– Niçin seni öldürsünler!?» sualine;

«– Benim elimdeki vesikalar, kafamdaki bilgiler Türkiye'nin yakın tarihini alt üst edecek, bütün kıymet hükümlerini değiştirecek mahiyettedir?!» dedim.

«– Nedir o vesikalar, o bilgiler?» diye sordu.

Dedim ki,

«– Size önce nihaî neticeyi söyliyeyim, sonra da beni o kanaata isal eden vak'a ve vesikaları arz edeyim!.»

«– Söyle!..» dedi.

Biliyordum ki, işi çoktur. Beni uzun boylu dinleyemez. Bu sebeple O'nu sür'atle şok etmem lâzımdı.

«– Yunan askerinin 15 Mayıs 1919 da İzmir'e çıkması, **M. Kemal**'in İngilizler'le yaptığı bir anlaşmanın neticesidir. Yani yangını çıkaran da O, söndürmüş görünen de O!.

Bu muammanın anlaşılabilmesi için Filistin Cephesi'ndeki Yıldırım Orduları Kumandanlığı'ndan başlamak lâzımdır!.» diyerek söze girdim ve adeta bir makinalı tüfek gibi o kadar sür'atle tarihî vukuatı anlatmaya başladım ki, adam benim ezberlenmiş sözleri tekrarladığımı sandı. Ben devam ediyordum. O evrakı eline aldı, çaktırmadan da O'nu takip ediyordum. Kağıda «Paranoid reaksiyon» yazdı. Gülmemek için dudaklarımı ısırıyordum. Zira deli sayılmıştım. Hem de mütehassıs bir asabiyeci tarafından!. Bu hayatımda ilkti. Daha sonra beni başka insanlar «deli» sayacaklardı.

f- İstanbul'a geliş

Hazırlıklarımı yaptım. 11 Ekim 1973 Perşembe günü Eskişehir'den ayrıldım.

Güzel bir Sonbahardı. Sevkiyatı yapan üsteğmen güzel bir müslümandı. Bana çok iltifat etti. Yanımıza muhafız olarak

en güvendiği astsubayı verdi. Ramazanın ilk günleri idi. Aslında beni doğruca infaz savcılığına teslim etmeleri gerekirdi. Fakat müsamaha ettiler. O akşam Beylerbeyi'ndeki yalıda ben, **Osman Topbaş, Veysel Eroğlu, Mehmed Âkif Aydın** ve refakatimizdeki uzatmalı çavuş **Mustafa Ertekin** birlikte iftar ettik!

Ertesi Cuma günü yine gidip teslim olmadım. Yazıhâneye indim. Dostlar geldiler. Ertesi gün ikindiye yakın elimizdeki evrakla İnfaz Savcılığı'na başvurduk. Adamlar evraka şöyle bir göz atıp «Sağmalcılar Cezâevi» dediler. Aslında Eskişehir'den havâlem «Bakırköy Akıl Hastahânesi» olarak yapılmıştı.

D- İSTANBUL SAĞMALCILAR CEZÂEVİ

Resmî muâmelelerin ikmali bir hayli zaman aldığından Sağmalcılar Cezâevi kapısından içeriye adım attığımda, akşam ezanı yaklaşmıştı. O gün Ramazan'ın bilmem kaçıncı günüydü. Benimle birlikte Cezâevi'ne kadar gelen arkadaşların iftardan önce evlerine dönebilmeleri imkân dahilinde değildi. Bunlardan birisi ihtimal yolda arabanın içinde iftar etmek mecburiyetinde kalırlar diye, pratik bir takım yiyecekler tedâriklemişti.

Tam Cezâevi kapısında bu yiyeceklerden bir kısmını ayırıp küçük bir file ile bana uzattı ve:

«– Bunu al, belki içerde iftar edecek bir şey bulamazsın!» dedi.

Filede bir ramazan pidesi ile bir kangal sucuk, yüz-ikiyüz gram doğranmış pastırma ve bir kaç meyve bulunuyordu.

Kayıt bürosunda bir gardiyan vardı. Evrakımızı görünce:

«– Hoca!... Hoca!..» diye bağırdı.

İçeriye orta yaşlı şişmanca tıknaz bir bey girdi. Bazı beylik sûal ve konuşmalardan sonra bu hoca denilen zat gerekli

ÇOK G[illegible]

- 5 -

"... zaferden sonra M.Kemal hilafeti yıkmağa söz vermiş olmasına rağmen, mademki muvaffak oldum, halife olabilirim, bu sözde durmayabilirim, diye halife olmak sevdasına kapılmıştır. Nitekim saltanatı imza ederken hilafeti mecliste dört saat methetmiştir...halbuki sonradan ama dans ettirecek, ama plaja gönderecek zorla milletin ahlâkını...edecek. Ama o zamanki politika öyle... hayatı boyunca evet" (Sahife 36)

"... İzmit'e kadar her gittiği yerde hilâfetin aleyhinde konuşur, giderken lehinde dönerken aleyhinde." (Sahife 38)

"... Kemalist inkilâpların heyeti umumiyesini belirtici, onu tanıtıcı vasıflarının birincisi lâdiniliktir." (Sahife 39)

"... Maarif Vekili Mustafa Necati nam bir melun bir şerir vardı, hamdolsun bir inkilap gününün hakkında kanun yok onun için bazılarına melunda şerir de diyebiliriz... Sivas Lisesinin müdürü, kendisinin samimi arkadaşıydı. Niçin evlenmiyorsun? Necati dediği zaman, evlenipte karımı Mustafa Kemal'in kucağına mı vereyim, cevabını almıştır." (Sahife 52)

Denilmek suretiyle, lâikliğe aykırı bir şekilde devletin temel nizamlarını dini esas ve inançlara uydurmak amacı ile propaganda yapıldığı, Atatürk inkilâplarının reddedildiği, halkın kanunlara itaat etmemesini sağlamak maksadıyla tahrik ve teşvikte bulunulduğu, Atatürk'e alenen hakaret edilip söğüldüğü, anlaşılmaktadır.

Konferansında sarfettiği sözler ile dinleyicilere empozeye çalıştığı yukarda maruz fikirlerden ötürü, T.C.K. nun 163. ve 312. maddeleri ile 5816 sayılı kanunu ihlâl ettiği kanaatına varılan mezkûr şahıs hakkında, gerekli kanuni işlemin yapılmasını emir ve müsaadelerine arzederim.

FUAT DOĞU
KORGENERAL
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI MÜSTEŞARI

EKİ :
1 dosya

AD. Müs. 28. Haz. 1971

ÇOK GİZLİ

Eskişehir mâcerası işte bu beş sahifelik MİT raporu ile başladı.

kayıtları yapıp bitirdi. Sonradan öğrendiğimize göre hoca denilen bu adam cezası bitmeye yaklaşmış olan dindar bir mahkûmdu.

Kapı üzerinde genç bir delikanlı dikiliyordu. O'na hitaben:

«– Al bu arkadaşı F.104'e götür!» dedi.

Beraberimdeki dostlardan ayrılma saati gelmişti. Artık cezaevi kapısından içeriye adım atıyordum. Tıpkı bir kabir kapısı gibiydi; Zihinde bin bir endişe tevlid eden ve yalnız atılabilen bir adım!... Beraberimdeki arkadaşlarımla vedalaşırken hoca denilen adam elimdeki fileyi gördü ve:

«– Ooo!. İşte bu olmaz! Bu cezaevine dışarıdan hiçbir yiyecek sokulmaz, yasaktır!..» dedi.

Kendisine oruçlu olduğumu, iftar vaktinin yaklaştığını bu nevâleye ihtiyacım olduğunu söyleyince:

«– Hayır, buna gerek yok!..» dedi ve ekledi:

«– İçeride hem tabildot ve hem de büfe vardır. İstediğini alır yersin!..»

Cezâevleri netâmeli yerlerdir: İdarenin koyduğu kaideleri ihmale gelmez. Aksi halde gardiyanların mahkûm veya mevkufa yapabilecekleri kötülüğün hududu kestirilemez. Nitekim aynı cezaevinde gardiyan dayağı ile ölmüş mahkûmların nice hazin hikâyelerini dinlemişimdir.

Bu ikaz üzerine elimdeki iftarlık nevâleyi arkadaşlara iâde ettim ve refakatime verilen gençle koğuşun yolunu tuttum. Bu genç de cezası azalmış olan mahkûmlardan biriymiş. Böylelerini idâri işlerde istihdam ediyorlarmış.

O'nunla uzun ve çapraşık koridorlardan geçerek bir koğuşun önünde durduk. Kapının üzerinde **F.104** yazıyordu. Burası karantina koğuşuymuş. Bunun mânâsı şuydu:

Bir müddet her çeşit mevkufu tıka basa doldururlar ve artık adım atacak yer kalmayınca her suçluyu suçun nevine göre diğer bir koğuşa naklederek burasını boşaltırlarmış. Kapı

önünde gezinen bir gardiyan elindeki sayısız anahtarlardan biriyle kapıyı açtı. Beni içeriye koyup büyük bir gürültüyle bu ağır demir kapıyı kapadı.

Bir iki adım attıktan sonra durup koğuşu tetkik ettim. Bu dikdörtgen şeklinde bir salondu. Uzun cephelerden biri yere kadar camdı. Camın önünde iç aydınlanma· kısmı vardı. İç aydınlanma koğuşlar arasında bırakılmış ancak gökyüzünün görülebildiği kuyu gibi boşluklardı ki; buralarda mahkûmlar asabî adımlarla volta atarlardı. Köşede bir çay ocağı vardı. Çay ocağının tezgâh kısmı önden camlı ve içi ramazan pidesi doluydu. Ocakta başı usturaya vurulmuş bıyıkları kulaklarına varan bir mahkûm bulunuyordu. Koğuşun yarı mesafesine kadar sıra sıra tahta masalar konulmuş, mahkûmlar bunlarda karşılıklı oturmuş çay içiyorlar veya gazete okuyorlardı. Görünürde bir yatak düzeni yoktu. Köşeden yukarıya doğru bir merdiven çıkıyordu, anlaşılan koğuş iki kattı. Üst kat yatakhâne olmalıydı.

Koğuş sakinlerinin bir kısmı iç havalanmada bulunduğu halde koğuş bir hayli kalabalık görünüyordu. Akşam sayım saatinde koğuş sakinlerinin rakamı 276 çıkınca hayretten dona kalmıştım. Çünkü daha önce üst kata çıkıp yatakhâneyi görmüştüm. Ranzaların sayısı sadece kırksekizdi. Bunların da çoğunda yatak yoktu. Tahta ranzaların yatak konmaya mahsus somya kısmı da tahtadandı. Tahta kurusu eziklerinden bu tahtalar iğrenç bir manzara arzediyordu. Duvar dibindeki, ilk iki üç sıra ranzada ikişer üçer yatak vardı. Bu yatakların esasen üç tanesi üst üste konsa ancak normal bir yatak olabilirdi. Lâkin bazı imtiyazlı mahkûmların diğer ranzaların yatağını alarak kendi konforlarını arttırmaya çalıştıkları anlaşılıyordu. Lâkin yataksız bir ranza bulmak bile bahtiyarlık olacaktı!. Çünkü mahkûm sayısı 276, ranza sayısı ise ancak 48'di. Demek ki; yatmak için betonda bir yer bulmak bile müşkül olacaktı.

a- Sağmalcılar Cezâevi'nde İlk İftar

Koğuşu bir müddet böyle süzdükten sonra masalara doğru yürüdüm. Mahkûmların büyük çoğunluğu iç havalanma sahasında volta atmakta olduğundan masaların başında o an için çat pat bir iki boş tabure vardı. Geçip bunlardan birine oturdum. Yanımdakilerle teselli kabilinden hoşbeşle yarım saat veya 45 dakika kadar zaman geçti. İftar vakti yaklaşıyordu. İftar için bir şeyler tedârik etmem lâzımdı. onbeş günden beri burada olduğunu söyleyen bir mahkûma sordum:

«– Burada kantin varmış neredQdir? Oruçluyum, iftar için bir şeyler almam gerek!..»

«– Ooo!...» dedi. «Sana yanlış bilgi vermişler, kantin burada eskiden vardı, bir kaç sene evvel burada bir isyan çıkmıştı, o zaman kantini lâğvettiler. Şimdi koğuşların önünden her gün bir çeşit el arabası geçer. Ondan haftalık alış veriş yapmak gerektir. Zira bir gün meselâ meyva geçer, ertesi gün konserve ilh... başka bir şey geçer.»

«– Peki tabildot varmış oradan yemek alamam mı?» diye sordum.

«– Hayır!..» dedi. «Ona bir gün evvelden yazılmak gerektir? Dün yazılmış olanlar bugün yemeklerini alır yerler. Usûl budur!»

«– Allah Allah!...» dedim.

Gözüme çay ocağının camlı dolabındaki pideler ilişti. Oradan bir pide alır bir bardak çayla iftar ederim, diye düşündüm. Pala bıyıklı çaycıya yaklaşarak:

«– Kardeş, pideler kaç para!..» dedim.

Adam yüzüme bile bakmadı.

«– Onlar satılık değil!» dedi.

Doğrusu bir şey anlayamadım. Lâkin adamın üstüne gitmeye de cesaret edemedim. Böyle yerlere umûmiyetle fakir

fakat idamlık veya müebbet mahkûmların konulduğunu bilirdim. Böylelerinin niçin veya ne zaman feveran edeceği kestirilemezdi. Geçip yerime oturdum. Az sonra kapıdan bir ses geldi:

«– Tabildot! Tabildot!... Yazılanlar gelsin yemeklerini alsın!»

Bazı mahkûmlar koşuştular, isimler okundu, yemekler dağıtıldı. İnsanlar ellerinde birer ikişer tabak yemek olduğu halde masalarındaki yerlerine döndüler. Saate baktım iftara tam beş dakika vardı.

«– Ey adına kurban olduğum rabbim!... Bu orucu senin rıza-yı şerifin için tuttum. Sen beni doyurmaya kaadirsin!..» diye niyaz ettim.

Koğuşun en dibindeki masada iftar hazırlığı vardı. Soruşturdum. Onların «şeker karaborsacılığı» yapmış nurcular(!.) olduğunu söylediler. Adamlar demir tüccarı oldukları halde zam gelecek diye şeker depolamışlarmış. İddia böyleydi! Adamların dindarlıkları haricen de belli oluyordu. Acaba gidip tanışıklık versem ve onlarla iftar etsem nasıl olurdu?! Acaba ikramları gönülden mi yoksa kerhen mi olurdu?! Tereddüd ettim. Sonra bu halim acaba kibir midir?! diye endişe ettim. Velhasıl binbir tereddüd ve endişeden sonra hâlimi kimseye belli etmeyip sabretmeye karar verdim.

Hiç bir şey bulamazsam çaycıdan bir kaç bardak çay alıp içmeyi ve böylece o vakti savuşturmayı düşünüyordum. Tam bu sırada koğuş kapısının önünde dikilen biri:

«– Tabildottan yemek artmış!... İsteyen var mı?..» diye kalabalığa doğru bağırdı. Tabildotdan nasıl yemer artardı? Sonradan öğrendiğime göre bazı kimseler o gün duruşması olduğundan Adliye'ye götürülmüş bulunur ve tesâdüfen tahliye edilirse, böylelerinin yazıldığı yemek tabildotçu tarafından, bir kere daha satılırmış. Yahud da bir kimse o gün hastahaneye sev-

kedilir ve orada yatırılırsa geri gelmediğinden ısmarlamış olduğu yemekler sahipsiz kalırmış. Lâkin böyle kimselerin benim bulunduğum karantina koğuşundan olmaları imkânsızdı. Buradakilerin hepsi de yeni gelmiş kimselerdi.

Sağmalcılar Cezaevi'nde o tarihte altı bin mevkuf (tutuklu) veya mahkûm bulunuyor, bunlar sayısız koğuşlarda ikâmet ediyorlardı. Bu sûretle artan yemekleri satmak için tabildotçunun yüzlerce koğuş içinde gelip de bizim koğuşun kapısına dayanması bir cilveyi rabbânî idi. Koğuşun ağır demir kapısı üzerinde normal boydaki bir insanın baş hizasına gelen yerde, içinden ancak bir yemek tabağının sığabileceği küçük bir pencerecik vardı. Servis buradan yapılıyordu.

Bu pencereciğin önüne geldiğimde koridordaki tabildotçunun küçük ahşap servis arabası üzerinde sadece 5-10 tabak türlü yemeği mevcud olduğunu gördüm. Oradan yemek almak için bir müşkülüm vardı. Cebimde hapishâne parası yoktu. Hapishâne parası diye şuna derlerdi: Bazı büyük hapishâneler mahkûmların üzerlerindeki parayı alırlar, kendilerine banka cüzdanı gibi bir hesap defteri verirlerdi. Hapishane idaresi lâlettayin madenler üzerine cezaevinin adıyla birlikte kıymet ifade eden rakamlar kondururdu. Bunlar, yalnız hapishâne dahilinde geçen bir nevi madenî para demekti.

Ben Sağmalcılar Cezaevi'ne, Bakırköy Akıl Hastahânesi'ne gönderilmek üzere çok kısa bir zaman için ve «misâfir mahkûm» sıfatıyla geldiğimden, cebimdeki parayı teslim alıp bana hapishâne paralarından vermek lüzumunu hissetmemişlerdi. Aslında bu tedbir para ile gardiyanlara gayri meşru bir iş yaptırma ihtimalini bertaraf içindi. Mahkûma az az verilen hapishâne parası böyle bir maksadı gerçekleştirmeye yetmezdi. Tabildotçuya:

«– Senden yemek almak istiyorum, fakat bende hapishâne parası yok, dışarının parasıyla satar mısın?!..» dedim.

«– Olur ağabey!..» dedi ve ilâve etti:

«– Biz cezası azalmış olan mahkûmlardan olduğumuzdan yakın mesâfeler için dışarıya çıkmamıza her an müsaade ediyorlar!..»

«– Öyle ise ver bir türlü!..» dedim.

Baktım, benden başka tâlib yok.

«– Bir daha verir misin?!» diye ilâve ettim. Tabildotçu memnuniyetle bunu da verdi. İkisini bir tabak yapıp boş olan tabağı dolu olanın üzerine kapattım. Sonra düşündüm ki; sahurda da yiyecek bir şeyim yoktur. Sahur için de iki tabak türlü alıp, aynı şekilde yaptım.

Masaya döndüğümde koğuşun baş tarafında iftara hazırlanmış olanlardan biri oturduğu yerden herkesin işitebileceği bir sesle:

«– Top atıldı!..» diye bağırdı. Yerime oturduğumda tek eksiğim ekmekti. Karar verdim, onu da kimseden istemiyecektim. Yanı başımda esmer kuru benizli bir kaç günlük sakalı uzamış biri iftar ediyordu. Bana bir dilim ekmek vermek istedi. Teşekkür ederim diyerek reddettim. Esâsen, benim kadar az ekmek yiyen birisi zor bulunur. Bu bakımdan o benim için mübrem bir ihtiyaç değildi.

Yanımda iftar eden ve bana ekmek verme teşebbüsünde bulunan şahsa ne sebeple burada bulunduğunu sordum.

«– Esrar işi..» diye karşılık verdi.

«– İçmek mi, satmak mı?» diye sordum.

«– Satmak» dedi.

«– Ne kadar yakalattın?»

«– 4 kg kadar!»

«– Ooo!... Amma da çokmuş!..» dedim.

Adam câhilliğime bir kahkaha attı. Meğer esrar satıcısı için 4 kg pek az bir şey imiş. Adamın başka yerde çuvallar dolusu malı (!) varmış. Bunların elegeçmediğine şükrederek:

«– Allah korudu!..» deyince artık yeni tanışmış olmanın mecbûri kıldığı asgari nezâket havasını terkederek:

«– Birader, hem oruç tutuyorsun, hem de esrar ticareti yapıyorsun!... Bir de Allah korudu, esas malım yakalanmadı diyorsun!..» dedim.

Ses tonumdan rahatsız olan adam:

«– Bunda ne var?!.. Ticaret!... Esrar da sigara gibi bir şey!... İkisinin ne farkı var ki?!.» dedi.

Tam adamın hak ettiği cevabı vermeye hazırlanıyordum ki; koğuşun demir kapısı yeniden büyük bir gürültüyle açıldı. Başımı kaldırıp da baktığımda ne göreyim, sık sık ziyâretime gelip giden ve o zaman Yüksek İslâm Enstitüsü'nde okuyan **Şemsi** adındaki Adanalı bir genç elinde iki adet pide olduğu halde içeriye dalmış, gülerek bana doğru geliyor. Ayağa kalktım, sarıldık, kucaklaştık. Pideleri acele bir sûrette masama bırakarak:

«– Ağabey, gâliba siz bilmiyorsunuz! Ben bu cezâevinde imamlık yapmaktayım. Bizim koğuşlara girmemiz yasaktır. Normal olarak her mahkûmun günde iki pide hakkı vardır. Cezâevinin altında fırın var. Lâkin sizin gibi yeni gelenlere hakkı olan pideyi uzun müddet vermezler. Bunu düşündüm ve baş gardiyana rica ederek bunları size getirdim. Ben hemen gitmeliyim. İftardan sonra gelir sizi alırım ve birlikte cezaevinin câmiinde, istersen mahkûmlara konuşma bile yapabilirsin! Bunun için baş gardiyandan müsaade aldım.»

Sözlerini makinalı tüfek gibi arka arkaya sıralayarak bitirdi ve bir cevap vermeme imkân bırakmıyacak şekilde koşar adım koğuştan çıkıp gitti. Zira elinde bir tomar anahtarla mareşal edâlı baş gardiyan kapı üz inde kendisini bekliyordu.

Akşam iftar vaktinin girmesine beş dakika kalarak sofram ekmek de dahil olmak üzere tamamlanmış oluyordu. Bir kısım insanlar oruçlu olduklarından aynı anda yemeğe başlamış bu-

lunmaktaydılar. Diğer bir kısmı ise ya daha evvel yemişler, veyahud da bilâhare yemek üzere geziniyor veya boş taburelerde oturuyorlardı.

b- Talha'nın Mâcerası

Yemek yerken karşımda dikilen bir gencin gözleri bana hiç de yabancı gelmedi. Hem yemek yemekte ve hem de:

«– Acaba bu, benim eski bir tanıdığım mı?!» diye düşünmekteyken o bana yaklaştı ve:

«– Ağabey beni tanımadın mı?!» diye sordu.

«– Hayır! Gözüm seni biraz ısırıyor ama tanıyamadım.» dedim.

«– Nasıl tanıyamazsın ağabey, ben **Talha**!»

«– Hangi **Talha**?»

«– Senin komşun **Mustafa Hoca**'nın oğlu **Talha**!.»

Derhal hatırladım. Lâkin dekilanlının tanınacak hali yoktu. Saçları sıfır numara makinaya vurulmuş, yüzü yara bere, morarmışlık içinde, üstü başı yırtık pırtık, perişan bir durumdaydı. Tanınacak bir hali yoktu.

Talha'nın babası **Mustafa Hoca** Serencebey Yokuşu'nda küçücük bir câmiin imamıydı. Sakallarının seyrekliğinden dolayı muhitte «Köse İmam» lâkabıyla tanınırdı. Mahallenin bütün dindar insanları ile yakın sosyal alâkası vardı. Benim de çocuklarımı okutmak için, hergün belli saatlerde evimize gelirdi. Evimiz câminin (Serhazin Abbas Ağa Câmii) elli metre yukarısında Mazhar Paşa Sokağı'ndaydı. Köse İmam'ın dava şuuru da mükemmel olduğundan bana karşı husûsi bir alâkası mevcuddu. Evvelce anlatmış olduğum üzere bir defasında evimiz askerî makamlarca aranırken, sokak başları süngülü askerlerle kesilmiş mahalleye kuş uçurtulmaz bir durumda idi. Hoca bu esnada minâreye çıkmış evimizin balkonuyla karşı karşıya olan minâreden saatlerce Âyetelkürsi okumuş ve evi-

mize doğru üflemişti. Hatta mühim vesikaları Eskişehir hapsimden evvel, O'nun câmiinde emin bir yere gizlemiştim ki; benim gurbet maceram başladıktan sonra vefat haberini aldığım bu mü'min insanın bunları ne yapmış olduğundan hâlâ haberdar değilim.

Cenab-ı Hak her mü'min kulunu mutlaka bir iptilâya mâruz kılar ve onu kendisine yalvarttırır. **Köse İmam**'ın da iptilâsı oğlu **Talha** idi. Böyle imanlı bir insanın oğlu olmaya lâyık bir hâli yoktu. Beşiktaş'ın esrarkeşleri ile arkadaş olmuş ve Hocayı defalarca tahammülfersâ bir sûrette üzmüştü. Bazan söz verir, artık uslandım der, bana bir araba alın, pazarcılık yapıp nâmusumla yaşayacağım der, Hoca fukara adam gelir benim gibi bir iki derdini açabileceği adama yalvarır, biraz yardım toplar, O'na bir araba alır, fakat **Talha**'nın bu kararı onbeş gün sürmez, arabayı satıp kumara verir ve esrarkeşlerin yanına döner. **Talha** henüz bozulmadan evvel bazı mesleklerde çalışmıştı, buna istinaden gelir ve meselâ:

«– Bana âlet, edevat alın tesisatçılık yapacağım» der, dürüst olacağına söz verir. Hoca Efendi aynı yollardan bunu yapar, lâkin **Talha** yine üç beş gün sonra sapıtırdı. Bu mâceralarının çoğunun içinde bulunmuştum. **Talha**'yı ve âilesini yakinen tanıyordum. Kendisine Sağmalcılar Cezâevi'nde ne aradığını sordum. Anlattığına göre bir amerikalının arabasını çalmış. Kaza yapmış, yaralı vaziyette hastahanede yatmış sonra Bakırköy Akıl Hastahane'sine gönderilmiş, saçları sıfır numaraya vurulmuş, poliste dövülmüş, babası artık gına getirip alâkadar olmadığından aç bî ilâç kalmış.

Kendisine sordum:

«– Karnın aç mı?»

«– Hem nasıl?! Üç günden beri mideme sudan başka birşey girmiş değil!» dedi.

Sahur için ayırdığım yemeği ve pidelerden birini O'na ver-

dim. Aman Allah'ım o nasıl yemek yiyişti!. Günlerce aç kalmış bir kimseyle karşılaşmamış olanlara tarifi imkânsız bir manzaraydı bu. Yemekten sonra kendisine bir paket sigara ile elli lira para verdim. O da bana cemile olmak üzere koğuşta eski olduğu için sahiplenebildiği üst kattan yataksız ranzasını ikram etti. Böylece betonda yatmaktan kurtulabildim.

İftardan sonra pideleri getirmiş olan Yüksek İslâm'lı **Şemsi** beni gelip aldı ve hapishâne dâhilindeki câmide birlikte terâvih kıldık. Israrlarına rağmen va'az etmedim. Böyle yerlerin casus dolu olduğunu bildiğimden ve bana iyilik etmiş olan bu genci müşkül vaziyete düşürmek istemediğimden teklifini kabul etmedim.

Sırası gelmişken, aziz okuyucularıma **Talha**'nın hikâyesinin devamını da arzetmek isterim. Zaman geldi, ben Sağmalcılar Cezâevi'nden Bakırköy Akıl Hastanesi'ne oradan Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'ne naklolundum. Oradan 1974 Mayısı'nda çıkmış olan umûmî afva istinaden tahliye edildim. Cağaloğlu'ndaki yazıhanemden Beylerbeyi'ne Boğazköprüsü'nden gidip gelirdim. Arada bir Hamidiye Câmii Şerifi'nin avlusundaki çeşmeden Hamidiye Menba Suyu doldururuz, diye arabamıza boş bidon koyardık.

Sanırım **Talha** ile hapishânede karşılaşmamızdan sonraki ilk ramazandı. Bir gün su almak üzere mezkûr Câmie uğradık. Vakit ikindi üzeri idi. İftara yetişelim diye yazıhâneden erkenden çıkmıştık. Şoförüm boş bidonları alarak avludaki çeşmenin başına gitti. Ben de hava almak maksadıyla arabadan dışarıya çıktım. Bir ne de göreyim!.. Bizim **Talha** Câmiin duvarına yaslanmış, ramazan günü elinde sigara, başında eski bir fötr şapka çeşmeden su dolduranları seyrediyor. Görmemezlikten geldim. Fakat göz ucuyla kendisini takip ediyordum. Önce sigarayı telâşla yere atıp üstüne bastı. Sonra başındaki şapkayı çıkarıp arkasında sakladı. Çünkü câmie doğru yürümekte olduğumdan göz göze geleceğimizi

kestirmişti. Mübârek Ramazan günü câmi avlusunda bir imam çocuğunun şu durumuna kızmamak kaabil değildi. Lâkin **Talha**'yı bildiğim için hiç bir şeyin farkına varmamış gibi davranmaya karar verdim. Selâmlaştık. Tatlı sözlerle hatırını sordum, babasına selâm söyledim ve usulca cebine yüz türk lirası soktum. Ramazanın ortalarıydı.

Bayramdan onbeş yirmi gün sonra Beşiktaş'ta Kayınvalidemi ziyarete giderken yolda **Talha**'nın babası **Köse İmam**'a rastladım. Adamcağız heyecan ve gözyaşlarıyla bana aşırı iltifatlarla teşekkür ediyor ve:

«– Allah senden razı olsun!..» diyordu.

«– Nedir, ne oldu?» dedim.

Anlattığına göre **Talha** Ramazan günü Hamidiye Câmii Şerifi'nin avlusunda kendisiyle çirkin bir vaziyette karşılaşmış olmama rağmen, O'na hüsn-i muamele etmiş olmamdan ve üstelik kendisine harçlık vermemden fevkalâde duygulanmış. O gün benden ayrıldıktan sonra eve gitmiş, anasına su kaynattırıp gusletmiş, o akşam belki de yıllardan beri ilk terâvih namazı kılmış, müezzinlik yapmış. Ramazanın son onbeş gününü gerçek bir mü'min olarak geçirmiş.

«– Bu Müslümanlık ne güzel bir dinmiş ki; insanları bu kadar olgun yapabiliyor. **Kadir** ağabey Ramazan günü pekâla elimdeki sigarayı da başımdaki şapkayı da görmüştü. Lâkin görmemezlikten gelerek, bana hem tatlı sözler söylemesi ve hem de harçlık vermesiyle ben âdeta şoke oldum, insanlığımdan utandım, ben de böyle müslüman olmak istiyorum!..» demiş.

Hakikaten İslâm'ın emrettiği yola da girmiş, Allah'ın emâneti olan vücûduna karşı daha evvel yaptığı zehirleme ihânetlerinin neticesi olarak Bayramın ikinci günü fücceten ölmüş!..

Köse İmam:

«– Oğlum senin sayende ömrünün son onbeş gününü müslüman olarak geçirmek bahtiyarlığıyla vefat etti!..» diyor

ve ağlıyordu.

Talha'nın hikâyesi bu kadar... Gelelim Sağmalcılar Cezâevi'ndeki mâcerâya:

c- Tımarhâne'ye Sevk

Ertesi günü (14 Ekim) dışarıda umûmi seçimler vardı. Bütün gece koğuştaki siyah beyaz televizyondan neticeleri takip ettik. Millî Selâmet Partisi yeni kurulmuştu. Sürpriz başarısından iftihar ettim.

15 Ekim 1973 Pazartesi günü sabahleyin sağa sola sevk edilecekler arasında benim de ismim okunduğu vakit çok erken bir saatti. Arkadaşlarım daha önce idâre ile mutâbık kalmışlar, saat dokuzda gelecekler, ve biz beraberimize Jandarmayı da alarak husûsi otomobille Bakırköy'e gidecektik. Lâkin onların gelme saatinden bir iki saat evvel bizi kamyonet bozması bir cezâevi arabasına tıktılar. Gardiyanlara söz anlatmak kaabil değildi. Sol bileğimi bir başka mahkûmun sağ bileği ile zincirlemiş ve zinciri kirli bir asma kilitle kapatmışlardı. Bu mahkûm kir pas içindeydi. Göğsündeki kıllar koyunların arka bacakları üzerindeki kazurat birikintilerini hatırlatıyordu. Belki yıllardan beri vücûdu su görmemişti. Kokusuna tahammül etmek imkânsızdı. Bu hal önce nefsime ağır geldi. İsyan ve itiraz etmek istedim. Sonra düşündüm ki o da nihayet insandır. Meğer sonradan öğrendiğime göre, balta ile dört kişiyi öldürmüş azılı bir kaatil ve şiddetli bir akıl hastasıymış. Adamcağızın cinâyetlerinden haberi bile yoktu!..

«– Zâlim nefsim!...» dedim. «Bu ders sana lâzımdır. Kır kibr-ü azametini!.»

Sonra bu durumdan âdeta zevk aldım, duygulandım ve Eskişehir Cezâevi'nde virdim olan lâfza-yı celâle başladım. Böyle şeyler cezâevlerinde veya cezâevi arabalarında hoş görülmez. Lâ teşbih velâ temsil şarkı söylemek gibi kabul edi-

lir, insana susmasını ihtar ederler.[40] Böyle vak'alarla da karşılaşmışımdır. Lâkin o anda gelecek ihtarı düşünecek halde değildim.

«– Allah! Allah! Allah! Allah!» derken başımdaki Jandarma:

«– Ağabey sen **Kadir Mısıroğlu** değil misin?» diye bir sual ile virdimi kesti.

«– Evet, sen beni nerden tanıyorsun!?»

«– Ben Akçaabatlıyım!. Sizi beş-altı sene evvel Akçaabat'ta **Uzun Ali**'nin Kahvehanesi'nde dinlemiştim. İsmim **Cemil**!.» dedi.

Cemil'le tanıştık. Sonradan Cerrahpaşa'da yanımda uzun müddet muhâfız olarak da kalmıştır.

d- Bakırköy Adlî Koğuş Ahvali

Cezâevi arabası önce bir-iki değişik hastahâneye uğradı sonra Bakırköy'e geldi. Bakırköy'de beni ve sol bileğime zincirlenmiş olan dört cinâyetin kaatilini bıraktılar. Bizi oradan

---

40- Böyle bir hadise Eskişehir'de Askerî Cezâevi'nden Sivil'e nakledilirken başımdan geçmiştir. Şöyle ki;

Beni bir jipe bindirmişler, yanıma da usûlen iki süngülü nefer koymuşlardı. Üsteğmen **Muharrem Atak** tek kişilik olan şoför mahallindeydi. Jip'in hertarafı brandalanmıştı. Birden kapalı bir kutuyu andıran bu jip bana kabir gibi geldi. Zira içerisi kapkaranlıktı. Yüksek sesle zikre başladım:

«– Allah!.. Allah!.. Allah!..»

Askerin biri susmamı ihtar etti. Aldırmadım. Tekrar ihtar etti. Yine aldırmadım. Karanlıkta bana bir yumruk attı ve:

«– Ne has etmiş de seni hapsetmişler!..» dedi. Bunu bir Anadolu çocuğu söylüyordu. Hayret ettim de öyle bir vecd içindeydim ki yumruk bile bana haz verdi. Lâkin diğer asker karanlıkta el yardımı ile elimi bulup öptü ve:

«– Ağabey kusura bakma!. Bu namussuz alevidir!. Alevilik de söz ya! Kurban olmuş aleviliğe!.. Düpedüz dinsiz!.» dedi ve arkadaşına dönüp, O'nu ayıplayan sözler söyledi. Sivil Cezâevine kadar onlar karanlık jipin içinde kavga ettiler. Lâkin onlarla asla alâkadar olmayıp zikre devam ettim.

başka bir jandarma alarak «Adlî Koğuş»un kalemine getirdi. Adlî Koğuş 13 numara diye anılıyordu. Bakırköy Akıl Hastahânesi'nin aslı Reşâdiye Kışlasıdır. **Sultan Reşad** tarafından yaptırılmıştır. 13 Nuramalı koğuş ise, etrafı kale duvarı gibi çevrili ağır bir demir kapı ile girilen bir bahçenin ortasında kurulmuş, eski bir bina idi. Binaya beş altı basamak merdiven ile çıkılıyordu. Merdiven yüksekliği kadar bodrum katın toprak üzerinde bir irtifaı vardı. Akıl hastaları bu yüksek duvarlarla çevrili bahçede gezinir, birbiriyle içerden irtibatlı geniş salonlar durumundaki üç-dört koğuşta yatarlardı.

Ben oraya götürüldüğüm zaman, takriben burada dört yüz elli hasta vardı. Bunların en az üçyüzü anadan doğma çıplaktı. Giyinik olanlarsa tiril bir atletle futbolcuların kısa bacak donları kadar yine tirilden dikilmiş bir don giyerlerdi. Yaz kış giyimleri bundan ibâretti. Çoğu cinâyet işlemiş veya işleme ihtimali olan hastalardı. Onbir tane mubassır denilen hademe ve bir başmubassırla (gözetleyici ile) idâre olunuyorlardı. Koğuşun bir tek doktoru vardı. Bu kadar hastanın hangisi ile alâkadar olacaktı!.. Günde üç-dört kişi tavuk gibi ölür ve bir yatak çarşafına sarılarak alınıp götürülürdü. Hastaların ekseriyatı otuz yaşın altında gençlerdi.

Bodrum katında direkler vardı. Koğuş bu direkler üzerine oturtulmuştu. Hastalar bu direkler etrafında değirmen taşı gibi saatlerce dönerlerdi. Nasıl da yorulmaz ve başları dönmezdi! Arslan kafesi gibi demirden yapılmış cezâ yerleri vardı. Bunların kapısını açık bulan hastalar, irâdî olarak da girip bunların içine yatarlardı. Ama ne yatış!... Balıkçı dükkânlarının tablalarındaki balıklara benzerlerdi veya dağınık serpiştirilmiş kibrit çöpleri gibi birinin başı öbürünün altında, diğerinin bacağı, öbürünün göğsünde,... ilh...

Adlî Koğuş'un kalemi bu bina dahilinde duvarların dışındaki ana binadaydı. Orada kayıt yaptırırken hastanın üstündeki başındaki elbiseleri kayda geçiyorlardı. Sonra

koğuşa gidince kendisine bir tiril don ve atlet verirler, bunları giyen hastanın üstündeki elbiseleri bir torbaya doldurarak idareye teslim ederlerdi. Torbanın üzerine de isim yerine bir numara yazarlardı. Eğer buradan çıkmak nasib olursa (!..) bu torbayı hastaya geri iade ederler, O da elbiselerini giyip insanlara karışabilirlerdi! Ben oraya geldiğimde ta **Mazhar Osman** zamanından beri yatan hastalar vardı. Orada tanıdığım tipleri yazmak cildlerle roman olur:

Yatmak kaydıyla kaleme getirilmiş olanlar o andan itibaren artık herkes tarafından deli sayılır, en ciddi ve doğru bir söz de söylese kaale alınmazdı. Çünkü akıl hastaları bazan mâkul de konuşabilirler. Bu sebeple Bakırköy'e geldiğime dâir bilgi vermek üzere beni almak için Sağmalcılar'a gelecek olan arkadaşlara haber vermek üzere kısa bir telefon görüşmesi yapmak husûsundaki ısrarlarıma aldırış eden olmadı. Demek ki; artık resmen deli sayılıyordum? Bundan sonra gördüğüm muamele hep bu olacaktı!

Kalemden bir jandarma refakatinde Adlî Koğuş'a geldik. mubassırlardan biri jandarmanın elindeki evrakı aldı ve bizi içeriye sokarak ağır demir kapıyı üstümüze kapadı. Bahçe havalanmakta olan çoğu çıplak delillerle doluydu. Bu bana soğuk bir duş tesiri yaptı! Onların feci manzaralarını seyrederken mubassır yani gözetici hademe kolumdan çekti. Bir kaç merdivenle çıkılan binaya dahil olduğumuzda sağ tarafta koğuşlar, sol tarafta idare odaları yer alıyordu. Birinci oda çay ocağı olarak kullanılıyordu. İkincisinin kapısını açtılar. Biz koridorda bekledik. İçeriden iki tiril don ve iki tiril atlet önümüze attılar. Birer de şeker çuvalına benzer beyaz torba.

«– Üzerinizde ne varsa bu torbaya doldurun ve şu don gömleyi giyin!» dediler.

Yanımdaki dört cinâyetin katili olan deli buraya daha evvel de gelmiş. Usûlü biliyordu. Hemen soyunup giyinmeye başladı. Üzerine sadece bir numara yazılı olan torbaya el-

biselerini birer birer koyuyordu. Bense kapısız giriş kısmından sağ taraftaki hastaların durumunu seyre dalmıştım. Mubassır ihtar etti.

«– Ne duruyorsun verdiğim don gömleği giysene!»

«– Ben bunları giymem!» dedim.

«– Mecbursun!» dedi ve ilâve etti.

«– Üzerinde ne varsa, ayakkabılarına kadar bak bu kâğıda yazmışlar. Hepsini bu torbaya doldurup idareye teslim etmen şarttır. Sen ilk geliyorsun galiba!.. Buranın usûllerinden haberin yok. Şâyet bir gün buradan tahliye edilirsen bu numara ile senin torbanı getirtip elbiselerini sana geri vereceğiz!»

«– Maksad listede yazılı olanları bir torbaya doldurmaksa bu bir şey değil!..» dedim ve ilâve ettim.

«– Benim yanımda başka üst baş var.»

Hakikaten elimde küçük bir valiz vardı ki; onu kayıt esnasında yere, bankonun kenarına koyduğum için görmemişler ve açtırıp içine bakmamışlardı. Bundan dolayı ondaki çamaşırlarım liste harici kalmıştı. Onlardan giyerim diye düşündüm. Aslolan tiril don gömleği giymemek! Buraya gelmeden evvel daha önce yatıp çıkmış olanlardan burası hakkında bilgi toplamıştım. Bu bakımdan şahıslar hakkında kablî birtakım hükümlerim mevcuddu. Buna göre Başmubasır Giresunlu **Bahâdır** adında biriymiş. Dindarmış, oranın adetâ taçsız kralıymış. Doktor yüzü görmeyen hastalar kendisinden fevkalâde korkarlarmış. Çay ocağını «**Toto Ahmed**» adında Vakfıkebirli bir hafif hasta işletirmiş. Hileyle bir çok kere Toto Piyangosu kazanmış ve sonra mahkûm olarak buraya düşmüş.

Karşımda önüme attığı tiril don gömleği giymemi bekleyen mubassıra Başmubassır **Bahadır Bey**'le görüşmek istediğimi söyledim. Bu adamlar hapishâne gardiyanları gibi son derecede tecrübelidirler. Karşısındakinin kıyafetinden, konuş-

masından mana çıkarmasını iyi bilirler. Kimden avanta alabileceklerini kolay kestirirler. Bu bakımdan böylelerine hüsn-i muâmele ederler. Bu mubassır da kafasında böyle bir hesap yapmış olmalı ki; bana gayet kibar bir tavırla:

«– Pekiyi efendim, buyrun öyleyse!» dedi ve beni alıp koridorun en başındaki odanın kapısına getirdi ve:

«– **Bahadır Bey**'in odası burasıdır. Burada o ne talimat verirse biz onu yapmaya mecburuz. Buyrun meselenizi kendisiyle görüşün!..» dedi.

Kapıyı çalıp içeri girdiğimde gördüğüm manzara müthişti!... Duvarlar Ankara-İstanbul arasındaki şöför uğrak yerleri olan kahvehânelerin duvarlarına benziyordu. Oralara her uğrayan şöför, bir fotoğrafını asar!.. **Bahadır Bey**'in odasının duvarları da aynen böyleydi. Adlî Koğuş'tan gelip geçen hastalardan aldığı binlerce vesikalık resmi duvarlarına raptiyelemişti. Bütün bu resimlerin üzerinde odayı çepeçevre kuşatan bir kuşak yazısı vardı ki, bunda şu ibâre kayıtlıydı:

«BURASI SON DURAK!.. BUNDAN SONRASI MEZAR!.»

Bahadır Bey kapıya nâzır bir masada oturmuş çay içiyordu. Karşısında pijamalı bir hasta vardı. Sonradan öğrendiğime göre bu bir doktormuş. Ameliyathâneye izinsiz giren karısını neşterle öldürmüş. Bundan dolayı orda yatıyormuş. Selâm verip boş bir sandalyeye otur demesini beklemeden oturdum ve:

«– **Bahadır Bey**!..» dedim. «Benim adım **Kadir Mısıroğlu**. Avukat ve yazarım. **Prof. Dr. Ayhan Songar**'ın arkadaşıyım. Siz O'nu iyi tanırsınız. Bildiğime göre burada eskisiniz.» (Hakikaten **Bahâdır** orada kırk yıllıktı. **Mazhar Osman** zamanından beri çalışıyordu. **Prof. Dr. Ayhan Songar** ise **Mazhar Osman**'a asistanlık yapmış ve ilk hekimlek yıllarını burada geçirmişti.) Başmubassır **Bahâdır**'ın kendisini iyi tanıdığı muhakkaktı. Şimdi şöhretinin zirvesinde bulunan bu muhterem

arkadaşın isminin onda çok iyi bir tesir husûle getireceğinden emindim. bu sebeple O'nun arkadaşı olduğumu bilhassa söyledim ve ilâve ettim:

«– O gelip beni buradan alacak! Cerrahpaşa Hastahânesi'ne yatacağım. Bu bakımdan sizden iki ricam var. Birincisi kendisine telefon edip buraya geldiğimi bildirmek istiyorum, ikincisi de ben âdi bir suç işlemiş bir kimse değilim. Bir fikir suçlusuyum. Lâkin Allah'ın kanununa göre değil, İtalyan Cezâ Kanunu'na göre suçluyum. Bu bakımdan bana verilen bu deli don gömleğini giymeyeceğim!..»

«– Üstündeki çamaşırların hepsini yazmışlardır. Onları bir torba içinde göndermeğe mecburuz!» dedi.

Yanımda başka elbiseler olduğunu söyleyince de:

«– Pekiyi, önce şu telefonu bir et bakalım!» dedi.

Maksadı, önce benim **Prof. Dr. Ayhan Songar** ile ne derede yakınlık ifade eder bir uslûp ile konuşabileceğimi müşahede etmekti. Telefonu bana uzattı, ezberimdeki numarayı defalarca çevirdiğim halde hep meşgul çıkıyordu. Bu esnada bana bir çay getirdiler. Suçumun (!) mâhiyetini öğrenince **Bahâdır**'ın memnûniyeti arttı. Dindar adam olduğundan çabuk anlaştık. Çay içerken vâki konuşmalarla beni sağdan soldan yoklayarak daha yakından tanıma fırsatını buldu. Aradığım numara yarım saat kadar hep meşgul çıkmış olmasına rağmen bana güveni arttı ve:

«– Zararı yok sonra tekrar ararız. Sen şimdi yazıldığı kadar elbiseyi ister valizinden ister üstündekilerden arkadaşların verdiği torbaya koyarak kendilerine teslim et, idâreye götürsünler. Dilediğin şekilde de giyin!.. Birinci koğuşun duvar dibindeki ilk sırası senin gibi hatırlı misafirlerimize âittir. (Bunu söylediği zaman karşısındaki pijamalı doktora bakarak hafifce tebessüm etti. O'nun böyle birisi olduğu anlaşılıyordu.) O sıradaki yataklardan birine yerleş, sonra yine görüşürüz!» dedi.

e- İkinci Defa Deli Sayılışım

Dediklerini aynen yaptım. Birinci koğuşun birinci sırasındaki demir karyolalardan birinin altına valizimi koyarak üstüne bağdaş kurup oturdum. Yeni gelen biri olduğum için sağdan soldan yanıma gelip tanışmak teşebbüsünde bulunanlar oldu. Bunlardan biri boynuma sarılıp ağlamaya başladı. Şöyle geriye çekilip bir baktım. Bu fakülteden arkadaşımız Kayserili **Osman**'dı. Bir diğeri Giresunlu bir gençti. Namusu için cinâyet işlemişti. Başmubassır **Bahâdır** hemhehrisi olduğu için bir yolunu bulup Adlî Koğuş'a düşmüştü. Oniki ay müşahededen sonra T.C. Kanunu'nun 46.ncı maddesine göre bir rapor elde ederse ceza yemekten kurtulacaktı. Ben de durumumu izah ettim. Birşeyim olmadığımı söyledim. Bir kaç gün burada kaldıktan sonra Cerrahpaşa Hastahânesi'ne nakledileceğimi bildirdim.

Aradan bir kaç saat geçti. Giresunlu gencin müstehzi bir eda ile bana bakıp güldüğünü gördüm ve asabiyetle:

«– Ne gülüyorsun?!..» diye bağırdım.

Bağırmakta haklıydım. Ortada gülünecek bir şey yoktu. Lâkin muhâtabım gülmeye devam ederek şu karşılığı verince hayretten donakaldım:

«– Biraz evvel hiç bir şeyim yoktu diyordum. Yani deli olmadığını söylüyordum. Şimdi ise eğiliyorsun, Allah, Allah, Allah, Allah!... doğruluyorsun, Allah, Allah, Allah!... ne bu?!..»

Hayret!.. Herif beni biteviye «Allah» dediğim için deli sayıyor ve bu halimi biraz evvel aklımdan bir zorum olmadığı yolundaki beyanlarımla tezatlı görüyordu.

«– Ne?!... Devamlı Allah demem mi deli olduğumu gösteriyor?» diye öfkeyle karşılık verince:

«– Ee!. Normal adam böyle yapar mı?!..» dedi.

Önce kızdım ve şiddetle karşılık vermeye niyetlendim. Lâkin hemen aklıma gelen bir hadis-i şerif beni teskin edip

şükretmeye sevk etti.

«– Elhamdülillah..» dedim. «Senin adını andığım için deli sayılıyorum, şâhid ol Yârabbî!..»

Peygamber aleyhisselâtü vesselâm buyurmuşlardır ki: Üzkürullâhu kesîren hattâ yekûlûne mecnûnûn yani size deli diyecekleri hadde kadar Cenâb-ı Hakk'ı zikrediniz. Ben ise, bu virdi Eskişehir askerî Cezâevi'nde yalnız başıma yattığım zamanlarda bir tesellîgâh olarak edinmiş ve buna hep devam etmiştim. Orada öyle zamanlarım oluyordu ki; bazı vaziyetlerde bile farkına varmadan «Allah, Allah, Allah..» virdine devam ettiğimi anlıyor ve hicapla başımı önüme eğip vazgeçiyordum. O derece kontrol elimden çıkmış bulunuyordu. Bununla, ikinci kere deli sayılmışımdır ki; benim için huzur-i ilâhiye'ye götüreceğim en kıymetli bir hâtıradır.

f- Tımarhanede İlk İftar

Bir kaç saat sonra daha önce kararlaştırıldığı üzere beni Sağmalcılar Cezâevi'nden husûsî bir otomobille alıp buraya getirecek olan arkadaşlar gelmişler. Sağmalcılar'dan umûmî cezâevi kamyonetiyle nakledilmiş bulunduğumu öğrenince Bakırköy Akıl Hastehânesi'nin yolunu tutmuşlar. Lâkin hastahâne idâresi onları benimle görüştürmemiş. Mubassırlardan birine küçücük bir pusula vermişler. Keyfiyeti bundan öğrendim. Mubassır elinde bir fileyle içeriye girdi. Bu file daha önce Sağmalcılar Cezâevi'ne getirilmiş ve fakat içeriye sokulmasına müsâde edilmemiş olan iftarlık nevâleyi ihtiva eden fileydi.

Mubassırlar muâyene için içindekileri mıncıkladıklarından kâğıtlar yırtılmış, tel örgü fileden sucuk vesâire gözüküyordu. Bu nevî kahvaltılık yiyecekler, onüç numaralı koğuşun akıl hastası sâkinleri için son derece lükstü. Zavallılar günde üç öğün alüminyum tabaklarına konulmuş birer kepçe çorbayı sapları kasden kırılmış kaşıklarla içerlerdi. Hastalar bahçeye

dizilir, her birinin eline insanın çöpte görse dönüp bakmayacağı tarzda ezik ve çatlak birer alüminyum tabak verilir, karavanacı kazanla önlerinden her birinin tabağına bir kepçe koyarak ilerler, arkasından da başmubassır gelirdi. Başmubassır birkaç cebi olan bir önlüğü o an için husûsî bir sûrette giyinmiş bulunur. Bu önlüğün her cebinde ayrı bir hap vardır. Hastaların yüzüne, onları tanımaya ve hastalıklarını hatırlamaya çalışarak şöyle bir bakar ve ceplerinden her hangi birine elini daldırarak bir hap alır ve onu karşısındaki hastanın tabağına atardı. İhtimal hastalara ilâç içirmek için başka çâre bulunamıyordu. Lâkin bu kadar hastayı hem de doktor olmayan bir başmubassır ayrı ayrı nasıl bilecek ve isâbetli bir ilâç verebilecek?! Benim orada kaldığım onbeş gün zarfında üçyüzelli-dörtyüz hasta için tâkib edilen tedâvi metodu bundan ibâretti. Başmubassır bir baştan bir başa akıl hastalarının önünden resmî geçit gibi böylece günde üç defa geçer, bu işi başkasına bırakmayarak bizzat yapardı.

Hastaların yüzde doksanı anadan doğma çıplaktı. Ne giydirilirse yırtıyorlardı. Onların hâl-i pürmelâlini lâyıkı ile anlatmaya imkân yoktur. Ekseriyeti gencecik insanlardı. Kimbilir onlar doğduğunda ana babaları ne kadar sevinmişlerdi!. Şimdi hepsi de terkedilmiş gibiydi.

Günde üç öğün sadece bir kepçe çorba ile bir dilim francala yiyen hastaların arasında sucuk ve pastırma gibi yiyeceklerin iştahı nasıl kabartacağını tahmin etmek güç olmasa gerek. Bu sebeple ben fileyi mubassırdan teslim alır almaz, onu içeriye girerken görmüş olan çaycı **Toto Ahmed** hemen yanımda belirip:

«– Hemşehrim ben de oruçluyum, akşama beraber iftar edelim!» dedi.

«– Peki olur!» diye karşılık verdim.

Toto Ahmed'in işlettiği çay ocağı bizim koğuşun giriş kapısının hemen karşısındaydı. İftar vakti bana seslendi.

Husûsî bir surette çay demlemiş ve ocakta küçük bir tencereyle de pilâv yapmıştı. İki üç tabureyi ortamızda birleştirip masa yaptık. Bunların üzerine serecek bir gazete bile yoktu. Bu iş için benim nevâlenin sarılı olduğu yırtık pırtık kâğıtları kullandık. **Toto Ahmed**'in yine hastalardan bir yardımcısı vardı. Birer tabure alıp masa haline getirdiğimiz üç-dört taburenin etrafına sıralandık. Bizim nevâleyi itina ile doğrayıp masaya yerleştirdik. **Toto Ahmed**'in yardımcısı çaylarımızı doldurdu ve onüç numaralı koğuşun hemen bitişiğindeki câmiin minaresini gözetlemeye başladı. Koğuşun etrafı kale duvarı gibi çepe çevre yüksekçe çevrili olduğundan câmi gözükmüyor, fakat minarenin şerefe kısmı gözüküyordu.

Tam bu esnada ocağın başında bir genç belirdi. Sonradan öğrendiğime göre bu mubassırlardan birinin hizmetinde kullandığı bir hastaydı. İki küçük bardağa çay dolduruyordu. **Toto Ahmed** birdenbire ayağa fırlayarak O'nun elindeki bardağı kaptığı gibi galiz küfürlerle yere vurdu ve genci sille tokat dışarıya attı. Birden böyle kızmasının sebebini anlayamadım. Sonradan anlattıklarına göre mubassırlar **Toto Ahmed**'den çay içer, parasını vermezlermiş. Buna içerleyen Toto bir gün mubassırlar toplu halde otururlarken:

«– Size güzel bir çay demleyip getireyim!...» demiş, mubassırların teklifi kabul etmeleri üzerine gidip çay demliğine işeyip ağzına kadar doldurmuş. Sonra da onu kaynatarak çay suyu yerine sidiğinden mubassırlara çay yapmış. Mubassırlardan bir ikisi:

«– Toto bu çay pek iyi olmamış!..» demişse de **Toto** onları demi biraz fazla kaçırdığı yolunda iknâ edince hepsi de bu çayı içmişler. Arkasından onları kızdırmak için yaptığı mârifeti anlatmış. Kendisine deli gömleği giydirip onu bayıltıncaya kadar dövmüşler ve ondan sonra da bir daha kendisinden çay içmemeye karar almışlar.

Deli gömleği önlük gibi bir şeydir. Kolları gayet uzundur.

Deliye onu giydirdiklerinde elinin parmakları dahil içinde kaybolacak şekilde uçlarında ipler vardır. Bu iplerden çekip kolları arkaya sıkıca bağlarlar. Yalnız ayakları serbest kalır. O zaman kendisini rahatlıkla döverler. O'na da bunu yapmışlar.

Toto bu hadiseye bir hayli içerlemiş. O günden beri mubassırlar yâver gibi kullandıkları hastalara husûsî çay yaptırır içerlermiş. Fakat o gün kendi çayları kalmamış. Biraz evvel **Toto**'nun çayhânesine gelen genç mubassırların yâverlerinden biriydi. Almakta olduğu çayı onlara götürecekti. Hâdisenin şu evveliyatı sebebiyle **Toto Ahmed** çocukcağızın elindeki çay dolu bardakları yere vurmuş ve kendisini hışımla kapı dışarı etmişti. Aradan onbeş saniye geçmeden dört-beş mubassır içeriye girmek için kapıya yüklendiler. **Toto** nerede bulmuşsa bir ekmek bıçağını eline geçirip karşı koymaya davrandı. Sür'atle kapıyı kapadık. Onlar dışardan kapıyı açmaya çalışıyor, biz üç kişi içerden buna mânî olmaya çalışıyorduk. Henüz top patlamamış olduğundan ağzımıza bir lokma koymuş değildik.

Mubassırlar kalabalıktı. Fazla mukavemet edemedik. Biraz sonra kapı ardına kadar açıldı ve küçücük çayhânede bir boğuşma başladı. Bizim iftar sofranız darmaduman olmuş, dilimlenmiş sucuklar, pastırmalar yerlere serpilmişti. Nasıl etmişlerse taburelerden birinin bacaklarını koparmış, onları sopa olarak kullanıyor ve **Toto**'ya habire vuruyorlardı. Arada kalıp nâhak yere dayak yemekten kurtulmak için kendimi çayhâneden dışarıya güçlükle atabildim.

O gece tımarhânede ilk gecemdi. Bu iftar da yapabilsem ilk iftarım olacaktı. Lâkin yiyecek hiç bir şeyim kalmamış, hepsi de yerlere saçılıp çiğnenmişti. Elinden mahâretle bıçağı alınmış olan **Toto**'nun kafası yarılmış, etrafa ve elbiselerine kanlar bulaşmıştı. Uzaktan hâdiseyi seyre koyuldum. Bir kaç mubassır **Toto**'yu tesirsiz hale getirerek O'na zorla deli gömleğini giydirdiler. Kollarını arkadan vücûduna kol uçlarındaki uzun iplerle sıkıca bağlayıp onu adetâ bir kundak haline

getirdiler, sonra da bayıltıncaya kadar dövdüler ki; bu zavallının feryatları hâlâ kulaklarımdadır. İhtimal kendisinden sidiğiyle pişirip bunlara içirdiği çayın intikâmını almak için öyle vuruyorlardı ki; Allah can verdi demiyorlardı. Artık ceset haline gelmiş olan **Toto**'yu koridorun kenarına uzattılar. Zavallı bayılmıştı. Her tarafı yara bere içindeydi. Ölüm burada gayet ucuzdu. Günde üç-dört kişi ölür, cesedi bir yatak çarşafına sarılarak mubassırlarca alınıp götürülürdü. Her sabah bu manzara görülürdü. Buradaki insanlar adetâ ölüme terkedilmişti.

Vaktiyle akıl hastalarını, bunlar muhterem hastalardır, diyerek husûsî sûrette av etiyle besleyen, onlara musikiyle tedâvi tatbik eden Osmanlı'nın yerini, karınlarını kuru ekmekle bile doyurmayan böyle zâlim bir idâre almıştı.

Bir hayli zaman sonra mubassırları kızdırmaktan korkarak **Toto**'nun kundak gibi sarılı yerde yatan vücûduna yaklaştım. Elimi kalbinin üzerine koyup yokladım. Kalbi atıyordu. Demek ki; ölmemişti. Vicdan azâbım biraz hafifledi. Yatsı vakti yaklaşmış olduğundan başmubassır **Bahadır** abdestini alıp câmie gitmişti. Ben de yavaşça **Toto**'nun çayhânesine girdim. Yiyecekler hâlâ yerlerdeydi. Zirâ **Toto**'nun yardımcısını da dövmüşlerdi. Öylesine dövmüşlerdi ki; O da boylu boyuna uzanmış inliyordu. Çayhânenin musluğuna yaklayıp bir bardak su doldurup içtim. O sırada yatsı ezanı okunuyordu. Koğuşun yüksek duvarları dibindeki mescidde müminler terâvih kılmak için toplanmış olmalıydılar. Lâkin elli metre mesâfedeki şu koğuşta olup bitenlerden kimin haberi vardı? Dış Dünya ile aramızda sadece bu sur gibi kalın ve yüksek duvarlar yok, bir de ihmal ve inkârın kalın ve aşılmaz perdesi vardı. Suyu içip:

«– Elhamdülillah!..» dedim.

Bu bir bardak su, tımarhânede geçirdiğim bu ilk ramazan gecesinde hem iftarlığım ve hem de temcid yemeğim oldu. Zirâ yatsıyı kıldıktan sonra öyle derin bir uykuya dalmışım ki;

gece kalkamadım. Esâsen kalkabilsem de yiyecek herhangi bir şeyim yoktu.

İşte benim tımarhânedeki ilk iftarım böyle oldu. Sonraki günler mubassırların avcuna bir miktar para sıkıştırarak az çok yiyecek bir şeyler tedârikleyip hayatımı normale döndürebildim. Bu normal kelimesi herkesin bildiği standardı ifâde etmekten elbetteki çok uzaktı. Lâkin Türkiye Cumhuriyeti'nin ellinci yılı kutlandığı ve kaydedilen sözde terakkiler üzerine parlak nutuklar çekildiği o günlerde akıl hastalarının içinde bulunduğu şartlar havsalaya sığar ve hayal edilebilir gibi değildir!..

g- Ayhan Songar ve Asaf Ataseven'in Gelişi

Bakırköy Akıl Hastahânesi Adlî Koğuşu'na 15 Ekim 1973 Pazartesi günü gelmiştim. Burada gelip giden dostlarımla -yüzyüze olmasa da- kapıdaki mubassırlar vasıtasıyla mektup ve pusulalar mârifetiyle temas kurabiliyordum. Fakat asıl gelmesi gerekenler henüz ortada yoktu. Bunlar benim Eskişehir Sivil Cezâevi'nden kurtulup Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'ne intikalimi sağlamanın plânını yapmış olan doktor arkadaşlarım **Prof. Dr. Âsaf Ataseven** ile **Prof Dr. Ayhan Songar**'dı.

Gelip giden ziyaretçilerimden edindiğim bilgilerle onların mes'eleyi takip ettiklerini biliyor ve istim üzerinde bekliyordum.

Gelişimin üçüncü günü koğuşun doktoru beni iskandil için huzuruna çağırmış ve bazı sualler sormuştu. O'na kendimi hasta kabul ettirebilmek için Eskişehir Sivil Cezâevi'nden beri söyleyegeldiğim sözleri tekrarlamıştım. Fakat acaba kendisini inandırabilmiş miydim!..

Diğer taraftan arkadaşlarımızın hatırı O'na geçecek ve onların kendisinden istediklerini yapacak mıydı?! Bütün bunlar henüz meçhuldü.

Bu endişeler içinde beklerken bir gün (18 Ekim 1973 Perşembe) koğuşun bahçesinde gezinmekte olan hastaları alelacele kenara itip iki misafire yol açtıklarını farkettim. Bu gelen misafirlerin **Ayhan Songar Bey**'le **Âsaf Ataseven** olduklarını gördüm. Doğrusu içim sevinç doldu. Zira burası unutulmuş insanların yeriydi. Dörtyüz elli hastadan ziyaretçisi gelen elli kişiyi geçmezdi. Çoğu otuz-otuzbeş yaşın altındaki bu hastaların hali yürekler acısıydı! İhtimal üç yüzden fazlası anadan doğma çırılçıplaktı. Ne giydirilse, ânında onu yırtıyorlardı. Koğuşta kavga döğüş eksik olmuyordu. Bu kadar hastaya on altı mubassır ne yapacaktı! Nihayet biraz taşkınlık edene evvelce izah eylediğim «deli gömleği»ni giydirir ve hastayı kalın sopalarla bayıltıncaya kadar döverlerdi.

Bir defasında bütün hastalara birer çay ikram etmek istedim. Lâkin kahveci çırağının dolu tepsisinden çay almak için itişip kakışmaları yüzünden hiç kimse bir tek bardak çay içemedi. Bütün bardaklar kırılmıştı. Servisi iki üç defa tekrarlamaktan da bir fayda hasıl olmamıştı. Hastalardan biri bir bardak çay almaya muvaffak olsa, diğerleri onun başına üşüşerek elinden almaya uğraşıyor ve nihayet bardak kırılıp elleri kan içinde kalıyordu. Kırılan bardakların parasını ödiyerek bu işten vaz geçmek zorunda kalmıştım.

Üstad Necip Fazıl Bey'in «Bir Adam Yaratmak» isimli tiyatro eserinde kahramanına söylettiği bir cümle vardır:

«– Siz kadınlar çocuk doğururken hiç düşünür müsünüz, Çocuk nedir? Çocuk nedir?! diye..»

İhtimal bu hastaların ana babaları kendileri doğduğu zaman ne kadar sevinmiş, bahtiyar olmuşlardı. Lâkin işte bunların hepsi de birer canlı cenâzeydi! Ana babaları, âile efradı bıkmış, getirip onları buraya atmıştı. Başmubassır **Bahâdır**'ın odasında yazılı olduğu gibi, burası son duraktı. Buradan sonra sıra mezara geliyordu. Ölülerinin bir tavuk veya köpek ölüsünden

farkı yoktu. Orada kaldığım her gün sabahleyin kirli bir yatak çarşafına sarılmış iki-üç cesedin çıkarıldığına şahid olmuşumdur. Helâlarında kapı ve su yoktu. Def-i hâcetten sorda, daimi akan bir suyun başına toplaşırlar, saatlerce âdeta bu suyla oynaşırlardı.

O günler Ramazandı. Arkada küçük bir bölümde terâvih namazı bile kılınıyordu. Lâkin namaz kılarken delileri görmeliydiniz! Hastalar arasında Rizeli bir hâfız vardı. Gayet güzel bir kıraat ile namaz kıldırıyordu. Kur'an'ı bu kadar düzgün okuyan bu deliyi bir de namazdan sonra görmeliydiniz! Sanki o adam değildi!

Evvelce arzetmiş olduğum üzere rahmetli amcam **Selahaddin** de benim çocukluğumda burada yatmıştı. Oligofreni yani doğuştan geri zekâlıydı. Bunun sebebi dedemin onu kazandığı anda, veremli olmasıydı. Oradaki genç hastalarda hep onu tahayyül ettim ve günlerim ağlamakla geçti.

Zamanı bereketlendiren ızdıraptır. Hayatın hay huyu içinde yuvarlananlar, zamanın bereketsizliğinden şikâyet ederlerken, bunun saâdet ifade ettiğini düşünmezler. Ben bu bereketli zamanı önce Harbiye binası hücrelerinde sonra da Eskişehir Askerî ve Sivil Cezâevleri'nde tanımış ve sabrı pahalı bir bedel ödiyerek öğrenmiştim. Lâkin daha öğreneceklerim varmış! Bakırköy Akıl Hastahanesi Adlî Koğu-şu'nda geçirdiğim beş-on günün her biri bana birkaç yıl kadar uzun gelmiştir. Ondan daha uzunu da **Dr. Ayhan Songar**'la **Dr. Asaf Ataseven**'in koğuş doktorunun odasında girmelerin-den itibaren çağırılmamı beklediğim onbeş yirmi dakika içinde idrak ettim. Ya Rabbi, o ne bitip tükenmez bir zamandı!.

Nihayet mubassırlardan biri, beni koğuş doktorunun odasına çağırdığı zaman, hasta rolü yapıp yapmamakta mütereddittim. Acaba doktoru temâruz tavırlarıyla fazlaca ikna etmem mahzurlu olabilir miydi?! Bu takdirde burada kalmaya mahkum olabilir miydim?! Akıllı mı görünmem doğru

olurdu, yoksa deli görünmem mi, kestiremiyordum!.

Doktorun odasından içeriye girdiğim anda, **Dr. Ayhan Songar**'la **Dr. Âsaf Ataseven**'in beni muhabbetle karşılamaları ve yüzlerindeki ifade ruhumdaki fırtınaları biraz teskin eder gibi olmuştu. Oturdum. **Ayhan Bey** anlattı:

«– Biz doktor beyle konuştuk.» dedi. «– Seni Üniversite Klinikleri'nden birinde tedâevi görmenin gerektiği yolunda bir beyanla buradan taburcu edecek. Allahın izniyle kurtuldun! Cezâevi Savcılığı böyle bir yazıyı alınca, seni Üniversite Klinikleri'nden birine havâle edecek! O safhada Cerrahpaşa Psikiyatri Kiliği'ne havâle ettirme işini avukat arkadaşlar temin ederler!»

Sonra biraz hoşbeş ettik, kalkıp gittiler. Bilâhare kendilerinden dinlediğime göre doktoru ikna etmeleri kolay olmamış! O zaman hastahane baş tabibi **Dr. Faruk Bayülkem**'di. O'na yaptıkları müracaattan netice alamamışlar. Lâkin koğuş doktorunun, o sırada üniversite talebesi olan bir oğlu bir anarşik hadiseye dahil olmuş ve Selimiye'de mevkuf (tutuklu) bulunuyormuş!. Bir fikir suçlusuna karşı daha munsif olmasını icap ettiren şu psikolojik durumundan dolayı onu ikna etmek mümkün olabilmiş. Bununla beraber benim hasta olmadığıma bir türlü inanmak istememiş. Demek ki, rolümü iyi yapmıştım!.

«– Siz de akıl doktorusunuz! Adamınız, bence hasta!. Fakat alın, nasıl isterseniz öyle tedâvi edin, size verebilirim!.» diyebilmiş.

E- CERRAHPAŞA PSİKİYATRİ KLİNİĞİ

Doktor **Ayhan Songar** ve doktor **Âsaf Ataseven**'in gelişinden iki-üç gün sonra, sabahleyin başmubassırın odasına çağırıldım. Odada bir astsubay bekliyordu. Beni alıp götürecekmiş. Eşyalarımı toplamamı söylediler. Sür'atle hazırlandım. Koğuşun kale suru gibi çevrili olan bahçesi dışına çıktığımızda

bize iki süngülü nefer iltihak etti. Orada bir askerî jip bekliyordu. Ona bindik ve doğruca tekrar Sağmalcılar Cezâevi'ne geldik. Jipte tektim. Kelepçeleri bileğime Cezâevi'ne yaklaşıldığında muâheze edilmemek için taktılar.

Sağmalcılar Cezâevi'nde yine önce F. 104 yani «Karantina Koğuşu»na konuldum. Lâkin o gün orada birikim had safhaya varmıştı. Ayakta duracak kadar bile yer kalmamıştı. Bu sebeple dağıtım yapıp her suçluyu suçunun nev'ine göre âid olduğu koğuşa havale edip orasını boşalttılar. Beni nereye koyacaklardı?! Evrakıma bakınca bir hastahâneye havalem gerektiği halde usulen ve bu havaleyi yapmaları için orada bulunduğumu gördüler. Zira «İnfaz Savcılığı»nın emrinde idim. Bu yüzden beni Cezâevi revirine yatırdılar..

22 Ekim 1973 Pazartesi günü sabah erkenden kelepçeli olarak beni içi tıklım tıklım olan bir minübüse bindirdiler. Araba önce Balıklı Rum Hastahânesi'ne uğradı. Burada bir kaç kişi indi. Bekledik, onlar hastahâneye yatırıldılar. Sonra Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'ne geldik. Müracaat yerinde, gür saçlı genç bir Doktorun önüne sevk yazımı koyan astsubay:

«– Bir hasta getirdik, muayenesi yapılacak!» dedi.

Doktor:

«– Adı ne?» diye sorunca, astsubayı beklemeden hemen,

«– **Kadir Mısıroğlu**» diyerek ben cevap verdim. Doktor yaka cebinden bir kart çıkarır gibi yaptı ve âdeta göstermemeye çalışarak orada yazılı olan bir isme baktı ve astsubaya dönerek:

«– Siz gidebilirsiniz! Bu hasta yatacak!» dedi.

Astsubay muâyene beklerken bu cevaba canı sıkılmış gibi:

«– Nasıl olur efendim! Daha hastayı muâyene etmediniz!» deyince doktor:

«– O bizim eski hastamız! Biz kendisini tanıyoruz. Siz işinize bakın!.» karşılığını verdi. Belli ki, **Dr. Ayhan Songar**

O'na ismimi not ettirmiş ve hadiseyi anlatmıştı. Bundan dolayı söylenen kimse olup olmadığımı anlamak için kartına bakmış olmalıydı. Bir «oh!..» çekerek oradaki bir sandalyeye kendimi attım.

Astsubay jipe gidip biraz sonra geri geldi. İki nefer de yanındaydı. Elinde iki tane kocaman zincir vardı. Doktora dedi ki:

«– Bu iki asker hastanın yanında kalacaklar! Biz bunları haftada bir kere değiştireceğiz. Şimdi hastanın yatacağı yeri gösterirseniz, bu zincirlerden biriyle kendisini ayağından karyolaya bağlayacağız. Diğerini de odasından çıkacağı zaman ellerine kelepçe olarak dolayacağız!»

Doktor bu teklife isyan etti ve:

«– Burası psikiyatri kiliniğidir! Siz hastayı psikolojik olarak daha da hasta mı etmek istiyorsunuz?! Bak burası hapishâne gibidir. Bütün pencereler demirlidir. Kapıdan içeriye mes'uliyet bize âiddir. Bu hasta, kaçmaz!. Lâkin kaçarsa da siz mesul değilsiniz!»

Astsubay, Cezâevi'ne bakan askerî garnizondan geliyordu. Bu hususta tecrübesi çok olduğu gibi, alâkalı mevzuatı da iyi biliyordu. İkna olmak istemedi. Münâkaşa uzadı ve nihayet kürsü şefi olan **Prof. Dr. Ayhan Songar**'ın beklenmesine karar verildi. Takribi bir saat sonra **Ayhan Bey** geldi. Durum kendisine anlatıldı. O da asistanı **Dr. Artaç İlkay**'ın görüşünde ısrar ile dedi ki:

«– Sen böyle yaparsan, ben de senin askerlerini kliniğin kapısından içeriye sokmam!. Dışarıda yağmurun karın altında bekletirim! Kendilerine tabildottan yemek de vermem! Her gün bir askerî jiple yemeklerini getirirsiniz. Yok eğer askerleri içeri almamı ve kendilerine yemek vermemi istiyorsanız, benim dediğimi kabul eder, bu zincirleri takmaktan vazgeçersiniz!..»

Bu karşı koyma sonunda orta bir yol bulundu. Askerler

benimle birlikte aynı koğuş odasında oturacaklar, zincirler de odada bulunacak, fakat bana takılmayacaktı!. Klinik dahilinde bile yüznumara dahil her nereye gidersem, sadece askerlerden birisi benimle olacaktı.

Bu matabakat üzerine bir odaya yerleştim. Jandarmalar da yanımda birer sandalyede barınmaya çalıştılar.

Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'ne nakledildiğim çabuk duyuldu. Önce bazı talebeler çıkageldiler. Bunlardan biri de şimdi profesör olan **Müfid Uğur**'du. Alelacele evine gidip iftar saatine klinikte mükellef bir sofra yetiştirmişti. Ramazan sonlarıydı. Ramazan başındanberi ilk defa ağız tadıyla bir iftar ettim. Kliniğin mutfağındaki temizlik ve parlak ışıklar âdeta başımı döndürmüştü.

a- Kaçırılan Bayram Namazı

Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'ne gelişimden birkaç gün sonra (28 Ekim 1973) Ramazan bitip bayram gelmişti. O sırada hastahane yeni inşaatlarla alabildiğine genişleyip büyüdüğünden civardaki mahallî câmilerden bir kaçı hastahâne dahilinde kalmıştı. Bunlardan biri de o zamanki Psikiyatri Kliniği'nin hemen altındaydı! Adeta klinik binasına yapışık gibiydi.

Sabah namazından sonra yatmamıştım. Askerler nöbetleşe uyuyorlardı. Uyuyan askeri de kaldırarak kendilerine hastahane bahçesindeki bu câmi-i şerife gidip bayram namazı kılmayı teklif ettim. Askerlerin biri râzı olduğu halde diğeri inad etti. Sonradan öğrendiğime göre, bu aleviymiş. Yalvarıp yakarmam fayda vermedi. Kliniğin nöbetçi doktoru kendilerine her hususta teminat verdiği halde, bu alevî asıllı asker, bir türlü ikna olmadı.

Kliniğin bitişiğindeki câmiden gelen tekbir seslerini dinlediğim halde üç beş adımlık mesafedeki bu câmiye varıp bay-

ram namazını kılamadım. Mahkûmiyetin insana en ağır gelen ciheti, bu gibi hadiselerdir. Bir Anadolu çocuğu olan asker, bayram namazına gitmemize engel olabiliyordu. Başımızda kendisini mareşal zannederek nöbet tutuyordu. Onu atlatarak namaza giderim korkusuyla uyumadı. Lâkin öğlen üzeri oturduğu sandalyede uyuya kalmasından istifade ederek tüfeğini aşırdım ve götürüp doktorların odasında bir yere sakladım. Uyandığında tüfeğini bulamayınca döğünmeye başladı. Tabii tüfeğini çaldırması kendisi için felâket sebebiydi. Akşama kadar meleşti ise de, hiç aldırmadım ve mes'eleye sahip çıkmadım. Nihayet akşam üzeri tüfeğini sakladığım yerden çıkarıp kendisine verdim ve:

«– Bak!.» dedim. «insan insana dâima muhtaçtır! Bir daha böyle gaddarlık yapma! Benim yerimde başkası olsa, seni süründürürdü!»

Ondan sonra mum gibi oldu. Esasen haftada bir değişiyorlardı. Zaman zaman çok iyi çocuklar da yanımda kalmışlardır. Hatta buradaki ikametimin sonlarına doğru, artık askerleri ayda bir değiştirmeye başlamışlardı.

b- Üçüncü Defa Deli Sayılışım

Kaldığım odada Çaykaralı bir hasta vardı. Kendini araba sanıyordu. Ciddi ciddi anlatırdı. Sağ ayağının gaz pedalı, sol kolunun vites kolu ilh.. olduğunu söylerdi. Bir gün odadan içeriye beyaz önlükleriyle bir grup tıp talebesi girdi. Hastalarla şurdan burdan konuşuyorlardı. Başlarında hocaları yoktu.

Birden bu hastanın insana komik gelen bu gibi sözleri karşısında kahkahayla gülmeye başladılar. Bu hale canım sıkıldı, yatağımdan kalktım. Elimle kapının kolunu tutarak:

«– Bir dakika beyler, beni dinler misiniz!» dedim ve devam ettim:

«– Size desem ki; şu hastahanenin kapısındaki simitçi

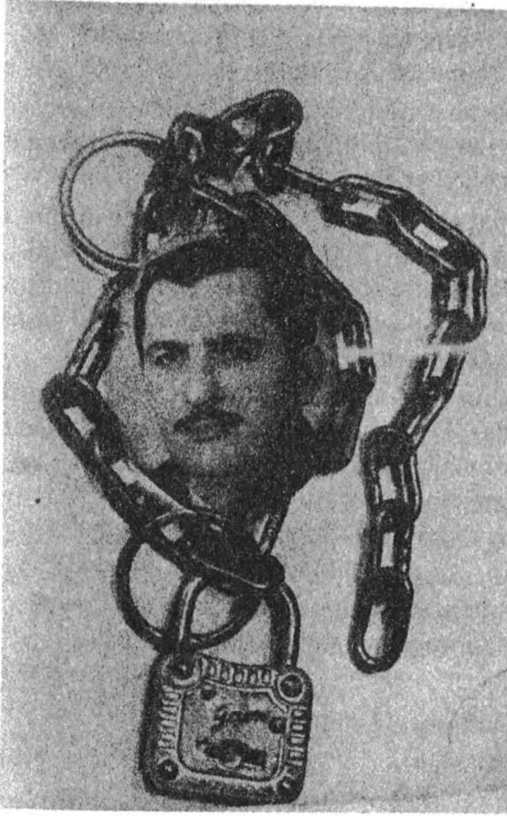
iflâs etti. Bu söz mantıkî olur mu?»

Birbirlerinin yüzlerine baktılar. Kimbilir bu da nasıl bir deli diye düşünüyorlardı. Kasdımı anlayamadıkları için, cevap veremediler. Cevabı kendim verdim ve dedim ki:

«– Hayır böyle bir söz mantıkî olmaz. Çünkü ancak zengin adam iflâs edebilir!. Zavallı simitçinin ne serveti var ki; onun hakkında «iflâs» kelimesini istimal edelim! Amma size desem ki; **Vehbi Koç** iflâs etmiş. Bu söz doğru olmayabilir. Lâkin mantıkîdir. Çünkü **Vehbi Koç** ağniyadan (zenginlerden) bir adamdır. Hakkında iflâs keyfiyetinden bahsedebilmek için bir kimsenin zengin olması asıldır. Buna göre sizin hastalarınız muhterem insanlardır. Çünkü akıllıymışlar ki; deli olmuşlar. Bu birinci gerçek!

Size hatırlatılacak bir gerçek daha var: Bir insanın dengesinin bozulması yani sizin tahsil etmekte olduğunuz tıp ilmine göre kendisinin cümle-i asabiyesi (sinir sistemi) üzerine vâki baskıların ona zarar vermesi için teessüriyete kabiliyeti olması lâzımdır. Sizin gibi idrak, iz'an ve teessüriyet kabiliyeti olmayanların deli olmaya istidat ve iktidarları yoktur.

Bir cemiyet düşünün ki; orada en tabii insan hakları tanınmaz! Siz sağdan sola yazmak istersiniz, kanunla sizi soldan sağa yazmaya icbar ederler. Siz başınıza fes koymak istersiniz. Size zorla şapka giydirirler. Siz inancınıza göre tekevvün etmiş (oluşmuş) kanunlara tâbi olmak istersiniz, size tercüme kanunlar tatbik ederler. Eğer bu ve emsali baskılardan rahatsız olup deli sayılacak bir hale sürüklenmiyorsanız, sizin deli olmaya istidadınız yok demektir! Düşünmüyor musunuz ki; şu yaşadığımız cemiyette siyasî otorite en tabii haklarımızı o derecede tahdid etmektedir ki; buna isyan etmemek mümkün olmadığı gibi, isyan halinde tatbik olunan müeyyideler karşısında acze düştüğünüzde de delirmemeniz ancak ya akıl ve idrakinizin adem-i mevcûdiyeti veyahud da teessüriyetteki istidatsızlığınızla kaabil-i izahtır!

Resmimin etrafındaki zinciri bir ressam çizmiş değildir!.. Hakiki bir zincirdir! Üzerindeki paslı kilit de bileklerime bağlanmıştır. Onu bu şekilde resmimin etrafına dolayarak çektirdiğimiz bir fotoğraftır!..

Siz, nasıl insanlarsınız ki; böyle muhterem bir hastayla alay ediyorsunuz?!»

Doktor namzedleri korku ve şaşkınlık içinde beni dinliyorlardı. Bu sırada çıkabilmeleri için kapıyı hafifçe aralıklayıp yerime geçtim. Kapı üzerinde doçent **Dr. Adnan Ziyalar**'la karşılaştılar. Kapı aralığından onları takip ediyordum. Benden dinlediklerini O'na anlattılar. O da sözlerimin son kısmına kulak misafiri olmuştu. Kendilerine dedi ki;

«Bakınız, bu da başka bir çeşit deli!.. Nasıl asosyal bir tip, gördünüz mü?! Konuşmalarında kullandığı lisana dikkat ettiniz mi? Ben bile birçok kelimesini anlıyamadım!»

Fesubhânallah!.. Bu da asistanlığından beri tanıdığım bir doktordu. Demek ki O'nun indinde de deliydik! Doğrusu böylece bir kere daha deli sayılmak canımı sıkmıştı. Soluğu **Ayhan Songar**'ın odasında aldım ve hadiseyi O'na naklettim. Bir hayli güldükten sonra dedi ki;

«– Bu senin ileri sürdüğün iddia şu psikiyatri kliniğinde bir asistana tez olarak incelettirilecek derecede ehemmiyetli bir mes'eledir! Gerçekten bazı inkılâplar dolayısıyla insanların iradeleri ve mânevî hisleri üzerindeki baskı, fart-ı teessüre sahip bulunan bir insanı çıldırtacak vüs'attedir!»

Bu sûretle tesellimi buldum ve şu mâcera dolayısıyla üçüncü defa deli sayılmış olmaktan da müteessir olmadım. Hatta bundan bir memnuniyet hissi bile çıkardım.

c- Üçüncü Sûikasd Teşebbüsü

Yanımda kalan askerlerle zamanla arkadaş gibi olmuştum. Akşam karanlığı bastırdıktan sonra bir taksi çağırtıyor ve bu askerlerle Beylerbeyi'ndeki evime gidiyordum. Sabah karanlığında da geriye dönüyordum. Her nasılsa MİT bunu haber almış ve bu gidiş gelişlerimde bir sûikasd ile beni yoketmeyi plânlamıştı. Nereden haberim olacaktı! Bir gün **Prof.**

Cerrahpaşa Hastahânesi Psikiyatri Kliniği'nde yanımda nöbet tutan mehmedciklerden ikisi.. Sağ baştaki Akçaabatlı **Cemil**'dir. Askerler haftada bir değişirlerdi. **Cemil,** Garnizondan işini ayarlayıp sık sık ve uzun müddet yanımda kalmıştır.

Dr. Ayhan Songar beni odasına çağırdı. Kapısını kapattıktan sonra dedi ki:

«– Gece askerleri yanına alarak evine gidiyormuşsun! Sen asla kaçmazsın, biliyorum. Benim senden bir şüphem yok! Lâkin iş senin bildiğin gibi değil! Büyük bir tehlike karşısındayız. Çok yakınım olan birinden öğrendiğime göre, bu gidiş gelişlerinde bir tertib ile seni vuracaklar! Bana şimdilik fazla bir şey sorma! Durumu sana sonra açıklayacağım! Şimdi hemen yerine git! Sana tavsiye ederim, hiç bir ziyaretçi ile de görüşme! Ziyaretçilerinin arasına karışarak da bunu yapabilirler. Tehlike geçince ben sana haber veririm!»

Ne diyebilirdim. Elbette bir bildiği vardı.

«– Peki» deyip odasından ayrıldım.

Onbeş-yirmi gün jandarmaları yanıma alıp eve gitmediğim gibi, hiç bir ziyaretci ile de görüşmedim. Hatta yüznumaraya giderken dahi, askerlerin ikisini birden yanıma alıyordum.

Bu sırada gelen ziyaretcilerim arasında pek çok sevdiğim insanlar da vardı. Lakin odamdan dışarıya çıkmadım. Kimine hasta olduğum, yataktan çıkamadığım, kinine ise, kimseyle görüşmek istemediğimi söyletiyordum. Belki de bu muâmeleden gücenenler bile olmuştu.

Takriben onbeş yirmi gün sonra, **Ayhan Songar** beni tekrar çağırttı. Mutad üzere kapıyı kapattıktan sonra anlattı. MİT'den yakınen tanıştığı bir general varmış. Hakkımdaki sûikast teşebbüsünü ondan öğrenmiş imiş. Önce buna aldırmak istememiş. Lâkin kendisine:

«– Sen de okkanın altına gidersin!.» demişler.

Adam imanlı bir kimse imiş. Bu tertibi bozmaya çalışacağını ve bu tertibi bozabildiği takdirde de, kendisine haber vereceğini vaad etmiş imiş. Hakikaten bu müddet zarfında ne yapıp yapıp tertipçileri böyle bir hâinlik irtikâbından vaz geçirtmiş ve tekrar ziyaretine gelerek:

«– Hoca, artık tehlike geçti. Böyle bir şeyden vaz geçtiler! Ne istersen artık yapabilirsin!» demiş.

Bunları anlatan **Ayhan Songar**:

«– Artık istersen, evine de gidebilirsin!..» dedi.

Bu da şu Eskişehir mâcerası dolayısıyla mâruz kaldığım, fakat akim kalan üçüncü bir sûikast teşebbüsü idi.

d- Hastahane Arkadaşları

Takribi sekiz ay kaldığım Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniği'nde ziyarete gelip gidenler saymakla, anlatmakla bitmez. Adeta İstanbul Cerrahpaşa'ya taşınmıştı. En çok gelip giden başta **Osman Topbaş** olmak üzere, **Prof. Dr. Osman Turan, Prof. Dr. Kaya Bilgegil, Avni İmamoğlu, Emin Saraç** ve **Ali Yakub** Hoca efendiler, **Ali Oğuz** ve diğer bazı siyasî şahsiyyetler, İmam-Hatip ve Yüksek İslâm Enstitüsü talebeleri, halktan insanlardı. Bu arada benim orada yattığım müddet zarfında gerçekten hasta olarak beraber bulunduğumuz bir iki şahıstan da bahsedeyim:

1- **İsmail Dümbüllü:** Bu kliniğe geldiğimin ertesi günü, büyük komedyen **İsmail Dümbüllü Efendi** komada olarak benim olduğum odaya yatırıldı. **İsmail Dümbüllü**, eski «ortaoyunu» an'anesini devam ettirmiş olan büyük bir sanatkârdı. Ne yazık ki O'nunla konuşmak kaabil olmadı. Zira, girdiği komadan çıkamayarak üç dört gün sonra vefat etti. Vefatında hanımı ve bir kızı başındaydı. Kendisine son Kur'an-ı Kerim'i ben okudum! Mevlâ rahmet eyleye!.

2- **Aziz Basmacı**: Günün birinde **Aziz Basmacı** hasta olarak bu kliniğe getirildi. Gençlik yıllarımızda kendisini radyodan skeçleriyle tanıdığımız bir üstad komedyendi. Takriben iki üç ay bu koğuşta tedâvi gördü. Normal zamanlarında kendisine hasta demezdiniz. Obsesyon, yani musallat fikir hastasıydı. Durup dururken meselâ ayağının aşık kemiğini eline

alır ve:

«– Bu kemik burada niye var?! Verin bana bir bıçak, bunu oyup çıkaracağım!» diye tuttururdu. Bıçak aramaya koyulurdu. Bu esnada kendisini bu kemiğin herkeste aynı şekilde mevcud olduğu hususunda ikna etmeye çalışırdım. Bir türlü ikna olmaz, bizim vücudumuzda da aynı kemiği yoklar, bulur, buna rağmen:

«– Bak işte sizde yok!» diye iddia ederdi. Başka bir zaman, vücûdunun başka bir kemiğine kafayı takar, aynı sözleri söyler, aynı hareketleri yapardı. Klinikteki herkes O'na kahkaha ile gülerdi. Yıllarca herkesin ayıbını, kusurunu araştırıp âlemi güldüren bu adamın, bu gün gülünecek bir hale gelmiş olmasındaki ibret ve hikmeti düşünürdüm!.

Akıllı olduğu zamanlarda, skeçlerini O'na tekrarlatır eğlenirdik. Yeşilçam'ın içyüzüne dâir anlattıkları yazılsa, dikkat çekici bir roman olurdu.

3- **Sedat Yenigün:** Benim Sebil Yayınevi olarak Beyazıt, Beyazsaray, Kitapçılar Çarşısı'ndaki dükkânım varken, **Sedat Yenigün** Vefa Lisesi'nde okuyan genç bir talebe idi. Erken uyanmıştı. Daha o zamandan bana gelip giderdi. Galiba ilk olarak «Sarıklı Mücahidler» isimli eserimi okumuş ve bundan pek çok istifade sağlamıştı. Oturup bu kitap hakkında samimi bir makale de yazmıştı. Onu bilâhare iktibas edip kitabın başına koymuşumdur. Fevkalâde hassas ve değerli bir gençti.

Günün birinde, bir fakülte arkadaşına âşık olmuştu. Onunla ciddi bir niyet içinde olmak şartıyla beraberliği olmuş, lâkin bu beraberlikte kızın elini tutmaktan ileriye gitmemişti. Fakat **Sedat**:

«– Ben nasıl şeriatçı bir insanım ki; nikâhım altında olmayan bir kızın elini tutabildim!.» diyerek dövünmeye başlamış ve bu hal, O'nu psikiyatri kliniğine kadar düşürmüştü.

Kendisine:

«– Aşk cürüm değildir! Bu yaptığında bir şey yok! Madem O da râzı, evlen, olsun bitsin!.» dedimse de o günah psikolojisi içinde kıvranmaya devam etmişti. **Sedat**'ın mâcerası uzun uzun tahlile değer. İnsanları tabiilikten uzaklaştıran bu gibi teessüriyette ifrat, hatta tefritin hayır getirmiyeceği yolunda ders ve ibretlerle doludur. O'nunla beraber bir aydan fazla aynı odada yattık. Altın gibi bir kalbi vardı. Sağlam mantığı ve samimi inancıyla hadiseleri tahlildeki dirayeti yaşına göre fevkalâdeydi. Çok yazık olmuş ve genç yaşında komünist anarşistlerin kurşun-larına hedef olarak hayatının baharında bu âlemden göçmüş-tür. Allah rahmet eyleye!.

e- Adlî Tıbba Götürülüşüm

Cerrahpaşa Psikiyatri Kliniğindeki ikametim uzadıkça uzuyordu. Cumhuriyet'in ellinci yıldönümünde çıkarılması hemen hemen bütün partilerce vâdedilmiş olan «af kaanunu» bir türlü çıkmıyordu. Bense sızlanmaya başlamıştım. Gerçi, çeşitli kitaplar getirtmiş ve hastahane odasını âdeta kütüphaneye çevirmiştim. Bir hastahanede hem de çeşitli rûhî bozukluğu olan yüzlerce hasta arasında sağlam bir insan olarak yedi sekiz ay yatmanın sıkıntısını bu hali yaşamayanlar asla anlayamazlar. Gerçi okuyup yazmaya dalmış ve bu arada «Lozan» hakkındaki eserimin ikinci cildini burada kaleme almıştım. Hatta o sırada askerliğini yapmakta bulunan **Veysel Eroğlu** (şimdi İski Umum Müdürü ve Profesör) de o sırada izin alıp yanıma gelmiş ve eserin daktilo edilmesine bana yardımcı olmuştu. Lâkin yine de sıkılıyordum.

Bu sırada klinikte bizimle fikrî bir alâkası olmayan bir kadın profesör vardı: **Günseli Koptagel**!. Bu kadın, benim klinik dahilinde hasta gibi hareket etmememden, doktorların ve hele **Ayhan Bey**'in odasına rahatça girip çıkmamdan tedirgin oluyormuş. Bir gün klinikle bu gibi odalar arasındaki kapıyı ki-

litletmişti. Bense arada bir telefon edebilmek için, buradan geçiyordum. Bu muâmeleye asâbım bozuldu. Tekmeyi bastım ve kapının bütün camlarını kırıp yine bildiğimi yaptım. Lâkin sonra da pişman oldum! **Ayhan Bey**'e karşı ayıp oldu, diye düşündüm. Birkaç saat sonra **Ayhan Bey**, beni yanına çağırttı ve bilâkis bu hareketimden memnun olduğunu söyledi. Zira **Prof. Dr. Günseli Koptagel** kendisine gelerek;

«– **Ayhan Bey**, bu adam temâruz ediyor, sanıyordum. Fakat şimdi inandım ki; hastadır! Günahını almışım, kusura bakma!.» demiş ve yaptığım işi anlatmış. Bunları nakleden **Ayhan Bey**:

«– İyi oldu. Senin raporuna ondan da imza alacağım!» dedi.

Hakikaten O'nun da imza etmesiyle, bana bir rapor tanzim edip «hastahane ve hapishâne şartları hastalığının ilerlemesine sebep olduğundan, normal âile şartları içinde üç aylık bir tebdil havaya ihtiyacı vardır.» mütâleası ile beni Adlî Tıbb'a sevkettiler. Adlî Tıp, o zaman Gülhâne Parkı karşısındaki eski Askerî Rüştiye Binası'nda idi. Başında askeriyeden mütekaid emekli bir albay doktor vardı. Bu gibi adamların istihbaratla alâkası kat'îdir. **Dr. Ertaç İlkay** ve iki jandarma refâkatinde Adlî Tıbba geldim. Adlî Tıb heyeti toplantı halindeydi. Muhteşem bir Osmanlı âvizesi altında toplanmışlardı. Salon göz kamaştırıcı bir aydınlıktaydı. Başkan bana hikemiyata âid bir kaç dinî sual sordu. Onlara yarım saat süren en üst perdeden bir nutuk çektim! Dünya'da yüz sene daha yaşasalar bu seviyede bir tefekküre vukuf peydah edebileceklerini sanmam! Maksadım, hakkımda deli demelerini sağlamaktı! Muhataplarımın akıllarını o derecede aşmama rağmen, raporumu tasdik etmeyip reddettiler.

f- Tahliye

Bu sırada adliye vekili **Şevket Kazan**'dı. Hastahâneden kendisini aradım ve Adli Tıp mâceramı naklettikten sonra:

Veysel Eroğlu (şimdi profösör) izinli teğmen olarak Psikiyatri Kliniği'nde «L o z a n»ın ikinci cildinin yazılışına yardım ederken!..

«– Sen adliye vekilisin! Adlî Tıp sana bağlıdır! Bu adamlar dört mütehassıs profesörün raporunu reddediyorlar! Bunda kasıt vardır. Elin kolun bağlı mı duracaksın?!» diye serzenişte bulundum. Bana dedi ki;

«– Ben senin ve **Hüsrev Altınbaşak**'ın durumuyla ilgilendim. 1930'lardan kalma bir kaanun maddesi buldum. Eğer rapor «âcil» kaydıyla alınırsa, Adlî Tıbb'a havâle edilmeden, biz bakanlıkça re'sen bu raporu muâmeleye koyabiliriz. Sen böyle bir rapor alabilir misin?!»

«– Kırk tane alabilirim!..» dedim.

Durumu **Ayhan Bey**'e anlattım. Hemen yeniden böyle bir rapor tanzim ettiler. Bu raporu acele Bakanlığa ulaştırdık. Telsiz emriyle tahliyem sağlandı. Öyle bir sağlandı ki; infaz savcısı ve başımda askerî nöbetçi bulunduran garnizonun kumandanı, ayakta kaldılar. **Ayhan Bey**'se muâyenehanesinden telefon edip:

«– Seni eve ben götüreceğim! Bekle!.» dedi.

O'nu beklerken, garnizonun kumandanı hastahaneye geldi ve serbest bırakıldığıma dâir bir zabıt imzalayarak ayrıldı. Bu esnada odamdaki dolapta muhafaza edilmekte olan yetmiş-seksen santim uzunluğundaki zincirleri unuttular! Evvelce arzettiğim üzere, bunların biri ayaklarıma biri de ellerime bağlanacaktı! Bunları müstesna bir hâtıra olarak muhâfaza etmekteyim.

Tahliye edildiğimi duyan dostlarımın hastahâneye hücûmuyla orası bir bayram yerine döndü. **Ayhan Bey** randevulu hastalarını savdıktan sonra kliniğe geldi. Bu, takriben iki saat sürmüştü. Beni arabasına aldı. Beylerbeyi'ne doğru yola çıktık. Tam Beşiktaş'a geldiğimizde, heyecandan midem bulandı. **Ayhan Bey**'e rica ile arabayı kenara çektirdim ve istifra ettim. Bahar başlamak üzereydi. Nisan ayı ortalarındaydık. Oturduğum yalının bahçesi cennet gibi idi. Pırıl pırıl bir güneş vardı.

Cerrahpaşa Hastahânesi Psikiyatri Kliniği'nde sakal bırakmıştım. Bu da **Prof. Dr. Ayhan Songar'ın** çektiği sakallı bir resmim.

Doğrusu **Şevket Kazan** celâdet göstermiş ve benim için riske girip husûsi bir gayret sarfetmişti. Sonradan aynı şeyi **Hüsrev Altınbaşak** için de yaptığını öğrenecektim.

Cumhuriyet'in ilânının ellinci yıldönümü dolayısıyla çıkarılması gereken af kanunu da gecikiyordu. 29 Ekim 1973 tarihinde çıkması gereken kaanun 19 mayıs 1973 tarihinde ancak çıkarılabilmişti. Aradaki zamanı raporlu olarak geçirdim ve sık sık Ankara'ya giderek af müzâkerelerini takip ettim. Bu tarihte gerçekleşen umûmi af ile, Psikiyatri Kliniği'ndeki ikametim de dahil edilirse, yirmi aylık bir hapisten sonra, yedi yıl hapis, yirmi ay Niğde'de amme nezâreti altında mecburi ikamet ve beş yıl amme haklarından mahrumiyet gibi cezaların tamamından halâs oldum!.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAPİSHÂNE SONRASI

A- SEBİL MECMUASI

Eskişehir mâcerası başlayıp hapse düşmeden önce, daha çok yayıncılıkla ve konferanslar vermekle meşguldüm. Yayınevinin deposunu hınca hınç kitap dolu olarak bırakmıştım. Çıktığımda onu tamtakır bulduğumu söylersem, mübalağa etmiş olmam! Peki ne olmuştu bunca kitaba?! Birçok açıkgöz, işimin idaresini bıraktığım arkadaşları dolandırıp yayınevini iflâsın eşiğine getirmişti. Ortada bir yığın ödenmemiş senetle, açık hesap alacaklar vardı. Ben askerî mahkemelerde can derdiyle uğraşırken, sözümona muhafazakâr bir takım kitapçı müsveddeleri, güya bana ve müesseseme iyilik etmek üzere senetle kitaplar almış ve bunları ödememişlerdi.

Esasen, hapse düşmeden az evvel Tahtakale esnafından beş kişiyi yanıma almış, «Sebil Yayınevi»ni şirketleştirerek sermaye takviyesinde bulunmuş ve yayını hızlandırmıştım. Bunlar ben hapse düşer düşmez, çil yavrusu gibi dağıldılar. Kendilerinin de ortaklığımız bahânesiyle tevkif edilmelerinden korkarak, birer birer ayrıldılar. Şu vesile ile bir kere daha ifade etmek isterim ki, insanlara güvenerek bir

mücadeleye atılmak, akıl kârı değildir. Kalabalık kitleleri bir hedefe sevkeden iki asıl müessir vardır: Korku ve menfaat! Bunlar ortadan kalktığı zaman, kendinizi yapayalnız bulursunuz! Şâyet bir iki idealist gerçek dost edinmişseniz, ne alâ!..

Şimdi ben de ortada böyle kalakalmıştım. Mücadelemin riski dolayısıyla, imkân sahibi dostlarımın dahi beni desteklemesine imkân yoktu. Bunu birçokları yüzüme karşı ifade etmişler ve:

«– Tefsir çıkar, ilmihal veya Kur'an-ı Kerim bas, sana istediğin kadar yardım edebiliriz! Lâkin sen mücadele kitabı çıkarıyorsun. Biz piyasa adamıyız. Hükümetlerden, Mâliye'den korkarız! Bu üslupla yürüdüğün müddetçe sana destek olamayız!» demişlerdi.

Bu mahiyette sözlere hayatımın her safhasında muhatab olmuşumdur.

Bir nev'i tebdil-i hava gibi Anadolu'yu dolaşmak, halk ve gençlerle temasa geçmek ve umûmi efkârı yoklamak istedim. İlk olarak Konya'ya kadar bir seyahate çıktım.

a- Konya Seyahati

Yanıma birkaç arkadaşı alarak Konya'ya doğru seyahate çıktım. Uğradığım şehirlerde gördüğüm alâka had safhadaydı! O zaman cebhemizde, hapse düşmüş insan sayısı azdı. Bu bakımdan halk beni her yerde bir efsâne kahramanı gibi karşılıyordu. Uğradığım şehirlerde alelacele tertiplenmiş konferanslar veriyordum. Hiç bir yerde, konuşmadan beni asla bırakmıyorlardı. Birkaç saat içinde halk, nasıl haber alıyorsa, salonları hınca hınç dolduruyordu!.

Bunun en müthişi Konya'da oldu. Konya Spor Sergi Sarayı kiralanmış ve bir konferans tertiplenmişti. Üçbuçuk dört saat konuştum. Salonda iğne atılsa yere düşmezdi.

Bu büyük alâka bende kitleye hitap eden bir mevkûte çıkarmak hevesi uyandırdı. Önce günlük gazete düşündüm. Lâkin bunun sermâyeyi gerektireceği düşüncesiyle vaz geçtim. Yayınevimizin adıyla haftalık bir dergiyi daha gerçekçi buldum. Bu düşünce ile de birkaç seyahat yaptım. Önce Isparta'ya **Hüsrev Efendi**'ye gittim. O da beni teşvik etti. Kendisinin yazdığı «Tevâfuklu Kur'an-ı Kerim»den dolayı Yeni Aŝya Grupu ile davalı idi. Dava İzmir'de açılmıştı. Israrına karşı koyamıyarak vekâletini alıp bu davaya girmeye başladım. Bu vesile ile, İzmir istikametine birkaç seyahat yaptım. Bu seyahatlerden birini Denizli üzerinden Konya'ya kadar uzattım. Maksadım çıkaracağım dergi için abone toplamaktı.

Konya'ya geldiğimde **Mustafa Yazgan Bey**'in bir talebe yurdunda konferansı olduğunu söylediler. Bu sırada bir kısım insanlar da bana, bir salon veya ev toplantısı teklif ediyordu.

«– Hayır» dedim. «Bir arkadaşımız bu şehirde konferans verirken, bizim başka bir yerde toplantı yapmamız doğru olmaz! Hep birlikte **Mustafa Yazgan Bey**'in konferansına gidelim!»

Konferanstan sonra, arzu edenlerle Öz Kardeşler'in Meram'daki evlerinin bahçesinde sohpet edebileceğimizi söyledim.

Mustafa Yazgan Bey'in konferansına gittik. Arkadaşımız iyi hazırlanmıştı. Güzel bir konferans verdi. Zaten kendisi heyecanlı konuşur. Gençleri coşturdukça coşturdu. Konferans sonrası dinleyicilerin gözü önünde ayağa kalkıp O'nu tebrik ettim. Sarılıp kucaklaştık. Gençler tempo tutarak beni kürsüye dâvet ettiler. **Mustafa Yazgan Bey**'in üstüne konuşmak istemedim. Lâkin ısrarlar bitip tükenmeyince, kürsüye çıktım ve verilen konferans hakkında takdire ağırlık veren bir konuşma yaptım. Kürsüden inince tekrar kucaklaştık. İsteyenlerle Meram'da sohpet edeceğimin kürsüden beyan edilmesi

üzerine salondan çıktık. Ev sahibi salonun kapısında beni mersedes arabasına aldı. Gençler arabanın etrafını sarmış, tezâhürat yapıyorlardı. Bir de ne göreyim, o koca mersedes, yerden bir metre havalanmasın mı?! Doğrusu bu alâkaya gözlerim yaşardı. Şöförlüğü yapan **Osman Öz**'e dönerek:

«– Arkadaş araban devrilecek!.» dedim.

O cevap verdi:

«– Koy devrilsin!.. Ben bu arabaya kimleri almadım.» dedi ve o zamanın meşhur hatip ve dava adamlarının isimlerini saydıktan sonra ilâve etti:

«– Kimse bu arabayı şimdiye kadar böyle havaya kaldırmadı. Bu kerâmet sizde!..»

Cevap verdim:

«– Hayır, bende bir şey yok!. Bunun sebebi, benim **Mustafa Yazgan** arkadaşımızın üstüne konuşma yapmayıp, O'nu takdir eden birkaç cümle ile iktifa edişim ve bir de milletin gözü önünde iki defa sarılıp kucaklaşarak gösterdiğimiz birlik ve beraberliktir. Bu, şu halin bereketidir. Halk müslümanların birlik ve beraberliğine hasrettir!»

Hep birlikte **Öz kardeşler**'in Meram'daki bahçelerine geldik. Burada, kısa zamanda, salondakinin iki katı bir kalabalık toplandı. Sabah ezanına kadar bu bahçede bir miting heyecanıyla konuştum.

Dönüp İstanbul'a geldiğimde, derginin hazırlık çalışmalarını hızlandırdım. 1975 yılı sonlarıydı. Bir arkadaş telefon edip, **Câfer Tayyar Paşa**'nın Salacak'taki yalısının enkazından bazı evrakın çıktığını, gelip onları görmemi söylemesi üzerine kalkıp oraya gittim.

b- Kâzım Karabekir Paşa'nın Hâtıratı

Câfer Tayyar Paşa, Millî Mücâdele'nin gerçek kahramanlarından biridir. Mücâdelesi daha ziyade Trakya

Bölgesi'ndedir. Fakat muhafazakârlığı sebebiyle zaferden sonra unutulmuş veya kasden unutturulmuş mübârek simalardan biridir. O'nun menkûbiyet günlerinde **Kâzım Karabekir**'den ayrılmayan, O'nunla temas etmekten korkmayan üç dört kişiden biri olduğunu biliyordum. Küçük bir incelemeyle bu evrakın **Kâzım Karabekir**'in daha önce yayınlanmış olan «İstiklâl Harbimiz» isimli hâtıralarının bir müsveddesi olduğu ortaya çıktı.

Câfer Tayyar Paşa'nın yalısı satılmış, onu müslüman zenginlerden **Yahla Kığılı** almıştı. Bina yıkılırken, döşeme tahtalarının altından bu evrak ortaya çıkmıştı. Demek ki; **Kâzım Karabekir** menkûbiyet zamanlarında, evinde vâki aramalardan korktuğu için hâtıralarının bir nüshasını da yakın dostu **Câfer Tayyar Paşa**'ya tevdi etmiş, O da bunları evinin döşeme tahtalarını sökerek altına saklamıştı. 1930'lar Türkiyesi'ndeki devlet terörünün şiddetini anlamak için şu bir tek misal bile kâfidir!..

Mecmuam çıktıktan sonra, **Hidayet Dönmez** adında bir eski subay ziyaretime geldi. Bu zat **Câfer Tayyar Paşa**'nın yâverliğini yapmış bir insandı. Çok zengin hâtıraları vardı. Mert ve cesur bir askerdi. **M. Kemal Paşa** ve yakın tarih gerçekleri üzerinde fütûrsuzca konuşuyordu. O'na **Câfer Tayyar Paşa**'nın hâtırat yazıp yazmadığını sormam üzerine:

«– **Câfer Tayyar Paşa** hâtırat yazmıştır. Hem de üç kere!.. Fakat her defasında evine hırsız girip bu hâtıraları çalmıştır! Tabii bunlar kendilerine hırsız süsü veren siyasî polislerdi. Nihâyet bıkıp usanmış ve bu işten vaz geçmiştir. Esasen yaşadığı müddetçe çok sıkı bir tarassut altında tutulmuştur. Çalınan hâtıraları, O'nun dikte etmesiyle, ben kâğıda geçtiğimden, pek çoğu hâfızamdadır. Sana bunları hatırlayabildiğim kadarıyla peyderpey yazıp gönderirim!» dedi.

Hidâyet Dönmez Bey bu dediğini yapmış ve bana

Nişantaşı'ndan beşer onar gün aralıklarda postalanmış yirmi otuz mektup göndermiştir. Bu mektupların her biri O'nun elyazısıyla onbeş yirmi sahifedir. Bunlar mahfuzumdur.

Câfer Tayyar Paşa'nın evinin döşemeleri altından çıkarılan bu evrak o sırada çoktan yayınlanmış bulunan bir esere âid olunca, bunun sadece bir hâtıra değeri olabileceğini düşünerek Paşa'nın damadı **Fâruk Özerengin Bey**'le temasa geçtim ve bu evrakı O'na teslim etti. O da şu cemilekârlığım sebebiyle bana Paşa'nın o sırada henüz yayınlanmamış olan diğer evrakını gösterdi. Bunlar üzerinde kısa bir araştırma yaparak bazı kısımlarını istinsah ettim. Sebil'in 2 Ocak 1976 tarihini taşıyan sayısında, **Kâzım Karabekir**'in bir şok edici açıklamasına yer verdim: Nasıl hıristiyan olacaktık!.

Bu ifşaat Türk Basını'nda ilk defa yer alıyordu. **Kâzım Karabekir**, 1930'larda, anayasamıza «devletin dininin hıristiyanlık olduğu» yolunda bir ibâre yazılmak istenmesine dâir münakaşaları ve bu hareketi nasıl önlediğini bütün çıplaklığıyla anlatıyordu.

Mecmua büyük bir alâka gördü. Zamanına göre rekor sayılabilecek derecede 50.000 adet satıldı. Sırf abone sayısı bile 15.000'in üstünde idi.

c- MSP Kongresi

1976 yılında Ankara'da Millî Selâmet Partisi'nin iki yılda bir yapılan kongresi olacaktı. Arkadaşlarımızdan **İsmâil Müftüoğlu** Merkez-i Umumî Hey'eti'nde idi. Yazılı olarak dâvet edildiğim gibi, **İsmail Müftüoğlu**'nun telefonla tekerrür eden ısrarlı dâvetlerine rağmen, gitmek istemiyordum. Çünkü müslümanlar siyâset sahnesinde yeni yeni ortaya çıkıyorlardı. Henüz filizlenmekte olan bir çiçeğe benziyorlardı. Bense anti kemalistlikte müseccel bir hale gelmiştim. Böyle yerlerde görülmemin, o gün için harekete zararı olabileceğini

düşünüyordum. Daha önce kurulmuş olan Millî Nizam Partisi entipüften bir sebeple kapatılmıştı. Diğer taraftan, af görüşmelerinden önce, raporlu bulunduğumdan Ankara'ya gitmiş ve af görüşmelerini takip etmiştim. O esnada bazı eski arkadaşlarımdan soğuk ve endişeli bir sûrette karşılanmıştım. Bu tesirlerle doğrusu MSP Kongresi'ne **İsmail Müftüoğlu** arkadaşımızın mükerrer nâzik dâvetlerine rağmen, katılmak düşüncesinde değildim. Fakat O'nun telefon edişi esnasında yazıhânemde bulunan **Said Şamil Bey** birlikte gitmeyi arzu edince, hatırını kıramadım. O sırada eskiden «Ehli Sünnet» adıyla bir islâmî dergi çıkarmış olan mücâhid selefimiz **Abdurrahman Zapsu**'nun oğlu **Pertev Zapsu** da birlikte gitme teklifinde bulununca, fikir değiştirip bu kongreye gitme kararı verdim.

Üçümüz bir gün evvelden yola girdik. Akşam bir otelde konaklayıp, ertesi gün kongreye gittik. Biraz geciktiğimizden, salon hıncahınç erken saatlerde dolmuştu. Üst katlarda bir yerde güçlükle yer bulabildik. Salona girerken o zaman Konya Mebusu olan **Şener Batal** bana yanımdaki arkadaşlarımın kim olduğunu sormuştu. Ben de:

Dağıstan Arslanı **İmam Şâmil**'in torunu **Said Şâmil** ile **Abdurrahim Zapsu Bey**'in oğlu **Pertev Zapsu** olduklarını bildirmiştim.

Erbakan hoca öğlen üzeri konuşmasını bitirdiği zaman, havasızlıktan fenalaşan **Said Bey**'in ısrarıyla binbir güçlükle salondan çıkabildik. Bu sırada kongreye teşrif etmiş olan misafirler ismen takdim ediliyor ve hazırûn tarafından alkışlanıyordu. Tam kapı üzerindeyken, benim de bu sûretle takdim edildiğime muttali oldum.

Kongre Başkanı **Yasin Hatipoğlu** idi. Beni şu sûretle takdim ediyordu:

«– Eserleriyle yakın tarihimizi aydınlatmış olan büyük yazar **Kadir Mısıroğlu**!.»

Kopan alkış tufanı müthişti. Takdim edilen hiç bir şahsın aldığı alkışlarla mukayese edilemiyecek derecede bir heyecan fırtınası kongreyi işgal etmişti. Alkış durmak ve dinmek bilmiyordu. **Yasin Hatipoğlu** ikide bir kürsüden:

«– Sayın **Mısıroğlu**, neredeysen görün! Salona hâkim olamıyorum!..» diye bağırıyor ve benim bir yerden ayağa kalkıp halkı selâmlamamı istiyordu.

Fakat ben çoktan dışarıya çıkmıştım. Bu sözleri kapı üzerindeki hoparlörden işitiyordum. Tekrar içeriye girmem, imkânsızdı. Burası âdeta bir etten kale olmuştu. Kapı üzerinde denk geldiğim **Şener Battal**, geriye dönüp salonda görünmemi ve halkı selâmlamamı istiyordu. Bunun artık imkânsız olduğunu söyleyerek oradan ayrıldım.

Yemek, namaz, öğlen istirahati derken, öğleden sonraki kısım için tekrar salona döndük. Bu defa salon henüz boştu. En ön sırada geçip oturduk. Bir kısım gençler etrafımı sarmış benimle resim çektirmek istiyorlardı. Ben de onların alâkalarını **Said Şâmil Bey**'e havale etmeye çalışıyordum. Salon da yavaş yavaş doluyordu. Bu esnada kürsüye o zaman Parti'nin kâtib-i umûmîsi (genel sekreteri) olan **Gündüz Sevilgen** çıktı ve şöyle dedi:

Öğleden evvelki toplantımızda sayın **Kadir Mısıroğlu** ile alâkalı olarak bu kürsüden yapılmış olan bir takdimi, Genel İdare Kurulu (Merkez-i Umûmî Hey'eti) adına tavzih etmek istiyorum. Öğleden evvel sayın **Mısıroğlu** delegelere takdim edilirken «eserleriyle yakın tarihimizi aydınlatmış olan büyük yazar» ifâdesi kullanılmıştı. Biz sayın **Mısıroğlu**'nu tanımıyoruz. Eserleriyle yakın tarihimizi aydınlatıp aydınlatmadığını da bilmiyoruz. O da burada meselâ bir **Sabit Osman Avcı** gibi misafirdir. Saygılarımla arz ederim!»

Bunun arkasından **Yasin Hatipoğlu** da O'nu teyid ederek:

«– Sayın **Gündüz Sevilgen**'e teşekkür ederim! Sayın **Mısıroğlu**'nu ifade buyurulduğu şekilde, ben takdim ettim. Lâkin kendisinin takdimi için divana gelen yazıda böyle yazıldığı için onu aynen okumuş bulundum!.» dedi.

Bu ne menem şeydi! Kürsüden takdimimi ben mi istemiştim! Doğrusu canım sıkıldı. Resim çektirmek isteyen gençlere dönerek:

«– Siz bana itibar ediyor, benimle resim çektirmek istiyorsunuz, ama bakın başınızdakiler neler söylüyor!» dedim.

«– Ağabey istiyorsan, onları susturalım!» demeleri üzerine:

«– Hayır, ben burada hadise çıkarmaya gelmedim! Buyrun istediğiniz resimleri çektirelim!..» diyerek onları alıp dışarı çıktım.

Bir kaç poz resim çektiler. Oradan bir taksiye atlayıp otele döndüm ve kongre başkanı sıfatıyla **Yasin Hatipoğlu**'na şu telgrafı çektim:

Sayın

Yasin Hatipoğlu!

MSP Kongre Başkanı

Ankara.

Genel İdare Kurulunuz azası sayın **İsmail Müftüoğlu**'nun mükerrer dâvetleri üzerine katıldığım kongrenizde, öğleden evvel, kongreye ismimin takdimi esnasında neler söylendiğine muttali olamadım. Zira kongrenizi erken terk etmiştim. Lâkin öğleden sonra bunun bir tavzihine muttali oldum.

İleride bir sûitefehhüme (yanlış anlaşılmaya) meydan vermemek için lütfen kongre zabıtlarından hakkımda söylenmiş olan sözlerin tasdikli bir sûretinin otel adresine gönderilmesini istirham eder, başarı temennilerimle gözlerinizden öperim!.

Kadir Mısıroğlu

Pertev Zapsu Bey'in Ankara'da işleri vardı. **Said Şâmil Bey** de uzun zaman Suudî Arabistan'da kalmıştı. Memleket ahvalini öğrenmek ve halihazır havayı teneffüs etmek istiyordu. Bu yüzden Ankara'da üç-dört gün eğlendik. Bu müddet zarfında **Yasin Hatipoğlu**'ndan hiçbir cevap alamadım. İstanbul'a döndükten sonra, hafta sonu bir gün **Yasin Hatipoğlu** yazıhanemden içeriye girdi ve özürler dileyerek durumu tâmir etmeye çalıştı. Kabahati **Gündüz Sevilgen**'e buluyordu. Her ne ise, olan olmuş ve ben alacağım dersi almıştım. Anladım ki; müslümanların siyasî bir mücadelede beni aralarında bulundurabilmeleri bir yürek işi haline gelmiştir. Artık bunu kimseden beklememek gerekiyordu.

Tuhaftır ki; bu **Gündüz Sevilgen** kısa bir müddet sonra, MSP'den ayrılmış ve **Erbakan** Hoca'ya da MSP'ye de veryansın etmiştir. Bense, davanın·menfaatı mülâhazasıyla bu gibi nâdânlıkları sineme gömmeye çoktan hazırdım!.

d- Necip Fazıl'la Kavga

Sebil Dergisi'nin teknik işleri beni ziyadesiyle yoruyordu. İyi yetişmiş bir teknik elemana ihtiyacım vardı. Bu sırada Ankara'da **İsmail Müftüoğlu, Yılmaz Yalçıner**'le birlikte «Vesika» ismiyle bir dergi çıkarıyordu ki; bu kapanmıştı. Bu sebeple **Yılmaz Yalçıner** boştu. Kendisiyle anlaştık. İstanbul'a geldi ve gazetemizin teknik idaresini de üzerine aldı.

Yılmaz Yalçıner mert, cesur, dürüst fakat taşkın tabiatlı bir insandı. Herkes beni aşırı biliyordu; o ise, benden de aşırı sayılabilecek derecede gözükara bir insandı. Bu hükmün doğru olduğunu, bilâhare, kaçırdığı bir uçakla İran'a gitme teşebbüsünde bulunmakla ispat edecek ve bu yüzden bir hayli eziyet çekip hapis yatacaktı.

Bu arkadaş mücadeleye MHP saflarında başlamış ve bilâhare onlardan ayrılarak şeriatçılıkta karar kılmıştı. Ancak

MHP câmiasına kırgın, hatta öfkeli denilebilecek derecede muârızdı. Bundan dolayı **Necip Fazıl Bey**'in sırf kendisine kıymet verilip arkasından koşulmasını beklemek gibi bir sâikle MHP'ye destek vermesine kızıyordu. Benim Ankara'da bulunduğum bir sırada **Necip Fazıl Bey**'i ne yapıp yapıp MSP ve O'nun idarecileri hakkında konuşturarak sözlerini teyp bantıyla tespit etmişti. Bantı Ankara'ya getirdi. **Necip Fazıl Bey** üstadımızdı. Yaptığı yanlıştı ama O'nun bir yanlışı olsa da, buna belli ölçülerde müsaha ile bakmak boynumuza borçtu! Fakat böyle esneklikler **Yılmaz**'ın tabiatına aykırıydı.

Bu görüşmesinden bazılarını da Sebil'de neşretmesi üzerine **Necip Fazıl Bey** bu hareketi benden bilerek gücenmişti. Halbuki buna –açık bir– rızam yoktu. Filhakika **Necip Fazıl Bey**'in MHP ve **Türkeş** ile imtizacı MSP ile imtizacından çok daha müşküldü. Böyle bir hareket için istinad ettiği sâikler de son derecede enfüsî (sübjektif) idi. Doğrusu bu yayından **Erbakan Hoca** da memnun kalmamış, hatta kendisine ağır hücumlar ihtiva eden bantı dinlemek istemediği gibi:

«– O bizim üstadımızdır. Bu işi kapatın!» diyerek kestirip atmıştı. Ama olan olmuş ve **Necip Fazıl Bey** bana kırılmıştı. Gurbetten yaptığımız son bir telefon görüşmesiyle bunun telâfi edilmiş olduğu zannındayım!.

e- Adliye Mâceralarından Örnekler

Sebil'in ilk beş ayında bize hiç bir dava açılmamıştı. Bu sırada Adliye Vekili olan arkadaşımız **İsmail Müftüoğlu** bir gün yazıhâneme gelerek, İstanbul Adliyesi'ne gideceğini, beni de beraberinde götürüp başsavcıya takdim etmek istediğini söyledi. Şüphesiz iyi niyetli olarak hareket ediyor ve bana faydalı olmak istiyordu. Dönüp dolaşıp bu yakınlığın aleyhime döneceğini nereden bilecekti!. Esasen **İsmail Müftüoğlu** Adliye Vekili olduktan sonra, bana ve bilhassa **Necip Fazıl Bey**'e karşı yakınlık ve muhabbetini iftihar edilecek derecede

merdâne bir sûrette ortaya koymuştu. Başkalarının küçük bir makama geçtikten sonra bizi tanımamazlıktan gelmesine mukabil O'nun şu tavrındaki asâlet her türlü takdirin fevkindeydi. Bakan seçildiği ilk günlerde evime kadar gelmiş ve herhangi bir arzum olduğu takdirde bunu emir telâkki edeceğini, bunun için bana kırmızı çift ayyıldızlı zarflar verebileceğini, isteklerimin bunlarla doğrudan doğruya kendisine ulaşabileceğini söylemişti.

Şu tavırlarda sergilenen mertlik, dostluk ve asâlete karşı müstağni davranmış olmamak için kalkıp O'nunla birlikte Adliye'ye gittim. Beni başsavcının önünde iltifatlara gark etti. Bu sûretle İstanbul başsavcısı benim kendisine yakın olduğumu öğrenmiş oldu.

Aradan az bir müddet geçtikten sonra **İsmail Müftüoğlu**'nun Ankara'daki Yüksek Savcılar Heyeti ile arası açıldı. Bu hadise de şöyle oldu. O zaman Nurcuları tecziye etmek için kanûnî bir mesned bulamıyorlardı. Bir temyiz ictihad kararı ile, nurculuk hareketi 163. maddeye istinaden «gizli cemiyet kurmak» tarzında telâkki olunarak tecziye edilmeye başlanmıştı. **İsmail Müftüoğlu** Adliye Vekili olarak bu tatbikata karşı çıkmış ve nurcuların bu sûretle 163. maddeye dahil edilerek tecziye edilmelerini önlemeye çalışmıştır. İhtimal O'nun bu gayretlerinden dolayı araları gerginleşince, İstanbul'daki basın savcıları, husûsi bir talimatla gerek Millî Gazete'ye ve gerekse Sebil'e yıldırım hızıyla davalar açmaya başladılar. Öyle oldu ki; bazan bir sayıdan iki üç dava çıkarıyorlardı.

Bundan maksadları **İsmail Müftüoğlu**'nu sıkıştırıp tedirgin etmekti. Eşeğe vuramıyan, semerine vurur derler ya, o kabilden Millî Gazete'ye ve Sebil'e yükleniyorlardı! Hatta bu sırada Mecmuamızda açıkladığımız üzere, İstanbul basın savcısı **Necded Mengüçoğlu** adındaki bir savcı «Kemalist İnkılabın Anatomisi» isimli tefrikadan dolayı bir davayı altı

aylık mürur-i zaman müddeti geçmiş olmasına rağmen birkaç gün evvelki tarihi kullanarak dava mevzuu yapmıştı. Bundan sarfınazar etmesi için **İsmail Müftüoğlu** O'nu Kadıköy Başsavcılığı'na tayin etmişse de o sözünde durmayarak, kendi bakanını aldatmıştı. Hatta bu iş için **Prof. Dr. Recaî Gâlip Okandan**[41]'dan, okumak fırsatını bulamadığı bu

41- **Recâî Gâlip Okandan** ile bu ehl-i vukufluk münâsebeti dolayısıyla maceralarımız pek çoktur. Bunlardan bir tanesini arz ediyorum:

Lozan Zafer mi, Hezimet mi? isimli eserimin 1970 basım tarihli ikinci basımının toplatılacağını tahmin ettiğim için, yayından evvel hukukî bir hileye başvurmuştum. Onu yayınladığım yıldan bir evvelki sene yayınlanmış gibi resmî evrakını tanzim etmiş, almış, satmış ve bu muameleler noter tastikli defterlerin kayıtlarına geçtikten bir yıl sonra kitabı bastırmıştım.

Bu sûretle matbaanın kitabı savcılığa geç teslim etmiş olması gibi sadece para cezasını gerektiren bir suç ile işin içinden çıkacaktım! Yazarın cezâî mes'uliyeti için altı aylık bir mürür-i zaman müddeti vardı. Bizse kitabı bir yıl evvel çıkarmış görünüyorduk. Savcılıkta, bütün bu hususları delillendirdiğimiz halde, yine de dava açılmıştı. Duruşmada bu hususun polis marifetiyle tahkiki istenmiş, bu tahkikat ile de kitabın her türlü resmî kayıda göre, bir yıl evvel basıldığı sabit olmuştu.

Bir duruşma gününden bir gün evvel, kalemde dava dosyasına bakıyordum. **Recâi Gâlip**'ten bir rapor alınmıştı. Bu rapora göre «ima yoluyla **M. Kemal**'e hakaret edilmekte» imiş ve eserin 176. sayfasında ona sahtekâr denilmekteymiş! Bunların hiçbiri doğru değildi! O sırada **Recâi Gâlip Bey** herhangi başka bir iş için kaleme gelmişti. O'na dedim ki:

«– Hocam şu kitabı gördünüz mü?»

Bunu derken de dosyada suç delili olarak muhafaza edilmekte bulunan kitabı gösterdim.

«– Hayır» karşılığını verdi.

«– Nasıl olur hocam?!» dedim ve ilâve ettim:

«– Bu eser hakkında dosyada ehl-i vukuf sıfatıyla raporunuz var!» Böyle deyince:

«– Olabilir, belki okumuş da unutmuşumdur!.» dedi.

«– Nasıl olur hocam, raporunuz dört gün evvelki tarihi taşıyor!..» dedim ve ilâve ettim.

«– Dört gün evvel hakkında rapor yazdığınız bir kitabı okuduğunuz halde, unutmuş olabileceğinizi nasıl kabul edebiliriz?»

Sırtı duvara vurmuştu. Kekeledi, sadra şifa birşey söyleyemedi. Devam ettim:

«– Hocam, ben fakültede parlak bir talebe değildim. Belki bundan dolayı öğrenememişimdir! Raporunuzda, bu kitapta imâ yoluyla **M. Kemal Paşa**'ya

yazılarım hakkında eski tarihli bir ehlivukuf raporu da almıştı.

Adliye mâceralarım anlatmakla bitmez. Hâkim ve savcıların bırakınız hukukî mes'elelere adem-i vukufunu, Türkçe dil bilgisindeki kifâyetsizlikleri bile birçok kereler başıma dert açıyordu. Bir zamanlar Toplu Basın Mahkemesine bakmış olan **Avni Bey** adında bir hâkim, emekli olduktan sonra bir gün yazıhâneme çıkıp gelmiş ve şu acı itirafta bulunmuştu.

«– **Kadir Bey**!.. Sizin talihsizliğiniz bir çok genç hâkimin câhilliğinden başlıyor! İnanınız bazı duruşmalarda siz çıkıp gittikten

---

hakaret edildiğini iddia ediyorsunuz! Ben bir eserde imâ yoluyla hakaret cürmünün nasıl teşekkül edebileceğini anlıyamadım. Bunu bana birazcık izah eder misiniz!»

Yine yutkundu. Bir şey söyleyemedi. Bu sırada kâtibe kızlar, birbirleriyle konuşurlarken son derecede yeni, uydurma bir kelime kullandılar. Bahsi değiştirmek için onlara bu kelimeyi ne manada kullandıklarını sordu. Bu yeni kelimelerin çoğu bulanık şu gibidir. Henüz durulup manası tebellür etmemiştir. Onun için izah edemediler. Ben lâfa karıştım ve durumu izah ettim.

«– A öyle mi! Benim işim var, bana müsaade!..» diyerek sıvıştı.

Ertesi gün duruşmaya çıktık. Savcı rapora istinaden **M. Kemal Paşa**'ya hakaret edildiğini iddia edince ayağa kalktım ve dedim ki:

«– Şu daktilo başındaki kâtibenizi şâhid göstererek iddia ediyorum ki; bu raporu yazan ordinaryus profesör **Recâi Gâlip Okandan** bu eseri görmemiştir. Raporu, ezbere vermiştir.»

Sonra kalemde aramızda geçen hadiseyi anlattım ve dedim ki:

«– Bu raporun ezbere verilmiş olduğunun bir ispatı da şudur: Ben eserimde, Çanakkale Harpleri'nde kahraman mehmetçiktir, kumandanlar değil diyorum. Bir müdafaa harbinden dörtyüzbin zayiatla çıkan bir kumanda heyetine kurtarıcılık veya kahramanlık izâfe olunamaz! Olunursa bu mutlak bir sahtekârlık ve riyakârlıktır. O kumandan **M. Kemal Paşa** olsa bile! diyorum. Burada «sahtekârlık» sıfatı kumandanlardan herhangi birine değil,, onlara bu sıfatı izafe eden şahs-ı ahâra râcidir. Bunu anlamak için ordinaryüs hukuk profesörü olmaya lüzum yoktur! Sokaktaki insanın lisan bilgisi bile buna kâfidir.»

Hâkim:

«– Nasıl olur?» deyince; talebim üzerine kitap açılıp alâkalı sahifesi okundu ve iş meydana çıktı. Bunun üzerine hâkim:

«– Peki ama, buradan tuhaf bir şey ortaya çıkıyor! Sen **M. Kemal**'i kahraman kabul etmiyor musun ki; O'na kahraman diyene sahtekârlık izâfe ediyorsun?!» diye ortaya bir sual attı.

«– Ben bir yerden ve bir vak'adan bahsediyorum. Belli bir yer ve hadisede kahraman olmayanın, başka bir yerde kahraman olmasına bir engel yoktur!.» dedim.

Hâkim:

Sebil Yayınevi hergün böyle gençlerle dolup taşardı. Sol baştaki **Osman Topbaş,** sağda **Mahmud Çamdibi, İsmail Erünsal** v.s.

istediğinize kadar çeşitli mes'eleler sorarlardı. Böylece görüyordum ki; bunlar sizi anlayacak kabiliyette değildirler.»

Hakikatten başımdan böyle bir çok vak'a geçmiştir. Bunlardan birini nakledeyim:

Bir gün basın savcılığında ifâde veriyordum. Odada başka savcılar da vardı. İfademi alan savcı benim sözlerimi kendi anladığı şekilde önündeki kâtibeye yazdırıyordu. Bir ara ifademi benim maksadıma aykırı bir sûrette dikte ettirdiğini iddia ettim. Kabul etmedi. Münakaşa büyüdü. Odadaki diğer savcı-

---

«– Ben, umûmi olarak soruyorum. Yalnız Çanakkele için değil! Sen O'nu umûmî olarak kahraman kabul etmiyor musun?» diye sordu.

«– Benim bildiğim hukuk insanların izhar ve ifade etmedikleri his ve düşüncelerine karışmaz!.. Benim, müsned suça esas teşkil eden fiilim, bu kitabın yayınlanmasıdır! Bununla bağlısınız! Beni hislerimi izhara icbar edemezsiniz!» dedim.

«– Doğru söylüyorsun. Buna hakkınız yoktur! Cevap da vermiyebilirsin. Ben merak ettiğim için sordum.» deyince bağırdım.

«– Cevap vermiyorum!»

Mahkeme, Toplu Basın Mahkemesi'ydi. Üç hâkim ve bir savcı, kürsüye zor sığıyorlardı. Sandalyalarda bir gıcırdama oldu. Aralarında fısıldaştılar. Sonra, hâkim sert bir şekilde:

«– Yaz kızım!..» diyerek aramızda geçen şu münâkaşayı zapta geçmeye kalkıştı. O zaman iyice sinirlendim ve avazım çıktığı kadar bağırarak:

«– Bu ne biçim mahkemedir. Cevap vermeye mecbur olmadığımı kendiniz ikrar ettiğiniz halde, sükûtumu bile zapta geçiyorsunuz. Esasa bir dahli olmayacaksa, buna neden lüzum hissediyorsunuz! Halbuki bana sorduğunuz sualin cevabı bir bedâhettir!» dedim.

O zaman Hakim de öfkelendi ve yüksek sesle:

«– Ne bağırıyorsun? Burada adâlet tevzi ediyoruz! Daktilonun içine girdin, geriye çekil!..» diye bağırdı.

Karşılık verdim:

«– Bu nasıl adâlet tevzi etmek ki; sükûtumu zapta geçiyorsunuz da, sözlerimi geçmiyorsunuz!»

«– Hangi sözünü zapta geçmemişiz?» diye sorunca:

«– Bana öyle bir sual soruyorsunuz ki; bunun cevabı bir bedâhettir. Hani bunu zapta geçtiniz mi?» deyince, Hâkim zaptı okuttu ve bu sözü de ilâve etti. Lâkin «bedâhet» ispatı gerekmiyecek derecede açık bir gerçek demek olduğu halde, akıl edip de bana **M. Kemal Paşa**'nın kahraman olduğu mu, yoksa olmadığı mı bedâhettir diye bir sual sormadı. Bir bahane bulup celseyi talik ederek işin içinden çıktı.

lar da alâkadar oldular. Onlara hakem olmalarını rica ettim. Ben «lâikliği mücerred hukukî mahiyeti itibarıyle değil, onu fiilen tatbik ediliş şekliyle tenkid ettiğimi» söylüyordum. Savcı ise «değil» kelimesi yerine «ve» kelimesini koyarak benim lâikliği her iki şekilde de tenkid ettiğim tarzında bir yanlışlığa meydan veriyordu. Bereket versin diğer savcıların yardımıyla durumu düzeltmek mümkün oldu ve kâtibeye ifademi bizzat dikte ettirerek yazdırmam sağlanabildi.

O yıl, binbir güçlükle pasaport alarak Almanya'ya gittim. Bütün Avrupa'da yüzden fazla konferans verip yurda döndüm.

B- MSP ADAYLIĞIM

a- MSP ile İlk Temas

1977 yılına gelindiğinde Sebil'deki yazılarımdan dolayı bana açılmış olan ağır ceza davalarının yekûnu otuza yaklaşıyordu. İstenen cezaların yukarı haddi nazarı itibara alındığı takdirde neredeyde bin yıl hapis yatmam gerekmekteydi. Bu davalar mücadelemin geleceği için büyük bir tehlike arzediyordu.

O yıl erken seçim kararı alınmıştı. Hiç arzu etmediğim halde hapse girmemek için, milletvekili olmayı düşündüm. Bu takdirde davalar dört senelik bir inkıtaa uğrayacaktı. Hiç arzu etmediğim halde diyorum, çünkü gençlik yıllarımdaki cemiyetçilik faaliyetleri, beni bu kabil işlerden soğutmuştu. İnsanlar böyle hadiseler içinde aşırı tarafgir veya ikiyüzlü oluyorlardı! Benim prensibim ise mertlikti. Bu iş de şüphesiz yapılmalıydı. Fakat ben bu işi mizacıma uygun bulmadığım için asla düşünmüyordum. Fakat hapse girmemek için başka çare de yoktu. **Türkeş** Eskişehir Cezâevi'nde bana –evvelce hikâye etmiş olduğum üzere– bir avukat göndermiş, sonra da kendisini ziyaret ettiğimde gelecek ilk seçimde kendi yerini bana vereceğini söylemişti. Bense siyâseti düşünmediğim yo-

lunda bir karşılıkla bu teklifi savmıştım. Bu defa düşünmediğim bu işe girmeye karar veriyordum. MHP bana artık çok uzaktı. Dinin önüne ırk ve milliyeti geçirmesi sebebiyle orada barınamazdım. Bir de **Türkeş**'in ikide bir **M. Kemal Paşa**'yı methetmesi vardı. Bana uygun olan yer MSP idi. O'nun kurucusu **Necmeddin Erbakan**'ı 1954 yılından beri tanıyordum. Etrafındaki gençlerin çoğu da talebelik yıllarından arkadaşımdı.

Bu sebeple kalkıp Ankara'ya gittim. **Erbakan Hoca**'yla görüştüm. Yanında **Hasan Aksay** ve **Oğuzhan Asiltürk** vardı. Kendisine kararımı anlattım. O da uslûp itibarıyla açık bir şekilde mücadelede verdiğimden, benim faaliyetlerimin kendilerini sıkıntıya soktuğundan bahsetti.

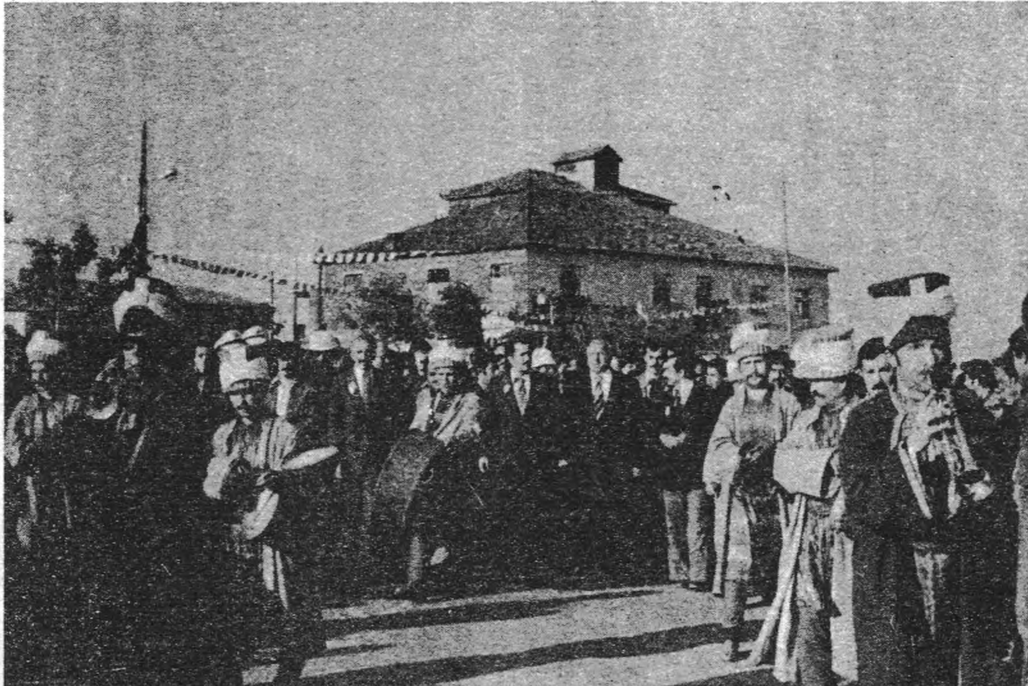
«– Hocam» dedim. «– Halıya mangaldan bir ateş düşerse teenni ile hareket edilip maşa aranmaz! İcabında o ateşe çıplak elle dalmak gerekir. Bu şekilde hareket edince, belki insanın eli biraz yanar amma, halının kurtulması için başka çâre yoktur. Ben ferdî bir mücadele içindeyim. Ekip çalışmasının şart ve icaplarını kabul ederim. Parti'ye girdiğim takdirde uslûbumu yumuşatacağımdan şüpheniz olmasın!»

Bu esnada **Oğuzhan Asiltürk** bir iki kere lâfa karıştı, ona biraz tarizkâr cevaplar verdim.

Bu suretle **Erbakan Hoca**'yla mutabakat hasıl oldu. Geriye geldim ve işime gücüme koyuldum.

b- Adaylığım

Seçim kararı alınıp adaylar tespit olunmaya başlayınca İstanbul teşkilâtı benim İstanbul'dan aday olmam için çalışmaya başladı. Bu sırada **İrfan Özaydınlı** emekli olmuş, Cumhuriyet Halk Partisi'nden ve Eskişehir'den aday olacağı şâyiaları çıkmıştı. Bu şâyia üzerine güya O'nun karşısına dikilmem için beni Eskişehir'den listeye koymayı düşündüklerini

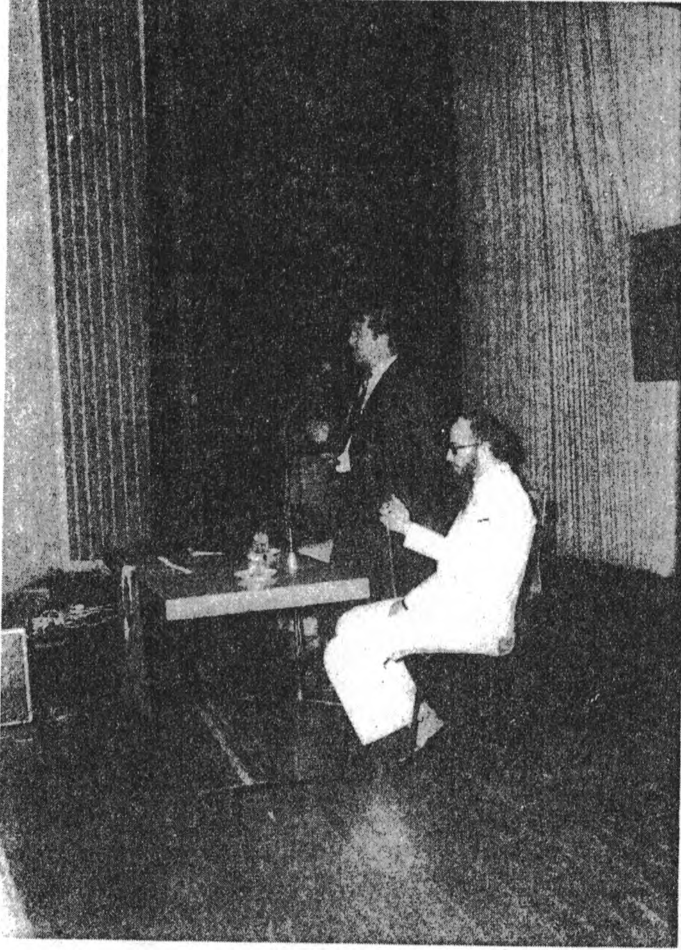
1977 seçimlerinde, **Prof. Dr. Necmeddin Erbakan**'la Trabzon miting meydanına doğru ilcrlerken...

söylediler. Biz de bunu benimseyip orada biraz çalışma da yaptık. Sonra adaylığım, **İrfan Özaydınlı**'nın aday olacağı belli olan Balıkesir'e intikal etti. Bu arada Samsun bile mevzuubahs oldu. Görünen oydu ki; aday olmam pek istenmiyordu. Bir vilâyetten diğer vilâyete iteleniyordum. Bilhassa Eskişehir'den aday olmam için oranın teşkilâtından otobüs dolusu insanlar Ankara'ya gelip Merkez'e baskı yapmaya çalıştılarsa da, bundan pek bir netice hasıl olmadı. Onikiye beş kala, yani itiraz müddeti bitmek üzere iken, benim Trabzon'dan ikinci sıraya konulduğum anlaşıldı. Birinci sırada lise devrelerinden arkadaşım olan **Lütfi Göktaş** vardı. Dürüst, karakter sahibi bir insansa da, temsil kabiliyeti yoktu.

Teşkilât O'nun benim üstüme yazılmasını bir türlü hazmedemedi ve zavallıya gayet kötü davrandılar. İtilip kakılmalarına engel olamadım. Hatta bir grup genç kendisini kasdî bir trafik kazasıyla yok etmek düşüncesine bile kapılmıştı. Elhamdülillah buna muttali olunca, şiddetli haraket ettim ve bunu önledim. Fakat tâlihin şu cilvesine bakın ki; zavallı **Lütfi Göktaş** ondan beş-on yıl sonra, yine bir trafik kazasıyla hayata gözlerini yummuştu.

1977 seçimlerinde MSP'den adaylık mes'elesinde pek çok yanlışlıklar yapılmış ve Umûmî Merkez'de dehşetli gerginlikler yaşanmıştı. Benim vasıtamla MSP'nin İstanbul listesinden birinci sırada adaylığı kabul eden **Said Şâmil**'in listeler ilân edilince beşinci sırada yer aldığı görülmüştü. Halbuki kendisine daha önce söz verilmiş olduğu gibi, Ankara'da bir sinemada yapılmış olan adayların takdimi merâsiminde sahneye çıkarılmış, İstanbul'dan **Celal Bayar**'a karşı liste başı olacağı ilân edilmiş ve bu durum, alkışlarla karşılanmıştı. **Said Bey** yaşlı olduğundan bu işi kabul etmek istemiyordu. Ben O'nu ikna etmek için güçlük çekmiştim. Doğrusu kendisine mahçup oldum. O da:

«– Bu bana geç kalmış bir teveccühtür. Seksen yaşıma

İsviçre'de bir konferans verirken... Yanımdaki sakallı ve bastonlu zat, İsviçre'de işçiler arasında şâyân-ı şükran dinî hizmetler ifa etmiş olan merhum **Aslan Tok** Hocaefendi'dir.

vardım. Böyle bir şey **Şeyh Şâmil**'in adından davaya bir fayda sağlamak düşüncesiyle ise, **Şâmil** adı o listenin başında yer almalıdır!..» demiş ve bu hususta mutabık kalınmıştı.

Bu yüzden kendisi seçimlerden önce Yüksek Seçim Kurulu'na müracaat ederek adaylıktan istifa etmişti. Bense, seçim bölgeme gidip gece gündüz çalıştım. Bu vesile ile Trabzon ve mülhakatından mâdâ Giresun ve Rize'ye de yardım ettim. Gece sabahlara kadar dolaşıyor, günde sekiz on yerde konuşuyordum.

Netice itibarıyla bizim çalışmamız **Lütfi Göktaş**'ın kazanmasına yaradı. O ise, evinden çıkıp hiçbir faaliyete katılmadı. Hatta Of'ta bir inşaatın üstünden meydanlığa hitap edecektim. Kendisini itip kakıyorlardı. Kalabalık içinde elinden yakalayıp, O'nu beraberimde sürükledim. Binanın üstüne çıktığımda baktım ki, **Lütfi**'nin ceketi elimde, kendi içinde yoktur. İtişip kakışma esnasında kolundan tutmuştum, yukarıya çıktığımda ceketi elimde kalmış. Aşağıdan bir Oflu bize doğru bağırıyordu:

«– **Mısıroğli, Mısıroğli**!. Senun hakkını yedüler. Oları biz iyi tanıruk. Oların kökü halk pertilidir!»

Bununla **Lütfi**'yi kastediyordu. Çünki **Lütfi** menşe itibariyle ve eskiden âilece halk partiliydi. O zaman benimle seçim kampanyasına katılan **Selahaddin Eş** Milli Gazete'de bir yazı yazmıştı. Yazının başlığı «Burası Trabuzon, Yat Uzan Mebusluk Kazan!..» dı. O da **Lütfü**'nun durumunu tenkid ediyordu.

Benim adaylığım Türkiye çapında bir alâka uyandırmıştı. Partiye uğradığımda ülkenin her tarafından çekilmiş yığınla başarı temennileri ihtiva eden telgraf alıyordum.

6 Haziran 1977 Pazar günü yapılan seçimlerde MSP, elli milletvekilliğinden yirmi dörde indi. Bu müthiş bir hezimetti. Çarşamba günü Ankara'da her taraftan toplanıp gelen in-

1977 Seçimlerinde MSP lideri Prof. Dr. **Necmeddin Erbakan**'la.

sanları huzuruna kabul eden **Erbakan Hoca** teselli verici bir konuşma yaptı. Sonra kalabalığa dönerek:

«– Şimdi odamı boşaltın!.. Ben **Kadir Bey**'le biraz husûsî görüşeceğim!..» Millet dışarı çıkarken gözü Şeyh **Said**'in torunu **Melik Fırat**'a ilişti. O'na:

«– **Melik**, sen de kal!..» dedi.

O'nun durumu da bana benziyordu. O'nu da Erzurum'dan üçüncü sıraya koymuşlardı. Tabii kazanamamıştı. Hoca bana dönerek:

«– Herkes senin liste başı olmadığın takdirde, çalışmıyacağını söylüyordu. Fakat sen, Allah razı olsun, geceni gündüzüne katarak çalıştın. Sen hiç müteessir olma! Biz yine kilit partiyiz. İnşallah, 163. maddeyi ortadan kaldıracağız!» dedi.

Ben de:

«– Mühim değil!.» dedim. «Çalışmalar Allah içindir! Zâyi olmaz!.. Mühim olan uhrevî kazançtır. Hocam, bu milletin dedikodusuna bakmayın!.. Ben sizi eski tanırım, siz de beni ellili yıllardan beri tanırsınız! Kim ne derse desin!» Sonra aramızdaki konuşma şöyle devam etti.

«– Yok öyle değil! Millet acayip dedikodu yapıyor. Senin için bana çok kötü şeyler söylediler!..»

«– Biliyorum!.»

«– Nasıl bilebilirsin? Bu adamı partiye alma, bu muhteristir, senin yerine oynamaya kalkar dediler!»

«– Hocam biliyorum. Bunu söyleyen..... değil mi?!» deyince hoca hayretle yüzüme baktı ve dalgın dalgın düşünmeye başladı. Tabii benim o şahsın böyle söylediğini nasıl bilebildiğimi tahmin etmeye çalışıyordu.

Bundan sonra partinin gelecekteki çalışmaları üzerinde müdâvele-i efkâr ettik. Ben ortada üç eksik görüyordum.

1977 Seçimlerinde kendi kazam olan Akçaabat'ta ilk seçim konuşmamı yaparken...

1977 Seçimlerinde bir köy kahvesinde konuşma yaparken.

T.C.
A N K A R A
12.SULH CEZA MAHKEMESİ

(KARARNAME)

ESAS NO : 1994/1
KARAR NO : 1994/47
C.SAV.NO : 1993/342 Bs.

HAKİM : GÜNSELİ UBLUEL 15518
KATİP : MEHMET EĞRİKULAH

DAVACI : K.H.
SANIK : KADİR MISIRLIOĞLU-Eyyüp oğlu saireden olma 1933 D.lu, Trabzon Akçaabat dürbinar mahallesi nufusunda kayıtlı halen Fulya sitesi G Blok NO:5 Dikilitaş/İstanbulda oturur.
SUÇ : 671 Sayılı Şapka Kanununa Muhalefet Etmek
SUÇ TARİHİ : 13.10.1993
KARAR TARİHİ : 12.1.1994

Sanık hakkında Mahkememizce yapılan inceleme sonunda:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Sanık hakkında 671 sayılı Şapka Kanununa Muhalefet etmekten doleyı kamu davası açılmıştır.

Dosyanın incelenmesinde Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya fakültesinde (2) kitap fuarı adı altında bir fuar düzenlendiği, bu fuarda kitaplarını imzalamak için hazır bulunan sanığın 671 sayılı Kanuna aykırı nitelikte olan fes giydiği ve fuar kitaplarını fes giymiş vaziyette imzaladığı sabit olmuş mahkemecede buyolda kanaat hasıl olmuştur

HÜKÜM: Yukarıda izah edildiği üzere,

Sanığın eylemine uyan TCK.526/2 maddesigereğince suçun işlenis biçimine göre takdiren 40.000 lira hafif para cezası ile cezalandırılmasına,

1 davetiye10.000 lirayargılama giderinin sanıktan tahsiline,

CMUK.386 vediğer maddelerigereğince 8 gün içinde itirazi kabil olmak üzere karar verildi.12.1.1994

Katip

Hakim 15518

Türkiye'de hâlâ çok az şey değişebildiğini gösteren bir vesika... 1966 yılında "Kalpak giymekten" mahkûm olan ben, bundan 28 yıl sonra da "Fes giymekten" mahkûm oldum.

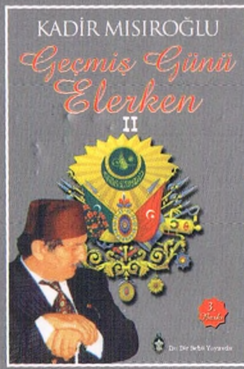
Bu sırada İran'da Humeyni İhtilâli olmuştu.

Ortalığı bir İrancılık modası sarmıştı. Parti de bu modaya uymuştu. En çok tenkid ettiğim ve sıkıntı çektiğim mes'ele bu olmuştur.

«– İran'dan Güneş doğsa, müstağnîyim!.. Mutlak radyasyonludur!..» diyordum.

12 Eylül 1980 İhtilâli gerçekleştiği zaman ben MSP Genel İdare Kurulu'nda idim. Hepimiz hakkında verilmiş olan tevkif kararı, benim hayatımı kalın bir çizgiyle ikiye bölmüş ve onbir yıl sürecek dehşetli bir «gurbet faslı»nın başlamasına sebep olmuştu. Bunu da Allah sıhhat, ruhsat verirse, «Gurbet İçinde Gurbet» adıyla ayrıca kaleme alacağım.

BEN BÜYÜK ÖLÇÜDE SİYASÎ VE İCTİMÂİ HADİSELERE DÂHİL OLMUŞ DEĞİLİM. BU KEYFİYET RESMÎ MAKAM İTİBARİYLEDİR. ANCAK ÜLKEMİZDEKİ İSLÂMÎ HAREKETİN SEYRİ İÇİNDE YAKLAŞIK ELLİ YILIMIN GEÇMİŞ OLDUĞU DÜŞÜNÜLÜRSE HÂTIRALARIMIN MUAZZEZ DAVAMIZIN GELİŞME SEYRİNİ KAVRAMAK HUSUSUNDA HÂİZ OLDUĞU EHEMMİYET KOLAYCA ANLAŞILIR.

YÜCE RABBİME VE BENİ TAKİB ETMİŞ OLANLARA MÂLUM OLDUĞU ÜZERE HAYATIMI "KORKU" VE "MENFAAT"İN ÜSTÜNDE YAŞADIM. BUNUNLA BERABER BU ESERDE YAZILANLARIN TAMAMEN GERÇEKLER OLDUĞU DA SANILMAMALIDIR!.

HAYAT KUDRET KALEMİ İLE YAZILMIŞ BİR ROMAN GİBİDİR . BENİM ROMANIMIN, 1933-1960 ARASINDAKİ HÂDİSELERİNİ İHTİVA EDEN BİRİNCİ CİLDİ TAKİBEN SİZLERE SUNULAN BU İKİNCİ CİLDDE DE 1960-1980 ARASININ MACERÂLARINI BULACAKSINIZ!..

ISBN 978-975-7480-26-6

Sebil Yayınevi